

Міністерство освіти і науки України
Чернігівський національний технологічний університет

НАУКОВИЙ ВІСНИК ПОЛІССЯ

Науковий економічний журнал

Випуск 4(4)

ЧЕРНІГІВ

2015

Державна реєстраційна служба України
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 21188-10988ПР від 03.02.2015 р.

Науковий журнал «Науковий вісник Полісся» включено до Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ (Наказ Міністерства освіти і науки України № 747 від 13.07.2015 р.)

Журнал зареєстровано, реферується та індексується у наступних міжнародних наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах з 2015 року:

Міжнародний центр періодичних видань (ISSN International Centre, м. Париж), Ulrichsweb™ Global Serials Directory, Google Scholar, PИHЦ, Index Copernicus, Українська науково-освітня мережа УРАН, Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського, Український реферативний журнал «Джерело».

Випуск рекомендовано до друку рішенням Вченої ради ЧНТУ
Від 30.11.2015 р., Протокол № 10

Редакційна колегія:

О. І. Гонта	доктор економічних наук, професор (головний редактор);
Л. О. Коваленко	кандидат економічних наук, професор (відповідальний редактор);
С. М. Шкарлет	доктор економічних наук, професор;
В. А. Абакуменко	доктор економічних наук, професор;
Ж. В. Дерій	доктор економічних наук, доцент;
В. П. Ільчук	доктор економічних наук, професор;
В. Ф. Савченко	доктор економічних наук, професор;
В. Г. Маргасова	доктор економічних наук, професор;
С. М. Вдовенко	доктор наук з державного управління, доцент;
А. І. Мельник	доктор філософських наук, професор;
О. В. Тополь	доктор філософських наук, доцент;
Ю. В. Кирилюк	кандидат економічних наук, доцент;
Р. Дьякон	доктор економічних наук, професор (Рига, Латвія);
М. Живитере	доктор економічних наук, професор(Рига, Латвія);
А. С. Саркісян	кандидат економічних наук, доцент (Свіщов, Болгарія);
Л. Л. Антонюк	доктор економічних наук, професор;
О. А. Грішнова	доктор економічних наук, професор;
З. Б. Живко	доктор економічних наук, доцент;
І. С. Каленюк	доктор економічних наук, професор;
В. М. Левківський	доктор економічних наук, професор;
Л. О. Петкова	доктор економічних наук, професор;
Ю. Півоварські	доктор філософських наук, професор;
Б. І. Сорвиров	доктор економічних наук, професор (Гомель, Білорусь);
В. Б. Тропіна	доктор економічних наук, професор;
К. В. Корсак	доктор філософських наук, професор;
Н. В. Мороз	відповідальний секретар.

Н 34 Науковий вісник Полісся [Текст]. – Чернігів : ЧНТУ, 2015. – № 4(4). – 158, [2] с.

Висвітлюються актуальні проблеми розвитку сучасної економіки, функціонування та розвитку підприємств різних форм власності, інвестиційно-інноваційної діяльності, підвищення конкурентоспроможності національної економіки, регіонального розвитку.

Для наукових працівників, викладачів, аспірантів, студентів, практиків.

Ліцензія Creative Commons «Attribution-NonCommercial»
(«Із зазначенням авторства – Некомерційна») 4.0 Всесвітня

ISSN 2410-9576 (Print)
ISSN 2412-2394 (Online)

Ministry of Education and Science of Ukraine
Chernihiv National University of Technology

SCIENTIFIC BULLETIN OF POLISSIA

Scientific journal on Economics

Issue 4(4)

CHERNIHIV
2015

According to the MESU directive from 05.02.2014 p. №103 Chernihiv National University of Technology is a legal successor of all rights and responsibilities of Chernihiv State Institute of Economics and Management as well as of the permission to publish the results of dissertations on obtaining an academic degree of doctor and candidate of sciences in ECONOMICS (HAC presidium regulation № 747 from 13.07.2015)

“Scientific bulletin of Polissia” by the decision of Chernihiv National University of Technology Academic Senate is included to the List of scientific professional edition of Ukraine, where the results of dissertations on obtaining an academic degree of doctor and candidate of sciences in ECONOMICS can be published (HAC presidium regulation № 747 from 13.07.2015)

**The issue is recommended to be sent to the press by Chernihiv National University of Technology Academic Senate decision
From 30.11.2015, Proceeding № 10**

Editorial Board:

O. I. Honta	Doctor of Economic Sciences, Professor (<i>chief editor</i>);
L. O. Kovalenko	candidate of Economic Sciences, Professor (<i>managing editor</i>);
C. M. Shkarlet	Doctor of Economic Sciences, Professor;
O.V. Abakumenko	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Zh.V. Derii	Doctor of Economic Sciences, associate professor;
V. P. Ilchuk	Doctor of Economic Sciences, Professor;
V. Ph. Savchenko	Doctor of Economic Sciences, Professor;
S. M. Vdovenko	Doctor of Public administration Sciences, associate professor;
A. I. Melnyk	Doctor of Philosophy, Professor;
O. V. Topol	Doctor of Philosophy, associate professor;
Yu. V. Kyryliuk	Candidate of Economic Sciences, associate professor;
V. H. Marhasova	Doctor of Economic Sciences, Professor;
R. Djakons	Doctor of Economic Sciences, Professor (Riga, Latvia);
M. Živitere	Doctor of Economic Sciences, Professor (Riga, Latvia);
A. S. Sarkisian	Doctor of Economic Sciences, associate professor (Svishtov, Bulgaria);
L. L. Antoniuk	Doctor of Economic Sciences, Professor;
O. A. Hrishnova	Doctor of Economic Sciences, Professor;
Z. B. Zhyvko	Doctor of Economic Sciences, associate professor;
I. S. Kaleniuk	Doctor of Economic Sciences, Professor;
V. M. Levkivskiy	Doctor of Economic Sciences, Professor;
L. O. Pietkova	Doctor of Economic Sciences, Professor;
J. Piwowarski	Doctor of Philosophy, Professor;
B. I. Sorvyrov	Doctor of Economic Sciences, Professor (Homel, Belarus);
V. B. Tropina	Doctor of Economic Sciences, Professor;
K. V. Korsak	Doctor of Philosophy, Professor;
N. V. Moroz	managing secretary

Scientific bulletin of Polissia [Text]. – Chernihiv : ChNUT, 2015. - № 4(4). – 158, [2] p.

Urgent problems of present-day economics' development, different ownership enterprises operation and development, investment and innovative activity, increasing national economy's competitiveness, regional development are reported.

It is intended for scientists, lecturers, postgraduate students, students and practitioners.

Creative Commons License “Attribution-NonCommercial”
4.0 International (CCBY-NC 4.0).

ISSN 2410-9576 (Print)
ISSN 2412-2394 (Online)

ЗМІСТ

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

<i>Савченко В. Ф., Долгополов М. Г.</i> Сінгапурські уроки економічного зростання	5-13
<i>Євдоченко О. О.</i> Сучасні особливості та стратегічні пріоритети двостороннього співробітництва України з Китаєм	14-19
<i>Мекшун Л. М.</i> Особливості реформування житлово-комунального господарства у Білорусі та країнах Балтії	20-25

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

<i>Гонта О. І.</i> Інноваційний та промисловий аспекти міжрегіональної конвергенції в Україні	26-31
<i>Мельник А. Ф., Кучер Р. А.</i> Регіональна інфраструктура підприємництва: пріоритети та перспективи розвитку	32-38
<i>Савін С. Ю.</i> Збалансування економічних процесів в умовах глобальної соціалізації	39-42

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

<i>Бутко М. П., Онищук Ю. В.</i> Методика оцінки ефективності розвитку цукрової промисловості України в контексті євроінтеграції	43-50
<i>Гарафонова О. І.</i> Особливості потокового управління в логістичних системах промислових підприємств	51-55
<i>Савіна Г. Г., Бондаренко О. С.</i> Особливості бюджетування в логістичних системах промислових підприємств	56-60
<i>Волот О. І., Бабич І. М., Ткаченко О. О.</i> Банкрутство підприємства: сутність, ймовірність та методи визначення	61-67
<i>Клімов А. В.</i> Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління витратами підприємства	68-75
<i>Ющенко Н. Л., Куслій І. П.</i> Моделі і програмні продукти розв'язування проблем беззбитковості діяльності.	76-86
<i>Міх О. М.</i> Моделювання процесу реалізації системи управління змінами на підприємствах	87-91
<i>Єрмакова О. М.</i> Стратегічне управління підприємством: сутність та особливості	92-96

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

<i>Абакуменко О. В., Омеляненко М. О.</i> Методичні підходи до оцінки боргової стійкості країни: міжнародний та вітчизняний досвід	97-104
<i>Бардин О. Я.</i> Методологічні засади управління грошовими потоками підприємств	105-109
<i>Лазутіна Л. О.</i> Удосконалення фінансового забезпечення розвитку соціальної сфери сільських територій	110-115
<i>Кунденко А. В., Михайловська О. В., Гавриленко Я. Ю.</i> Організаційно-економічний механізм використання відходів деревини в Україні	116-123
<i>Виговська В. В.</i> Теоретичні аспекти визначення сутності страхового ринку	124-131

МАРКЕТИНГ

<i>Дудко В. Б., Давиденко О. Л.</i> Логістичні питання в сервісному обслуговуванні	132-139
<i>Савіна Г. Г., Балічова В. О., Лазарева А. П., Калуєн Ю. О.</i> Промисловий туризм як інструмент формування позитивного іміджу	140-143
<i>Реферати</i>	144-150
<i>Відомості про авторів</i>	151-155
<i>Правила оформлення та подання рукопису до журналу</i>	156-158

TABLE OF CONTENTS

NATIONAL ECONOMY MANAGEMENT AND ECONOMICS	
<i>Savchenko V. F., Dolhopolov M. H.</i> Singapore lessons of economic growth	5-13
<i>Yevdochenko O. O.</i> The modern peculiarities and strategic priorities of bilateral collaboration between Ukraine and China	14-19
<i>Mekshun L. M.</i> The peculiar features of reforming the housing services in Belarus and the Baltic states	20-25
REGIONAL ECONOMICS	
<i>Honta O. I.</i> Innovation and production aspects of interregional convergence in Ukraine	26-31
<i>Melnyk A. F., Kucher R. A.</i> Regional business infrastructure: priorities and prospects of development	32-38
<i>Savin S. Yu.</i> The balancing of economic processes in conditions of global socialization	39-42
ENTERPRISE MANAGEMENT	
<i>Butko M. P., Onyshchuk Yu. V.</i> Method of evaluating the effectiveness of sugar industry of Ukraine in the context of European integration	43-50
<i>Garafonova O. I.</i> Features of streaming management in logistics systems of industrial enterprises	51-55
<i>Savina H. H., Bondarenko O. S.</i> Features of budgeting in logistics systems of industrial enterprises	56-60
<i>Volot O. I., Babych I. M., Tkachenko O. O.</i> Bankruptcy of the enterprise: essence, probability and methods of detection	61-67
<i>Klimov A. V.</i> Improvement of information and analytical support of enterprise cost management	68-75
<i>Yushchenko N. L., Kuslii I. P.</i> Models and software solutions for break-even activity	76-86
<i>Mikh O. M.</i> Simulation of implementing change management system in enterprises	87-91
<i>Yermakova O. M.</i> Strategic management of the enterprise: the essence and features	92-96
FINANCE. BANKING	
<i>Abakumenko O. V., Omelianenko M. O.</i> Methodological approaches to assessing debt sustainability of the country: international and domestic experience	97-104
<i>Bardyn O. Ya.</i> Methodological principles of the companies money management	105-109
<i>Lazutina L. O.</i> Improving financial support of rural social sphere	110-115
<i>Kundenko A. V., Mykhailovska O. V., Havrylenko Ya. Yu.</i> Organizational and economic mechanism of use of the wood waste in Ukraine	116-123
<i>Vyhovska V. V.</i> Insurance market: theoretical aspects	124-131
MARKETING	
<i>Dudko V. B., Davydenko O. L.</i> Logistic issues in servicing	132-139
<i>Savina H. H., Balychova V. O., Lazareva A. P., Kaluhin Yu. O.</i> Industrial tourism as a tool for the formation of positive image	140-143
<i>Abstracts.....</i>	144-150
<i>Authors data.....</i>	151-155
<i>The rules of formatting and publishing the article in the journal.....</i>	156-158

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.24.021.8(592.3)

В. Ф. Савченко, д. е. н., професор,
заслужений економіст України
М. Г. Долгополов, студент

СІНГАПУРСЬКІ УРОКИ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ

Анотація. Проведено дослідження економічних і політичних реформ у Сінгапурі. Проаналізовано основні реформи, які були зроблені сінгапурським урядом на чолі з Лі Куан Ю. Зроблено висновок щодо доцільності втілення сінгапурських реформ в Україні, надані пропозиції з їх адаптації згідно умов нашої країни та менталітету її населення.

Ключові слова: «економічне диво», «азійський тигр», інституційні реформи, лібералізація, фінансова стабілізація, ринкова економіка, економічний розвиток, дерегуляція.

В. Ф. Савченко, д. э. н., профессор,
заслуженный экономист Украины
М. Г. Долгополов, студент

СИНГАПУРСКИЕ УРОКИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА

Аннотация. Проведено исследование экономических и политических реформ в Сингапуре. Проанализированы основные реформы, сделанные сингапурским правительством во главе с Ли Куан Ю. Сделан вывод о целесообразности воплощения сингапурских реформ в Украине, представлены предложения по их адаптации к условиям нашей страны и менталитету её населения.

Ключевые слова: «экономическое чудо», «азиатский тигр», институциональные реформы, либерализация, финансовая стабилизация, рыночная экономика, экономическое развитие, дерегуляция.

V. F. Savchenko, Doctor of Economic Sciences, Professor, Honoured economist of Ukraine
M. H. Dolhopolov, Student

SINGAPORE LESSONS OF ECONOMIC GROWTH

Abstract. The economic and political reforms in Singapore are investigated. The basic reforms made by the Singapore government headed by Lee Kuan Yew was concluded regarding the advisability of implementation of Singaporean reforms in Ukraine, suggestions concerning the adaptation of them according to the terms of our country and the mentality of its people are offered.

Keywords: "economic miracle", "Asian tiger", institutional reforms, liberalization, financial stabilization, market economy, economic development, deregulation.

Актуальність теми дослідження. Дослідження так званих «економічних див» різних країн актуальне для нашої країни, адже економіка України потребує реформування. Науковці аналізують можливість створення на основі іноземного досвіду моделі «економічного дива» для української економіки. Сінгапур – це країна, з якої Україна може взяти приклад реформування економічних процесів.

Постановка проблеми. Сінгапур є одною з країн, що є прикладом успішного проведення лібералізації економіки, яка полягала у зменшенні ролі держави в економічних процесах, полегшенні ведення бізнесу, зменшенні податкового навантаження тощо. Проте реформи необхідно проводити поступово, на перших етапах для захисту вітчизняних підприємців потрібно вдаватися до протекціоністських заходів. Недотримання цього принципу може тільки погіршити економічну ситуацію в країні.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Економічним реформам у Сінгапурі приділена значна увага у працях таких вітчизняних та зарубіжних вчених як А. Вінсеміус, В. М. Геєць, Ю. Є. Кирилов, Г. А. Кісінджер, Лі Куан Ю, В. Н. Курзанов, Л. Ф. Пахомова та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Економічна наука вивчає окремі принципи «економічного дива» Сінгапуру, проте комплексний підхід щодо його дослідження здійснений не повною мірою.

Постановка завдання. Метою даної статті є аналіз проведення реформ у Сінгапурі, пошук чинників впливу на успішність їх здійснення, дослідження сінгапурських реформ на предмет доцільності втілення в Україні.

Викладення основного матеріалу. Сінгапур – країна в Південно-Східній Азії з невеликою територією і відсутністю природних ресурсів. Сьогодні вона одна з найрозвиненіших у світі – один з найбільших ВВП на душу населення, найнижчий рівень безробіття тощо, хоча близько 50 років тому її економіка була у занепаді. Економічне зростання стало наслідком реформ, проведених Лі Куан Ю та його командою. Лі Куан Ю народився 16 вересня 1923 року у Сінгапурі. Закінчивши у 1945 році сінгапурський «Раффлз-коледж», поїхав до Великої Британії на навчання, отримав знання з права та економіки. У 1949 році Лі Куан Ю повернувся на батьківщину. Згодом зайнявся політичною діяльністю і у 1959 році, після отримання Сінгапуром статусу самоврядної держави, став його першим прем'єр-міністром. Оскільки Сінгапур парламентська республіка, Лі Куан Ю мав більше повноважень ніж президент, а тому на нього лягла відповідальність за стан справ у країні. Після проголошення незалежності Сінгапур став однією з найбідніших держав Азії, яка навіть питну воду імпортувала з Малайзії. Деякі експерти прогнозували недовге існування Сінгапуру через його залежність від імпорту ресурсів. Він був типовою країною «третього світу» з притаманним їм низькою освіченістю населення та високим рівнем злочинності. На нашу думку, велику роль в економічному розвитку Сінгапуру зіграло його географічне розміщення. Ще за часів британських колонізаторів цей «азійський тигр» відіграв важливу роль в міжнародній торгівлі, мав один з найбільших портів регіону і займався реекспортом. Тому і тоді і зараз значну частину коштів країна отримує від портової справи. Але розраховувати на те, що за допомогою одного реекспорту Сінгапур стане розвиненим, було б нерозумно, а тому керівництво країни взяло курс на індустріалізацію.

Від Великої Британії, колишньої метрополії, Сінгапуру залишилась деяка інфраструктура – верфі, аеропорти тощо. Наприклад, Міжнародний аеропорт Чангі – це колишня авіабаза королівських військово-повітряних сил Великої Британії, а студентське містечко Кент Рідж – військовий комплекс Пасір Панджанг.

Сінгапурський уряд успішно провів конверсію військових верфей, на одній із яких було організовано спільне з японською компанією Ishikawajima-Harima Heavy Industries підприємство з будівництва і ремонту кораблів. Щоправда згодом підприємство мусило відмовитись від будівництва кораблів, що потребувало значних ресурсів, яких Сінгапур не має. Тому компанія зосередилась виключно на ремонті суден, для чого потрібно менше коштів.

Сінгапур вирішили розділити на декілька районів – промисловий, туристичний і спальний. На нашу думку, це гарна ідея, адже таким чином, наприклад, промислові шуми не заважають відпочинку туристів. Також, зважаючи на те, що реформатори планували створити підприємства, які будуть доповнювати одне одного, таке районування сприяло їх співробітництву і давало можливість економити на транспортних витратах.

Лі Куан Ю прийняв рішення розвивати туризм в країні і таким чином наповнити бюджет та знизити рівень безробіття, оскільки туризм потребував значної кількості обслуговуючого персоналу. Для розвитку галузі провели ряд заходів, зокрема створили Агентство з розвитку туризму. З часом це виправдало себе – збільшились надходження до бюджету та знизився рівень безробіття. Сьогодні Сінгапур – популярна туристична країна, в яку щороку приїжджають мільйони туристів. У ньому є безліч атракціонів, унікальний зоопарк, всесвітньовідомі готелі тощо. Проводяться шоу та концерти. Розвинена туристична галузь приносить значні кошти, але в повній мірі забезпечити економічний розвиток вона не в змозі. Тому велика увага приділялась розвитку

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

промисловості та фінансовому сектору. На перших етапах проведення реформ для захисту своїх товаровиробників керівники держави вдавались до протекціоністських заходів [1].

Керівництво країни намагалось створити якомога кращі умови ведення бізнесу. На початку реформ спростили реєстрацію. Сьогодні для реєстрації нового підприємства у Сінгапурі необхідно приблизно 4 дні, в Україні – близько місяця. Було створено ряд установ, які займалися підтримкою підприємців, опікою над іноземним інвестором. Наприклад, якщо через чиновників підприємство зазнало збитків, уряд їх компенсував.

Лі Куан Ю та його команда проводили жорстку боротьбу з корупцією, адже на початку його правління країна характеризувалась високим рівнем цього виду злочинності, як і більшість азійських країн. Було проведено ряд заходів для подолання корупції:

- створено Бюро по боротьбі з корупцією;
- запроваджений принцип рівності перед законом – будь-який корупціонер повинен бути покараний, незважаючи на пост, який він займав, та його родині зв'язки. Через таку політику деякі високопосадовці тікали з країни або навіть покінчили життя самогубством;
- реформовано законодавство – прийняття рішень стало прозорішим та простішим;
- суттєво піднялась заробітна плата чиновників. Наприклад, нинішній прем'єр-міністр Сінгапуру Лі Сянь Лун отримує близько 2.5 млн дол. США за рік, а середня заробітна плата чиновників і суддів 1 млн дол. США. Лі Куан Ю в країні та за її межами критикували за подібний підхід, на що він відповів наступне: «Ліки від всієї цієї балаканини про високі оклади – це хороша доза некомпетентних людей в уряді. Ви отримаєте розвал країни і після цього ніколи не збереже Сінгапур воедино. Абихто не зможе зібрати все знову, через це цінність ваших активів може знизитися, ваша безпека опиниться під загрозою і ваша дружина стане прислугою для людей в іншій країні, стане гастарбайтером» [2].

На нашу думку, вітчизняному керівництву необхідно звернути увагу на досвід боротьби з корупцією у Сінгапурі, адже сьогодні проблема корумпованості чиновників болюча для України. Високий рівень корупції відштовхує іноземних підприємців від приходу на вітчизняний ринок. Багато в чому саме через корупцію сьогодні близько 50-60% економіки знаходиться в тіні. Необхідні ефективні заходи, в тому числі непопулярного характеру. Хоча наша країна перебуває у стані кризи і вільних коштів для підвищення оплати праці чиновників обмаль, її підняття доцільно і в перспективі окупиться, адже через корумпованих чиновників держава втрачає значні фінансові ресурси. Безумовно, захід буде непопулярний і керівництво країни зазнає удару по своєму рейтингу, а тому для такого кроку потрібна політична воля. Необхідно пояснити і довести населенню, що такі дії призведуть до покращення бізнес-клімату, а це, у свою чергу, стане гарантією економічного зростання та покращення життя людей.

У Сінгапурі було проведено реформу податкової системи, створено просту і зрозумілу систему з низькими ставками податків, сумарна ставка яких сьогодні становить близько 27%. На даний час Сінгапур посідає 4-е місце серед країн у світовому рейтингу податкових систем [3]. Для деяких компаній діяли так звані «податкові канікули», переважно для тих, які інвестували в наукові розробки, у сферу ІТ тощо. Разом з тим проводилась політика підтримки малого та середнього бізнесу. Надавались кредити з низькою відсотковою ставкою, здійснювалась допомога у підборі персоналу та компенсація частини коштів, витрачених на його навчання.

Хоча нинішнє керівництво України і взяло курс на податкову реформу, проводиться вона повільно. Скоротили кількість податків але їх сукупна ставка залишилась незмінною. При підвищенні середньої заробітної плати на 20% єдиний соціальний податок може бути знижений з 30% до 20%. На жаль, більшість українських підприємців з тих чи інших причин не може виконати цю умову, а тому, на нашу думку, це не можна назвати реальним зниженням податкового навантаження на бізнес. Необхідно розуміти, що не завжди високі податки приносять державі більший дохід, ніж низькі, прикладом чого є Сінгапур. Виходячи з цього, Кабінету Міністрів потрібно переглянути податкову систему і знизити кількість та сукупну ставку податків, а головне, зробити сплату податків зручною і зрозумілою для платників. Оскільки малий та середній бізнес в Україні слабо розвинутий, доцільно розробити програму підтримки і стимулювати його розвиток. Треба надати можливість пільгового кредитування, дотацій, «податкових канікул» на перших етапах

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

функціонування бізнесу, тобто спочатку створити йому умови «стати на ноги», а вже потім отримувати від нього податки.

Сінгапур намагався вхопитись за будь-яку ідею, яка могла принести йому додаткові кошти та створити робочі місця. З огляду на особливості країни перевага надавалася не підприємствам, які потребували багато ресурсів та капіталу, а тим, що були трудомісткі і вимагали багато людських ресурсів. Прикладом такого підприємства стала фабрика Mused, яку побудували норвезькі бізнесмени і яка займалася виробництвом крючків для риболовлі. На цій фабриці працювало декілька сотень робітників.

Не завжди проекти, що реалізовувались в країні, були вдалимими. Прикладами невдалих проектів можна назвати створення підприємств з переробки макулатури та виробництва кераміки. Обидва проекти були провальними, здебільшого через відсутність досвіду у цих галузях управлінців, які ними займалися. Більшість малих підприємців, що приходили працювати на ринок Сінгапуру, не приносили бажаного економічного ефекту, а тому керівництво країни вирішило, що кращими для них партнерами стануть транснаціональні корпорації, які впровадять передові технології, що використовуються у широкомасштабних виробництвах, і створять значну кількість нових робочих місць. З огляду на те, що внутрішній ринок малий, а стосунки із сусідніми країнами не найкращі, уряд намагався якомога більше розширити міжнародні зв'язки із дальнім зарубіжжям.

Сінгапур став однією з перших країн регіону, яка активно співпрацювала з ТНК. Ця співпраця, іноземний, а також власний капітал дозволили швидко провести індустріалізацію, в результаті чого країна отримала доступ до сучасного обладнання та технологій, що дало можливість виробляти складну продукцію, продаж якої приносив більший прибуток.

Уряд визначив галузі пріоритетного розвитку, для яких були виділені значні кошти. Однією з них стала нафтопереробна галузь, розвиток якої приніс додаткові кошти для реформ. Сьогодні Сінгапур посідає третє місце серед країн світу в нафтопереробній галузі і отримує від неї близько 10% обсягів промислового виробництва країни. В 70-ті роки з'явилася нова пріоритетна галузь – електронна, в якій Сінгапур також став однією з найрозвинутіших країн світу. Це дозволило модернізувати промисловість і створити додаткові робочі місця. У 80-ті роки пройшла масштабна комп'ютеризація країни, починаючи з комп'ютеризації державних установ, що дала поштовх для розвитку комп'ютерної промисловості за рахунок державних замовлень. В кінці ХХ-го століття прибутки від електронної галузі почали зменшуватись через відтік компаній в інші, переважно також азійські, країни, що зумовлювалось дешевшою робочою силою в останніх. Сінгапуру необхідно було шукати нові пріоритетні галузі розвитку, якими стали біотехнології та фармацевтика, де він на сьогодні є одним із світових лідерів [4].

В результаті реформування та залучення іноземних інвестицій сінгапурська економіка трансформувалась. Її господарство перестало залежати тільки від портової діяльності і морських перевезень. Тепер країна має багатогалузевий промисловий комплекс, продукція якого переважно йде на експорт.

Ми вважаємо, що галузями пріоритетного розвитку для нашої держави є машинобудівний та агропромисловий комплекси. Україна має всі умови для їх розвитку – напрацювання минулого, природні ресурси, клімат, кваліфіковані кадри тощо. Необхідно заохочувати підприємців працювати саме в цих напрямках. Модернізувавши дані комплекси, країна отримає додаткові фінансові ресурси для розвитку інших галузей та інфраструктури. Через своє географічне розташування Україна може стати країною, яка сполучатиме Європу та Азію, а тому необхідно вдосконалювати транспортну інфраструктуру. На нашу думку, більш доцільно розвивати спочатку декілька галузей, а потім переходити до інших, ніж нарощувати всі галузі одночасно. В першому випадку економічне зростання постане скоріше за рахунок сформованих сильних та конкурентоздатних «локомотивів зростання».

В 1968 році була висунута пропозиція перетворення Сінгапуру на фінансовий центр протягом наступних 10 років. В ті часи країна входила до «третього світу» і пропозиція виглядала нереальною, проте у результаті детального аналізу прийняли рішення втілити її в життя. Урядовці вважали, що це гарна пропозиція, адже протягом дня світові фінансові ресурси переходять з

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

одного фінансового центру до іншого задля можливості отримання відповідного банківського обслуговування за більш тривалий період. Через різні часові пояси світові фінансові центри відкриваються і закриваються в різний час. Першими відкриваються і закриваються банки в Цюриху, а останніми – в Сан-Франциско. Між закриттям банків у Сан-Франциско і відкриттям їх в Цюриху існує певний часовий проміжок, на якому фінансові ресурси стають недоступними. Сінгапурські економісти вважали, що через своє географічне розташування і часовий пояс Сінгапур зможе приймати кошти із Сан-Франциско, коли банки в ньому будуть закриватись, і передавати їх в Цюрих, коли вони там будуть відкриватись. Таким чином, планувалось використати часовий проміжок, на якому фінансові ресурси були недоступні, і створити можливість глобального цілодобового банківського обслуговування.

Для реалізації пропозиції стало необхідним скасування всіх обмежень і контролю над фінансовими потоками через Сінгапур, а це вимагало виходу країни із «стерлінгової зони», що вони і зробили, адже участь в ній означала продовження іноземного контролю над операціями з валютою. Загалом ринок «азійських доларів» був аналогом ринку «євродоларів». На початковій стадії довіри до Сінгапуру в іноземних інвесторів і банків не існувало. Постала необхідність довести банкірам, що їх кошти, перебуваючи у Сінгапурі, будуть захищені. Потрібно було показати, що країна має стабільні економіку та фінансовий сектор, кваліфікованих працівників тощо, створити імідж надійного партнера. Грошово-кредитне управління Сінгапура здійснювало моніторинг ситуації на банківському ринку. На початковій стадії банкіри себе поводити обережно, що призвело до втрати можливості отримання додаткового заробітку. Операції на ринку зводились до кредитування банків країн регіону. Проте згодом перелік фінансових операцій розширився і включав у себе торгівлю ф'ючерсами, цінними паперами тощо. Ключові фактори успіху Сінгапура як фінансового центру:

- верховенство закону;
- розумна макроекономічна політика;
- щорічний бюджетний профіцит, що у свою чергу призвело до стабільності валюти;
- стабільна національна валюта [1].

Сьогодні Сінгапур є одним з найбільших за обсягом валютних операцій фінансових центрів у світі, його називають «азійською Швейцарією».

Уряд Сінгапуру реформував не тільки економіку, але й соціальну сферу країни. Велика увага приділялась освіті. На початку правління Лі Куан Ю більшість сінгапурців були неосвічені, частина населення навіть не вміла читати і писати. Спочатку ввели обов'язкову для всіх освіту – вивчення англійської мови та ще ряду предметів. Обов'язковість вивчення англійської мови була викликана декількома чинниками. По-перше, у 60-ті роки в країні проживало різне за національністю населення і відчувалось напруження саме через мовне питання. Тому вирішили обрати офіційною англійську мову, а не, наприклад, китайську, що могло б спровокувати протести представників інших національностей. По-друге, англійська мова була міжнародною, а країні легше інтегруватись в міжнародну економіку якщо населення спілкується міжнародною мовою. Безумовно, свою роль у виборі мови зіграло і те, що Сінгапур у минулому був колонією Британії. Уряд витрачав великі кошти на навчання талановитої сінгапурської молоді в іноземних університетах, переважно англійських та американських, разом з тим створюючи свої науково-дослідницькі центри, залучаючи іноземних спеціалістів та передові технології.

В кінці ХХ-го століття, з розвитком фармацевтики та біотехнологій, велика увага приділялась медицині. Сьогодні сінгапурська медицина вважається однією з передових у світі, що позитивно вплинуло на тривалість життя мешканців. У 2013 р. в рейтингу тривалості життя населення Сінгапур посідав 4 позицію серед країн світу, у середньому сінгапурці живуть близько 82 років [5].

Для забезпечення населення власним житлом розробили ряд програм, які включають у себе пільгові кредити, субсидії тощо. Лі Куан Ю вважав забезпеченість житлом необхідним фактором розвитку та стабільності країни: «Я хотів, щоб наше суспільство складалося з домовласників. Я бачив своїми очима різницю між багатоквартирними будинками з низькою орендною платою, які перебували в жалюгідному стані, і житлом, що належало приватним домовласникам, яким вони пишалися», – стверджував він [2].

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Сьогодні близько 90% сингапурських сімей забезпечені власним житлом. Через збільшення чисельності населення (в 60-х роках минулого століття населення країни складало 2.5 млн. чоловік, у 2014 р. – близько 5.5 млн. чол.) вартість житла постійно зростає і стає менш доступною. Тому країна стоїть перед проблемою створення нових програм забезпечення населення житлом. Через постійне збільшення кількості населення та промисловий розвиток уряд змушений штучно збільшувати свою територію шляхом наміву. Територія Сингапуру за останні 50 років збільшилась з 581.5 км² у 1960 р. до 718.3 км² у 2013р. [6].

Більшість коштів для проведення соціальних програм надходить від Центрального страхового фонду, де кожен громадянин країни має власний рахунок, на який зобов'язаний перераховувати частину зарплатні.

Медицина і забезпечення житлом населення – два болючих питання для України. У нас залишилась від СРСР «безкоштовна медицина», яка давно застаріла. Якісне медичне обслуговування важливе для нашої країни, адже здорова нація – це здорова країна. Медицину необхідно реформувати, запровадивши обов'язкове страхування і створивши мережу клінік, в яких вилікують людину не дивлячись на її прописку. Через високу вартість житла та недоступність кредитів значна частина населення вимушена орендувати житло або жити в гуртожитках, особливо що стосується молоді. Відсутність житла також негативно впливає на демографічну ситуацію в Україні, адже багато молодих сімей утримуються від народження дітей через незабезпеченість власним житлом. Однією з причин дорогого житла є те, що люди, в яких є вільні кошти, інвестують саме в нерухомість, таким чином створюючи додатковий попит. Для вирішення питання забезпечення житлом Кабінету Міністрів необхідно розробити програму допомоги в купівлі житла, в першу чергу молодим сім'ям. Суть програми може полягати в наданні кредитів на пільгових умовах, відшкодуванні частини витрачених коштів тощо.

Реформи, які провели Лі Куан Ю та його команда, вражають. Хоча країна поплатилася свободою слова, більшість сингапурців не жаліються на це. Характерною рисою менталітету населення Сингапуру є те, що для них важливіший добробут, ніж свобода слова. Для українців, навпаки, особливо важливими є свобода слова та «ліричний» підхід до вирішення питань.

Сьогодні Сингапур – це країна «першого світу», яка декілька років підряд посідає перше місце за легкістю ведення бізнесу. За індексом сприйняття корупції Сингапур займає 7-е місце. Все це сприяло залученню транснаціональних корпорацій, що зробило країну однією з передових у виробництві високотехнічної продукції, продаж якої приносить значні кошти [7;8]. ВВП Сингапуру зріс з 974.187 млн. дол. США у 1965 році до 301. 207 млрд. дол. США – у 2014 році (рис. 1). В 2010 році приріст ВВП становив 15.24%, в 2014 році він знизився до 3.1%, причиною чого є збільшення конкуренції у сфері високих технологій. ВВП на душу населення порівняно з 1990 роком зріс у 3 рази, з 22 127.54 дол. США до 78 763.38 дол. США [6].

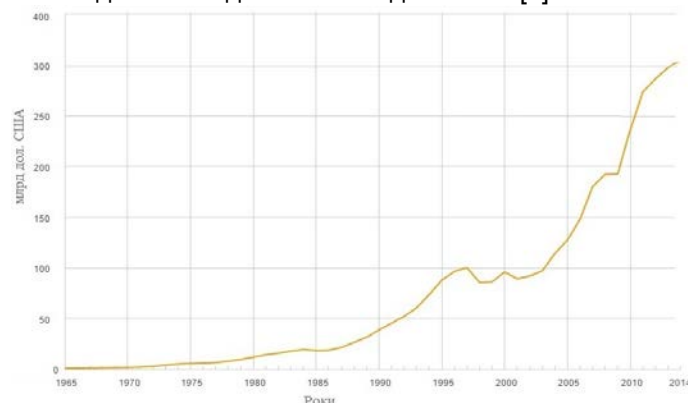

Рис. 1. ВВП Сингапуру за період 1965 – 2014 рр.

Джерело: побудовано авторами на основі [9]

Країна переходить до постіндустріальної економіки, адже все більшу частку у структурі ВВП займають послуги. На сьогоднішній день частка послуг становить 75%. Переважно це банківські

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

послуги та послуги з морських перевезень. Порт Сінгапуру вважається найбільш завантаженим портом світу. Причиною цього є вигідне географічне положення країни. Інші 25% ВВП дає промисловість, переважно електронна, електротехнічна та нафтохімічна. Сінгапур є одним із найбільших центрів нафтопереробки, хоча своя нафта у країні відсутня. На переробку йде нафта країн-сусідів, переважно індонезійська.

Через своє географічне положення та ефективну зовнішньоекономічну політику Сінгапур має тісні міжнародні зв'язки з багатьма країнами. У 2013 році експорт та імпорт у відсотковому відношенні до ВВП країни становили відповідно 191 та 168%. Це зумовлено тим, що Сінгапур активно займається реекспортом, який приносить значну частку доходів. У 2014 році обсяг реекспорту у грошовому еквіваленті склав 182.124 млрд. дол. США. Загальний обсяг торгівлі склав 730 млрд. дол. США, з них 385 млрд. дол. – США експорт та 344.167 млрд. дол. США – імпорт. Основними партнерами країни є Гонконг, ЄС, Індонезія, Китай, Малайзія, США.

Із Сінгапуру в 2013 році надійшло в різні країни майже 395 млрд. дол. США інвестицій. Основними країнами, в які інвестували компанії із Сінгапуру, були Китай (76.65 млрд. дол. США), Велика Британія (36.95 млрд. дол. США), Австралія (32.06 млрд. дол. США), Гонконг (30.94 млрд. дол. США) та Індонезія (29.31 млрд. дол. США). Головною причиною інвестування з Сінгапуру є його бідність на вільні території та природні ресурси. Розширюючи присутність в інших країнах, Сінгапур диверсифікує джерела прибутків і тим самим страхує себе від економічних проблем, які можуть бути спричинені трансформаційними процесами у світовій економіці, наприклад, змінами кон'юнктури світового ринку.

Значно більші кошти надходять у сам Сінгапур. Переважно вони йдуть у фінансову та страхову галузі, а також в наукові розробки, адже в країні діє сучасний технопарк і керівництво країни всіляко заохочує інвестувати в його розвиток. В 2014 році в країну надійшло 633.229 млрд. дол. США. Ранжований список країн-інвесторів Сінгапуру виглядає наступним чином:

- Сполучені Штати Америки – 84.75 млрд. дол. США;
- Нідерланди – 62.63 млрд. дол. США;
- Британські Віргінські острови – 55.14 млрд. дол. США;
- Японія – 53.43 млрд. дол. США;
- Велика Британія – 43.41 млрд. дол. США [6].

На рис. 2 представлено як змінювався потік прямих іноземних інвестицій в та із Сінгапуру.

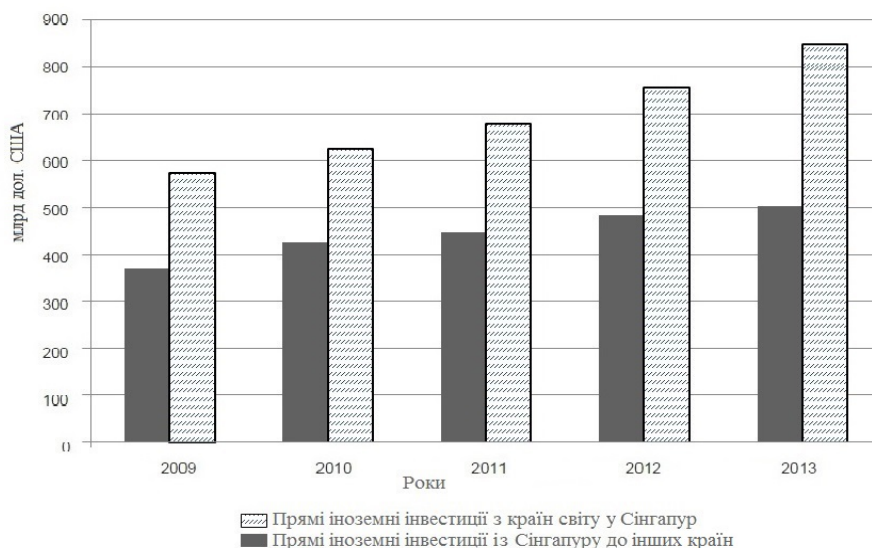

Рис. 2. Прямі іноземні інвестиції

Джерело: розроблено авторами на основі [6]

Висновки. Менш ніж за 50 років Сінгапур перетворився з країни «третього» в країну «першого» світу. Реформи, які провів лідер країни Лі Куан Ю разом зі своєю командою, вражають. Не

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

маючи природних ресурсів, вони змогли побудувати одну з найбільш конкурентоздатних у світі економік [10]. Безумовно, важливу роль в розвитку Сінгапуру відіграли його географічне положення та інфраструктура, яку залишала Велика Британія після того як вивела свої війська з його території. Проте, на нашу думку, без проведення реформ законодавства, податкової системи тощо, так званого сінгапурського «економічного дива» не сталося б. Керівництво країни взяло курс на лібералізацію економіки, але, з іншого боку, жорстко контролювало країну, особливо політичну сферу та ЗМІ. На наше переконання, на час реформ контроль цих сфер необхідний, адже багато заходів, які доцільно провести, не популярні, а тому політичні партії та ЗМІ могли б займатися популізмом і тим самим розхитувати стабільність в країні, важливу для розвитку економіки. Водночас уряд через соціальні програми допомагав населенню в отриманні освіти, будівництві житла тощо. Це робило ситуацію в країні стабільною. Сьогодні Сінгапур є одним із світових лідерів у медицині, виробництві високотехнічної продукції та інше. Він став одним з найбільших фінансових центрів і центрів нафтопереробки. У 2013 році за індексом людського розвитку Сінгапур зайняв 9-е місце серед країн світу [5].

Виходячи із результатів наданого дослідження, доцільно глибоко вивчити питання наслідкування Україною шляху сінгапурських реформ. Безумовно, ми різні країни, а тому суцільне копіювання шляхів і методів роботи Сінгапуру, було б безглуздом. Необхідно на основі досвіду країни, що змогла за допомогою реформування економіки стати розвинутою, адаптувавши заходи, які були там впроваджені, з врахуванням ситуації та менталітету населення для нашої країни, розробити свою програму розвитку. Тільки так ми зможемо отримати сучасну конкурентоздатну економіку і внаслідок цього покращення життя суспільства. При цьому важлива роль повинна бути відведена різнобічним науковим дослідженням із зазначених питань.

Література

1. Ли Куан, Ю. Сингапурская история. Из «третьего мира» – в первый / Ли Куан Ю. - М.: МГИМО (У) МИД России, 2005. – 573 с.
2. 8 рецептов построения стабильной нации от легендарного Ли Куан Ю. – Государство. - Forbes Украина [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://from-ua.com/obzor-pressi/343089-8-receptov-postroeniya-stabilnoi-nacii-ot-legendarnogo-li-kuan-yu.html>.
3. Paying Taxes 2015: Overall ranking and data tables: PwC [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/overall-ranking-and-data-tables.jhtml.
4. Пахомова, Л. Ф. Модели процветания (Сингапур, Малайзия, Таиланд, Индонезия) / Л. Ф. Пахомова. – М.: Институт востоковедения РАН, 2007. – 256 с.
5. Human Development Index and its components | Human Development Reports 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://hdr.undp.org/en/composite/HDI>.
6. Statistics Singapore - Foreign Direct Investment [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.singstat.gov.sg/statistics/visualising-data/charts/foreign-direct-investment.
7. Рейтинг экономик - Doing Business - Всемирный Банк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://russian.doingbusiness.org/rankings>.
8. 2014 Corruption Perceptions Index – Results [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.transparency.org/cpi2014/results.
9. World Bank Group [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://data.worldbank.org/country/singapore#cp_wdi.
10. The Global Competitiveness Report 2014 - 2015 | World Economic Forum - The Global Competitiveness Report 2014 – 2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015>.

References

1. Lee Kuan Yew (2000). *From Third World to First: The Singapore Story - 1965-2000*. Harper; First edition.
2. 8 retseptov postroeniya stabilnoy natsii ot legendarnogo Li Kuan Yu. – Gosudarstvo. - Forbes Ukraina [8 recommendations concerning how to build the stable nation from the legendary Lee Kuan Yew - State. - Forbes Ukraine]. (n.d.). *from-ua.com* Retrieved from: <http://from-ua.com/obzor-pressi/343089-8-receptov-postroeniya-stabilnoi-nacii-ot-legendarnogo-li-kuan-yu.html>. [in Russian].
3. Paying Taxes 2015: Overall ranking and data tables: PwC. (2015). *www.pwc.com* Retrieved from: www.pwc.com/gx/en/paying-taxes/overall-ranking-and-data-tables.jhtml.
4. Pakhomova, L. F. (2007). *Modeli protsvetaniya (Singapur, Malayziya, Tailand, Indoneziya) [Models of prosperity (Singapore, Malaysia, Thailand, Indonesia)]*. Moscow: Institut vostokovedeniya RAN [in Russian].
5. Human Development Index and its components | Human Development Reports 2015. (2015). *hdr.undp.org* Retrieved from: hdr.undp.org/en/content/table-1-human-development-index-and-its-components.
6. Statistics Singapore - The Latest Data Investment. (n.d.). *www.singstat.gov.sg* Retrieved from: www.singstat.gov.sg/statistics/latest-data.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

7. Rejting ekonomik - Doing Business - Vsemirnyy Bank [The economy ratings - Doing Business - The World Bank]. (n.d.). *russian.doingbusiness.org* Retrieved from: russian.doingbusiness.org/rankings. [in Russian].
8. 2014 Corruption Perceptions Index - Results. (2014). *www.transparency.org* Retrieved from: www.transparency.org/cpi2014/results.
9. World Bank Group. (n.d.). *data.worldbank.org* Retrieved from: http://data.worldbank.org/country/singapore#cp_wdi.
10. World Economic Forum (2015). *The Global Competitiveness Report 2014 - 2015* Retrieved from: www.weforum.org/reports/global-competitiveness-report-2014-2015.

Надійшла 26.09.2015

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 339.9(477+510)

О. О. Євдоченко, к. е. н., доцент

**СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ ТА СТРАТЕГІЧНІ ПРІОРИТЕТИ
ДВОСТОРОННЬОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ З КИТАЄМ**

Анотація. В статті на основі аналізу показників торговельно-економічного розвитку та узагальнення еволюції та особливостей сучасного етапу двосторонніх відносин України з Китаєм обґрунтовано стратегічні пріоритети двостороннього співробітництва.

Ключові слова: двосторонні відносини, стратегічні пріоритети, Україна-Китай.

Е. А. Евдоченко, к. э. н., доцент

**СОВРЕМЕННЫЕ ОСОБЕННОСТИ И СТРАТЕГИЧЕСКИЕ ПРИОРИТЕТЫ
ДВОСТОРОННЕГО СОТРУДНИЧЕСТВА УКРАИНЫ С КИТАЕМ**

Аннотация. В статье на основе анализа показателей торгово-экономического развития и обобщения эволюции и особенностей современного этапа двусторонних отношений Украины с Китаем обоснованы стратегические приоритеты двустороннего сотрудничества.

Ключевые слова: двусторонние отношения, стратегические приоритеты, Украина-Китай.

О. О. Yevdochenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

**THE MODERN PECULIARITIES AND STRATEGIC PRIORITIES
OF BILATERAL COLLABORATION BETWEEN UKRAINE AND CHINA**

Abstract. Strategic priorities of bilateral cooperation between Ukraine and China are grounded on the analysis of trade and economic development indicators and generalization of evolution and peculiarities of current stage of bilateral cooperation.

Keywords: bilateral cooperation, the strategic priorities, Ukraine-China.

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах нестабільності політичного середовища України, конфлікту на Донбасі, закриття одного з основних ринків збуту, життєвої необхідності впровадження економічних реформ актуалізується питання зміцнення двосторонніх відносин з іншими, не менш важливими в стратегічному контексті країнами, та пошук потенційно можливих сфер співробітництва.

Постановка проблеми. Співпраця України з азійськими країнами розпочалася з часів становлення її незалежності, розбудови національної економіки та інтенсифікації інтеграції країни в процеси глобалізації. Китайська народна республіка завжди посідала провідне місце в міжнародних відносинах України. Обсяги двосторонньої торгівлі постійно зростали, посилювалася галузева співпраця. Сьогодні пошук нових шляхів співробітництва та розвиток вже існуючих є невід'ємною частиною зовнішньої політики України, оскільки протягом останніх років значно погіршилися відносини з колись стратегічно важливим партнером – Російською Федерацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню стратегічного партнерства України з Китаєм присвячено значну кількість публікацій. Серед авторів, які досліджували аспекти двостороннього співробітництва, доцільно виділити праці Гончарука А., Генералова О., Короля В., Тарасової В., Перебийніса В., Поворозника В., Ярошенка Є. та інших фахівців.

Мета та завдання статті. Метою та завданням даної статті є на основі аналізу еволюції та особливостей співробітництва України з Китаєм обґрунтувати стратегічно пріоритетні напрями двосторонньої співпраці в сучасних умовах глобального розвитку.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Виклад основного матеріалу. Початком двосторонніх відносин між Україною та КНР прийнято вважати 1991 рік, коли Китай офіційно визнав незалежність та суверенність України та було встановлено дипломатичні відносини. Станом на вересень 2015 року між країнами було підписано 295 нормативно-правових документів, серед яких 177 документів основного списку та 118 документів додаткового списку. Найбільш активно нормативно-правова база розвивалася протягом 2010-2013 років, коли було укладено кожен третій документ основного списку (57 із 177). В багатьох документах наголошується про необхідність поглиблення та розвитку дружніх зв'язків між країнами, окреслені основні напрями розвитку двостороннього співробітництва в усіх сферах. [1]

Китай вже три роки поспіль є другим торговим партнером України, хоча в останні два роки намітилася тенденція щодо скорочення абсолютних показників торгівлі. Головною причиною, на думку фахівців, є глибока системна криза української економіки, що супроводжується падінням промислового виробництва і платоспроможного попиту. Крім того, інтенсифікацію зовнішніх відносин між двома країнами протягом останніх років можна пояснити ще й закриттям російського ринку для українських товарів. [2, с.15] Зокрема, активізувалося співробітництво у військово-технічній сфері, авіаційній галузі та сільському господарстві (так, за підсумками першого півріччя 2015 року Україна стала лідером з постачання кукурудзи до Китаю, випередивши США). [3, с.17]

Двостороння торговельно-економічна співпраця між країнами регулюється Угодою між Урядом України та Урядом Китайської Народної Республіки про торговельно-економічне співробітництво (1992 р.), згідно з якою встановлено режим найбільшого сприяння щодо стягнення мита на експортні та імпорتنі товари двох країн, податків та інших внутрішніх зборів.

У 2014 році товарообіг між Україною та КНР (за даними Генеральної митної адміністрації КНР), склав 8,594 млрд. дол. США, що менше аналогічного показника 2013 р. на 22,7%. При цьому, експорт товарів з України становив 3,486 млрд. дол. США (зростання на 6,5%), імпорт – 5,108 млрд. дол. США (зменшення на 34,9%). Сальдо двосторонньої торгівлі на користь КНР склало 1,622 млрд. дол. США. [4]

Динаміка обсягів двосторонньої торгівлі між Україною та Китаєм за даними української статистики наведено в таблиці 1 (* - показники 2014 року наведено без обсягів торгівлі АР Крим та м. Севастополя).

Таблиця 1

Динаміка обсягів двосторонньої торгівлі України з КНР

Рік	Експорт		Імпорт		Сальдо
	тис. дол.	% до поперед.	тис. дол.	% до поперед.	
2002	699 947,11	129,12	259 657,08	132,75	440 290,03
2005	711 241,23	85,77	1 810 404,15	у 2,4 рази	-1 099 162,92
2010	1 316 550,10	91,80	4 700 393,50	171,9	-3 383 843,30
2014*	2 674 125,80	99,4	5 410 952,70	72,7	-2 736 826,80

Так, у 2014 році експорт до Китаю становив 4,96% вітчизняного експорту, імпорт з КНР - 9,94% загального обсягу імпорту. Як видно з рисунку, у 2014 році основу китайського імпорту склали: механічне обладнання, машини, устаткування та механізми, текстиль та текстильні вироби, недорогоцінні метали та вироби з них, полімерні матеріали, пластмаси та каучук, різні товари і вироби (переважно меблі, освітлення, іграшки та ін.), взуття, головні убори, парасольки, продукція хімічної промисловості. Провідні позиції в українському експорті до КНР у 2014 році продовжували займати мінеральні продукти (в основному руди залізні, шлаки та зола, енергетичні матеріали та ін.), питома вага яких становила 65,9% від загального обсягу експорту до КНР; жири і олії тваринного або рослинного походження; продукти рослинного походження (переважно зернові), деревина та вироби з неї, механічне обладнання, машини, устаткування та механізми, недорогоцінні метали та вироби з них. Кожна з інших товарних позицій українського експорту до КНР не перевищували 1% у загальній структурі експорту. [4]

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

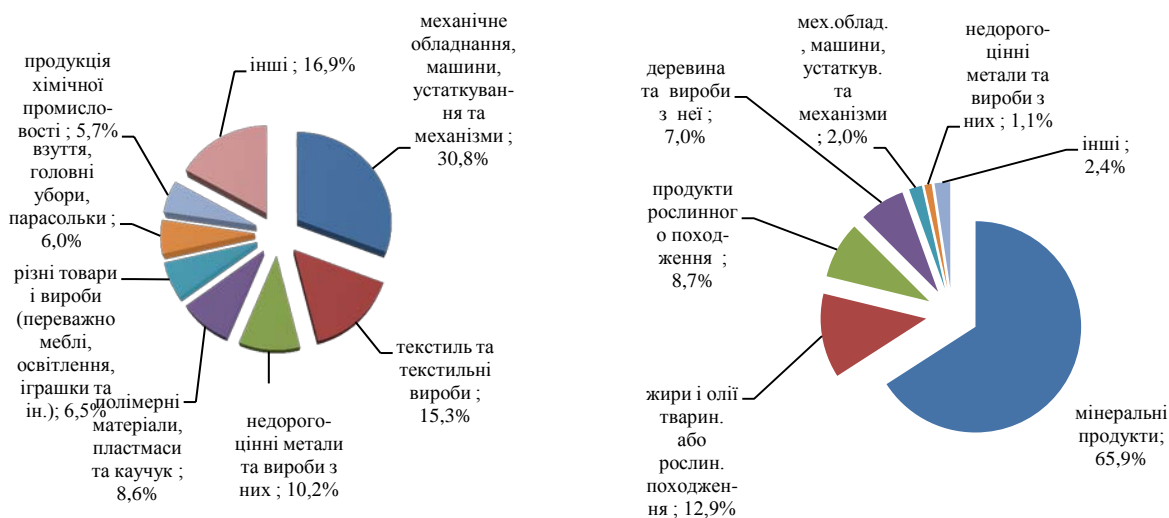

Рис.1. Товарна структура імпорту з Китаю (ліворуч) та вітчизняного експорту (праворуч) до Китаю у 2014 році, %

Джерело: побудовано автором на основі даних <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/trade> [4]

За 6 місяців 2015 року товарообіг між Україною та КНР склав 3,475 млрд. дол. США, що менше аналогічного показника 2014 р. на 21,5%. При цьому, експорт товарів з України становив 1,938 млрд. дол. США (зростання на 3,8%), імпорт – 1,538 млрд. дол. США (зменшення на 40,0%). Позитивне сальдо двосторонньої торгівлі на користь України склало 400 млн. дол. США. Зростання експорту української продукції в КНР відбулось за рахунок збільшення поставок продукції рослинного походження, переважно зернових, майже у 8 разів (727%); механічного обладнання, машин, устаткування та механізмів на 23% та жирів і олій тваринного або рослинного походження на 14%. [4]

На сьогодні Україна з КНР уклали значну кількість контрактів на постачання українських зернових, м'яса та м'ясопродуктів на китайський ринок. Для цього китайська сторона провела ряд заходів щодо сертифікації української агропродукції. У минулому році українська сторона, незважаючи на численні труднощі, війну та економічну кризу, виконала взяті на себе зобов'язання й поставила в КНР 1,5 млн. тонн кукурудзи. У поточному році укладено додаткові контракти на постачання 600 тис. тонн зернових. Виконавши дане зобов'язання, Україна небезпідставно сподівається на подальший розвиток співпраці з китайською стороною в агропромисловій сфері. Оскільки споживання кукурудзи в країні стійко зростає, що обумовлено збільшенням споживання різного виду м'яса (кукурудза використовується як корм), виснаженням власних запасів і зростанням цін на внутрішньому ринку, Китай, який посідає друге місце у світі за кількістю споживаної кукурудзи, вийшов із пропозицією про підготовку ще ряду угод з Україною. Крім того, на збільшення обсягів українських зернових у поставках до Китаю вплинуло зниження інтересу китайських покупців до американської кукурудзи через вимоги американських постачальників покласти витрати з можливих ризиків, пов'язаних з імпортом генетично модифікованої продукції, на замовників. [5, с. 20-21].

Станом на 01.01.2015 р. обсяг інвестицій з КНР в економіці України склав 24 млн. дол. США. Найбільший обсяг китайських інвестицій спрямовано до підприємств у сфері промисловості – 30,5%, у тому числі деревообробної промисловості – 20%; сільського господарства – 20%; транспорту – 15%; оптової та роздрібною торгівлі – 14%. Сьогодні в Україні відкрито представництва найбільших китайських виробників телекомунікаційного обладнання Huawei, ZTE, Xinwei. У КНР працюють представництва ДК «Укрспецекспорт», ПАТ «Мотор-січ», ПАТ «ФЕД», «Креатив Груп», «Корум Груп» [4].

Серед конкретних проектів, що реалізуються або плануються до реалізації в Україні за рахунок експортних кредитів, доцільно виокремити наступні:

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- 1) Виконання контракту щодо реалізації національного проекту «Повітряний експрес – організація залізничного пасажирського сполучення м. Київ – міжнародний аеропорт «Бориспіль» та будівництво інших інфраструктурних об'єктів Київського регіону» (вартість проекту - 372 млн. доларів США);
- 2) Реалізація спільних проектів у рамках підписаного Меморандуму про взаєморозуміння між Міністерством аграрної політики та продовольства України та Експортно-імпортним банком КНР щодо співпраці у галузі сільського господарства на суму 3 млрд. дол. США;
- 3) Реалізація в галузі енергетики кредитної угоди між НАК «Нафтогаз України» і Банком розвитку Китаю на суму 3,65 млрд. дол. США, зокрема, будівництво установки газифікації вугілля на Одеському припортовому заводі, модернізація низки українських ТЕЦ, будівництво газового інтерконектора між Україною та Польщею, модернізація Шебелінського ГПЗ ПАТ «Укргазвидобування».

Здійснення пілотного проекту будівництва соціального житла з іпотечним кредитуванням в м. Київ вартістю 1 млрд. дол. США в рамках Меморандуму про взаєморозуміння щодо співпраці з питань будівництва доступного житла в Україні між Міністерством регіонального розвитку, будівництва та ЖКГ та Китайською державною компанією CITIC Construction Co., Ltd.

Перспективним стратегічним напрямком економічного співробітництва з КНР є безпосереднє залучення України до реалізації ініціативи Голови КНР щодо розбудови Економічного поясу Шовкового шляху, тобто Китай приєднав Україну до процесу створення єдиної системи інфраструктурних і торгових шляхів у Євразії, яка має об'єднати східну та західну частини континенту й стати аналогом Великого шовкового шляху у XXI ст. [2; 4].

Співпраця України з КНР у галузі освіти, науки і техніки є одним з пріоритетних напрямів двосторонніх відносин. Головним механізмом її реалізації є Комісія зі співробітництва між Урядом України та Урядом КНР, яка створена у 2011 р., а також низка профільних Підкомісій, у тому числі, з питань науково-технічного співробітництва, за час існування яких спектр напрямків співробітництва був розширений, спільно було профінансовано роботи в 98 науково-технічних проектах у рамках відповідних дворічних програм співробітництва, зареєстровано 4 патенти, втілено у виробництво 11 наукових винаходів та опубліковано 17 профільних наукових досліджень. Пріоритетними напрямками співробітництва у галузі НТС визначено: енергоефективність, авіабудування, суднобудування, раціональне природокористування, розвиток аерокосмічних, інформаційних та комунікаційних технологій, а також підготовку і стажування аспірантів та молодих вчених. Активно ведеться співробітництво з Академією технологічних наук України та Інститутом електрозварювання ім. Є.О.Патона НАН України. Між Україною та Китаєм реалізуються такі перспективні форми науково-технічної співпраці як українсько-китайські центри та технопарки: у м. Цзінань (провінція Шаньдун), у м. Харбін (провінція Хейлунцзян) та у м. Шанхай. [6]

Перший Українсько-китайський парк високотехнологічного співробітництва було відкрито у м. Цзінань у листопаді 2002 р., основною метою діяльності якого є формування ефективного механізму взаємовигідного трансферу високих технологій, спільної розробки науково-технічних проектів та їх впровадження у виробництво; створення спільних підприємств з реалізації наукоємної і високотехнологічної продукції. У січні 2003 р. в м. Харбін (провінція Хейлунцзян) було відкрито українсько-китайський Центр зварювання і споріднених технологій. У лютому 2011 р. у м. Шанхай відкрито новий Українсько-китайський технопарк, який займається співпрацею у галузі морських наук і технологій, біомедицини, нових матеріалів, аерокосмонавтики, нових джерел енергії та інших. [6]

Підкомісія з питань співробітництва в галузі освіти сприяє реалізації низки конкретних проектів динамізації взаємовигідної співпраці в галузі освіти і науки, зокрема, вдосконалення договірно-правової бази, обміну інформацією та досвідом, а також всебічну підтримку вивчення української мови в КНР та китайської – в Україні. Під час засідання підписано оновлену міжвідомчу Угоду про співробітництво в галузі освіти, відповідно до положень якої кількість державних стипендій, що надає одна сторона студентам іншої сторони, була збільшена у чотири рази: з 25 до 100, починаючи з 2013 р. Станом на 2015 рік, в Україні створено 5 Інститутів Конфуція, в яких

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

вивчаються китайська мова та культура. Крім того, у Київській гімназії східних мов №1 створено Клас Конфуція [6].

Протягом останніх років у Китаї відкрито українсько-китайський Центр з трансферу технологій суднобудування та океанічного проектування створеного на базі Університету науки і технологій провінції Цзяньсу спільно з Національним університетом кораблебудування ім. Адмірала Макарова (м. Миколаїв), у Тяньцзінському університеті іноземних мов створено Шевченківський центр українсько-китайських культурних зв'язків, у Далянському університеті іноземних мов (провінція Ляонін) у рамках Угоди з Київським національним лінгвістичним університетом створено Центр вивчення України ім. Т.Г.Шевченка, між Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут» та Університетом м. Хуейчжоу було підписано Договір про створення в КНР спільного вищого навчального закладу, у Шанхайському університеті іноземних мов створено Центр дослідження України, де китайські студенти розпочали вивчення української мови та літератури [6].

Підкомісія з питань співробітництва в галузі медицини займається питаннями охорони здоров'я, співпраці у галузі традиційної китайської медицини - вирішення питання створення в Україні лікувально-діагностичного Центру традиційної китайської медицини [6].

Ключовим напрямом українсько-китайського співробітництва на найближчі роки залишатиметься агропромислова сфера. Китай готовий вкладати і в модернізацію логістики експорту зернових, що дозволить Україні значно наростити свій експортний потенціал за рахунок розвитку зернової логістики. КНР зацікавлена у налагодженні співпраці з Україною в галузі виробництва літаків. Китайська сторона вивчає можливості серійного виробництва нового українського транспортно-вантажопідійомністю до 18 тонн розробки ДП «Антонов» (Київ) на потужностях в КНР. Китайська сторона демонструє також зацікавленість у налагодженні спільного виробництва авіаційних двигунів з Державним концерном «Укроборонпром». У центрі уваги також інфраструктурні проекти. Зокрема, Китайська компанія «Синв Україна» планує інвестувати в розвиток українських портів близько 5 млрд. дол. США. [2, с. 20-26]

У 2014 р. ТПП України підписано Декларацію щодо створення «Ділової ради Великого шовкового шляху» з метою налагодження партнерських відносин щодо співробітництва між торговельно-промисловими палатами країн та рядом китайських компаній [2].

Висновок. В сучасних умовах турбулентного розвитку як світової економіки, так і національного бізнес-середовища для України є вкрай важливим двостороннє стратегічне дружнє партнерство та співробітництво. З огляду на проведений аналіз, співробітництво з КНР є саме тим вектором розвитку, який може забезпечити зростання показників розвитку як в торговельно-економічній сфері, так і в багатьох інших секторах економіки. На думку більшості фахівців, ключовими завданнями для українського Уряду повинні бути прискорення темпів реформування економіки, визначення переліку пріоритетних стратегічних двосторонніх проектів та забезпечення їх підтримки, вдосконалення процедури моніторингу і контролю за виконанням українсько-китайських домовленостей тощо.

Література

1. Офіційний сайт Посольства України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом) [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/legal-acts>
2. Поворозник, В. Проект «Один пояс - один шлях»: можливості для України [Електронний ресурс] / В. Поворозник, В. Перебийніс // Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД). – 2015. – Режим доступу: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/images/files/china_project_s.pdf
3. Ярошенко, Є. Місце України в глобальних стратегіях Китаю [Електронний ресурс] / Є. Ярошенко, В. Перебийніс // Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД).-2015. – Режим доступу: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/images/files/china_mesto_s.pdf
4. Офіційний сайт Посольства України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом) [Електронний ресурс] : – Режим доступу: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/trade>
5. Тарасова, В. Розвиток українсько-китайського співробітництва: розширення сфер співпраці [Електронний ресурс] / В. Тарасова // Україна: події, факти, коментарі. – 2015. – № 15. – С. 17–29. – Режим доступу: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr15.pdf>
6. Офіційний сайт Посольства України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/science>

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

7. Офіційний сайт Посольства України в Китайській Народній Республіці та в Монголії (за сумісництвом) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/diplomacy>

References

1. Ofitsiynyi sait Posolstva Ukrainy v Kytaiskii Narodnii Respublitsi ta v Monholii (za sumisnystvom) [Official website of the Embassy of Ukraine in the People's Republic of China and in Mongolia (concurrently)]. (n.d.). *china.mfa.gov.ua* Retrieved from: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/legal-acts> [in Ukrainian].
2. Povoroznyk, V., & Perebyinis, V. (2015). *Proekt «Odyn poias - odyn shliakh»: mozhyvosti dlia Ukrainy [Ukraini [The "One belt - one way" project: opportunities for Ukraine]*. International Centre for Policy Studies. Retrieved from: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/images/files/china_project_s.pdf [in Ukrainian].
3. Yaroshenko, Ye. (2015). *Mistse Ukrainy v hlobalnykh stratehiakh Kytau [Ukraine's place in the global strategies of China]*. International Centre for Policy Studies. Retrieved from: http://www.icps.com.ua/assets/uploads/images/files/china_mesto_s.pdf [in Ukrainian].
4. Ofitsiynyi sait Posolstva Ukrainy v Kytaiskii Narodnii Respublitsi ta v Monholii (za sumisnystvom) [Official website of the Embassy of Ukraine in the People's Republic of China and in Mongolia (concurrently)]. (n.d.). *china.mfa.gov.ua* Retrieved from: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/trade> [in Ukrainian].
5. Tarasova, V. (2015). Rozvytok ukrainsko-kytaiskoho spivrobitnystva: rozshyrennia sfer spivpratsi [The development of Ukrainian-Chinese cooperation: expand the areas of cooperation]. *Ukraina: podii, fakty, komentari - Ukraine: events, facts, comments*, 15, 17–29. Retrieved from: <http://nbuviap.gov.ua/images/ukraine/2015/ukr15.pdf> [in Ukrainian].
6. Ofitsiynyi sait Posolstva Ukrainy v Kytaiskii Narodnii Respublitsi ta v Monholii (za sumisnystvom) [Official website of the Embassy of Ukraine in the People's Republic of China and in Mongolia (concurrently)]. (n.d.). *china.mfa.gov.ua* Retrieved from: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/science> [in Ukrainian].
7. Ofitsiynyi sait Posolstva Ukrainy v Kytaiskii Narodnii Respublitsi ta v Monholii (za sumisnystvom) [Official website of the Embassy of Ukraine in the People's Republic of China and in Mongolia (concurrently)]. (n.d.). *china.mfa.gov.ua* Retrieved from: <http://china.mfa.gov.ua/ua/ukraine-cn/diplomacy> [in Ukrainian].

Надійшла 02.10. 2015

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 351:332.871(476+474)

Л. М. Мекшун, к. е. н., доцент

**ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА
У БІЛОРУСІ ТА КРАЇНАХ БАЛТІЇ**

Анотація. Розглянуто основні напрями реформування житлово-комунального господарства у Білорусі і країнах Балтії. Показано, що ефективне господарювання можливе тільки за умови здійснення ринкових перетворень в господарстві, залучення іноземних інвестицій, оптимізації структури управління, підвищення рівня відповідальності власників житла за стан будинків і прибудинкових територій. Запропоновано використання зарубіжного досвіду реформ для позитивних змін у житлово-комунальному господарстві України.

Ключові слова: досвід реформ, житлово-комунальне господарство Білорусі і країн Балтії, ринкові перетворення в господарстві.

Л. Н. Мекшун, к. э. н., доцент

**ОСОБЕННОСТИ РЕФОРМИРОВАНИЯ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА В
БЕЛАРУСИ И СТРАНАХ БАЛТИИ**

Аннотация. Рассмотрены основные направления реформирования жилищно-коммунального хозяйства в Беларуси и странах Балтии. Показано, что эффективное хозяйствование возможно только при условии осуществления рыночных изменений в хозяйстве, привлечения иностранных инвестиций, оптимизации структуры управления, повышения уровня ответственности собственников жилья за состояние домов и придомовых территорий. Предложено использование зарубежного опыта реформ для положительных изменений в жилищно-коммунальном хозяйстве Украины.

Ключевые слова: опыт реформ, жилищно-коммунальное хозяйство Беларуси и стран Балтии, рыночные изменения в хозяйстве.

L. M. Mekshun, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

**THE PECULIAR FEATURES OF REFORMING THE HOUSING SERVICES
IN BELARUS AND THE BALTIC STATES**

Abstract. The main features of reforming the housing services in Belarus and the Baltic States are considered. It is shown that the effective management is possible only under condition of the market changes in the economy, attracting foreign investment, optimizing the management structure, improving the level of responsibility of property owners for state houses and houses of adjoining areas. It is suggested to use the foreign experience to reform the positive changes in the housing and communal services of Ukraine.

Keywords: the experience of reforms, housing and communal services of Belarus and the Baltic countries, the market changes in the economy.

Актуальність теми дослідження. Трансформація економіки України і перехід всіх її галузей до ринкових умов функціонування вимагають прискореної реорганізації управління житлово-комунальним господарством (ЖКГ) і реформування підприємств, які надають житлово-комунальні послуги. Необхідно будувати нові взаємовідносини зі споживачами, створювати дієву систему тарифного регулювання, запроваджувати ефективні організаційно-правові форми діяльності підприємств ЖКГ. Окремі постсоціалістичні країни успішно пройшли або проходять цей шлях і тому їх досвід реформування житлової і комунальної сфери може бути використаний в Україні.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

Постановка проблеми. Житлово-комунальне господарство – це багатогалузевий виробничо-господарський комплекс підприємств та організацій, що забезпечують надання споживачам необхідних послуг і розвиток господарства в цілому. Роздута система управління, недостатність інвестицій, незадовільний економічний стан підприємств ЖКГ вимагають реформування господарства на основі запровадження ринкових форм і механізмів самоорганізації його підприємств і установ. Досвід відповідних реформ мають країни Балтії і зараз реформування здійснює Республіка Білорусь. В Україні 14 травня 2015 року був прийнятий Закон «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» [1]. Незважаючи на те, що закон передбачає серйозні зміни в системі управління житловими будинками, реформування ЖКГ в Україні відбувається дуже повільно.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ринкової трансформації житлово-комунального господарства України і аналіз зарубіжного досвіду реформ знайшли відображення у роботах вітчизняних вчених-економістів, зокрема, В. М. Бабаєва, В. М. Вакулєнка, О. І. Дзядь, А. А. Дроня, Г. О. Крамаренко, В. П. Кукси, В. П. Ніколаєва, Г. І. Онищука, І. М. Осипенка, О. Ю. Попова, М. В. Руля, Г. М. Семчука, Т. М. Строкань, Р. М. Сиротюка, В. В. Хомякова та інших.

Основні положення щодо функціонування житлово-комунального господарства на ринкових засадах в різних країнах розкриті у роботах зарубіжних вчених, таких як Д. Віккерс, Р. Вон, В. Віскусі, П. Габор, Д. Гарднер, Р. Грін, А. Кумар, Д. Лоран, М. Пардін, В. Шаркі, Д. Яроу та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Водночас, незважаючи на ґрунтовний аналіз зарубіжного досвіду ринкових перетворень у сфері ЖКГ, напрями реформування господарства в країнах Балтії і Білорусі розглянуті неповністю, що не дозволяє повноцінно використати досвід їх реформ в Україні.

Постановка завдання. Відсутність комплексного підходу до розвитку ринкових відносин у галузі ЖКГ, недосконалість нормативно-правової бази, незавершеність інституційних перетворень вимагають вивчення світового досвіду її реформування з метою втілення найбільш ефективних для України форм і методів організації ЖКГ.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з українськими реформами у сфері ЖКГ, цікавим є зарубіжний досвід ринкових перетворень в господарстві та перспективи його використання у нашій країні.

У Республіці Білорусь система ЖЕКів і ЖРЕУ існує ще з радянських часів, як і в Україні. Із середини 2000-х років в країні з системи ЖЕКів поступово вивели працівників паспортного столу і бухгалтерів в розрахунково-довідникові центри. Починаючи з 2014 року у Республіці Білорусь розпочалася реформа житлово-комунального господарства країни, яка здійснюється за п'ятьма напрямками:

- вдосконалення державного управління і контролю в ЖКГ;
- зниження витрат на послуги ЖКГ;
- підвищення рівня фінансової і платіжної дисципліни;
- вдосконалення системи формування цін і тарифів на послуги ЖКГ;
- встановлення додаткової відповідальності за порушення у сфері ЖКГ.

З метою вдосконалення державного управління і контролю в ЖКГ створюється єдина структура в усіх областях Республіки Білорусь. Функції державного регулювання закріплюються за управлінням ЖКГ у складі облвиконкомів, а функції контролю за технічним станом житлового фонду покладаються на Державний будівельний нагляд.

Для зниження витрат на послуги ЖКГ проводиться оптимізація норм праці і нормативів чисельності працюючих. За даними Комітету державного контролю у 2014 році фактична чисельність працівників ЖКГ склала в середньому по країні 77,6% від штатної норми [2]. Але робоча група по вивченню проблемних питань у сфері ЖКГ провела заміри часу на виконання службових обов'язків працівниками різних посад. З'ясувалось, що штатний розклад керівних посад в організаціях ЖКГ дуже роздутий. За 2014 рік в галузі було скорочено до 33% працюючих. З 2014 року комунальні служби Мінська почали навчати вузькопрофільних спеціалістів суміжним спеціаль-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

ностям і готувати з них універсальних працівників. На початок 2015 року у Мінську працювали 1219 «хаус-майстрів», тобто спеціалістів, які можуть надавати різні послуги у сфері ЖКГ і проводити дрібні ремонтні роботи. Заробітна плата «хаус-майстра» становить від 5,6 до 7,8 мільйонів білоруських рублів, при рівні мінімальної заробітної плати в країні у 1,5 мільйона білоруських рублів [3].

Стосовно тарифів, то з 2016 року планується ввести мінімальні нормативи бюджетного субсидування витрат на послуги ЖКГ. Населення зможе оплачувати по субсидованим державою цінам тільки певний нормативний обсяг послуг, а понаднормове споживання – за завищеними тарифами. У 2014 році населення Білорусі платежами покрито тільки 31% витрат комунальників [2]. Вже затверджений перелік робіт, які будуть проводитися за кошти мешканців будинків. До списку потрапили: косметичний ремонт під'їздів, заміна сміттєпроводу і вхідних дверей. За рахунок бюджетних коштів буде ремонтуватися дах і фасад будинку. Всі розрахунки громадян будуть проводитись через єдиний розрахунковий центр [4].

Також почався процес зменшення перехресного субсидування у системі ЖКГ, який планується завершити у 2017 році. Перехресне субсидування передбачає, що частина витрат за надання послуг перекладається на різні підприємства. Це дозволить знизити навантаження на реальний сектор економіки з 11% до 7% [1].

Реформа передбачає підвищення рівня фінансової і платіжної дисципліни. Особливий контроль буде здійснюватись за цільовими коштами, спрямованими на капітальний ремонт, заміну теплових мереж, котелень і ліфтів. Згідно з цією реформою заплановано розвести замовника і виконавця по різних організаціях. ЖРЕД повинні будуть займатися тільки експлуатацією житлового будинку, а всі інші функції мають виконувати постачальники послуг.

Наказом Президента Республіки Білорусь № 460 від 16.11.2015 року «Про деякі питання надання громадянам державної підтримки при будівництві (реконструкції) чи придбанні житлових приміщень» визначаються категорії населення, які мають право на пільговий кредит при купівлі житла, вдосконалюється порядок забезпечення житлом дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, регламентується порядок постановки людини в чергу на отримання житла [5]. У країні заплановано поступовий перехід на адресну допомогу малозабезпеченим родинам. До 2020 року Республіка Білорусь планує зекономити на комунальних послугах понад 2,3 трильйони білоруських рублів [2]. У Білорусі вивчають український досвід застосування публічно-приватного партнерства та енергоефективності у сфері ЖКГ з метою його застосування у реформуванні господарства [6].

Також в ході реформи передбачається вдосконалити механізм збирання і переробки сміття. У 2014 році в Мінську від переробки сміття отримали 351 тисячу кубометрів вторинних ресурсів, що становило 15% від його загальної маси, а до 2020 року заплановано збільшити цю цифру до 25 %.

Таким чином, реформа ЖКГ в Республіці Білорусь передбачає підвищення якості надання комунальних послуг, оптимізацію управління і чисельності працівників галузі, прозорість у формуванні тарифів, контроль за цільовим використанням коштів, підвищення платіжної дисципліни і зниження собівартості послуг.

У попередніх дослідженнях нами було з'ясовано, що метою реформування ЖКГ Східної Німеччини було створення конкурентного ринку надання житлових і комунальних послуг та побудови системи ефективного самоуправління [7]. Таким шляхом пішли і країни Балтії, які здійснили реформування ЖКГ у середині 90-х років ХХ ст. і передали в управління ОСББ до 98 % житла [8]. Після проголошення незалежності в Литві, Латвії і Естонії почалася приватизація житла і реституція – повернення житла колишнім власникам, які втратили його у ході націоналізації після війни. Уряд передав місцевим органам влади водоканали, теплоцентралі і ЖЕКи і забезпечив можливість регулювання цін на опалення, воду та комунальні послуги. Був введений жорсткий контроль за сплатою комунальних послуг. Державні дотації підприємствам ЖКГ були відмінені, а малозабезпечені родини стали отримувати адресну допомогу.

Уряди країн Балтії залучили на ринок ЖКГ іноземні інвестиції і допустили іноземні підприємства до надання комунальних послуг. Так, у Латвії німецькі компанії успішно зайнялися реконст-

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

рукцією старих будівель. В Естонії 50,4% акцій Талліннського водоканалу були продані англійській компанії International Water UU за 641,2 млн. крон. Через рік після продажу прибуток водоканалу становив уже 90 млн. крон., з них 44 млн. крон отримала мерія міста і вклала їх у ремонт каналізаційної системи [9]. На сьогодні більшість квартир у країнах Балтії обладнані лічильниками газу, електрики, тепла, води.

Розглянемо детальніше реформування сфери ЖКГ в Латвії. За реалізацію програм і заходів, спрямованих на реформування ЖКГ в країні відповідає Житлове агентство. Використовуючи досвід Німеччини, у 1998 році у Латвії була створена Асоціація кооперативних товариств власників квартир, до якої увійшло 34 товариства [10]. Асоціація, яка діє до цього часу, здійснює обмін досвідом успішної діяльності товариств, надає їм правову допомогу, захищає інтереси членів товариств, проводить інформаційні семінари тощо. Завдяки роботі Асоціації, була прийнята державна програма розвитку житла; програма кредитування товариств; звільнення від сплати податку на додану вартість послуг, що надають товариства.

В Латвії прийняли Закон про квартирну власність, на підставі якого здійснюється управління багатоквартирними будинками. Окремо виділені квартирна власність і власність загального користування, розміри яких фіксуються у земельній книзі. До квартирної власності відносяться внутрішній обсяг квартири, вікна, двері, комунікації, що від'єднуються. До власності загального користування включені зовнішні стіни, перекриття, вікна і двері під'їздів, комунікації, що не від'єднуються, приміщення і обладнання загального користування, прилегла земельна ділянка. Будь-які зміни розмірів або призначення загальної власності можливі тільки за 100% згодою власників.

Згідно із Законом про квартирну власність визначається спосіб управління будинком, погашення витрат, пов'язаних з ремонтом і утриманням загальної власності, а також вартість комунальних послуг. Питання про форму управління будинком вирішують на зборах власників квартир (50% + 1 голос). Форми управління передбачають можливість як створення юридичної особи (кооперативне об'єднання власників квартир або товариство власників), так і укладання угоди з фізичною або юридичною особою на управління і обслуговування будинків. Управляючі компанії при цьому не є власниками площ загального користування і квартир.

У сфері ЖКГ в Латвії передбачене пільгове оподаткування. Так, податок на прибуток не береться з доходів житлових кооперативів або товариств.

Всі власники квартир, незалежно від майнового стану мають рівні права і обов'язки. Малозабезпечені верстви населення отримують адресну соціальну допомогу. Єдиним джерелом покриття витрат на утримання і ремонт загальної частини власності і комунальні послуги є платежі власників квартир. За несплату комунальних послуг протягом трьох місяців мешканців виселяють із помешкання.

З 2014 року в Республіці Латвія почали створювати умови для формування фонду енергоефективності. Сам фонд планується відкрити у 2020 році. Він буде займатися підготовкою проектів нормативних актів по енергоефективності будівель, пільгового оподаткування для заохочення здійснення заходів по енергозбереженню тощо.

Збором і транспортуванням відходів в Латвії займаються компанії по управлінню відходами. Приватні компанії, що працюють у великих містах, обслуговують понад 50% населення. Більшість відходів переробляється, а ті, що неможливо переробити, зберігаються на спеціальних полігонах. З 1998 року в Латвії діяло 558 сміттєзвалищ. Всі вони були закриті у 2011 році. Зараз в країні побудовано 10 сучасних полігонів по утилізації сміття.

Таким чином, реформа ЖКГ в країнах Балтії, яка тривала понад десять років, призвела до:

- приватизації підприємств комунальної власності;
- розвитку ринкових відносин на ринку надання комунальних послуг;
- залучення іноземних інвестицій в ЖКГ і зростання його прибутковості;
- створення ринку житла і можливості поліпшувати/погіршувати свої житлові умови в залежності від рівня доходів;
- формування у власників квартир і будинків почуття відповідальності за власне майно і майно загального користування;

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- прозорості у формуванні цін і тарифів;
- контролю за комунальним господарством з боку органів місцевого самоврядування.

Розглянемо, які заходи щодо реформування ЖКГ передбачені новим Законом України «Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку» від 14.05.2015 № 417-VIII.

Перш за все, ліквідується монополія ЖЕКів на надання житлово-комунальних послуг і перекладається відповідальність за утримання та управління будинком на його мешканців. Згідно із законом власники житла у багатопверхових будинках тепер мають слідкувати за станом не тільки своїх квартир, але й за сходами, ліфтами, дахом і земельною ділянкою біля будинку. До 1 липня 2016 року мешканці на загальних зборах повинні визначитися з тим, хто буде здійснювати управління будинком – або вибраний із свого середовища керуючий будинком, або запрошена організація, яка надає всі житлово-комунальні послуги і відповідає за утримання будинку. Вартість послуг повинна визначитися за домовленістю сторін.

Згідно з вимогами нового закону, щоб збори відбулися, достатня присутність трьох жителів з усього будинку, але організатори повинні письмово повідомити інших мешканців про рішення зборів і шляхом опитування ухвалити остаточні рішення. Якщо власники квартир не зможуть провести збори до липня 2016 року, тоді орган місцевого самоврядування повинен призначити будинку керуючу компанію, яка сама визначить вартість послуг.

Але для створення ринкового середовища у сфері ЖКГ необхідно допустити на ринок нові підприємства (в тому числі і зарубіжні), які будуть надавати послуги на конкурентних умовах. У багатьох містах України єдиними такими підприємствами залишаються ЖЕКи, приватні підприємства обслуговують усього 14% житла. Рівень приватизації квартир становить 84%, а управляються ОСББ лише 6,5% з них [11]. У подальших дослідженнях нами планується більш детально розглянути стан та перспективи реформування ЖКГ в Україні.

Висновок. Отже, аналіз досвіду проведення реформи ЖКГ в Білорусі і країнах Балтії показав, що створення ринкових відносин у сфері надання комунальних послуг призвело до ліквідації монополії ЖЕКів, підприємств водопостачання, водовідведення, теплоцентралей, постачальників газу та електрики. Об'єднання власників житла дало можливість вибрати обслуговуючі підприємства на конкурсних засадах, контролювати формування цін і тарифів та слідкувати за заміною зношених основних фондів. Залучення іноземних інвестицій сприяло розвитку співпраці з міжнародними та донорськими організаціями і дозволило впровадити енерго- та ресурсозберігаючі технології.

Виходячи з проаналізованого досвіду реформ у Білорусі і країнах Балтії, в Україні доцільно було б допустити на ринок нові підприємства, що надають послуги ЖКГ, провести оптимізацію чисельності працівників галузі, забезпечити прозорість у формуванні тарифів і знизити собівартість послуг, посилити контроль за цільовим використанням коштів, підвищити платіжну дисципліну і сприяти залученню іноземних інвестицій в господарство.

Література

1. Про особливості здійснення права власності у багатоквартирному будинку : Закон України від 14.05.2015 № 417-VIII // Відомості Верховної Ради України. – № 29. – 2015. – С. 262.
2. Ануфриенко, О. В. Беларуси объявили масштабную реформу ЖКХ [Електронний ресурс] / О. В. Ануфриенко. – Режим доступу : <http://finance.tut.by/news/410892.html>.
3. Десять изменений в системе ЖКХ Беларуси [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kaktutzhit.by/posts/10-izmenenij-zhkh>.
4. Корзюк, А. Как повысит эффективность ЖКХ / А. Корзюк, О. Неверо // Финансы, учёт, аудит. – 2014. – № 4. – С. 24-26.
5. О некоторых вопросах предоставления гражданам государственной поддержки при строительстве (реконструкции) или приобретении жилых помещений : Указ Президента Республики Беларусь № 460 от 16.11.2015 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://president.gov.by/special/ru/news_ru/kommentarij-k-ukazu-460-ot-16-nojabrja-2015-g-12568.
6. Белорусь вивчає український досвід реформування ЖКГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.yurist-online.com/news/kmu/73987/>.
7. Mekshun, L. N. The governance experience of housing service in Germany / L. Mekshun // Scientific bulletin of Polissia. – 2015. – Issue 1. – P. 28-31.

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

8. Киященко, А. Зарубежный опыт реформирования ЖКХ / А. Киященко // Реформа ЖКХ: пути к эффективности и социальной справедливости. – К. : Международный центр перспективных исследований, 2009. – С. 46.
9. Смерека, С. Б. Оцінка сучасного стану ЖКГ та обґрунтування можливості залучення та використання інвестиційних проектів у галузі / С. Б. Смерека // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 10. – С. 65-69.
10. Стеценко, А. А. Зарубіжний досвід реалізації державних програм у сфері житлово-комунального господарства [Електронний ресурс] / А. А. Стеценко. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Stetsenko.pdf>.
11. Панасенко, І. О. Особливості функціонування та розвитку житлово-комунального господарства в Україні [Електронний ресурс] / І. О. Панасенко. – Режим доступу : <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/1/11.pdf>.

References

1. Pro osoblyvosti zdiisnennia prava vlasnosti u bahatokvartyrnomu budynku: Zakon Ukrainy vid 14.05.2015 # 417-VIII [On peculiarities of ownership in an apartment house: The Law of Ukraine of 14.05.2015 #417-VIII]. (2015). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Information of Supreme Council of Ukraine*, 29, 262 [in Ukrainian].
2. Anufrienko, O. V. (n.d.). *Belarusi obyavili mashtabnuyu reformu ZhKKh* [Belarus announced a large-scale housing reform]. Retrieved from: <http://finance.tut.by/news/410892.html>. [in Russian].
3. Desyat izmeneniy v sisteme ZhKKh Belarusi [Ten changes in the housing system of Belarus]. (n.d.). *kaktutzhit.by* Retrieved from: <http://kaktutzhit.by/posts/10-izmenenij-zhkh>. [in Russian].
4. Korzyuk, A., & Nevero, O. (2014). *Kak povysit effektivnost ZhKKh* [How to improve the efficiency of housing and communal services]. *Finansy, uchet, audit - Finance, accounting, auditing*, 4, 24-26 [in Russian].
5. O nekotorykh voprosakh predostavleniya grazhdanam gosudarstvennoy podderzhki pri stroitel'stve (rekonstruktsii) ili priobretenii zhilykh pomeshcheniy: Ukaz Prezidenta Respubliki Belarus' № 460 ot 16.11.2015 g. [On some issues of state support to citizens in the construction (reconstruction) or purchase of apartment houses: Decree Of The President of Belarus # 460 of 16.11.2015]. (2015). *president.gov.by* Retrieved from: http://president.gov.by/special/ru/news_ru/kommentarij-k-ukazu-460-ot-16-nojabrja-2015-g-12568. [in Russian].
6. Bilorus vyvchaie ukrainskyi dosvid reformuvannia ZhKH [Belarus studies the Ukrainian experience in reforming housing]. (n.d.). *news.yurist-online.com* Retrieved from: <http://news.yurist-online.com/news/kmu/73987> [in Ukrainian].
7. Mekshun, L. N. (2015). The governance experience of housing service in Germany. *Scientific bulletin of Polissia. Issue 1*, 28-31. [in Ukrainian].
8. Kiyashchenko, A. (2009). *Zarubezhnyy opyt reformirovaniya ZhKKh* [International experience of reforming housing and communal services]. *Reforma ZhKKh: puti k effektivnosti i sotsialnoy spravedlivosti – Housing reform: the way to efficiency and social justice*. Kyiv: International centre for perspective investigations [in Russian].
9. Smereka, S. B. Otsinka suchasnoho stanu ZhKH ta obhruntuvannia mozhyvosti zaluchennia ta vykorystannia investytsiynych proektiv u haluzi [Assessment of the current state of housing and the opportunity of involvement and use of investment projects in sphere]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini - The formation of market relations in Ukraine*, 10, 65-69 [in Ukrainian].
10. Stetsenko, A. A. (2008). *Zarubizhnyi dosvid realizatsii derzhavnykh prohram u sferi zhytlovo-komunalnoho hospodarstva* [Foreign experience of implementation of government programs in Housing]. Retrieved from: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej14/txts/Stetsenko.pdf>. [in Ukrainian].
11. Panasenko, I. O. (2012). *Osoblyvosti funktsionuvannia ta rozvytku zhytlovo-komunalnoho hospodarstva v Ukraini* [Features of functioning and development of housing and communal services in Ukraine]. Retrieved from: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2012-2/doc/1/11.pdf>. [in Ukrainian].

Надійшла 15.10.2015

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 332.1:[338.45+330.341.1](477)

О. І. Гонта, д. е. н., професор

ІННОВАЦІЙНИЙ ТА ПРОМИСЛОВИЙ АСПЕКТИ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню інноваційного та промислового аспектів міжрегіональної конвергенції в Україні. Проаналізовано динаміку промислового та інноваційного розвитку на національному рівні та рівні регіонів-лідерів. Досліджено взаємозв'язок між рівнем промислового та інноваційного розвитку в розрізі регіонів-лідерів. Здійснена оцінка міжрегіональної диференціації в рівні промислового та інноваційного розвитку в Україні.

Ключові слова: міжрегіональна конвергенція, обсяг промислового та інноваційного ринку, структурна орієнтованість економіки, регіони-лідери, індустріальний та постіндустріальний рівень розвитку.

Е. И. Гонта, д. э. н., профессор

ІННОВАЦІОННИЙ І ПРОМИСЛОВИЙ АСПЕКТИ МІЖРЕГІОНАЛЬНОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ В УКРАЇНІ

Аннотация. Статья посвящена исследованию инновационного и промышленного аспектов межрегиональной конвергенции в Украине. Проанализирована динамика промышленного и инновационного развития на национальном уровне и уровне регионов-лидеров. Исследована взаимосвязь между промышленным и инновационным развитием в разрезе регионов-лидеров. Проведена оценка межрегиональной дифференциации в уровне промышленного и инновационного развития в Украине.

Ключевые слова: межрегиональная конвергенция, объем промышленного и инновационного рынка, структурная ориентированность экономики, регионы-лидеры, индустриальный и постиндустриальный уровень развития.

O. I. Honta, Candidate of Economic Sciences, Professor

INNOVATION AND PRODUCTION ASPECTS OF INTERREGIONAL CONVERGENCE IN UKRAINE

Abstract. The article examines innovation and production aspects of interregional convergence in Ukraine. We analyze dynamics of production and innovation development on the national level and on the level of leading regions. We research correlation between the level of production and innovation development within leading regions. We evaluate interregional convergence in the level of production and innovation development in Ukraine.

Keywords: interregional convergence, production and innovation market size, structural orientation of economy, leading regions, industrial and postindustrial level of development.

Постановка проблеми. Структурна орієнтованість національної економіки відіграє важливу роль в процесі переходу країни на постіндустріальний рівень розвитку. Національні економічні системи, в основі пріоритетів розвитку яких лежить орієнтованість на інноваційну діяльність, в порівнянні з економіками, орієнтованими на виробництво, демонструють більш динамічний рівень зростання і розвитку, а також здатність до адаптації непередбачуваним змінам глобального геоекономічного та геополітичного середовища.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Важливе місце в процесі дослідження інноваційної та промислової складових економіки посідає проблематика міжрегіональної конвергенції, адже промислова орієнтованість національної економіки сприяє регіональній поляризації, перетворюючи промислові центри країни у своєрідне ядро, а менш розвинені регіони – у периферію. Необхідність дослідження регіонального аспекту структурної орієнтованості вітчизняної економіки, для якої характерні промислова орієнтованість і значний рівень міжрегіональної диференціації, обумовлює актуальність подальшого наукового пошуку в цьому напрямі.

Аналіз публікацій та досліджень. Дослідженню проблематики міжрегіональної конвергенції присвячені праці таких вчених як Р. Барро, Е. Боде, П. Кругман, Дж. Мутль, К. Сала-і-Мартін, Б. Фаллах та інші [2-7]. Разом з тим, питання взаємозв'язку між структурною орієнтованістю національної економіки і міжрегіональною конвергенцією не знайшли достатнього висвітлення в наукових дослідженнях.

Невирішена частина проблеми. Невирішеною частиною проблеми залишається виявлення чинників і потенціалу міжрегіональної конвергенції інноваційного та промислового розвитку окремих регіонів України.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження інноваційного та промислового аспектів міжрегіональної конвергенції в Україні. В рамках досягнення вказаної мети необхідно виконати такі завдання:

- обрати показники, що дозволять дослідити промисловий та інноваційний аспект міжрегіонального розвитку в Україні;
- проаналізувати динаміку промислового та інноваційного розвитку на національному рівні та рівні регіонів-лідерів;
- дослідити взаємозв'язок між рівнем промислового та інноваційного розвитку на рівні регіонів-лідерів;
- оцінити рівень міжрегіональної диференціації в рівні промислового та інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Промисловий та інноваційний розвиток характеризується відповідно показниками обсягу промислового ринку та ринку інновацій (інноваційного ринку). Зазначені показники можна отримати з даних національної та регіональної статистики Держкомстату України [1]. Варто зазначити, що дані з обсягу реалізованої промислової продукції на душу населення, що публікуються Держкомстатом, відображають обсяг промислового ринку. Розрахунок показника обсягу реалізованої інноваційної продукції на душу населення відбувається шляхом ділення обсягу реалізованої інноваційної продукції на середньорічну чисельність населення України/регіону. З метою забезпечення співмірності одиницею виміру даних показників є *тис. грн.*

Порівняльний аналіз обсягу промислового ринку та ринку інновацій в Україні дозволяє дійти висновку щодо значного рівня розриву між ними. Отже, нині структура вітчизняної економіки зберігає промислову орієнтованість, що ускладнює процес переходу України на постіндустріальний етап розвитку. Варто зазначити, що промисловий ринок та ринок інновацій в Україні демонстрували різну динаміку протягом аналізованого періоду, а саме промисловий ринок – зростання, ринок інновацій – скорочення (див. рис. 1).

Результати аналізу динаміки обсягу промислового та інноваційного ринків в розрізі регіонів-лідерів України за рівнем економічного розвитку протягом 2005-2013 років вказує на сильний (Дніпропетровська, Донецька, Запорізька області і місто Київ) і помірний (Луганська область) негативний зв'язок між досліджуваними показниками. Лише для економіки Полтавської області даний кореляційний зв'язок мав позитивний характер, проте рівень щільності зв'язку був порівняно низьким (див. табл. 1).

Вищенаведене слугує достатньою підставою для висновку про обернену залежність між рівнем промислового та інноваційного розвитку на рівні регіонів в Україні, що узгоджується з ви-

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

сновком про протилежний характер динаміки аналізованих змінних на рівні національної економіки.

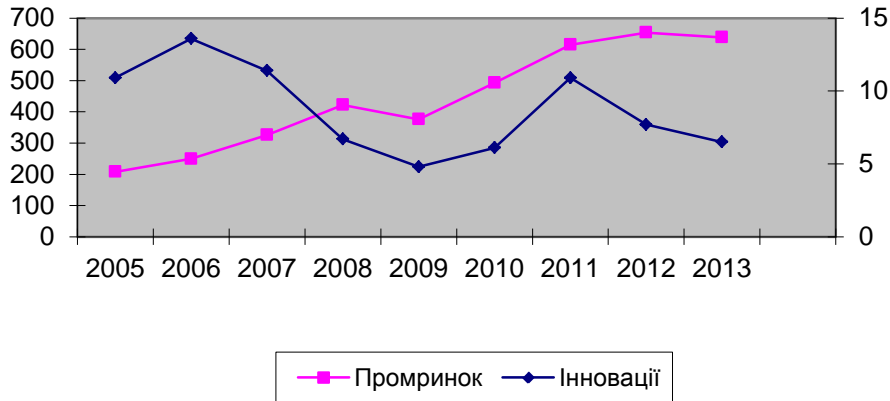

Рис. 1. Обсяг реалізованої промислової (шкала зліва) та інноваційної (шкала справа) продукції на душу населення в Україні, тис. грн., 2005-2013

Таблиця 1

Кореляція обсягу реалізованої промислової та інноваційної продукції на душу населення в розрізі регіонів-лідерів за рівнем економічного розвитку в Україні, тис. грн., 2005-2013

Регіон	Ринок	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	R
Дніпр-ка область	Пром.	19,9	24,4	32,1	43,0	33,1	49,8	60,3	66,5	66,0	-0,74
	Іннов.	0,76	1,26	0,48	0,49	0,16	0,05	0,14	0,09	0,2	
Донецька область	Пром.	21,2	23,0	30,1	41,8	31,4	45,8	60,6	55,2	50,6	-0,81
	Іннов.	1,05	1,13	0,7	0,3	0,17	0,08	0,05	0,32	0,27	
Запорізька область	Пром.	18,3	21,6	29,6	37,1	29,2	37,0	45,4	46,1	44,1	-0,83
	Іннов.	1,69	1,87	1,11	1,05	0,59	0,27	0,49	0,55	0,32	
Луганська область	Пром.	14,3	17,3	22,7	31,9	25,0	32,1	42,9	37,3	32,3	-0,47
	Іннов.	0,58	1,6	0,93	0,9	0,58	0,92	0,39	0,73	0,5	
Полтавська область	Пром.	14,8	19,8	24,8	28,8	25,9	39,7	49,1	54,7	48,9	0,56
	Іннов.	0,22	0,25	0,14	0,08	0,1	0,97	5,58	1,27	0,56	
Київ	Пром.	21,2	25,9	33,7	42,7	41,2	51,9	65,2	76,5	73,8	-0,72
	Іннов.	1,11	1,37	1,01	0,96	0,33	0,7	0,51	0,45	0,69	

Результати аналізу динаміки обсягу промислового та інноваційного ринків в розрізі зазначених регіонів-лідерів протягом 2005-2013 років дозволяють дійти висновку не лише про однаковий характер кореляції між аналізованими змінними, а також про високий рівень подібності поведінки кривих, що описують динаміку обсягу реалізованої промислової та інноваційної продукції на душу населення (див. рис. 2).

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

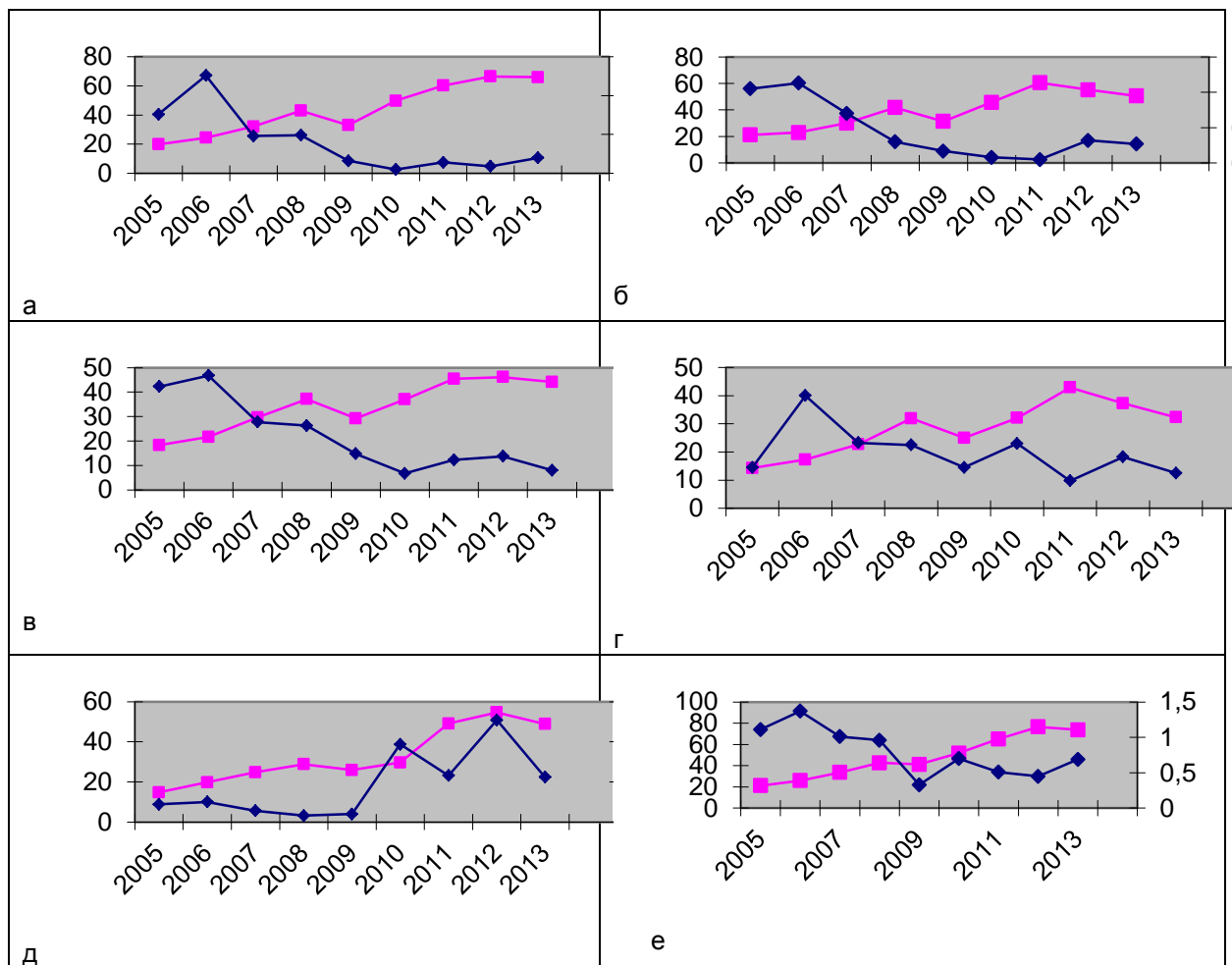

Рис. 2. Обсяг реалізованої промислової (шкала зліва) та інноваційної (шкала справа) продукції на душу населення в Дніпропетровській (а), Донецькій (б), Запорізькій (в), Луганській (г), Полтавській (д) областях та місті Київ (е), тис. грн., 2005-2013

Результати дослідження міжрегіональної диференціації в рівні промислового та інноваційного розвитку вказують на відносно стабільний рівень варіації в обсязі реалізованої промислової продукції на душу населення протягом 2005-2013 років, який коливався від 0,72 (2009 рік) до 0,79 (2008 рік). Можна зробити висновок щодо загальної тенденції до міжрегіональної конвергенції в обсягу промислового ринку в Україні протягом аналізованого періоду, так як коефіцієнт варіації знизився з 0,78 у 2005 році до 0,75 у 2013 році (див. рис. 3).

Показник міжрегіональної варіації обсягу реалізованої інноваційної продукції на душу населення демонстрував значний рівень коливання: значення коефіцієнта варіації обсягу ринку інновацій протягом аналізованого періоду коливалося від 1,00 (2013 рік) до 2,61 (2011 рік). Разом з тим, аналіз значень коефіцієнта варіації обсягу реалізованої інноваційної продукції на душу населення вказує на відносний рівень стабільності міжрегіональної диференціації в рівні інноваційного розвитку. Можна зробити висновок щодо загальної тенденції до міжрегіональної конвергенції в обсязі ринку інновацій: коефіцієнт варіації знизився з 1,06 у 2005 році до 1,00 у 2013 році.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Узагальнення результатів аналізу дозволяє стверджувати про значний рівень міжрегіональної диференціації в обсягах промислового та інноваційного ринків (значення коефіцієнта варіації для двох показників протягом усіх років аналізованого періоду перевищувало значення 0,33), проте загальна динаміка варіації аналізованих показників вказує на слабку тенденцію до міжрегіональної конвергенції.

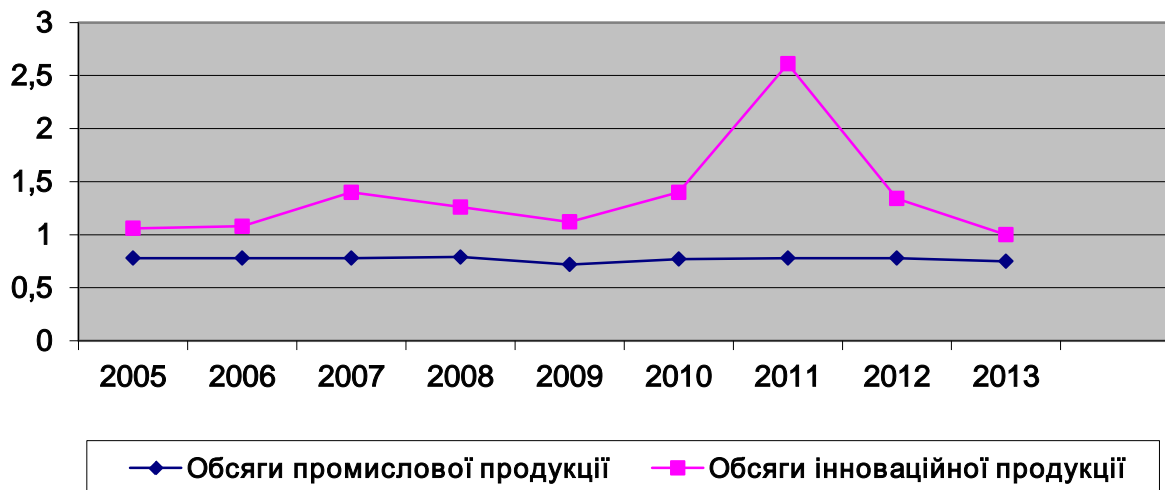

Рис. 3. Міжрегіональна варіація обсягу реалізованої промислової та інноваційної продукції на душу населення в Україні, 2005-2013 роки

Висновок. Узагальнення результатів дослідження інноваційно-промислового аспекту міжрегіональної конвергенції в Україні дозволяє дійти висновку щодо протилежного характеру динаміки обсягу промислового та інноваційного ринків в Україні протягом 2005-2013 років. Даний характер динаміки аналізованих показників зберігається також в розрізі таких регіонів-лідерів України, як Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська області і місто Київ. Для економіки Полтавської області даний кореляційний зв'язок є позитивним для аналізованого періоду.

Результати аналізу міжрегіональної диференціації обсягу промислового та інноваційного ринків в Україні вказують на значний рівень його варіації. Варіація обсягу реалізованої інноваційної продукції на душу населення перевищувала варіацію обсягу реалізованої промислової продукції на душу населення протягом аналізованого періоду. Разом з тим, загальна динаміка вказує на тенденцію до міжрегіональної конвергенції в рівні досліджуваних показників, що засвідчує необхідність розробки узагальненої теоретико-методичної основи напрямів активізації інноваційної діяльності в регіонах України з урахуванням особливостей розвитку кожного з них.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу www.ukrstat.gov.ua
2. Barro, R., Sala-i-Martin, X. (1991) 'Convergence across States and Regions' Brookings Papers on Economic Activity. 1 pp. 107-182.
3. Barro, R., Sala-i-Martin, X. (1992) 'Convergence', Journal of Political Economy. 100(2) pp. 223-251.
4. Bode, E., Mutl, J. (2010) 'Testing Nonlinear New Economic Geography Models', Institute for Advanced Studies, Economics Series 253.
5. Ciurea, I. (2012) 'Economic Disparities between EU States and Regions' Economics and European Economic Policies. 9(15) pp. 39-50.
6. Fallah, B.N., Portridge, M.D., Olfert, M.R. (2011) 'New Economic geography and US Metropolitan Wage Inequality', Journal of Economic Geography, 11 pp. 865-895.
7. Krugman, P. (1991) 'Increasing Returns and Economic Geography' Journal of Political Economy'. 99(3) pp. 483-499.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

References

1. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [The state statistics service of Ukraine]. (n.d.). www.ukrstat.gov.ua Retrieved from: www.ukrstat.gov.ua [in Ukrainian].
2. Barro, R., & Sala-i-Martin, X. (1991). 'Convergence across States and Regions' *Brookings Papers on Economic Activity*, 1, 107-182.
3. Barro, R., & Sala-i-Martin, X. (1992). 'Convergence', *Journal of Political Economy*, 100(2), 223-251.
4. Bode, E., & Mutl, J. (2010) 'Testing Nonlinear New Economic Geography Models'. Institute for Advanced Studies, Economics Series 253.
5. Ciurea, I. (2012) 'Economic Disparities between EU States and Regions', *Economics and European Economic Policies*, 9(15), 39-50.
6. Fallah, B.N., Portridge, M.D., & Olfert, M.R. (2011) 'New Economic geography and US Metropolitan Wage Inequality', *Journal of Economic Geography*, 11, 865-895.
7. Krugman, P. (1991) 'Increasing Returns and Economic Geography', *Journal of Political Economy*. 99(3), 483-499.

Надійшла 01.09.2015

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

УДК 334.722:332.122

А. Ф. Мельник, д. е. н., професор,
Р. А. Кучер, аспірант**РЕГІОНАЛЬНА ІНФРАСТРУКТУРА ПІДПРИЄМНИЦТВА: ПРІОРИТЕТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ**

Анотація. Встановлено, що неефективність регіональної інфраструктури підприємництва є вагомою перешкодою використання конкурентних переваг вітчизняного підприємництва на сучасному етапі розвитку України в умовах євроінтеграції, коли взаємне відкриття ринків, імплементація технічних аспектів забезпечення якості товарів і послуг потребує сучасних форм інфраструктурної підтримки. Виявлено ключові проблеми на шляху формування ефективної інфраструктури підприємництва в Україні з урахуванням потреб регіонального бізнесу. Ключовими з них є: відсутність стратегічного програмування та координації дій окремих складових на всіх рівнях інфраструктури підприємництва, відсутність законодавчого визначення поняття «інфраструктура підприємництва» та неефективність її фінансової підтримки. Запропоновані заходи щодо розвитку підприємницької інфраструктури, спрямовані на створення розгалуженої і скоординованої мережі об'єктів національного та регіонального рівнів. Обґрунтовано необхідність розвитку нових напрямів інфраструктури підприємництва, які сприятимуть економічній безпеці ведення підприємницької діяльності, посиленню міжнародного та міжрегіонального співробітництва, захисту інтересів українського бізнесу у країнах ЄС. Доведено, що їх функціонування має засновуватися на балансі інтересів вітчизняного бізнесу і підприємництва Європейського Союзу, а отже, базуватися на підвищенні культури підприємницької діяльності в Україні.

Ключові слова: підприємництво, регіональна інфраструктура підприємництва, євроінтеграція, конкурентоспроможність.

А. Ф. Мельник, д. э. н., профессор,
Р. А. Кучер, аспирант**РЕГИОНАЛЬНАЯ ИНФРАСТРУКТУРА ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА: ПРИОРИТЕТЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ**

Аннотация. Установлено, что неэффективность региональной инфраструктуры предпринимательства является важным препятствием использования конкурентных преимуществ отечественного предпринимательства на современном этапе развития Украины в условиях евроинтеграции, когда взаимное открытие рынков, имплементация технических аспектов обеспечения качества товаров и услуг требует современных форм инфраструктурной поддержки. Выявлены ключевые проблемы на пути формирования эффективной инфраструктуры предпринимательства в Украине с учетом потребностей регионального бизнеса. Ключевыми из них являются: отсутствие стратегического программирования и координации действий отдельных составляющих на всех уровнях инфраструктуры предпринимательства, отсутствие законодательного определения понятия «инфраструктура предпринимательства» и неэффективность ее финансовой поддержки. Предложены меры по развитию предпринимательской инфраструктуры, направленные на создание разветвленной и скоординированной сети объектов национального и регионального уровней. Обоснована необходимость развития новых направлений инфраструктуры предпринимательства, способствующих экономической безопасности ведения предпринимательской деятельности, усилению международного и межрегионального сотрудничества, защите интересов украинского бизнеса в странах ЕС. Доказано, что их функционирование должно осно-

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

виватися на балансе интересов отечественного бизнеса и предпринимательства Европейского Союза, а следовательно, базироваться на повышении культуры предпринимательской деятельности в Украине.

Ключевые слова: *предпринимательство, региональная инфраструктура предпринимательства, евроинтеграция, конкурентоспособность.*

A. F. Melnyk, Doctor of Economic Sciences, Professor,
R. A. Kucher, Postgraduate Student

REGIONAL BUSINESS INFRASTRUCTURE: PRIORITIES AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT

Abstract. *The ineffectiveness of regional business infrastructure is a significant obstacle to the use of competitive advantages of domestic business at the present stage of development of Ukraine in terms of European integration is determined, when the mutual opening of markets, implementation of the technical aspects of quality of goods and services require modern forms of infrastructure support. The key issues for formation of an effective business infrastructure in Ukraine with the needs of regional businesses are discovered. The key ones are: lack of strategic programming and coordination of activity of individual components at all levels of business infrastructure, undetermined legal concept of "enterprise infrastructure" and the inefficiency of its financial support. The measures for the development of business infrastructure aimed at creating an extensive network of facilities and coordinated national and regional levels are proposed. The necessity of developing the new areas of business infrastructure that will promote the economic security of doing business, strengthening international and regional cooperation, protection of Ukrainian business in the EU are substantiated. It is proved that their functioning should be based on the balance of domestic business interests and business of the European Union, and therefore based on increasing the culture of business in Ukraine.*

Keywords: *business, regional business infrastructure, European integration, competitiveness.*

Актуальність теми дослідження. Рівень розвитку підприємництва в країні визначається ефективністю державної регуляторної політики, системи інституціональної і ресурсної підтримки бізнесу та регіональної інфраструктури підприємництва. Саме остання є принципово важливим фактором для розвитку підприємницької діяльності, а ефективність її функціонування визначає обсяги зовнішньоекономічних операцій, рівень інвестиційної привабливості регіонів, можливості застосування передових технологій у виробничих процесах.

Постановка проблеми. Формування ефективної регіональної інфраструктури підприємництва є актуальним завданням, яке відповідає потребам підприємницького сектору економіки на сучасному етапі розвитку України. Незважаючи на ініційовані в країні реформи, модернізацію інституціонального базису підприємницької діяльності, задекларовану підтримку з боку органів державної влади та місцевого самоврядування, функціонування значної кількості галузевих асоціацій, приватних об'єктів інфраструктури, міжнародних установ, на сьогодні відсутній комплексний підхід щодо її розвитку.

Актуальність питання посилюється підписанням Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, створенням з 1 січня 2016 року зони вільної торгівлі (ЗВТ), що обумовлює необхідність впровадження ефективних механізмів налагодження двосторонніх зв'язків, застосування європейської системи технічного регулювання, сучасних принципів і технологій ведення господарської діяльності. При цьому очікується посилення конкуренції на внутрішньому ринку країни, оскільки для більшості європейських виробників Україна виступає перспективним ринком для реалізації та випуску продукції, однак є значною мірою «незнайомою» для ведення зовнішньоекономічної діяльності.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Важливим також є зміщення акцентів державної підтримки підприємництва з національного на регіональний рівень та проголошена реформа децентралізації управління, яка відкриває перспективи для розбудови регіональної інфраструктури підприємництва завдяки розширенню організаційних і ресурсних можливостей на місцевому рівні.

Ці аргументи обумовлюють наявність достатньої кількості невирішених питань функціонування регіональної інфраструктури підприємництва, які потребують ґрунтовного дослідження пріоритетів і перспектив подальшого розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню різних аспектів функціонування інфраструктури підприємництва в умовах розвитку економіки приділяється значна увага як з боку закордонних (П. Розенштейн-Родан, П. Друкер), так і вітчизняних (О. Амоша, А. Блінов, А. Говорін, З. Варналій, Л. Костіна, І. Колот, В. Прохоров, М. Савченко, В. Савчук, М. Юденко) науковців. Зокрема, досліджуються підходи до розгляду інфраструктури (інституційний, ринковий, маркетинговий, логістичний), окремі її рівні (державний, регіональний, місцевий) та напрями (фінансова, інвестиційна, інноваційна, інформаційна, правова, зовнішньоекономічна тощо), аналізується вплив державної і недержавної підтримки, громадських і підприємницьких об'єднань на розвиток сприятливого бізнес-середовища в країні і регіонах. Створення ефективної інфраструктури підприємництва розглядається в якості першочергової задачі зі стимулювання бізнесу, зниження транзакційних витрат на ведення підприємницької діяльності. Практика на регіональному рівні свідчить про недостатній розвиток і неефективне функціонування, а тому потребує додаткового дослідження.

Розглядаючи сутність інфраструктури підприємництва, доцільно звернутись до законодавчого її визначення: «інфраструктурою підтримки малого і середнього підприємництва є підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які провадять діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки» [1]. До них відносять: бізнес-центри, бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші організації, основним завданням яких є сприяння розвитку підприємництва.

Науковці визначають інфраструктуру підприємництва як сукупність державних, приватних та громадських інститутів, які обслуговують інтереси підприємницької діяльності і забезпечують їхню господарську діяльність та сприяють підвищенню її ефективності [2, с. 19]. На думку О. Міневої, інфраструктура підтримки малого та середнього підприємництва покликана створити сприятливі умови для його розвитку шляхом забезпечення підтримки підприємців за різними напрямками: правовим, фінансовим, майновим, кадровим, а також з надання підприємцям широкого спектру ділових послуг [3]. Доцільно звернути увагу на визначення З. Варналія, який представляє її як «своєрідну опорно-рухову систему з державних і недержавних організацій, завдяки якій в регіонах формується конкретне організаційно-економічне середовище для сприяння підприємницькій діяльності та швидкій адаптації суб'єктів підприємництва до ринкових умов» [4, с. 27]. Слід резюмувати, що ключова функція інфраструктури підприємництва полягає в забезпеченні функціонування та підвищенні ефективності взаємозв'язків між елементами бізнес-середовища країни, регіону та представниками інших держав. При цьому регіональний аспект інфраструктури підприємництва у наукових працях простежується достатньо обмежено. Науковці зазначають, що формування та розвиток інфраструктури мають бути як інтегрованими на загальнодержавному рівні, так і диференційованими за регіональними ознаками [5]. Незважаючи на велику кількість робіт, присвячених інфраструктурі підприємництва, існує потреба в науковій розробці комплексу теоретичних і практичних проблем її функціонування, а також визначення пріоритетів її розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз проблем функціонування регіональної інфраструктури підприємництва та формулювання пріоритетів і перспектив її розвитку.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Виклад основного матеріалу. Відповідно до офіційної статистичної інформації, станом на 1 січня 2014 р. в регіонах України діяло 480 бізнес-центрів, 79 бізнес-інкубаторів, 50 технопарків, 538 лізингових центрів, 4 148 небанківських фінансово-кредитних установ, 226 фондів підтримки підприємництва (з яких 23 створені за участю Українського фонду підтримки підприємництва), 3 034 інвестиційних та інноваційних фондів і компаній, 4 238 інформаційно-консультативні установ [6].

При наявності динаміки зростання загальної кількості об'єктів інфраструктури в середньому на 3%, залишається диспропорція у формуванні регіональної інфраструктури підприємництва. Так, 35,9% від загальної кількості об'єктів станом на кінець 2013 р. сконцентровано в м. Києві, 10,1% – в Донецькій, 7,2% – в Харківській областях. Тоді як в інших регіонах України питома вага таких об'єктів значно менша, а саме: 4,2% – в Полтавській, 3,4% – в Луганській, 2,9% – в Житомирській, 0,86% – в Чернівецькій, 0,8% – в Чернігівській областях. Слід зазначити недосконалість моніторингу та статистичного спостереження за об'єктами інфраструктури, що не дозволяє кількісно та якісно оцінити стан розвитку регіональної інфраструктури підприємництва.

Систематизація інформації стосовно розвитку інфраструктури підприємництва в регіонах України [3, 7, 8], а також результати власних досліджень, дозволили сформулювати проблемні питання її функціонування (табл. 1). Ключовою з них є інституціональна. Хоча законодавче регулювання розпочалося ще в 1996 році – були прийняті регіональні програми підтримки малого та середнього підприємництва, Закони України «Про державну підтримку малого підприємництва», «Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні» тощо [9], визначення поняття «інфраструктура забезпечення підприємницької діяльності» є абстрактним та обширним, відсутня єдина класифікація і термінологія окремих елементів державної і недержавної інфраструктури, кожен юрист і економіст використовує поняття як йому потрібно на даний момент. Тому й заходи зі стимулювання її розвитку, пов'язані з введенням пільг або компенсацій, є відсутніми.

Друга група проблем розвитку пов'язана з недостатнім фінансовим забезпеченням з боку держави та приватних інвесторів. Що стосується першої – це є природним, адже фінансування цього напрямку розвитку підприємництва є дуже витратним, а короткострокового результату від державних програм очікувати не варто. Приватні інвестори не зацікавлені у вкладанні ресурсів через відсутність політичної та економічної стабільності в Україні.

Відсутність координації дій окремих складових на всіх рівнях інфраструктури підприємництва є найважливішим бар'єром з точки зору організаційних проблем. Регіональні проекти будуються на принципах та на виконання державних програм, однак не формують комплексну ієрархічну систему. Хоча розпочаті процеси децентралізації і сприятимуть перенесенню стратегічного програмування на регіональний рівень, все одно координація створення, моніторингу ефективності має бути забезпечена на державному рівні.

Інформування щодо діяльності об'єктів інфраструктури є ще одним стримуючим фактором на шляху її розвитку. Це також стосується і недостатнього рівня кадрового забезпечення, неефективності системи професійної перепідготовки, як державних службовців, так і підприємців про специфіку, функції та різницю між окремими видами об'єктів інфраструктури.

Аналізуючи виявлені тенденції і проблеми, з метою удосконалення регіональної інфраструктури підприємництва, доцільно спрямувати зусилля на реалізацію таких заходів:

1. Стратегічне програмування формування розгалуженої та скоординованої мережі об'єктів інфраструктури підприємництва. На регіональних рівнях необхідно розробити та прийняти концепції, стратегії і програми інфраструктурного забезпечення підприємництва.

2. Забезпечення фінансування та відповідного матеріально-технічного забезпечення через залучення приватних інвесторів, державного фінансування чи фінансування на засадах державно-приватного партнерства окремих пілотних проектів створення об'єктів інфраструктури.

3. Активна участь бізнес-асоціацій, громадських організацій та інших об'єднань підприємців у складі комітетів, комісій, які створені при органах виконавчої влади.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

Таблиця 1
Характеристика проблем розвитку інфраструктури підприємництва в Україні

	Рівень проблем
Природа проблем	державний регіональний
Інституціональні	недосконалість інституціональної бази інфраструктури підприємництва несформованість системи підтримки експортерів
Фінансові	відсутність єдиної класифікації і термінології окремих об'єктів інфраструктури неефективність державної фінансової підтримки інфраструктури місцевих органів влади підприємництва
Організаційні	відсутність координації дій окремих складових на всіх рівнях інфраструктури підприємництва увага приділяється в основному малому бізнесу, рідше – середньому та великому багато заходів та програм, що проводяться відповідними установами та організаціями, відірвані від практичних потреб підприємців, часто дублюються більшість об'єктів інфраструктури виникають або стихійно, або під певну програму зарубіжної технічної допомоги, або як реакція на власні потреби підприємницьких об'єднань, ініціативних груп невдале територіальне розміщення об'єктів інфраструктури, непридатність приміщень, відсутність необхідного обладнання, нестача кваліфікованих кадрів
Інформаційні	багато об'єктів інфраструктури відсутні або існують лише на папері недостатня інформованість з боку підприємців про наявність об'єктів інфраструктури підприємництва інструментів державної підтримки
Кадрові	нерозвиненість і неефективність системи професійної перепідготовки підприємців і службовців нечіткі уявлення у державних службовців, ініціаторів і організаторів про специфіку, функції та різницю між окремими видами об'єктів інфраструктури

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

4. Виділення земельних ділянок та приміщень для роботи приватних об'єктів інфраструктурного забезпечення.

5. Створення спеціальної інфраструктури, яка обслуговує венчурне фінансування, ризикові функції підприємництва, послуги страхування.

Ключові пріоритети подальшого розвитку регіональної інфраструктури підприємництва повинні узгоджуватися з сучасними викликами – процесами євроінтеграції та децентралізації. Важливий, на нашу думку, напрям розвитку інфраструктури підприємництва полягає в необхідності забезпечення економічної безпеки підприємств, як в середині країни, так і за її межами, захисту групових інтересів або лобізму, забезпеченні швидкого та ефективного виходу вітчизняного бізнесу на закордонні, в т. ч. європейські ринки.

Уваги заслуговує підвищення ефективності системи управління інфраструктурою підприємництва на основі ефективного розподілу ступеня впливу центральних, регіональних і місцевих органів влади на розвиток інфраструктури, відповідно до цього формування власних стратегій розвитку та фінансування в областях, а також розширення функцій і повноважень приватної інфраструктури.

Реалізація намічених заходів і пріоритетних напрямів сприятиме процесам виходу підприємництва України на європейський рівень розвитку, поліпшенню бізнес-клімату, зміцненню позицій малого та середнього підприємництва в загальній структурі вітчизняної економіки, модернізації, спрямованої на збільшення його внеску у соціально-економічний розвиток країни.

Висновок. Результати досліджень дозволили виявити основні проблеми на шляху формування ефективної інфраструктури підприємництва в Україні з урахування потреб регіонального бізнесу. Ключовими з них, на нашу думку, є: відсутність стратегічного програмування та координації дій окремих складових на всіх рівнях інфраструктури підприємництва, відсутність законодавчого визначення поняття «інфраструктура підприємницької діяльності» та неефективність її фінансової підтримки.

З урахуванням цього, запропоновані заходи щодо розвитку підприємницької інфраструктури, спрямовані на створення розгалуженої і скоординованої мережі об'єктів національного та регіонального рівнів. Проголошений Україною курс на європейську інтеграцію обумовлює необхідність розвитку порівняно нових елементів інфраструктури підприємництва, які сприятимуть економічній безпеці ведення підприємницької діяльності, посиленню міжнародного та міжрегіонального співробітництва, захисту інтересів українського бізнесу в країнах ЄС. Їх функціонування має ґрунтуватися на балансі інтересів вітчизняного підприємництва та підприємств країн – членів ЄС, а отже, базуватися на підвищенні культури підприємницької діяльності в Україні.

Подальшого дослідження потребують організаційно-економічні питання розроблення національної і регіональної системи інфраструктурного забезпечення підприємництва та конкретних її інструментів.

Література

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 року №4618-VI. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>.
2. Васильєва, Т. А. Формирование и развитие системы инфраструктурного обеспечения деятельности предпринимательских структур: дисс. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Т. А. Васильева. – СПб, 2008. – 179 с.
3. Минева, О. К. Развитие инфраструктуры поддержки субъектов малого и среднего предпринимательства в Астраханской области / О. К. Минева // Каспийский регион: политика, экономика, культура. – 2010. – № 4. – С. 46–53.
4. Варналій, З. Інституційне забезпечення конкурентного розвитку підприємництва в Україні / З. Варналій, О. Панасюк // Вісник Київського національного університету імені Т. Шевченка. Економіка. – 2011. – №124/125. – С. 25–28.
5. Герасимчук, З. В. Економічна сутність інвестиційної інфраструктури регіону [Електронний ресурс] / З. В. Герасимчук, Ю. А. Подерня-Масюк // Економічні науки : зб. наук. праць Луцьк. нац. техн. ун-ту. Серія : Регіональна економіка. – 2008. – № 5, Ч. 2. – С. 6-14. - Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_re/2008_5_2/zbirnik_RE_2_6.pdf.
6. Аналітичний звіт про стан і перспективи розвитку малого та середнього підприємництва в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dkpr.gov.ua/info/3226>.
7. Данилейчук, Р. Б. Методологічні підходи до формування інфраструктури малого бізнесу в сучасних умовах господарювання / Р. Б. Данилейчук // Економічний форум. – 2011. – № 2. – С. 26-34.

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

8. Давлетова, И. М. Развитие инфраструктуры поддержки малого предпринимательства в регионе / И. М. Давлетова, А. И. Хисаева // Известия Российского государственного педагогического университета имени А. И. Герцена. Аспирантские тетради. - СПб., 2007. - N 13(36). - С.40-46.

9. Пивоваров, М. Г. Стан, розвиток інфраструктури малого, середнього бізнесу в Україні та концепція її вдосконалення / М. Г. Пивоваров // Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво. – 2010. – №6. – С.128–136.

References

1. Pro rozvytok ta derzhavnu pidtrymku maloho i serednoho pidpriemnytstva v Ukraini :Zakon Ukrainy vid 22.03.2012 roku #4618-VI. [On the development and state support of small and medium business in Ukraine: the Law of Ukraine of 22.03.2012 #4618-VI.]. (2012). zakon1.rada.gov.ua Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>. [in Ukrainian].

2. Vasilyeva, T. A. (2008). *Formirovanie i razvitie sistemy infrastruktornogo obespecheniya deyatel'nosti predprinimatelskikh struktur [Formation and development of the system of infrastructure ensuring of the activities of business organizations]*. (Candidate of science dissertation thesis). [in Russian].

3. Mineva, O. K. (2010). Razvitie infrastruktury podderzhki subektov malogo i srednego predprinimatelstva v Astrakhanskoj oblasti [Development of infrastructure to support small and medium-sized businesses in the Astrakhan region]. *Kaspiyskiy region: politika, ekonomika, kultura - Caspian region: politics, economy, culture*, 4, 46–53 [in Russian].

4. Varnalii, Z., & Panasiuk, O. (2011). Instyutsiine zabezpechennia konkurentnoho rozvytku pidpriemnytstva v Ukraini [Institutional support of competitive development of enterprises in Ukraine]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu imeni T. Shevchenka. Ekonomika - Bulletin of Kyiv National Taras Shevchenko University. Economy*, 124/125, 25–28. [in Ukrainian].

5. Herasymchuk, Z. V., & Podernia-Masiuk, Yu. A. (2008). Ekonomichna sutnist investytsiinoi infrastruktury rehionu [The economic essence of regional infrastructure investment]. *Ekonomichni nauky: zb. nauk. prats Lutsk. nats. tekhn. un-tu. Seriya: Rehionalna ekonomika - Economics: Collection of scientific papers of Lutsk National Technical University Series: Regional economy*, 5, Part 2, 6-14. Retrieved from: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_re/2008_5_2/zbirnik_RE_2_6.pdf. [in Ukrainian].

6. Analitychnyi zvit pro stan i perspektyvy rozvytku maloho ta serednoho pidpriemnytstva v Ukraini [Analytical report on the status and prospects of development of small and medium business in Ukraine]. (n.d.). www.dkrp.gov.ua Retrieved from: <http://www.dkrp.gov.ua/info/3226>. [in Ukrainian].

7. Danyleichuk, R. B. (2011). Metodolohichni pidkhody do formuvannia infrastruktury maloho biznesu v suchasnykh umovakh hospodariuvannia [Methodological approaches to the formation of an infrastructure of small businesses in the current economic conditions]. *Ekonomichnyi forum - Economic forum*, 2, 26-34. [in Ukrainian].

8. Davletova, I. M., & Khisaeva, A. I. (2007). Razvitie infrastruktury podderzhki malogo predprinimatel'stva v regione [Development of small business support infrastructure in the region]. *Izvestiya Rossiyskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta imeni A. I. Gertsena. Aspirantskie tetrady - Proceedings of Alexander Herzen Russian State Pedagogical University. Postgraduate notebook*. 13(36), 40-46. [in Russian].

9. Pyvovarov, M. H. (2010). Stan, rozvytok infrastruktury maloho, serednoho biznesu v Ukraini ta kontseptsii yii vdoskonalennia [State, development infrastructure of small, medium business in Ukraine and its improvement concept]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: ekonomika ta pidpriemnytstvo - The state and the regions. Series: Economics and Business*, 6, 128–136 [in Ukrainian].

Надійшла 17.10.2015

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 330.342.146

С. Ю. Савін, к. е. н., доцент

ЗБАЛАНСУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ

Анотація. В статті розглянуто проблеми соціалізації управління економічними процесами, узгодження інтересів бізнесу і суспільства, гуманізації трудових відносин та гармонізації соціально-економічних інституцій. Визначено прояви та причини дисфункцій соціально-економічних інституцій. Розглянуто закордонну практику напрацювань в сфері соціалізації бізнес-середовища.

Ключові слова: соціалізація, самоорганізація, економічні процеси, бізнес-середовище, дисфункції соціально-економічних інституцій.

С. Ю. Савин, к. э. н., доцент

СБАЛАНСИРОВАНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПРОЦЕССОВ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ СОЦИАЛИЗАЦИИ

Аннотация. В статье рассмотрены проблемы социализации управления экономическими процессами, согласования интересов бизнеса и общества, гуманизации трудовых отношений и гармонизации социально-экономических институтов. Определены проявления и причины дисфункций социально-экономических институтов. Рассмотрена зарубежная практика наработок в сфере социализации бизнес-среды.

Ключевые слова: социализация, самоорганизация, экономические процессы, бизнес-среда, дисфункции социально-экономических институтов.

S. Yu. Savin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

THE BALANCING OF THE ECONOMIC PROCESSES IN CONDITIONS OF GLOBAL SOCIALIZATION

Abstract. The problems of socialization of economic management, coordination of interests of business and society, humanization of labor relations and harmonization of social and economic institutions are considered in the article. The manifestations and causes dysfunction of social and economic institutions are determined. The foreign practice developments in the field of business environment socialization and experience of self and socialization practices in the business community are considered.

Keywords: socialization, self-organization, economic processes, business environment, social and economic dysfunction institutions.

Актуальність теми дослідження. В умовах стрімкого нівелювання загальнолюдських цінностей, викликаних повільними темпами реформ, нереалізованими запитами суспільства та бізнесу, воєнними діями на сході, катастрофічним падінням платоспроможності та рівня життя, значно знижується ефективність управління економічними процесами в соціальній площині. Зазначені негативні тенденції актуалізують необхідність пошук нових підходів управління економічними процесами в суспільстві та бізнес середовищі в контексті подолання хаосу, розладу і дисбалансу соціально-економічних інституцій в країні. Розробка та удосконалення базових основ цієї взаємодії стане важливою частиною процесу самозбереження, самовідтворення, оновлення та процвітання України.

Постановка проблеми. Стаття спрямована на дослідження проблем збалансованості економічних процесів в суспільстві та бізнес-середовищі в умовах глобальної соціалізації.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значну увагу проблемам соціалізації управління економічними процесами, узгодження інтересів бізнесу і суспільства, гуманізації трудових відно-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

син та гармонізації соціально-економічних інституцій приділили такі науковці, як Бакурова А. В., Буковинська М. П., Козаченко Г. В., Любохинець О. В., Стативка О. М. та інші. Однак сучасним економічним процесам повинні бути притаманні принципово нові методологічні орієнтири, тому в статті наголос буде зроблено на перехід від управління на принципах адміністрування і централізації до управління на принципах проактивності, гуманізації та самоорганізації.

Виклад основного матеріалу. Проблема збалансованості економічних процесів в суспільстві та бізнес-середовищі в умовах глобальної соціалізації є однією з найактуальніших проблем сучасної економічної науки. Проявом розбалансованості процесів, які відбуваються в суспільному середовищі та бізнес-середовищі є дисфункції соціально-економічних інституцій. Згідно Климанської Л. Д. та Савки В. Є. [4, 9], дисфункції соціально-економічних інституцій можуть виявлятися у тому, що структура інституцій не відповідає вимогам часу. В процесі творення української держави обґрунтованими та закономірними є прагнення до ліквідації залишків корумпованої системи організації, створення її нової соціально-економічної форми. Виходом з такої ситуації автори вбачають модифікацію форми соціально-економічної організації, заміну віджитої і неефективної на таку, яка б повніше відповідала новим завданням суспільства. Другою причиною дисфункцій автори визначають винищення ресурсів. Так, брак фінансових ресурсів нарощує дефіцит бюджету, провокує інфляцію, знецінює заощадження громадян, змушує їх працювати в кредит. Складнішою є ситуація, коли відчувається нестача ресурсів духовного та соціального порядку, перш за все довіри, авторитетності, лояльності членів суспільства і окремих колективів до керівних органів. Вихід з такого становища – пошук ресурсів для забезпечення життєздатності держави, регіону, організацій та підприємств із застосуванням прийнятних для суспільства економічних засобів. Одним із варіантів може бути повна зміна керівництва і фахівців та вироблення нової соціально-економічної парадигми.

Буковинська М. П., Кисова А. Е., Крайнов Н. Н. та Стативка О. М. [2,3,6,10] вважають соціальні технології гуманізації суспільства та трудових відносин важливими при вирішенні економічних проблем. Любохинець О. В. [8] підтримує цей науковий напрям і пропонує методологію впровадження корпоративної соціальної відповідальності та дебіюрократизації управління. Козаченко Г. В. й Алейніков А. А. [6] навпаки акцентують увагу, що лише бюрократичні інструменти є дієвими у подоланні дезорганізації управління в перехідні періоди та періоди криз.

Бакурова А. В., Крамар В. І. та Лупенко С. А. [1,7] стверджують, що специфіка зміни управлінських концепцій полягає у тому, що керівний вплив на соціально-економічні системи не може здійснюватися тільки на основі систематизації та узагальнення досвіду минулих періодів. Істотно актуалізує необхідність пошуку наукових підходів до збалансування інтересів суспільства і бізнесу сучасний рівень соціалізації усіх сфер життєдіяльності, який досяг глобального рівня.

В закордонній практиці напрацювання в сфері соціалізації бізнес-середовища сформувалися у моделі корпоративної соціальної відповідальності бізнесу за американською, європейською та азійськими моделями. Але «сліпе» копіювання та впровадження зазначених моделей в практику українського бізнесу та суспільства є неприпустимим в силу різниці цінностей, менталітету, принципів взаємодії та співпраці, а тому замість вигоди може завдати шкоди.

Частково елементи соціалізації вже впроваджуються на найбільш сучасних підприємствах та організаціях в Україні. Так, наприклад, серед кампаній, які підтримують соціальні ініціативи, в першу чергу можна зазначити такі: асоціація ACC-Ukraine, USaid, СименсУкраїна, NIKO (фонд «Крона»), Фокстрот Україна, Avon, страхова компанія Інго-Україна, журнал «Единственная», Ernst&Young, KPMG, банк «Надра».

Компанія «Avon» проводить акцію під назвою «Avon проти раку молочної залози»; компанія «ФіліппМоррісУкраїна» протягом декількох років виділяє значні кошти на лікування дітей, які постраждали в результаті аварії на Чорнобильській АЕС, компанія «Roshen» проводила акцію під гаслом «Українці. Від серця до серця!». Однак наведені заходи у бізнес середовищі відбуваються спонтанно, а тому і суспільством сприймаються неоднозначно, що унеможливорює стабільну підтримку бізнесу з боку суспільства, а відтак актуалізує проблему створення наукових основ управління економічними процесами в суспільстві та бізнес-середовищі.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Зокрема, в діловій спільноті досвід самоорганізації та соціалізації існує у таких сферах: підвищення динаміки інноваційного розвитку та конкурентоспроможності; відповідальне корпоративне управління та поведінка; співпраця з групами впливу; розвиток людського капіталу; дотримання принципу рівних можливостей (включаючи гендерну та вікову рівність, дотримання прав людей з особливими потребами); гідна праця та соціальний діалог; суспільний добробут (у тому числі, викорінення злиднів, зменшення бідності); підприємництво та ініціативність; збереження та відтворення довкілля; відповідальна інтеграція у міжнародні ринки.

Висновки. Віддаючи належне теоретичній та практичній цінності попередніх наукових здобутків, слід відзначити, що системна концепція збалансованого управління економічними процесами в суспільстві та бізнес середовищі в умовах глобальної соціалізації ще не сформована і потребує подальшого фундаментального опрацювання та наповнення, в результаті чого, в умовах стрімкого нівелювання загальнолюдських цінностей та нереалізованих запитів суспільства та бізнесу, підвищиться узгодженість інтересів бізнесу і суспільства, набудуть більшої гармонізації соціально-економічні інституції та трудові відносини, прискоряться процеси економічного розвитку, зросте ефективність мотиваційних механізмів впровадження інновацій.

Література

1. Бакурова, А. В. Семантичне моделювання процесів самоорганізації в соціально-економічних системах / А. В. Бакурова // Проблеми системного підходу в економіці. – К.: Національний авіаційний університет. 2010. – №1. – С. 48-54.
2. Буковинська, М. П. Гуманізація праці як імператив XXI століття [Електронний ресурс] / М. П. Буковинська. - Режим доступу: <http://enuftir.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5158/1/1.pdf>
3. Кисова, А. Е. Генезис идей экономического роста и его гуманизации / А. Е. Кисова // Экономические науки. - 2010. – №1(74). – С. 51-54.
4. Климанська Л.Д. Політичний дискурс соціальної проблеми як комунікативна технологія / Л. Д. Климанська // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. – 2013. – Вип. 59-60. – С. 259-269.
5. Козаченко, Г. В. Бюрократичні інструменти у подолання дезорганізації управління на підприємстві / Г. В. Козаченко, А. А. Алейніков // Вісник Хмельницького Національного університету. Економічні науки. – 2013. – Вип. 2. – Т. 3 (198). – С. 92-96.
6. Крайнов, Н. Н. Гуманизация социально-трудовых отношений / Н. Н. Крайнов // Креативная экономика. - 2011. – №4(52). – С. 67-70.
7. Крамар, В. І. Порівняльний аналіз моделей процесів самоорганізації та їх застосування в інформаційних системах / В. І. Крамар, С. А. Лупенко // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. - №3. - С. 254-258.
8. Любохинець, О. В. Теоретичні засади формування та практика впровадження корпоративної соціальної відповідальності підприємств / О. В. Любохинець // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2013. - № 2(3). - С. 73-78.
9. Савка, В. Є. Цінності як чинник динаміки соціальних інституцій (приклад соціальної роботи) / В. Є. Савка // Вісник Львівського університету. Серія : Соціологічна. - 2013. - Вип. 7. - С. 97-105.
10. Стативка, О. М. Гуманізація соціально-трудових відносин на підприємстві / О. М. Стативка // Бізнесінформ. - 2012. – №10. – С. 180-183.

References

1. Bakurova, A. V. (2010). Semantychne modeliuvannia protsesiv samoorganizatsii v sotsialno-ekonomichnykh systemakh [Semantic modeling of self-organization in socio-economic systems]. *Problemy systemnoho pidkhodu v ekonomitsi - Problems of system approach in the economy*, 1, 48-54. Kyiv: National aviation University [in Ukrainian].
2. Bukovynska, M. P. (n.d.). *Humanizatsiia pratsi yak imperatyv XXI stolittia [Work humanization as the imperative of the twenty-first century]*. Retrieved from: <http://enuftir.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5158/1/1.pdf> [in Ukrainian].
3. Kisova, A. E. (2010). Genезis idey ekonomicheskogo rosta i ego gumanizatsii [The Genesis of the ideas of economic growth and its humanization] *Ekonomicheskie nauki - Economic science*, 1(74), 51-54 [in Russian].
4. Klymanska, L.D. (2013). Politychnyi dyskurs sotsialnoi problemy yak komunikatyvna tekhnolohiia [The political discourse of social problems as communicative technology]. *Sotsialni tekhnolohii: aktualni problemy teorii ta praktyky - Social technologies: current problems of theory and practice*, 59-60, 259-269 [in Ukrainian].
5. Kozachenko, H. V., & Aleinikov, A. A. (2013). Biurokratychni instrumenty u podolannia dezorhanizatsii upravlinnia na pidpriemstvi [Bureaucratic tools in overcoming disruption management in the enterprise]. *Visnyk Khmelnytskoho Natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky - Bulletin of the Khmelnytsky National University. The economic science*, 2, Vol. 3 (198), 92-96 [in Ukrainian].
6. Kraynov, N. N. (2011). Gumanizatsiya sotsialno-trudovykh otnosheniy [Humanization of social and labour relations]. *Kreativnaya ekonomika - Creative economy*, 4(52), 67-70 [in Russian].
7. Kramar, V. I., & Lupenko, S. A. (2011). Porivniialnyi analiz modelei protsesiv samoorganizatsii ta yikh zastosuvannia v informatsiinykh systemakh [Comparative analysis of models of processes of self-organization and their application in information systems]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu - Bulletin of the Khmelnytsky national University*, 3, 254-258 [in Ukrainian].
8. Liubokhynets, O. V. (2013). Teoretychni zasady formuvannia ta praktyka vprovadzhennia korporativnoi sotsialnoi vidpovidalnosti pidpriemstv [The theoretical basis of formation and implementation of corporate social responsibility of enter-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

prises]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky. - Bulletin of the Khmelnytsky national University The economic science, 2(3), 73-78* [in Ukrainian].

9. Savka, V. Ye. (2013). Tsinnosti yak chynnyk dynamiky sotsialnykh instytutsii (pryklad sotsialnoi roboty) [Values as a factor of the dynamics of social institutions (example of social work)]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya : Sociological, 7, 97-105* [in Ukrainian].

10. Statyvka, O. M. (2012). Humanizatsiia sotsialno-trudovykh vidnosyn na pidpriemstvi [Humanization of social and labour relations at the enterprise]. *Biznesinform - Business information, 10, 183* [in Ukrainian].

Надійшла 09.10. 2015

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 001.891.57:664.1(477)

М. П. Бутко, д. е. н., професор,
Ю. В. Онищук, викладач**МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ РОЗВИТКУ ЦУКРОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Анотація. Досліджено методичні аспекти оцінки ефективності розвитку цукрової промисловості. Запропоновано розуміти ефективний розвиток цукрової промисловості як довготривалий процес прогресивних внутрішніх трансформацій, що проявляється у поліпшенні сировинно-технологічних, економічних та соціально-екологічних аспектів без погіршення рівня їх гармонізації. Доведено, що ефективним розвитком з точки зору окремого підприємства є зміни у сфері виробництва цукру, котрі поліпшують його здатність отримувати максимальний прибуток, тобто відповідати поточним вимогам ринку та споживача, з точки зору галузі – здатність найбільш повного задоволення потреб країни в цукрі на основі раціонального використання всіх видів національних ресурсів, що гарантує її внутрішню економічну безпеку та зовнішню конкурентоспроможність.

Обґрунтовано доцільність використання методичного підходу, котрий органічно поєднує узагальнюючий показник з частковими критеріями відповідно до визначених першочергових аспектів розвитку.

Ключові слова: ефективність, розвиток, ефективність виробництва, ефективність розвитку, цукрова промисловість, методика.

М. П. Бутко, д. э. н., профессор,
Ю. В. Онищук, преподаватель**МЕТОДИКА ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ РАЗВИТИЯ САХАРНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ
УКРАИНЫ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ**

Аннотация. Исследованы методические аспекты оценки эффективности развития сахарной промышленности. Предложено понимать эффективное развитие сахарной промышленности как длительный процесс прогрессивных внутренних трансформаций, проявляющихся в улучшении сырьевых, технологических, экономических и социально-экологических аспектов без ухудшения уровня их гармонизации. Доказано, что эффективным развитием с точки зрения отдельного предприятия являются изменения в сфере производства сахара, которые улучшают его способность получать максимальную прибыль, то есть соответствовать текущим требованиям рынка и потребителя, с точки зрения отрасли – способность наиболее полного удовлетворения потребностей страны в сахаре на основе рационального использования всех видов национальных ресурсов, что гарантирует ее внутреннюю экономическую безопасность и внешнюю конкурентоспособность.

Обоснована целесообразность использования методического подхода, который органично сочетает обобщающий показатель с частным критериям в соответствии с установленными первоочередными аспектами развития.

Ключевые слова: эффективность, развитие, эффективность производства, эффективность развития, сахарная промышленность, методика.

M. P. Butko, Doctor of Economic Sciences, Professor
Yu. V. Onyshchuk, Lecturer**METHOD OF EVALUATING THE EFFECTIVENESS OF SUGAR INDUSTRY OF UKRAINE IN
THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION**

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Abstract. *Methodological aspects of evaluating the effectiveness of the sugar industry are investigated. It is proposed to understand the effective development of the sugar industry as a long-term process of progressive internal transformation, which manifests itself in improving the raw technological, economic, social and environmental aspects without reducing the level of harmonization. It is proved that effective development in relation to individual enterprise is changes in the production of sugar, which improve its ability to maximize profits, that meet current market requirements and consumer, in relation to area – the ability to meet the needs of the country in sugar-based on the rational use of all kinds of national resources that guarantee internal security and external economic competitiveness.*

The expediency of using methodical approach, which combines synthesis rate with partial criteria according to define priority aspects of development is grounded.

Keywords: *efficiency, development, production efficiency, the effectiveness of development, the sugar industry, technique.*

Постановка проблеми. Посилення процесів глобалізації і початок світової продовольчої кризи актуалізують проблеми інтеграції стратегічних агропродовольчих комплексів України у планетарну систему ефективного використання сировинного і виробничого потенціалів, потребують визначення пріоритетів вітчизняної аграрної політики, розробки і запровадження відтворювальних механізмів цілеспрямованого регулювання товарних ринків в умовах відкритої економіки.

За цих обставин національний агропродовольчий комплекс може здійснити прорив на світовому продовольчому ринку, оскільки його можливості, на відміну від розвинених країн ЄС, ще не вичерпані, більше того, задіяна лише третина продуктивних сил природи і суспільства.

Підвищення вимог до якості та екологічної безпечності продуктів харчування, переорієнтація експортного потенціалу внаслідок загострення економічних і політичних відносин з Росією сформували низку об'єктивних передумов для розгляду проблем розвитку цукрової промисловості України на якісно новому рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методичні підходи до оцінки ефективності функціонування цукрової промисловості в умовах посилення процесів євроінтеграції знайшли відображення у працях багатьох провідних економістів, зокрема О. М. Бородіної, П. П. Борщевського, Б. В. Буркинського, О. І. Дація, С. М. Кваші, М. Ф. Кропивка, А. С. Лисецького, Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка, П. Т. Саблука, М. П. Сичевського, С. А. Стасіневича, Л. Г. Чернюк, О. М. Шпичак, О. В. Шубравської та інших.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Не дивлячись на досить вагомий теоретико-методологічний доробок у сфері функціонування і розвитку цукрової промисловості України, підвищена увага відводиться саме сировинному сегменту, натомість проблеми ефективності виробництва цукру, роботи цукрових заводів в умовах надмірного надлишку потужностей для задоволення потреб внутрішнього ринку потребують глибокого осмислення і комплексних критеріальних оцінок.

Мета статті. Головною метою даної статті є формування методики оцінки ефективності функціонування цукрової промисловості України в умовах посилення процесів євроінтеграції.

Виклад основного матеріалу. Поглиблення вивчення наукового доробку вітчизняних і зарубіжних вчених виявили наявність різних підходів до вирішення проблеми формалізованої оцінки ефективності розвитку цукрової промисловості. Недоліком переважної більшості існуючих методик є включення показників, що характеризують результати діяльності інших суб'єктів, найчастіше сировинної сфери, котрі хоч і впливають прямо чи опосередковано на ефективність розвитку цукрової промисловості, однак не виступають її базовими індикаторами.

Щодо сутності самого поняття «ефективність розвитку», то варто зазначити, що єдиної термінології сучасна вітчизняна наука також не пропонує.

На нашу думку, під розвитком цукрової промисловості слід розуміти довготривалу сукупність змін якісних та кількісних характеристик, котрі при взаємодії та взаємодоповненні забезпечують поліпшення технологічних, економічних, сировинно-ресурсних та соціально-екологічних умов виробництва кінцево-

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

го продукту – цукру, з метою отримання прибутку шляхом задоволення потреб населення, промисловості та суспільства у динамічному конкурентному середовищі.

Натомість ефективним розвитком цукрової промисловості доцільно вважати довготривалий процес технологічних, маркетингових, інноваційних та управлінських внутрішніх трансформацій, що проявляються у поліпшенні сировинно-ресурсних, економічних та соціально-екологічних аспектів задля отримання синергічного ефекту від функціонування бурякоцукрового комплексу в цілому.

Саме тому відправною точкою розробки власної методики оцінки ефективності розвитку цукрової промисловості пропонуємо вважати діагностику ознак розвитку, формулювання мети та його напрямів.

Узагальнюючи існуючі доробки теоретико-методологічного та прикладного характеру, спрямовані на дослідження розвитку цукрової промисловості, можна стверджувати, що:

- розвиток має процесний характер, оскільки, зважаючи на певну інерційність об'єкта та наявність часового лагу між імпульсом розвитку та відповідними йому змінами розвитку, йому властива довготривалість;
- розвиток з позицій іманентних властивостей безпосередньо пов'язаний зі змінами потенціалу цукрової галузі;
- джерелами розвитку можуть стати як внутрішні зміни, так і зовнішні фактори, а форма прояву їх дії набувати екстенсивного чи інтенсивного впливу;
- розвиток повинен носити прогресивний характер, спрямовуючи всі зусилля на досягнення глобальної місії, котра для цукрової промисловості полягає у максимальному задоволенні потреб суспільства у продукції високої якості;
- розвиток має базуватись на досягненнях науки, активізації інноваційних процесів, що дозволить постійно оновлювати асортимент продукції, підвищувати її якість та екологічність, зменшувати енерго- та ресурсоємність виробництва.

Серед значного методичного доробку, що існує у сфері оцінки ефективності розвитку суб'єктів цукрової промисловості можна виділити чотири підходи. Перший підхід базується на оцінці рівня ефективності розвитку виробників цукрової сфери через використання часткових показників, серед яких, окрім загальноприйнятих (собівартість, обсяг продукції, рентабельність, ціна, фондоддача, коефіцієнт використання потужностей тощо) та врахування специфічних галузевих індикаторів, є наступні показники: обсяг заготівлі та переробки буряків; рівень втрат сировини при зберіганні цукру у виробництві; тривалість сокодобування; вміст цукру в мелясі; коефіцієнт заводу; різниця між цукристістю буряків та виходом цукру тощо [5,6,9].

Другий підхід представляє групу науковців, котрі пропонують об'єднувати часткові показники у групи, які характеризують окремі аспекти ефективності або розвитку сфери цукрового виробництва. В якості критеріальних вимірів пропонується використовувати п'ять груп показників, які характеризують виробництво цукрових буряків; матеріаломісткість виробництва цукру; використання основних фондів; продуктивність праці; результативність виробництва цукру [5,11].

Зокрема, професори Пономаренко В. С. та Гонтарева І. В. ефективність розвитку цукрової промисловості розглядають через наявність потенціалу, якість його використання, бажання та згоду стейкхолдерів.

У багатьох наукових роботах виокремлюються також критерії ефективного розвитку виробничого, ринкового, фінансового потенціалів та їх спрямованості на прирощення вартості.

На нашу думку, зазначені підходи спираються на одночасне залучення до аналізу широкого кола індикаторів, навіть якщо вони згруповані, однак не дозволяють дати комплексну оцінку щодо рівня ефективності розвитку суб'єкта дослідження.

Одночасно вважаємо, що розвиток являє собою поняття відносне, і тому для найбільш адекватної оцінки він повинен виражатися відносними показниками, тобто вимірюватись у порівнянні з іншими величинами. Більш того, використання абсолютних показників без їх співставлення з нормативними величинами (середніми, оптимальними, базовими тощо) не дає можливості оцінити саме розвиток, а тому не є доцільним [1].

Значна кількість дослідників пропонує визначати показники розвитку галузі чи підприємства на основі порівняння індивідуального показника підприємства з середнім по галузі чи норматив-

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

ним. На нашу думку, такий підхід дозволяє оцінити індивідуальні відхилення відносного характеру, однак не дозволяє визначити ефективність розвитку у порівнянні з країнами ЄС, адже якщо виробник має сучасніші технології, ніж галузь в цілому, то приріст обсягу продукції також виявиться більшим ніж середньогалузевий.

Третій підхід об'єднує дослідників, котрі вказуючи на широке коло факторів, пропонують використання інтегрального показника ефективності [3,7,10].

Однак, враховуючи те, що інтегральний показник є якісною зміною структури і проявляється у всіх підсистемах та зв'язках об'єкта, вважаємо такий методичний підхід недостатньо об'єктивним, оскільки при ньому відбувається нівелювання одних компонентів за рахунок інших. Зазвичай використання інтегрального показника виявляється доцільним для проведення аналізу не абсолютного характеру явища, а скоріше встановлення відносних характеристик та ранжування досліджуваних об'єктів.

Четверта група дослідників вважає за необхідне ідентифікувати узагальнюючий показник ефективності розвитку з доповненням його частковими. Такий підхід дозволяє на основі узагальнюючого індикатора дати однозначну оцінку траєкторії розвитку, а за допомогою часткових оцінити відповідність та гармонійність змін окремих аспектів розвитку щодо їх загальної спрямованості [2,8].

В рамках зазначеного підходу у ролі узагальнюючої характеристики пропонується використовувати норму прибутковості, рентабельність продукції, коефіцієнт ефективності використаних ресурсів, витрати на одиницю продукції, відносний рівень задоволення потреб ринку, частку приросту продукції за рахунок інтенсифікації виробництва, котрі доповнюються характеристиками ефективності використання основних засобів, оборотних засобів, ресурсів праці та капітальних вкладень.

Найбільш ґрунтовним, на наш погляд, є методичний підхід де в якості узагальнюючого показника визначається співвідношення зростання виробництва продукції до приросту обсягів ресурсів, використаних в процесі її виробництва. Сукупна вартість використаних ресурсів визначається як сума середньорічної вартості основних засобів виробництва, витрат на природоохоронну діяльність, на відтворення матеріальних, людських і природних ресурсів. Факторні показники характеризують окремі аспекти ефективності розвитку, а саме використання природних ресурсів живої та уречевленої праці.

Проаналізувавши існуючі підходи до оцінки рівня розвитку цукрової промисловості, ми віддаємо перевагу останньому методичному підходу, та пропонуємо проводити розрахунок узагальнюючого та часткових показників, котрі визначаються з урахуванням етапності досліджень на рівні господарюючих суб'єктів (рис. 1).

Виходячи з авторського трактування ефективного розвитку цукрової промисловості, відповідно до рівнів дослідження, сформульованих для них цільових функцій, вважаємо, що головним результируючим показником, котрий комплексно відображає досягнутий результат на рівні цукрового заводу є прибуток, на мезорівні – обсяг продукції, а комплексним показником витрат доцільно вважати сумарну вартість використаних ресурсів. Відповідно загальну ефективність розвитку цукрової промисловості на мезорівні пропонуємо визначати за формулою:

$$k_{E.P.} = \frac{Q_1 \div Q_0}{B_1 \div B_0} = \frac{\Delta Q}{\Delta B}, \quad (1)$$

де, $k_{E.P.}$ – коефіцієнт ефективності розвитку;

Q_1, Q_0 – обсяг виробництва продукції у поточному та базовому періоді;

B_1, B_0 – вартість використаних ресурсів у поточному та базовому періоді.

Загальну ефективність розвитку цукрової промисловості на господарському рівні пропонуємо визначати за формулою:

$$k_{E.P.} = \frac{\Pi p_1 \div \Pi p_0}{B_1 \div B_0} = \frac{\Delta \Pi \Pi}{\Delta B}, \quad (2)$$

де $k_{E.P.}$ – коефіцієнт ефективності розвитку;

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Pr_1, Pr_0 – величина прибутку у поточному та базовому періоді;
 V_1, V_0 – вартість використаних ресурсів у поточному та базовому періоді.

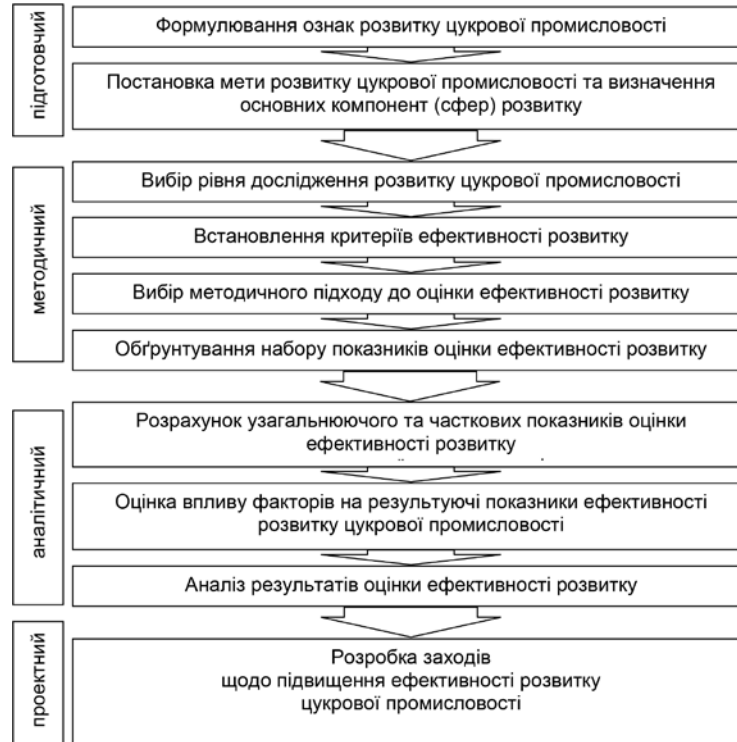

Рис. 1. Концептуальна методична схема оцінки ефективності розвитку цукрової промисловості

Часткові показники, котрі доповнюють аналіз повинні розкривати ефективність розвитку за окремими компонентами, а саме соціально-екологічним, сировинно-технологічним та економічним. Всі вони повинні визначатись як динамічні відносні характеристики.

Для оцінки ефективності соціально стану галузі пропонуємо використовувати коефіцієнт рівня достатності споживання:

$$k_{д.с.} = \frac{Q_1^{сп} \div Q_0^{сп}}{Q_1^{вир} \div Q_0^{вир}} = \frac{\Delta Q^{сп}}{\Delta Q^{вир}}, \tag{3}$$

де, $k_{д.с.}$ – коефіцієнт достатності споживання;

$Q_1^{сп}, Q_0^{сп}$ – обсяг фактичного споживання (або науково-обґрунтованих норм) продукції у поточному та базовому періоді;

$Q_1^{вир}, Q_0^{вир}$ – обсяг виробництва продукції у поточному та базовому періоді.

Важливим показником цієї групи як на галузевому, так і на рівні господарюючих суб'єктів може бути індекс зростання якості продукції, розрахований з використанням середнього коефіцієнта сортності продукції:

$$k_{з.я.} = \frac{\sum_{i=1}^n Q_i^1 \cdot \Pi_i^1 \div \sum_{i=1}^n Q_i^0 \cdot \Pi_i^0}{Q_{заг}^1 \cdot \Pi_{кат}^1 \div Q_{заг}^0 \cdot \Pi_{кат}^0} = \frac{\Delta(\sum_{i=1}^n Q_i \cdot \Pi_i)}{\Delta(Q_{заг} \cdot \Pi_{кат})}, \tag{4}$$

де, $k_{з.я.}$ – коефіцієнт зростання якості;

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Q_i^1, Q_i^0 – обсяг виробництва продукції і-тої категорії якості у поточному та базовому періоді;

$Q_{заг}^1, Q_{заг}^0$ – загальний обсяг виробництва продукції у поточному та базовому періоді.

Π_i^1, Π_i^0 – ціна реалізації продукції і-тої категорії якості у поточному та базовому періоді;

$\Pi_{кат}^1, \Pi_{кат}^0$ – ціна реалізації продукції І категорії якості у поточному та базовому періоді.

Оцінити екологічні аспекти ефективного розвитку можна на основі коефіцієнта утилізації відходів:

$$k_{у.в.} = \frac{V_1^{у.в.} \div V_0^{у.в.}}{V_1^B \div V_0^B} = \frac{\Delta V^{у.в.}}{\Delta V^B}, \tag{5}$$

де, $k_{у.в.}$ – коефіцієнт утилізації відходів;

$V_1^{у.в.}, V_0^{у.в.}$ – обсяг утилізованих відходів у поточному та базовому періоді;

V_1^B, V_0^B – обсяг відходів у поточному та базовому періоді.

або за допомогою коефіцієнта екологізації, що являє собою динаміку співвідношення економічних витрат, зумовлених екодеструктивними діями до вартості продукції [120, с. 120]:

$$k_{Екол.} = \frac{\sum_{i=1}^n Z_i^1 \cdot B_i^1 \div \sum_{i=1}^n Z_i^0 \cdot B_i^0}{Q_{заг}^1 \div Q_{заг}^0} = \frac{\Delta(\sum_{i=1}^n Z_i \cdot B_i)}{\Delta Q_{заг}}, \tag{6}$$

де, $k_{Екол.}$ – коефіцієнт екологізації виробництва;

Z_i^1, Z_i^0 – кількісний показник і-того виду екодеструктивної дії у поточному та базовому періоді;

$Q_{заг}^1, Q_{заг}^0$ – загальний обсяг виробництва продукції у поточному та базовому періоді.

B_i^1, B_i^0 – питомий показник економічних витрат, зумовлений і-тим видом екодеструктивних дій у поточному та базовому періоді.

На рівні господарюючого суб'єкта оцінка соціального компонента може базуватись на використанні коефіцієнта добробуту персоналу:

$$k_{Доб.} = \frac{B_1^{О.П.} \div B_0^{О.П.}}{Ч_1 \div Ч_0} = \frac{\Delta B^{О.П.}}{\Delta Ч}, \tag{7}$$

де, $k_{Доб.}$ – коефіцієнт підвищення добробуту;

$B_1^{О.П.}, B_0^{О.П.}$ – витрати на оплату праці персоналу у поточному та базовому періоді;

$Ч_1, Ч_0$ – чисельність персоналу у поточному та базовому періоді.

Оцінку розвитку галузі в контексті сировинного компоненту, на нашу думку, найбільш точно характеризує коефіцієнт виходу цукру, визначений шляхом порівняння відношення вироблено цукру з буряків до загальної маси їх переробки за два періоди:

$$k_{в.ц.} = \frac{Q_1^{Ц} \div Q_0^{Ц}}{Q_1^B \div Q_0^B} = \frac{\Delta Q^{Ц}}{\Delta Q^B}, \tag{8}$$

де, $k_{в.ц.}$ – коефіцієнт виходу цукру;

$Q_1^{Ц}, Q_0^{Ц}$ – обсяг виробленого цукру у поточному та базовому періоді;

Q_1^B, Q_0^B – обсяг перероблених цукрових буряків у поточному та базовому періоді.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Оцінку розвитку галузі за технологічним компонентом можна здійснити за коефіцієнтом втрат цукру у виробництві, коефіцієнтом використання задіяних потужностей, коефіцієнтом середньодобової продуктивності, індексом коефіцієнтів заводу та виробництва, обрахованих за загальною логікою даного методичного підходу. Наприклад, коефіцієнтом використання задіяних потужностей визначається за формулою:

$$k_{\text{в.п.}} = \frac{Q_1^{\text{ц}} \div Q_0^{\text{ц}}}{N_1 \div N_0} = \frac{\Delta Q^{\text{ц}}}{\Delta N}, \quad (9)$$

де, $k_{\text{в.п.}}$ – коефіцієнт використання виробничих потужностей;

$Q_1^{\text{ц}}, Q_0^{\text{ц}}$ – обсяг виробленого цукру у поточному та базовому періоді;

N_1, N_0 – встановлена виробнича потужність у поточному та базовому періоді.

Оцінку ефективності розвитку за економічною компонентою пропонуємо проводити на основі коефіцієнта рентабельності продукції, продуктивності праці, матеріаловіддачі, фондівіддачі та енергомісткості виробництва, питомої ваги доданої вартості, питомої ваги експорту та коефіцієнта ефективності перерозподілу ресурсів, що оцінює динаміку покриття потреб за рахунок виробництва цукру-сирцю та імпорту білого цукру за два періоди котрі доцільно використовувати для обох шаблів дослідження. Наприклад, коефіцієнт фондівіддачі визначається за формулою:

$$k_{\text{Фвід.}} = \frac{Q_1 \div Q_0}{\text{ОВЗ}_1 \div \text{ОВЗ}_0} = \frac{\Delta Q}{\Delta \text{ОВЗ}}, \quad (10)$$

де, $k_{\text{Фвід.}}$ – коефіцієнт фондівіддачі;

Q_1, Q_0 – обсяг виробництва продукції у поточному та базовому періоді;

$\text{ОВЗ}_1, \text{ОВЗ}_0$ – вартість основних виробничих засобів у поточному та базовому періоді.

Важливим кроком у дослідженні ефективності розвитку цукрової промисловості, окрім її параметричної оцінки, є визначення впливу окремих факторів на зміну результируючих показників, що створює передумови для їх ранжування за силою вагомості, дозволяє виявити, оцінити та узгодити резерви та виступає інформаційно-аналітичною основою при формуванні стратегії розвитку. Зважаючи на досвід використання факторних моделей для аналізу розвитку сфери виробництва цукру, пропонуємо поєднувати детерміновані факторні моделі для параметрів, зв'язок між якими носить функціональний характер зі стохастичними факторними моделями для параметрів, котрі характеризуються ймовірнісними зв'язками.

Висновки. Запропонована авторська методика дозволяє всебічно і комплексно оцінити ефективність розвитку цукрової промисловості на мікро- та мезорівнях, виявити проблемні складові фінансово-господарської діяльності. Вказаний перелік показників за окремими сферами вияву ефективності розвитку може бути обмежений або доповнений з урахуванням наявної інформаційної бази, мети дослідження та деталізації результатів.

Література

1. Бутко, М. П. Глобалізаційні виклики та національний зміст продовольчої кризи: регіональний вимір / М. П. Бутко, Н. Т. Шадура-Никипорець; під заг. наук. кер. д-ра екон. наук, проф. М. П. Бутка. – Ніжин: Видавництво "Аспект-Поліграф", 2012. – 352 с.
2. Гладіліна, О. В. Оцінка економічної ефективності виробництва цукру в Полтавській області / О. В. Гладіліна // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. Серія Економічні науки. – 2012. – № 4 – С.69-75.
3. Гончарова, М. Л. Розвиток та ефективність функціонування підприємств цукробурякового під комплексу: автореф. дис... канд. екон. наук / М. Л. Гончарова; Європ. ун-т. - К., 2006. - 19 с.
4. Доронін, А. В. Ефективність виробництва цукрових буряків та цукру в Україні / А. В. Доронін // Сталий розвиток економіки. – 2013. – №3(20). – С.51-55.
5. Духновська, Л. М. Вплив державного регулювання на ефективність діяльності підприємств цукрової промисловості: автор. дис. ... кан. екон. наук: 08.06.01 /Л. М. Духновська. – К., – 2006. – 21с.
6. Красняк, О. П. Тенденції розвитку ринку цукру України: проблеми та перспективи / О. П. Красняк // Збірник наукових праць ВНАУ. – 2011. – №1. – С.49-55.
7. Панасенко, Н. Л. Аналіз динаміки показників виробництва цукру в Україні та аналітичні прогнози його розвитку / Н. Л. Панасенко // Технологічний аудит і резерви виробництва. – 2015. – №1/7(21). – С.23-28.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

8. Пономаренко, В. С. Структура визначення інтегрального показника системної ефективності розвитку підприємства / В. С. Пономаренко, І. В. Гонгарева // *Економіка розвитку*. – 2012. – №1(61). – С.86-94.

9. Свидинок, І. М. Шляхи підвищення ефективності виробництва цукру / І. М. Свидинок, О. Ю. Лупекіна // *Цукор України*. – 2014. – №7(103). – С. 6-10.

10. Швед, Т. Концептуальні підходи до оцінювання ефективності розвитку підприємства / Тетяна Швед // *Галицький економічний вісник – Тернопіль: ТНТУ*, 2014. – Том 45. – № 2. – С.86-92.

11. Шереметинський, М. А. Шляхи підвищення ефективності фінансово-господарської діяльності підприємств-переробників сировини цукробурякового під комплексу АПК / М. А. Шереметинський // *Організаційно-правові та фінансово-економічні проблеми адаптації підприємств АПК до ринкових умов господарювання та шляхи їх вирішення* : Всеукраїнська науково-практична конференція. – К.: НУХТ, 2005. – С 58-59.

References

1. Butko, M. P., & Shadura-Nykyropets, N. T. (2012). *Hlobalizatsiini vyklyky ta natsionalnyi zmist prodovolchoi kryzy: rehionalnyi vymir* [Globalization challenges and national content of the food crisis: the regional dimension]. Nizhyn: Vydavnytstvo "Aspekt-Polihraf" [in Ukrainian].

2. Hladilina, O. V. (2012). *Otsinka ekonomichnoi efektyvnosti vyrobnytstva tsukru v Poltavskii oblasti* [Assessment of economic efficiency of sugar production in Poltava region]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahromoi akademii. Seriya Ekonomichni nauky - Scientific papers of Poltava state agrarian Academy. Series: Economic science*, 4, 69-75 [in Ukrainian].

3. Honcharova, M. L. (2006). *Rozvytok ta efektyvnist funktsionuvannia pidpriemstv tsukroburiakovooho pid kompleksu* [Development and effectiveness of functioning of the enterprises under the sugar beet complex]. Kyiv [in Ukrainian].

4. Doronin, A. V. (2013). *Efektyvnist vyrobnytstva tsukrovykh buriakiv ta tsukru v Ukraini* [The production efficiency of sugar beet and sugar in Ukraine]. *Stalyi rozvytok ekonomiky - Sustainable economic development*, 3(20), 51-55. [in Ukrainian].

5. Dukhnovska, L. M. (2006). *Vplyv derzhavnogo rehuliuвання na efektyvnist diialnosti pidpriemstv tsukrovoi promyslovosti* [The impact of government regulations on the efficiency of sugar industry enterprises]. Kyiv [in Ukrainian].

6. Krasniak, O. P. (2011). *Tendentsii rozvytku rynku tsukru Ukrainy: problemy ta perspektyvy* [Trends in the development of the sugar market of Ukraine: problems and prospects]. *Zbirnyk naukovykh prats VNAU – collection of scientific works of Vinnytsia national agrarian University*, 1, 49-55. [in Ukrainian].

7. Panasenko, N. L. *Analiz dynamiky pokaznykiv vyrobnytstva tsukru v Ukraini ta analitychni prohnozy yoho rozvytku* [The analysis of indicators of sugar production in Ukraine and analytical predictions of its development]. *Tekhnolohichni audyt i rezervy vyrobnytstva - Technology audit and production reserves*, 1/7(21), 23-28. [in Ukrainian].

8. Ponomarenko, V. S., & Hontareva, I. V. (2012). *Struktura vyznachennia intehralnoho pokaznyka systemnoi efektyvnosti rozvytku pidpriemstva* [Technology audit and production reserves]. *Ekonomika rozvytku - Economics of development*, 1(61), 86-94 [in Ukrainian].

9. Svidyniuk, I. M., & Lupiekina, O. Yu. (2014). *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti vyrobnytstva tsukru* [Ways of increasing the efficiency of sugar production]. *Tsukor Ukrainy - Sugar Of Ukraine*, 7(103), 6-10. [in Ukrainian].

10. Shved, T. (2014). *Kontseptualni pidkhody do otsiniuvannia efektyvnosti rozvytku pidpriemstva* [Conceptual approaches to evaluating the effectiveness of enterprise development]. *Halytskyi ekonomichni visnyk – Galician economic Bulletin*, Vol. 45, 2, 86-92. Ternopil: TNTU [in Ukrainian].

11. Sheremetynskiy, M. A. (2005). *Shliakhy pidvyshchennia efektyvnosti finansovo-hospodarskoi diialnosti pidpriemstv-pererobnykiv syrovyny tsukroburiakovooho pid kompleksu APK* [Ways of increase the efficiency of financial-economic activity of enterprises-processors of raw sugar AIC]. *Proceeding from: All-Ukrainian scientific-practical conference: Orhanizatsiino-pravovi ta finansovo-ekonomichni problemy adaptatsii pidpriemstv APK do rynkovykh umov hospodariuvannia ta shliakhy yikh vyrishennia - Legal and financial-economic problems of adaptation of agricultural enterprises to market conditions and their solutions*. Kyiv: NUKhT (p.p. 58-59) [in Ukrainian].

Надійшла 05.10. 2015

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 65.012.34:334.716

О. І. Гарафонова, д. е. н., доцент

**ОСОБЛИВОСТІ ПОТОКОВОГО УПРАВЛІННЯ В ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМАХ
ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Анотація. У статті розглянуто особливості потокового управління в логістичних системах в контексті розвитку матеріальних потоків, які не можуть існувати без фінансових та інформаційних, що саме і визначає особливості потокового управління та його розвиток під впливом інтегрування логістики, менеджменту, маркетингу.

Ключові слова: логістична система, потокове управління, матеріальні потоки, фінансові потоки, інформаційні потоки.

О. И. Гарафонова, д. э. н., доцент

**ОСОБЕННОСТИ ПОТОКОВОГО УПРАВЛЕНИЯ В ЛОГИСТИЧЕСКИХ СИСТЕМАХ
ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ**

Аннотация. В статье рассмотрены особенности потокового управления в логистических системах в контексте развития материальных потоков, которые не могут существовать без финансовых и информационных, что именно и определяет особенности потокового управления и его развитие под влиянием интегрирования логистики, менеджмента, маркетинга.

Ключевые слова: логистическая система, потоковое управление, материальные потоки, финансовые потоки, информационные потоки.

O. I. Harafonova, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor

**FEATURES OF STREAMING MANAGEMENT IN LOGISTICS SYSTEMS OF INDUSTRIAL
ENTERPRISES**

Abstract. In the article the features of streaming management in logistics systems in the context of material flows are considered, which cannot exist without financial and information that define the features and streaming management and its development influenced the integration of logistics, management, marketing.

Keywords: logistic system, streaming management, financial flows, financial flows, information flows.

Актуальність теми дослідження. Активізація процесів інформатизації, інтеграції, глобалізації вимагають від вітчизняних промислових підприємств застосування адаптованих до сучасних вимог логістичних форм, методів, важелів, інструментів управління бізнес-процесами та бізнес-організаціями. Раціональне їх поєднання забезпечить максимальне врахування інтересів всіх учасників ринкової інфраструктури та за рахунок їх комплексності, системності, узгодженості сприятиме створенню на мікро- та макрорівнях дієвих систем управління вхідними та вихідними матеріальними, фінансовими, інформаційними потоками.

Постановка проблеми. Стаття присвячена проблемі та розкриттю особливостей потокового управління в логістичних системах, в рамках того, що матеріальні потоки не можуть існувати без фінансових та інформаційних, що саме і визначає особливості потокового управління та його розвиток під впливом інтегрування логістики, менеджменту, маркетингу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В сучасних умовах питанням формування логістичних систем теоретиками і практиками приділяється багато уваги [1-9]. Однак науковці по-різному визначають сутність та елементи логістичних систем, обґрунтовують логістичні функції

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

та операції, виділяють рівні функціонування логістичних систем, не враховують особливості формування логістичних систем діючими промисловими підприємствами.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах оптимальність матеріально-технічного забезпечення, виробництва, реалізації продукції можливо за умови функціонування на промислових підприємствах логістичних систем. Однак, процеси формування логістичної системи та їх ефективність для конкретного промислового підприємства першочергово вимагають дослідження економічної сутності, характерних рис, принципів формування логістичної системи, функцій, підсистем, мети та завдань створення.

Гаджинський А. М. розглядає поняття логістичної системи з позиції загальноприйнятого системного підходу та визначає чотири характерних для логістичної системи ознаки [2, с. 90]. При цьому, дослідник характеризує три види логістичних систем [2, с. 92]: логістичні системи з прямими зв'язками (матеріальний потік надходить від виробника прямо до споживача), ешелонні (матеріальний потік надходить від виробника прямо до споживача через принаймні одного посередника), гнучкі (матеріальний потік може надходити до споживача як через посередника, так і напямю). Автор зазначає, що на макрорівні [2, с. 88] елементом логістичної системи можуть виступати підприємства. На мікрорівні логістична система включає такі підсистеми: закупівля, планування і управління виробництвом, збут. Мікрологістичні системи являються підсистемами, структурними складовими макрологістичних систем [2, с. 92]. Слід зазначити, що в сучасних умовах не кожне підприємство у процесі формування логістичної системи виокремлює три її підсистеми. Це обумовлено специфікою функціонування сучасних підприємств. А тому логістична система на макрорівні створюється на основі взаємозв'язків, що виникають між підприємствами та організаціями в результаті формування логістичних систем на мікрорівні. Так, у випадку формування логістичної системи промисловим підприємством утворюється відповідна інфраструктура, до складу якої входять підприємства та організації різного роду господарської діяльності, які є елементами логістичної системи на мікрорівні та, в подальшому, утворюють елементи логістичної системи на макрорівні.

На відміну від попереднього дослідника, Кальченко А. Г. [3, с. 35] виділяє три класифікаційних ознаки логістичних систем: залежно від логістичного ланцюга (прямі, гнучкі, ешелоновані), залежно від сфери дії (в матеріально-технічному забезпеченні, у виробництві, у збуті), залежно від подання матеріалів до місця виробництва (штовхаючі – передбачає подачу матеріалів до місця обробки згідно затвердженого графіку, тягучі - матеріали у виробництво надходять згідно із замовленням). Перераховані види логістичних систем доречно розглядати з позиції їх функціональності. Однак у процесі формування логістичної системи на промисловому підприємстві її слід розглядати як певну цілісність, що складається із сукупності елементів, які перебувають у тісних взаємозв'язках між собою та знаходяться у відповідних сферах господарської діяльності.

Точку зору зазначених дослідників стосовно сутності логістичної системи підтримує Крикавський Є. В [4, с.58-61]. Процес ідентифікації, формування і впровадження логістичної системи на підприємстві він представляє в чотири етапи [4, с. 77]: 1) аналіз логістичних ситуацій, а також завдань і детермінант системи; 2) формування повної логістичної системи; 3) зв'язування логістичної системи і підсистем з іншими підсистемами в підприємстві; 4) імплементація системи. При цьому автор зазначає, що ефективне функціонування логістичної системи залежить від вибраної логістичної стратегії та відповідної логістичної координації. Воно зумовлюється так званими синергічними зв'язками, тобто такими зв'язками інтеграції, що спричиняють появу додаткового ефекту, який набуває форми логістичної синергії. Такий підхід визначає необхідність у процесі формування логістичної системи промисловими підприємствами використання в поточному та перспективних періодах показників економічної та ринкової доданої вартості, а також врахування концепцій вартісно-орієнтованого управління.

Поряд із зазначеними визначеннями колектив авторів під редакцією Б. О. Анікіна виокремлюють ще один підхід до сутності логістичної системи промислової організації. На їх думку логістична система – це складна організаційно завершена (структурована) економічна система, яка складається з елементів-ланок (підсистем), які взаємопов'язані в єдиному процесі управління матеріальними і супутніми потоками, причому завдання функціонування цих ланок об'єднані

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

внутрішніми цілями організації бізнесу чи зовнішніми цілями [6, с. 28]. Автори зазначають [6, с. 29], що ланками логістичної системи можуть виступати підприємства – постачальники ресурсів, виробничі підприємства та їх підрозділи, збутові, торгові, посередницькі організації, транспортні, експедиційні підприємства, біржі, банки, фінансові установи, підприємства сервісу. Разом з цим, дослідники визначають два види логістичних систем: макрологістичні та мікрологістичні [6, с. 358]. Макрологістична система є крупною системою управління матеріальними потоками, які об'єднують підприємства і організації промисловості, а також посередницькі, торговельні, транспортні організації для досягнення єдиної цілі. Вони можуть бути глобальними, адміністративно-територіальними, функціональними. Такий підхід дозволяє зробити висновок, що на макрорівні логістичні системи промисловості мають формуватися в результаті раціональної взаємодії учасників ринкової інфраструктури з промисловими підприємствами, що відіграють роль логістичного об'єкта.

Для економіки України в межах інфраструктури логістичного об'єкта можна виділяти підприємства, митниці та митні організації, страхові компанії, податкові інспекції та контролюючі органи, фінансово-кредитні установи, юридичні фірми, консалтингові фірми, аудиторські фірми, маркетингові центри, виставкові організації, провайдери, виробники ЗМІ, дилерські фірми, дистриб'юторські фірми, транспортно-експедиційні фірми, склади, розподільчі центри, споживачі. Такий стан речей дозволяє зробити висновок, що формування логістичних систем промисловими підприємствами здійснюється на мікрорівні, а взаємозв'язки, що виникають між різними підприємствами однієї галузі у процесі взаємодії з учасниками інфраструктури та виконання логістичних функцій формують логістичну систему на макрорівні.

Кожне промислове підприємство може формувати власну логістичну систему, обґрунтовуючи склад необхідних та бажаних елементів. Разом з цим, формування логістичних систем на промислових підприємствах має здійснюватися з урахуванням функціональних її характеристик. У функціональному відношенні система управління будь-якого рівня включає прогнозування, економічний аналіз, планування, організацію, оперативне регулювання, облік, контроль.

Отже, в логістичних системах ключовими поняттями є матеріальні, фінансові та інформаційні потоки (див. рис. 1).

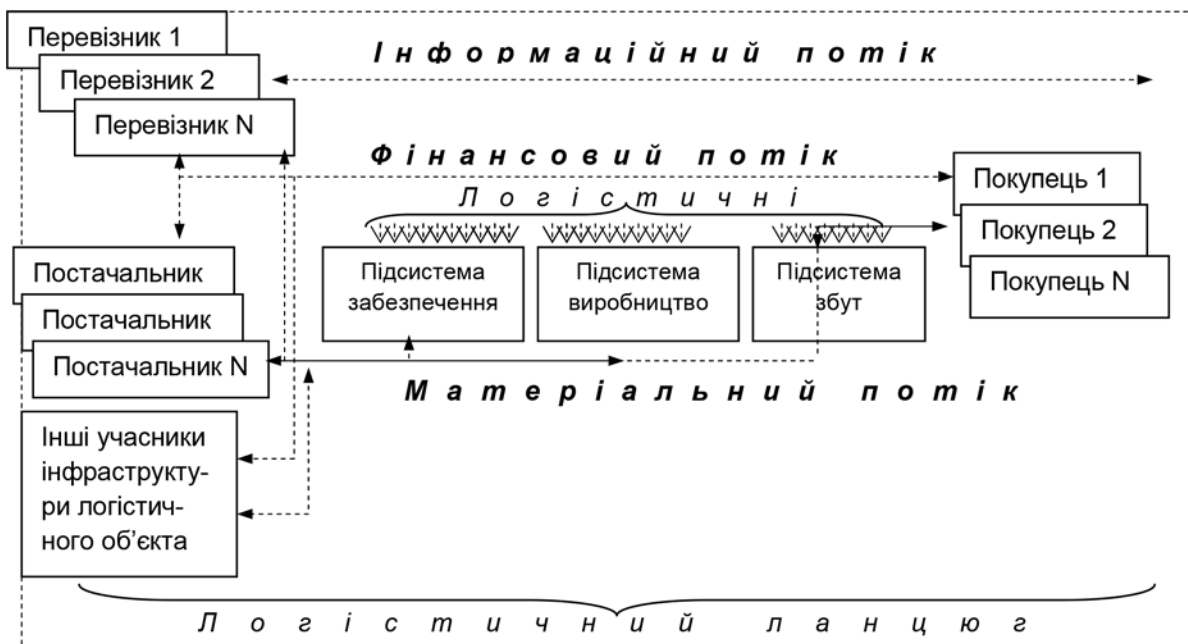

Рис 1. Логістична система на промисловому підприємстві

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В умовах розвитку логістичного управління все більшого значення набувають питання формування дієвих логістичних систем, що сприяють створенню тісних взаємозв'язків між елементами системи та зумовлюють зростання ринкової вартості підприємства. Фактором, що дає змогу інтегрувати всі елементи логістичної системи у чіткий функціонуючий механізм, є матеріальний потік. Ефективне функціонування логістичних систем можливе за умови забезпечення раціонального управління матеріальними потоками.

Управління матеріальними потоками має забезпечувати визначення параметрів траєкторії переміщення – вид, найменування, кількість матеріальних ресурсів, постачальника, споживача, строки виконання замовлення та поставки продукції.

Матеріальний потік промислового підприємства має включати матеріальні ресурси, незавершене виробництво, готову продукцію, які знаходяться у стані руху та до яких застосовуються логістичні операції або функції, що пов'язані з фізичним переміщенням у просторі. На відміну від нього, матеріальний потік торговельного підприємства враховує лише товари, які знаходяться у стані руху та до яких також застосовуються логістичні операції або функції, що пов'язані з фізичним переміщенням у просторі.

Враховуючи те, що матеріальні потоки рухаються по логістичних ланцюгах, доцільно їх класифікувати за місцем знаходження у логістичному ланцюгу. До них слід відносити складський, виробничий, транспортний. Складський матеріальний потік рухається на склади підприємства, зі складів або в їх межах. Він забезпечує безперервність процесів виробництва та вирівнює попит і пропозицію на ринках постачальників та покупців. Виробничий матеріальний потік перебуває на всіх стадіях технологічної обробки. Транспортний матеріальний потік формується у процесі транспортування сировини, матеріалів, готової продукції, товарів.

Окрім матеріальних потоків, важливими складовими є інформаційні та фінансові потоки. Управління фінансовими потоками вивчається на основі врахування цих потоків як похідних від матеріальних. Однак сучасний стан промислових підприємств України, їх обмеженість у грошових коштах, вимагає на стадіях планування, організації і контролю логістичних операцій першочергово враховувати фінансові потоки, а на їх основі визначати можливі матеріальні потоки. Це зумовлює нове бачення логістичної концепції управління та вносить конструктивні зміни в методологічні підходи до управління логістичними потоками та логістичними системами в цілому.

Фінансові потоки існували та існують при будь-яких способах ведення господарської діяльності. Однак найбільша ефективність їх руху можлива за умови використання логістичних принципів і методів управління.

Сучасні науковці, досліджуючи механізми управління підприємствами, використовують поняття «фінансовий потік», «грошовий потік», «потік грошей», «потік фінансових ресурсів», «фінансовий грошовий потік», «грошовий потік від фінансової діяльності». При цьому одні автори ототожнюють їх сутність, інші – їх розмежовують. Часто між фахівцями виникають суперечності щодо доцільності використання в логістичних системах грошових та фінансових потоків, а також необхідності управління грошовими, матеріальними, інформаційними, фінансовими потоками. Такий стан речей визначає доречність обґрунтування сутності грошових та фінансових потоків на основі врахування вимог логістичного управління.

Враховуючи такий підхід, сутність фінансових ресурсів логістичної системи пропонуємо представити таким чином: це ресурси, які формуються під впливом фінансових відносин, що виникають між елементами логістичної системи у процесі виконання логістичних операцій та забезпечують акумулювання поточних і майбутніх економічних вигод. Фінансовий логістичний потік буде відображати рух фактичних і прогнозних обсягів фінансових ресурсів. В логістичних системах фінансові потоки доцільно визначати на основі врахування не тільки руху фінансових ресурсів (як виокремлюють більшість дослідників), а й на основі характеру фінансових відносин, що виникають між елементами логістичної системи у процесі здійснення логістичних операцій. Логістичну операцію слід визначати як дію або подію, що зумовлює рух логістичних потоків між елементами логістичної системи.

Інформаційний потік — це сукупність циркулюючих у логістичній системі, між логістичною системою та зовнішнім середовищем повідомлень, необхідних для керування і контролю за логіс-

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

тичними операціями. Інформаційний потік — це сукупність циркулюючих у логістичній системі, між логістичною системою та зовнішнім середовищем повідомлень, необхідних для керування і контролю за логістичними операціями.

Висновки. Таким чином, у сучасних умовах у межах логістичних систем значно зростає роль фінансових, матеріальних та інформаційних ресурсів. Це обумовлюється необхідністю постійної оцінки фінансових можливостей логістичної системи у процесі виконання її елементами логістичних операцій, направлених на забезпечення її ефективного функціонування. Це вимагає переосмислення та методологічного обґрунтування окремих аспектів концепції логістичного управління у напрямі відведення в ній ключової ролі фінансовим потокам.

Література

1. Алькема, В. Г. Логістика: Теорія та практика: навчальний посібник / В. Г. Алькема, О. М. Сумець. - Київ: Професіонал, 2008. – 270 с.
2. Гаджинский, А. М. Логистика: учеб. для высших и средних спец. учеб. заведений / А. М. Гаджинский. - М.: Информ.-внедренческий центр Маркетинг, 2000. – 375 с.
3. Кальченко, А. Г. Логістика: підручник / А. Г. Кальченко. – Вид. 2-ге, без змін. – К.: КНЕУ, 2006. – 284 с.
4. Крикавський, Є. В. Ефективність і якість у логістичній концепції «trade off» чи «trade up» / Є. В. Крикавський // Логістика: проблеми і рішення. – 2010. – № 2. – С. 18-22.
5. Крикавський, Є. В. Логістика. Основи теорії : підручник / Є. В. Крикавський. – 2-е вид., доп. і переробл. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка» (Інформаційно-видавничий центр «Інтелікт+» Інститут післядипломної освіти), «Інтелект-Захід», 2006. – 456 с.
6. Логистика: учебное пособие. / Б. А. Аникин и др.; под ред. Б. А. Аникина, Т. А. Родкиной. - М.: ТК Велби, Пролспект, 2008. – 408 с.
7. Райзберг, Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародобцева. – М.: ИНФРА-М, 1996. – 496 с.
8. Логістика: навчальний посібник / О. М. Тридід, Г. М. Азаренкова, С. В. Мішина, І. І. Борисенко. – Київ: Знання, 2008. – 566 с.
9. Фролова, Л. В. Логістичне управління підприємством: теоретико-методологічні аспекти: монографія / Л. В. Фролова. – Донецьк: ДонДУЕТ ім. Туган – Барановського, 2004. – 161 с.

References

1. Alkema, V. H., & Sumets, O. M. (2008). *Lohistyka: Teoriia ta praktyka: navchalnyi posibnyk* [Logistics: Theory and practice: a tutorial]. Kyiv: Profesional [in Ukrainian].
2. Gadzhinskiy, A. M. (2000). *Logistika: ucheb. dlya vysshikh i srednikh spets. ucheb. zavedeniy* [Logistics: tutorial for higher and secondary special institutions]. Moscow: Inform.-vnedrencheskiy tsentr Marketing [in Russian].
3. Kalchenko, A. H. (2006). *Lohistyka: pidruchnyk* [Logistics: the textbook]. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
4. Krykavskiy, Ye. V. (2010). *Efektivnist i yakist u lohistrychnii kontseptsii «trade off» chy «trade up»* [Efficiency and quality in logistics the concept of "trade off" or "trade up"]. *Logistika: problemy i resheniya - Logistics: problems and solutions*, 2, 18-22 [in Ukrainian].
5. Krykavskiy, Ye. V. (2006). *Lohistyka. Osnovy teorii : pidruchnyk* [Logistics. Basic theory : textbook]. Lviv: Natsionalnyi universytet «Lvivska politekhnikha» (Informatsiino-vydavnychiy tsentr «Intelntk+» Instytut pisladyplomnoi osvity), «Intelkt-Zakhid» [in Ukrainian].
6. Anykyn, B. A., & Rodkynoi, T. A., (2008). *Logistika: uchebnoe posobie*. [Logistics: the manual.]. Moscow: TK Velby, Prospekt [in Russian].
7. Rayzberg, B. A., Lozovskiy, L. Sh., & Starodobtseva, E. B. (1996). *Sovremenny ekonomicheskiy slovar* [Modern economic dictionary]. Moscow: INFRA-M [in Russian].
8. Trydid, O. M., Azarenkova, H. M., Mishyna, S. V., & Borysenko, I. I. (2008). *Lohistyka: navchalnyi posibnyk* [Logistics: the textbook]. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
9. Frolova, L. V. (2004). *Lohistrychne upravlinnia pidpriemstvom: teoretyko-metodolohichni aspekty: monohrafiia* [Logistics management of an enterprise: theoretical methodological aspects: monograph]. Donetsk: DonDUET im. Tugan [in Ukrainian].

Надійшла 13.10. 2015

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 658.15:65.012.34:334.716

Г. Г. Савіна, д. е. н., професор
О. С. Бондаренко, к. е. н., доцент**ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТУВАННЯ В ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМАХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ**

Анотація. Обґрунтовано особливості реалізації бюджетування в мікрологістичних системах, визначено характерні риси та переваги логістично-орієнтованої системи бюджетування, доведено доцільність її використання на промислових підприємствах в умовах логістичної економіки.

Ключові слова: бюджетування, фінансові потоки, логістична система, промислове підприємство.

Г. Г. Савина, д. э. н., профессор
Е. С. Бондаренко, к. э. н., доцент**ОСОБЕННОСТИ БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В ЛОГИСТИЧЕСКИХ СИСТЕМАХ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ**

Аннотация. Обоснованы особенности реализации бюджетирования в микрологистических системах, определены характерные черты и преимущества логистически-ориентированной системы бюджетирования, доказана целесообразность ее использования на промышленных предприятиях в условиях логистизации экономики.

Ключевые слова: бюджетирование, финансовые потоки, логистическая система, промышленное предприятие.

Н. Н. Savina, Doctor of Economic Sciences, Professor
O. S. Bondarenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor**FEATURES OF BUDGETING IN LOGISTICS SYSTEMS OF INDUSTRIAL ENTERPRISES**

Abstract. The features of implementation the budgeting in micrologistic systems is proved, the specific features and advantages of logistics-oriented budgeting system are identified, the advisable of using it in the conditions of logistization in the economy at the industrial enterprises is proven.

Keywords: budgeting, financial flows, logistics system, industrial enterprise.

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах промислові підприємства, відчуваючи негативні наслідки світових і внутрішніх політико-економічних криз, в умовах зниження обсягів доходів і зростання витрат, мають гостру необхідність підвищення ефективності системи управління фінансовими потоками та її основної підсистеми – фінансового планування. Формування ними власних систем довгострокового та короткострокового фінансового планування забезпечуватиме чіткість і цілеспрямованість у реалізації місії та досягненні бачення.

Постановка проблеми. Однак розвиток процесів логістичної економіки вносить корективи у методичні підходи до розробки короткострокових фінансових планів (бюджетів), контролю виконання бюджетних показників, що ускладнює механізм їх функціонування та визначає необхідність побудови дієвої системи бюджетування, яка відповідатиме специфіці функціонування логістичних систем промислових підприємств.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У світовій теорії і практиці проблемам бюджетування приділяється багато уваги. Вагомий внесок у розробку теоретико-методичних підходів зробили такі вітчизняні вчені, як Білик М. Д., Бланк І. О., Білоусова О. С., Голов С. Ф., Жилкіна А. Н., Кузьмін О. Є., Мельник О. Г., Мілінчук О. В., Онищенко С. В., Ситник Г. В.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Але більшість дослідників розкривають питання бюджетування в аспекті фінансового менеджменту та управлінського обліку на підприємствах, не торкаючись специфіки функціонування логістичних систем, характерною особливістю яких є, з одного боку, забезпечення цінності логістичних ланцюгів, з іншого, зростання вартості підприємства.

Постановка завдання. У зв'язку з цим, завданнями статті є обґрунтування особливостей процесу бюджетування в логістичних системах промислових підприємств, висвітленні характерних рис та переваг логістично-орієнтованої системи бюджетування, доведенні доцільності її використання в умовах логістизації економіки.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах на вітчизняних підприємствах бюджетування проводиться за бізнес-напрямами, підрозділами, відділами, службами шляхом впровадження витратної чи процесної систем бюджетування. Результати досліджень показали, що основою для усунення жорсткої централізації та ієрархії в управлінні фінансовими ресурсами, а також поетапного впровадження процесного бюджетування стала витратна система бюджетування. В подальшому використання процесного бюджетування створило умови для гнучкого та колегіального управління фінансовими потоками, та не усунуло його керованості (бюджети обов'язково затверджуються підписами відповідальних осіб на різних рівнях управління). Незважаючи на це, підприємства зіштовхуються з проблемами, які супроводжуються неправильно класифікацією центрів фінансової відповідальності, безсистемністю внутрішніх нормативних документів або низьким рівнем їх практичності, неспроможністю працівників адекватно брати участь у формуванні бюджетів та контролі їх виконання через недостатній рівень корпоративної культури.

З метою усунення зазначених проблем дослідники в останні роки приділяють все більше уваги розробці системи логістичного бюджетування. Система логістичного бюджетування підприємства відображає комплекс фінансових планів, які розробляються в межах одного року та відображають обсяги і строки забезпечення розвитку підприємства необхідними матеріально-фінансовими ресурсами на всіх стадіях логістичного ланцюга [1]. За іншим підходом логістичне бюджетування – це планування єдиної системи матеріальних, фінансових та інформаційних потоків, засноване на законах логістики, своєчасне встановлення та прогнозування можливих відхилень від бюджетних показників, оперативне відновлення їх рівноваги (управління за відхиленнями) в умовах усунення зайвих ланок у прийнятті рішень при управлінні за відхиленнями [2]. В запропонованих системах логістичного бюджетування слухним є виокремлення логістичних бюджетів стосовно основних видів діяльності чи логістичних процесів, що дозволяє ідентифікувати в їх межах доходи і витрати. Разом з цим, в підходах дослідників при розробці бюджетів акцентується увага на врахуванні логістичних цілей, які пов'язані з організацією транспортування, складування та збереження товарно-матеріальних цінностей. Такий підхід є виваженим, однак змушує призначення бюджетів і визначає систему логістичного бюджетування у напрямку формування лише одного бюджету – логістичного.

На думку вітчизняного дослідника Попова О. І. [3], основою управління фінансовими потоками в логістичних системах слугує бюджетування, метою якого є фінансове забезпечення ефективного використання стратегічних і оперативних планів логістичних служб підприємства. Для цього ним пропонується формувати бюджет міжнародної логістики та бюджет національної логістики. Визначені види бюджетів мають відображати у складі бюджетів логістичної системи підприємства. При цьому, їх використання не дозволяє організувати і контролювати всі фінансові потоки логістичної системи, здійснювати контроль за податковим навантаженням, відобразити витрати на екологізацію господарською діяльністю та, в цілому, забезпечувати управління фінансовими потоками за логістичними ланцюгами.

В умовах логістизації економіки процеси створення підприємствами логістичних систем визначають об'єктивну необхідність відображення в системі бюджетування всіх витрат та доходів, які виникають в процесі їх функціонування та формуються в процесі досягнення оперативних, тактичних і стратегічних цілей. Виходячи з цього, має формуватися нова система, яка буде забезпечувати: 1) безперервність планування та управління фінансовими потоками на основі вра-

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

хування інтересів учасників логістичних ланцюгів в процесі забезпечення їх цінності, 2) чіткість розподілу функцій між елементами логістичної системи, 3) комплексність управління фінансовими потоками шляхом оптимізації руху та чіткої узгодженості з матеріальними потоками, 4) інтегрованість бюджетів з фінансовими планами, 5) відповідність оперативних цілей логістичної системи тактичним і стратегічним.

У зв'язку з цим, логістично-орієнтована система бюджетування має складатися із сукупності взаємопов'язаних та взаємодіючих елементів, які задіяні в процесі формування та реалізації бюджетів на підприємстві, яке функціонує у вигляді логістичної системи. На відміну від існуючих систем, вона направлена на встановлення чітких взаємовідносин між менеджерами різних рівнів управління, посилення корпоративної культури шляхом орієнтування бюджетів на дії всіх учасників логістичних ланцюгів.

Результати проведених досліджень праць сучасних науковців [1, 2, 3, 4] дозволили в таблиці 1 визначити характерні риси існуючих та запропонованої систем бюджетування.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика сучасних та запропонованої систем бюджетування промислового підприємства

Ознака	Витратна	Процесна	Логістична	Логістично-орієнтована
1	2	3	4	5
За характером створення	витратно-орієнтована	процесно-орієнтована	процесно-орієнтована	процесно-орієнтована
За метою управління фінансовими потоками	мінімізація вихідних фінансових потоків в умовах обмеженості ресурсів	оптимізація вхідних та вихідних фінансових потоків за встановленими процесами	оптимізація фінансових потоків на основі координації з матеріальними потоками	оптимізація параметрів фінансових потоків за логістичними ланцюгами
За основними завданнями	виконання бюджету у напрямку фінансування витрат з існуючих джерел за центрами відповідальності	оптимальне фінансування центрів відповідальності в необхідний час та у встановлених обсягах із ефективних джерел	забезпечення руху матеріальних потоків фінансовими потоками в необхідних обсягах та у встановлені терміни	забезпечення оптимального руху та складу фінансових потоків за логістичними ланцюгами
За об'єктом планування	витрати	фінансові потоки за процесами	фінансові потоки за логістичним процесом	фінансові потоки за логістичними ланцюгами
За повноваженнями	обмежені	частково обмежені	частково обмежені	частково обмежені
За відповідністю стратегії	не відповідає стратегічному фінансовому плануванню	відповідає стратегічному фінансовому плануванню	частково відповідає стратегічному фінансовому плануванню	відповідає стратегічному фінансовому плануванню
За рівнем розвитку інформаційних технологій	відповідає повністю	відповідає повністю	практично не відповідає (програми носять комплексний характер)	не відповідає (потребує формування нових)
За ступенем задоволення потреб ринку	орієнтована на задоволення потреб підприємства	орієнтована на задоволення потреб споживачів	орієнтована на задоволення потреб підприємства та споживачів	орієнтована на задоволення потреб учасників логістичних ланцюгів
За рівнем координування взаємозв'язків	не координує	координує частково (всередині окремого процесу)	координує частково (всередині логістичного процесу)	координує (всередині процесу та між ними)

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Продовження таблиці 1

1	2	3	4	5
За здатністю реагувати на ринкове середовище	не реагує	реагує (у випадку оцінки відхилень у показниках бюджетів)	частково реагує (у вузлах управління логістичними потоками)	реагує (за рахунок постійного впливу на параметри фінансових потоків)
За здатністю отримання синергетичного ефекту	відсутня	присутня в процесах та між процесами частково	присутня в логістичному процесі	присутня в логістичній системі підприємства

Система логістично-орієнтованого бюджетування направлена на встановлення чітких взаємовідносин між менеджерами різних рівнів управління, посилення корпоративної культури шляхом орієнтування бюджетів на дії всіх учасників логістичних ланцюгів та процеси логістизації господарської діяльності. Переваги системи логістично-орієнтованого бюджетування проявляються в наступному:

- створює можливості для раціонального розподілу фінансових ресурсів між елементами логістичної системи та появи спонукальних механізмів для досягнення бачення завдяки одержанню точної інформації про результати діяльності відповідно до стратегічних орієнтирів;
- визначає можливості передбачення майбутніх проблем у функціонуванні логістичної системи у зв'язку зі змінами у логістичній інфраструктурі та виявлення найбільш оптимальних схем руху фінансових потоків на основі здійснення багатоваріантного аналізу;
- враховує стратегічну цінність логістичних ланцюгів, яка формується на основі відносин учасників, що виникають з їх причинно-наслідкових якостей;
- охоплює всі стадії логістичних ланцюгів логістичної системи підприємства і забезпечує комплексну оцінку та прийняття рішень;
- зв'язує оперативне управління фінансовими потоками (направлене на створення цінності логістичних ланцюгів) зі стратегічним (спрямоване на забезпечення зростання вартості підприємства);
- процедури бюджетування відображають досвід логістичного та фінансового управління потоками фінансових ресурсів та базуються на вітчизняних вимогах ведення бухгалтерського обліку;
- дозволяє оптимізувати параметри фінансових потоків на основі гармонізації інтересів усіх учасників логістичного ланцюга та максимального врахування методів ощадливого виробництва;
- спроможна визначити обсяги і терміни забезпечення логістичних ланцюгів та елементи логістичної системи необхідними фінансовими ресурсами, налагодити систему моніторингу та контролю фінансових потоків за логістичними ланцюгами та по підприємству;
- враховує специфіку вітчизняної постачальницької, виробничої, збутової та інших складових господарської діяльності, що, в результаті, дозволяє своєчасно визначити необхідні для підприємства обсяги вхідних та вихідних фінансових потоків.

Висновки. Таким чином, застосування логістично-орієнтованого підходу до планування фінансових потоків дозволить усунути фрагментарність та перервність фінансових планів, а також призведе до покращення рівня управління фінансовими потоками. При цьому, важливою детермінантою забезпечення ліквідності, збалансованості, інтенсивності, достатності фінансових потоків має бути наявність фінансових планів високої якості. У зв'язку з цим, подальші наукові дослідження мають бути направлені на обґрунтування видів бюджетів у складі логістично-орієнтованої системи бюджетування.

Література

1. Чекмарева, С. Ю. Управление финансовыми потоками промышленного предприятия на основе логистического бюджетирования: дис. канд. экон. наук: 08.00.05 / Светлана Юрьевна Чекмарева. – М., 2004. – 212 с.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

2. Нуштаева, Е. В. Логистическое бюджетирование как инструмент управления финансовыми потоками предприятия / Е. В. Нуштаева // Вестник СГТУ. – 2009. – №3(41). – С. 292-295.
3. Попов, О. І. Синхронізація руху потоків у ланцюгах поставок підприємств харчової промисловості [Електронний ресурс] / О. І. Попова // Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. – 2010. - № 8. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=277>
4. Кузьмін, О. Є. Бюджетування в системі управління організацією: теоретичні та прикладні засади: монографія / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник. – К.: Кондор, 2007. – 234 с.

References

1. Chekmareva, S. Yu. (2004). *Upravlenie finansovymi potokami promyshlennogo predpriyatiya na osnove logisticheskogo byudzhetrovaniya* [Upravlenie finansovymi potokami promyshlennogo predpriyatiya na osnove logisticheskogo byudzhetrovaniya]. Moscow [in Russian].
2. Nushtaeva, E. V. (2009). Logisticheskoe byudzhetrovanie kak instrument upravleniya finansovymi potokami predpriyatiya [Logistics budgeting as a tool of management of financial flows of the company]. *Vestnik SGTU - Vestnik of Samara state technical University 3(41)*, 292-295 [in Russian].
3. Popov, O. I. (2010). Synkhronizatsiia rukhu potokiv u lantsiuhakh postavok pidpriemstv kharchovoi promyslovosti [Synchronization of supply in the food industry]. *Efektivna ekonomika: elektronne naukovе fakhove vydannia – Efficient economy: electronic scientific specialized edition*, 8. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=277> [in Ukrainian].
4. Kuzmin, O. Ye., & Melnyk, O. H. (2007). *Biudzhetrovaniia v systemi upravlinnia orhanizatsiiei: teoretichni ta prykladni zasady: monohrafiia* [Budgeting in the system of organization management: theoretical and applied bases: monograph]. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].

Надійшла 07.10. 2015

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 65.011.7

О. І. Волот, к. е. н., доцент
І. М. Бабич, студент
О. О. Ткаченко, студент

БАНКРУТСТВО ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ЙМОВІРНІСТЬ ТА МЕТОДИ ВИЗНАЧЕННЯ

Анотація. Досліджено та уточнено зміст поняття "банкрутство", приведена класифікація видів та характеристика моделей банкрутства, визначені основні причини його виникнення. Наведені сучасні інформаційні системи, які може використовувати підприємство для аналізу банкрутства.

Ключові слова: банкрутство, модель банкрутства, інформаційна система для аналізу банкрутства.

Е. И. Волот, к. э. н., доцент
И. Н. Бабич, студент
А. А. Ткаченко, студент

БАНКРОТСТВО ПРЕДПРИЯТИЯ: СУЩНОСТЬ, ВЕРОЯТНОСТЬ И МЕТОДЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ

Аннотация. Исследовано и уточнено содержание понятия "банкротство", приведена классификация видов и характеристика моделей банкротства, определены основные причины его возникновения. Указаны современные информационные системы, которые может использовать предприятие для анализа банкротства.

Ключевые слова: банкротство, модель банкротства, информационная система для анализа банкротства

O. I. Volot, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
I. M. Babych, Student
O. O. Tkachenko, Student

BANKRUPTCY OF THE ENTERPRISE: ESSENCE, PROBABILITY AND METHODS OF DETECTION

Abstract. The paper investigates and clarifies the meaning of "bankruptcy", shows the classification of models and characterization of bankruptcy, the basic reason for its occurrence. The paper includes examples of advanced information systems that can be used to analyze the company bankruptcy.

Keywords: bankruptcy, model of bankruptcy, information system for analyzing bankruptcy of the enterprise

Актуальність теми дослідження. Безліч підприємств припиняють свою діяльність внаслідок банкрутства, яке може бути викликане нестабільною економікою в країні або постійними змінами у чинному законодавстві. Зростання частоти виникнення, модифікації та масштаби негативного прояву банкрутства зумовлюють беззаперечну актуальність наукового вивчення та оцінки різноманітних аспектів цього поняття.

Постановка проблеми. Пошук нових методів аналізу банкрутства підприємств, використання сучасних економетричних методів, автоматизованих систем діагностики, потреба впровадження сучасних інформаційних систем і технологій для діагностики кризи розвитку підприємства є одним з першочергових завдань для багатьох підприємств на даному етапі розвитку економіки України.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз основних досліджень і публікацій показує, що довкола проблеми банкрутства зосереджена увага значної кількості науковців, таких як Альтман Е., Базилінська О. Я., Бівер У. О., Бланк І. А., Бутинець Ф., Гринчуцький В. І., Кониліук О. І., Терещенко О. О., Третяк О., Шило В. П. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на плідну працю вчених та значні досягнення, існує ряд неузгоджених та невирішених питань щодо потреби дослідження основних причин виникнення банкрутства, необхідності у вдосконаленні підходів щодо трактування даного поняття, а також впровадження сучасних інформаційних систем і технологій, які може використовувати підприємство для аналізу банкрутства.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є теоретичне обґрунтування сутності банкрутства, причин його виникнення, методів визначення на основі використання сучасних інформаційних технологій та економетричних методів аналізу.

Виклад основного матеріалу. Поняття банкрутства походить від італійських слів: *bankus* - банк, контора, торгівельний заклад; *rotto* - руйнувати, зачиняти заклад. У дослівному розумінні банкрутство означає відмову громадянина або фірми сплатити за власними борговими зобов'язаннями через брак коштів [1].

В економічній літературі існують різні підходи щодо визначення поняття банкрутства (табл. 1). В результаті проведеного дослідження можемо зробити висновок, що поняття «банкрутство» є доволі багатогранним та досить неоднозначним.

Таблиця 1

Трактування терміна «банкрутство»

Автор	Визначення
І. А. Бланк [2]	Це реалізація катастрофічних ризиків підприємства в процесі його фінансової діяльності, внаслідок якої воно нездатне задовольнити у встановлені терміни пред'явлені з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом.
О. О. Терещенко [3]	Це пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі неспроможність юридичної особи задовольнити в установленій для цього строк заявлені до неї з боку кредиторів вимоги і виконати зобов'язання перед бюджетом.
О. Л. Пластун [4]	Це пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі нездатність юридичної особи – суб'єкту підприємницької діяльності задовольнити вимоги своїх кредиторів у встановлений для цього строк.
В. І. Гринчуцький [5]	Визнана арбітражним судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.
І. М. Бойчик [6]	Це неможливість для деяких осіб виконати після встановленого терміну взяті на себе зобов'язання перед кредиторами, особливо грошові.
О. Д. Данілов, Т. В. Паєнтко [7]	Нездатність підприємства задовольнити вимоги кредиторів щодо оплати товарів (робіт, послуг), включаючи нездатність забезпечити обов'язкові платежі до бюджету і позабюджетних фондів, у зв'язку з перевищенням зобов'язань боржника над його майном чи у зв'язку з незадовільною структурою балансу боржника.
О. Третяк [8]	Розглядає банкрутство як наслідок неплатоспроможності суб'єкта. На його думку, банкрутство – це пов'язана з недостатністю активів у ліквідній формі нездатність юридичної особи – суб'єкта підприємницької діяльності задовольнити вимоги своїх кредиторів в установленій для цього строк.
Вікіпедія [9]	Процес, у якому індивід чи організація, нездатна розрахуватися із кредиторами, за рішенням суду майно боржника розподіляється між кредиторами відповідно до встановленої законом черговості виплати боргів кредиторам, таких як податки і заробітна плата працівникам організації-банкрута.
Тлумачний словник [10]	Це фінансова неспроможність, розорення, що призводить до припинення виплат по боргових зобов'язаннях.

Джерело: розроблено авторами на основі [2-10]

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Різноманітність поглядів науковців зумовлена впливом чинників як зовнішнього, так і внутрішнього характеру, а наявність більшості з розглянутих трактувань відображає собою розуміння ступеня впливу того чи іншого фактора. На нашу думку, є доцільним визначити банкрутство як економічне явище, яке виникає коли підприємство не може задовольнити зобов'язання перед його кредиторами, тому змушене припинити свою діяльність без її відновлення в майбутньому.

Відповідно до чинного законодавства банкрутство розглядають як визнану господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури [11]. Банкрутство виникає в процесі розвитку суспільних відносин і становлення товарного виробництва та грошово-кредитних відносин.

Причини виникнення банкрутства поділяють на зовнішні (екзогенні) та внутрішні (ендогенні). До зовнішніх належать кризотворчі фактори: економічні, політичні, соціальні, що обумовлені недосконалістю державної політики, а також фактори негативного успадкування (успадковані від командно-адміністративної системи); інфляція та криза неплатежів; ринкові фактори (негативна ринкова кон'юнктура); фактори взаємодії з партнерами; інноваційні фактори; ресурсний дефіцит; природні катастрофи.

Внутрішні причини об'єднують: недосконалість системи управління потенціалом підприємства (управлінським, маркетинговим, трудовим, фінансовим, санаційним, інфраструктурним, інформаційним, потенціалом відтворення), нераціональні управлінські рішення, виробничий потенціал, та ін. [12].

Основні причини виникнення банкрутства представлені на рисунку 1.

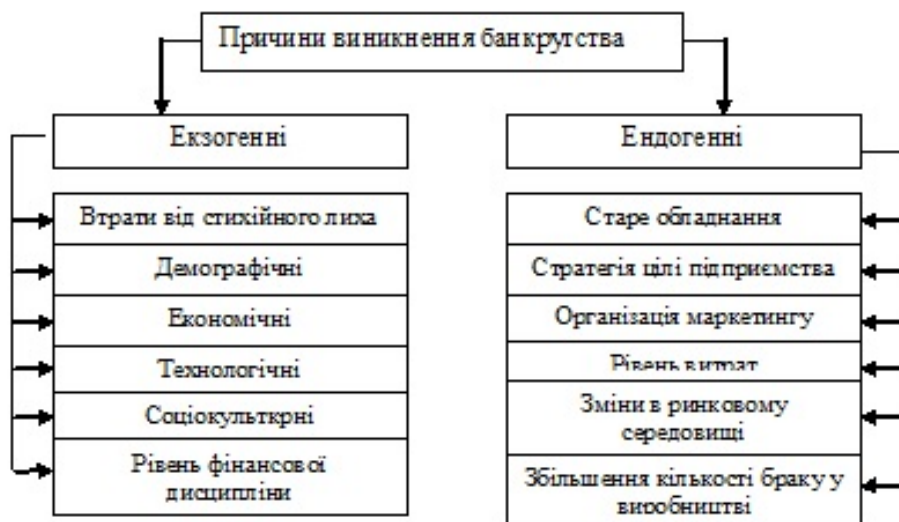

Рис. 1. Причини виникнення банкрутства
Джерело: складено авторами

Щодо класифікації банкрутства, то у законодавчій та фінансовій практиці виокремлюють такі види банкрутства підприємств (табл.2):

Таблиця 2

Класифікація банкрутства	
Вид	Сутність
1	2
Приховане банкрутство	розглядають як умисне приховування громадянином-засновником, власником або службовою особою суб'єкта господарської діяльності своєї стійкої фінансової неспроможності шляхом подання недостовірних відомостей, якщо це завдало великої матеріальної шкоди кредиторів

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Продовження таблиці 2

1	2
Фіктивне банкрутство	суть даного виду полягає у помилковому оголошенні підприємства неплатоспроможним з метою введення в оману кредиторів для отримання від них відстрочення (розстрочки) виконання своїх кредитних зобов'язань або зниження суми кредитної заборгованості
Реальне банкрутство	характеризує повну нездатність підприємства відновити в майбутньому періоді свою фінансову стійкість і платоспроможність через реальні втрати капіталу, що використовується
Технічне банкрутство	характеризує повну нездатність підприємства відновити в майбутньому періоді свою фінансову стійкість і платоспроможність через реальні втрати капіталу, що використовується. Виникає перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською, а суми активів – над зобов'язаннями
Навмисне банкрутство	характеризує навмисне створення (або збільшення) керівником або власником підприємства його неплатоспроможності; завдання економічного збитку підприємству в особистих інтересах або на користь інших осіб; некомпетентне фінансове управління

Джерело: складено авторами на основі [12]

Аналізуючи ймовірність банкрутства, зазвичай використовують традиційний підхід та економетричні методи. Традиційний підхід визначення ймовірності банкрутства представлено в таблиці 3.

Таблиця 3

Традиційний підхід визначення ймовірності банкрутства

Застосування прийомів	Використані показники	Групи методик аналізу фінансового стану	Характеристика
<ul style="list-style-type: none"> – горизонтальний аналіз – вертикальний аналіз – трендовий аналіз – порівняльний аналіз – аналіз відносних показників 	<ul style="list-style-type: none"> – ліквідність – платоспроможність – фінансова стійкість – стабільність 	<ul style="list-style-type: none"> – ґрунтується на однофакторному аналізі показників фінансової звітності – ґрунтується на бальній системі оцінювання з визначенням індексу (класу ризиковості) фінансового стану підприємства 	передбачає вивчення простих математичних зв'язків між окремими позиціями фінансової звітності на основі обчислення певної вибірки показників (коефіцієнтів) та порівняння їх значень з нормативними, середньогалузевими та в динаміці

Джерело: розроблено авторами на основі [12].

Суттєвими недоліками традиційних вітчизняних методик є: не передбачено використання під час аналізу показників, які характеризують фінансову потужність підприємства; не враховують галузеві особливості об'єкта аналізу; нормативні значення еталонних показників є необґрунтованими; вибірку показників, на основі яких проводять аналіз, формують суб'єктивно; не враховують факт різної вагомості впливу окремих показників на загальні результати аналізу; ігнорують показники, які розраховують на основі чистого грошового потоку[12].

Використання сучасних економетричних методів аналізу дає змогу уникнути деяких недоліків традиційного підходу та отримати точніші результати в процесі діагностування фінансового стану (банкрутства) суб'єктів господарювання. Основою економетричного моделювання є дискримінантний аналіз. Найвідомішими моделями є: моделі Альтмана (1968), Беєрмана (1976), Краузе (1993), системи показників Бівера (1966, США), система фінансового аналізу Керлінга - Поддіга (1994, Франція), методологія дискримінантного аналізу німецького Бундесбанку (1999), система аналізу Вайбеля (1973, Швейцарія) тест на банкрутство Тамарі (1964), система показників Бетге-Хуса-Ніхауса (1987) та ін. [3]. Незважаючи на багаторічний досвід використання вказаних

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

моделей за кордоном, у вітчизняній практиці вони не поширилися, оскільки часто отримані протягом їх використання результати виявляються суперечливими або не відповідають дійсності. Це можна пояснити відмінністю у відображенні фінансових операцій та особливостями формування звітності у різних країнах [13]. Окрім того, вітчизняні аналітики мають обмежений доступ до ринкової інформації, яка є домінуючим елементом при використанні закордонних моделей діагностики ймовірності банкрутства.

Для діагностики кризи розвитку підприємства широке розповсюдження отримали автоматизовані системи діагностики – спеціальні програмні продукти, що використовуються для розрахунку окремих показників та інтерпретації на їх основі за спеціальними (вбудованими або налагодженими) методиками стану підприємства та оцінки наявності загрози банкрутства.

Існуюче різноманіття даних систем дозволяє класифікувати їх залежно від автономності (автономні, добудовані), наявності функції формування узагальнюючого висновку (розрахункові, інтелектуальні), участі користувача у формуванні узагальнюючого висновку (закриті, відкриті) тощо. Як відомо, показники діяльності підприємства формуються випадково під впливом дії багатьох чинників внутрішнього та зовнішнього середовища. Це обумовлює доцільність доповнення інструментарію оцінки вірогідності банкрутства підприємства методом стохастичного комп'ютерного моделювання (методом Монте-Карло) [12]. Використання цього методичного прийому дослідження базується на проведенні комп'ютерних експериментів подальшого розвитку підприємства для визначення частоти та обсягів можливих ліквідних ускладнень. Для реалізації цієї ідеї використовується спеціально розроблена оболонка імітаційного стохастичного моделювання – «моделювання випадкових процесів», яка дає можливість проводити комп'ютерні експерименти за економіко-математичною моделлю будь-якого характеру [14].

В таблиці 4 наведені сучасні інформаційні системи, які може використовувати підприємство для аналізу банкрутства.

Таблиця 4

Характеристика сучасних інформаційних систем для аналізу банкрутства

Інформаційна система 1	Характеристика та особливості 2
Система «Галактика» Модуль «Фінансовий аналіз корпорація «Галактика»	Володіє широкими функціональними можливостями. Проводить оцінку фінансового стану підприємства на сучасному етапі, формулює інформацію подальшого функціонування досліджуваного підприємства. Переваги: перевірка показників та звітності, які пов'язані між собою; зменшення кількості помилок в наданій інформації. Недоліки: складна у використанні, а тому робота є трудомісткою.
Бест –Ф (методика «Банкрут») АРМ «Фінансового аналізу» компанії «Інтелект-Сервіс», Москва	Призначена як для оперативного аналізу власної фінансово-господарської діяльності, так і для проведення незалежної зовнішньої експертизи і аналізу економічного стану підприємства з метою розробки стратегії його розвитку. Переваги: методика «Банкрут» використовується для передбачення вірогідності настання банкрутства на підприємстві з використанням зарубіжних моделей (Альтмана, Бівера та інші); використання найбільш поширених моделей зі шкалою; визначення фінансових коефіцієнтів.
Система «1С-АФСП» фірма «ІНЕК» перша DOS-версії з використанням в ролі бази даних IB DataBasa	Формує докладний висновок з фінансового стану підприємства, а також коротке резюме про фінансовий стан підприємства, що містить текст і графіки. Для оцінки фінансового стану підприємства в системі застосовуються «горизонтальний» і «вертикальний» аналіз пасивів і активів аналітичного балансу; прибутків і збитків; рух грошових коштів; а також коефіцієнт Бівера, інтервал самофінансування, показник Альтмана і т.д.
Project Expert «Про-Інвест-ІТ» (Росія)	Дає можливість моделювати діяльність підприємств будь-якої галузевої належності та різних масштабів. Проводить всебічний аналіз проекту: аналіз загальної ефективності, аналіз чутливості та аналіз ефективності проекту для окремих його учасників. Являє собою систему підтримки прийняття рішень для розробки, аналізу та вибору оптимального плану розвитку бізнесу,

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Продовження таблиці 4

1	2
	створення та аналізу фінансових планів та інвестиційних проектів. Лінійка програмних продуктів Project Expert відповідає різним масштабам підприємств і різним рівням складності задач планування їх розвитку: Project Expert Professional (PE Prof), Project Expert Lite (PE Lite), Project Expert Standard (PE Standard).

Джерело: розроблено авторами на основі [12, 14, 15].

Очікуваний за результатами проведеного комп'ютерного моделювання залишок грошових коштів та ступінь його коливання дає можливість оцінити ймовірність отримання дефіциту платоспроможності, а відповідно – і вірогідність виникнення ситуації банкрутства [12].

Висновки. Отже, для того, щоб прогноз був більш обґрунтованим, пропонуємо комплексно використовувати одночасно декілька методів прогнозування ймовірності банкрутства підприємства з використанням сучасних інформаційних систем і технологій, що дозволить значно підвищити ступінь вірогідності отриманих результатів. Запропонований інструментарій може використовуватися не тільки для проведення діагностики вірогідності банкрутства, а й у перебігу розробки програми антикризових дій, оцінки результативності запропонованих антикризових заходів.

Література

1. Марковська, А. І. Банкрутство і заходи з попередження його настання [Електронний ресурс] / А. І. Марковська, А. В. Бабіна. - Режим доступу: <http://intkonf.org/markovska-a-i-babina-a-v-bankrutstvo-i-zahodi-z-poperedzhennya-yogo-nastannya/>
2. Бланк, И. А. Финансовый менеджмент: учебный курс / И. А. Бланк. – К; Ника-Центр Эльга, 2007. – 451 с.
3. Терещенко, О. О. Фінансова санація та банкрутство підприємств: навчальний посібник / О. О. Терещенко. – К: КНЕУ, 2004. – 412 с.
4. Пластун, О. Л. Визначення сутності поняття «банкрутство» в сучасній науковій літературі / О. Л. Пластун // Вісник ЖДТУ. – 2009 – № 2. – С. 256- 261.
5. Гринчуцький, В. І. Економіка підприємства: навчальний посібник / В. І. Гринчуцький, Е. Т. Карапетян, Б. В. Погрішук. – К: Центр учбової культури, 2010. – 304 с.
6. Бойчик, І. М. Економіка підприємства :навч. посіб. / І.М. Бойчик. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К. : Атіка, 2006. – 528 с.
7. Данілов, О. Д. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях: навчальний посібник / О. Д. Данілов, Т. В. Пасентко. - К.: ЦУЛ, 2011. - 256 с.
8. Третяк, О. Про проблему банкрутства підприємств / О. Третяк // Економіка України. – 2000. - № 2. – С. 46-50.
9. Банкрутство // Вікіпедія [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Банкрутство>
10. Найповніший тлумачний словник української мови [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://eslovyk.com/>
11. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України від 14.05.1992 № 2343-XII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2343-12>
12. Рясних, Є. Г. Основи фінансового менеджменту : навчальний посібник / Є. Г. Рясних. - К. : Академвидав, 2010. - 336с.
13. Нетребенко Н. С. Оцінка ймовірності виникнення банкрутства в Україні скляної галузі [Електронний ресурс] / Н. С. Нетребенко. - Режим доступу: http://www.rusnauka.com/17_APSN_2013/Economics/10_140610.doc.htm
14. Ковалев, В. В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / В. В. Ковалев. – М.: Финансы и статистика, 1998. – 432с.
15. Система фінансового моделювання та аналізу Project Expert [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://lektsiopedia.org/ukr/lek-2969.html>

References

1. Markovska, A. I., & Babina, A. V. (). *Bankrutstvo i zakhody z poperedzhennia yoho nastannia [Bankruptcy and measures to prevent its occurrence]*. Retrieved from : <http://intkonf.org/markovska-a-i-babina-a-v-bankrutstvo-i-zahodi-z-poperedzhennya-yogo-nastannya/> [in Ukrainian].
2. Blank, I. A. (2007). *Finansovyy menedzhment: uchebnyy kurs [Financial management: training course]*. Kyiv: Nika-Tsentr Elga [in Russian].
3. Tereshchenko, O. O. (2004). *Finansova sanatsiia ta bankrutstvo pidpriemstv: navchalnyi posibnyk [Financial sanitation and bankruptcy of enterprises: textbook]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
4. Plastun, O. L. (2009). Vyznachennia sutnosti poniattia «bankrutstvo» v suchasni naukovi literaturi [The definition of the essence of the concept of "bankruptcy" in modern scientific literature]. *Visnyk ZhDTU - Bulletin of Zhytomyr state technological University*, 2, 256- 261 [in Ukrainian].
5. Hrynchutskiy, V. I., Karapetian, E. T., & Pohrishchuk, B. V. (2010). *Ekonomika pidpriemstva: navchalnyi posibnyk [Economics of enterprise: textbook]*. Kyiv: Tsentri uchbovoi kul'tury [in Ukrainian].

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

6. Boichyk, I. M. (2006). *Ekonomika pidpriemstva :navch. posib. [Enterprise Economics :textbook]*. Kyiv: Atika [in Ukrainian].
7. Danilov, O. D., & Paienko, T. V. (2011). *Finansy pidpriemstv u zapytanniakh i vidpoviadiakh: navchalnyi posibnyk [Finance of the enterprises: questions and answers: study guide]*. Kyiv: TsUL [in Ukrainian].
8. Tretiak, O. (2000). Pro problemu bankrutstva pidpriemstv [About the problem of bankruptcy of enterprises]. *Ekonomika Ukrainy - Ukraine's Economy*, 2, 46-50 [in Ukrainian].
9. Bankrutstvo. Vikipediia [Bankruptcy. Wikipedia]. (n.d.). *uk.wikipedia*. Retrieved from: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Bankrutstvo> [in Ukrainian].
10. Naipovnishyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy [The most comprehensive explanatory dictionary of the Ukrainian language]. (n.d.). *eslovyk.com* Retrieved from: <http://eslovyk.com/> [in Ukrainian].
11. Pro vidnovlennia platospromozhnosti borzhnyka abo vyznannia yoho bankrutom : Zakon Ukrainy vid 14.05.1992 # 2343-XII [On restoration of debtor's solvency or recognition of its bankruptcy : Law of Ukraine from 14.05.1992 № 2343-XII]. (n.d.). *zakon5.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2343-12> [in Ukrainian].
12. Riasnykh, Ye. H. (2010). *Osnovy finansovoho menedzhmentu : navchalnyi posibnyk [Fundamentals of financial management : study guide]*. Kyiv: Akademvydav, [in Ukrainian].
13. Ntrebenko, N. S. (n.d.). Ntrebenko N. S. Otsinka ymovirnosti vynyknennia bankrutstva v Ukraini sklianoi haluzi [Estimation of probability of bankruptcy in Ukraine of the glass industry]. Retrieved from: http://www.rusnauka.com/17_APSN_2013/Economics/10_140610.doc.htm [in Ukrainian].
14. Kovalev, V. V. (1998). *Finansovyy analiz: Upravlenie kapitalom. Vyor investitsiy. Analiz otchetnosti [Financial analysis: money Management. The choice of investments. Analysis reporting]*. Moscow: Finansy i statistika [in Russian].
15. Systema finansovoho modeliuвання ta analizu Project Expert [System of financial modeling and analysis Project Expert]. (n.d.). *lektsiopedia.org* Retrieved from: <http://lektsiopedia.org/ukr/lek-2969.html> [in Russian].

Надійшла 08. 10. 2015

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 657.471

А. В. Клімов, к. е. н.

**УДОСКОНАЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА**

Анотація. Розглянуто провідну роль витрат в оцінюванні ефективності розвитку підприємств. Зазначено, що витрати впливають не тільки на собівартість продукції та її ціну, а й на обсяг одержаного прибутку. Актуалізується проблема контролю зростання витрат та отримання неупередженої інформації щодо діяльності підприємства. Зазначена необхідність формування дієвої системи обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємства. Діяльність підприємства розглянута з позиції процесного підходу (підприємство є сукупністю взаємопов'язаних потокових процесів). Представлена модель обліку витрат на управління підприємством як сукупністю бізнес-процесів. Визначено, що інтенсивність витрат, навіть при раціонально організованому управлінні, не залишається постійною і зростає з ускладненням таких процесів. Надана економічна постановка завдання щодо визначення рівня оптимальності управління бізнес-процесами підприємства через визначення загальних витрат на управління такими процесами. Розглянута та наочно представлена структура витрат на управління бізнес-процесами підприємства. Представлена схема пошуку оптимального варіанту управління бізнес-процесами. Визначено, що основні витрати йдуть на усунення невідповідностей значень параметричних характеристик бізнес-процесів. Наведено логіку формування стратегії зниження сукупних витрат на управління бізнес-процесами підприємства. Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні інформаційно-аналітичного забезпечення управління витратами підприємства, відмінність якого полягає у врахуванні сценарію стратегічної поведінки підприємства та орієнтуванні на стан управління параметрами його бізнес-процесів при відборі та визначенні цільових орієнтирів.

Ключові слова: витрати, бізнес-процеси, інформаційно-аналітичне забезпечення, підприємство.

А. В. Клімов, к. э. н.

**УСОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-АНАЛИТИЧЕСКОГО
ОБЕСПЕЧЕНИЯ УПРАВЛЕНИЯ РАСХОДАМИ ПРЕДПРИЯТИЯ**

Аннотация. Рассмотрена ведущая роль затрат в оценке эффективности развития предприятий. Указано, что расходы влияют не только на себестоимость продукции и ее цену, но и на объем полученной прибыли. Актуализируется проблема контроля роста затрат и получения объективной информации о деятельности предприятия. Отмечена необходимость формирования действенной системы учетно-аналитического обеспечения управления затратами предприятия. Деятельность предприятия рассмотрена с позиции процессного подхода (предприятие является совокупностью взаимосвязанных потоковых процессов). Представлена модель учета затрат на управление предприятием как совокупность бизнес-процессов. Определено, что интенсивность расходов, даже при правильно организованном управлении, не остается постоянной и растет с усложнением таких процессов. Предоставлена экономическая постановка задачи по определению уровня оптимальности управления бизнес-процессами предприятия через определение общих затрат на управление такими процессами. Рассмотрена и наглядно представлена структура расходов на управление бизнес-процессами предприятия. Представлена схема поиска оптимального варианта управления бизнес-процессами. Определено, что основные расходы идут на устранение несоответствий значений параметрических характеристик бизнес-процессов. Приведена логика формирования стратегии снижения совокупных затрат на управление бизнес-процессами предприятия. Научная новизна исследования заключается в совершенствовании

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

информационно-аналитического обеспечения управления затратами предприятия, отличие которого состоит в учете сценария стратегического поведения предприятия и ориентировании на состояние управления параметрами его бизнес-процессов при отборе и определении целевых ориентиров.

Ключевые слова: *расходы, бизнес-процессы, информационно-аналитическое обеспечение, предприятие.*

A. V. Klimov, Candidate of Economic Sciences

IMPROVEMENT OF INFORMATION AND ANALYTICAL SUPPORT OF ENTERPRISE COST MANAGEMENT

Abstract. *The leading role in assessing the cost effectiveness of enterprises has been considered. It's been indicated that costs affect not only the cost of production and its price but the amount of profit. The control issue of diseconomy and receipts of unbiased information on the enterprise. The need to form an effective system of accounting and analytical software management costs has been indicated. The enterprise activities has been considered from the process approach perspective (enterprise is a set of related flow processes). The model of cost accounting for business management as a set of business processes has been presented. It's been determined that the intensity of the costs, even if management is rationally organized, remains constant and increases with the complexity of such processes. This economic problem definition to determine the optimal management of business processes by determining the total cost of managing such processes has been presented. Discussed and clearly shows the cost structure of business process management company has been discussed and visualized. The search pattern of the optimal variant of business process management has been presented. It's been determined that basic expenses are required for reconciling the discrepancies in values of parametric characteristics of business processes. Shows the logic of forming strategy to reduce the overall cost of business process management company has been introduced. The scientific novelty of research is to improve the information and analytical support of cost management company and its difference is in the consideration of strategic behavior scenario the company and the state orienteering control parameters of its business processes in the process of selecting and defining targets.*

Keywords: *costs, business processes, information and analytical support, enterprise.*

Актуальність теми дослідження. Сучасні інноваційні зміни економіки вимагають нових підходів до вирішення проблем розвитку промислових підприємств. На сьогодні відбувається зміна цілей розвитку, зміна пріоритетів. А отже, об'єктивним чином корегуються й основні завдання, інструментарій та методи їх вирішення. Зокрема, провідну роль в оцінюванні ефективності розвитку підприємств посідають витрати, оскільки вони впливають не тільки на собівартість продукції та її ціну, а й на обсяг одержаного прибутку. Для більшості підприємств стає актуальною проблема контролю зростання витрат та отримання неупередженої інформації щодо своєї діяльності.

Постановка проблеми. Подолання проблем щодо надання достовірної інформації про стан підприємства залежить від ефективного використання інформаційних ресурсів та створення дієвої системи обліково-аналітичного забезпечення їх діяльності. Тому актуальним постає вирішення проблеми формування такого інформаційного забезпечення, що носить випереджальний характер з висвітлення динаміки розвитку суб'єктів господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню витрат присвячені роботи як вітчизняних науковців: Бутинця Ф. Ф., Валуєва Б. І., Голова С. Ф., Кіндрацької Л. М., Кужельного М. В., Линника В. Г., Мниха Є. В., Сопка В. В., Чумаченка М. Г., так і зарубіжних вчених: Дж. К. Ван Хорна, К. Друрі, Б. Нідлза, Б. Райна, Ч. Хорнгрена та ін. Їхні праці підтверджують, що будь-яка діяльність неможлива без витрат ресурсів. Логіка пізнання ринкових відносин свідчить, що спочатку мають місце витрати ресурсів, а потім – результати, пов'язані з цими витратами. Окрім цього,

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

сучасне бачення діяльності підприємства представляється через призму процесного підходу, тобто підприємство є сукупність взаємопов'язаних потокових процесів (бізнес-процесів). За цих умов актуалізуються питання щодо відслідковування однорідних операцій підприємства, групування їх у відповідні функції і далі, у бізнес-процеси, що виступають підґрунтям для формування об'єктивної, прозорої, всеохоплюючої обліково-аналітичної системи підприємства.

Мета дослідження полягає у використанні процесного уявлення діяльності підприємства при вдосконаленні обліково-аналітичного забезпечення управління витратами.

Виклад основного матеріалу. Одним із найбільш прогресивних напрямів у підвищенні ефективності діяльності складних систем є перехід до більш гнучкої і адаптивної системи управління. За таких умов підприємство розглядається як система бізнес-процесів, що складається із великої кількості послідовно поєднаних елементів з високим рівнем їх взаємопов'язаності та взаємозалежності [1-3]. Вихід з ладу (нормального функціонування) хоча б одного з цих елементів може призвести до відмови всієї системи. Інтенсивність відмов послідовної системи дорівнює сумі інтенсивностей відмов її елементів. Тоді завдання оптимізації параметрів управління підприємством, як системою бізнес-процесів, буде полягати як у зменшенні можливих відхилень їх значень, так і у зменшенні тривалості їх корегування. При цьому можуть розглядатися два принципових альтернативних підходи до прийняття такого рішення: корегувати значення параметрів елементів бізнес-процесів після встановлення факту їх відхилення чи проводити необхідні превентивні дії (до того моменту як такі відхилення можуть відбутися) [4-7].

Принципового значення такі рішення набувають за необхідності врахування впливу витрат на формування бізнес-процесів та управління ними. Інтенсивність витрат, навіть при раціонально організованому управлінні, не залишається постійною і зростає по мірі ускладнення процесів. З деякого моменту часу виробництво стає економічно невигідним у наслідок як стрімкого накопичення ресурсів, необхідних для підтримки виробництва, так і за необхідності проведення комплексу заходів по забезпеченню стійкості виробничої системи. У зв'язку з цим, визначення параметрів оптимізації управління підприємством розглядається як один із найбільш ефективних інструментів підвищення ефективності діяльності [8-10].

На рис. 1 відображена модель обліку витрат на управління підприємством як сукупністю бізнес-процесів.

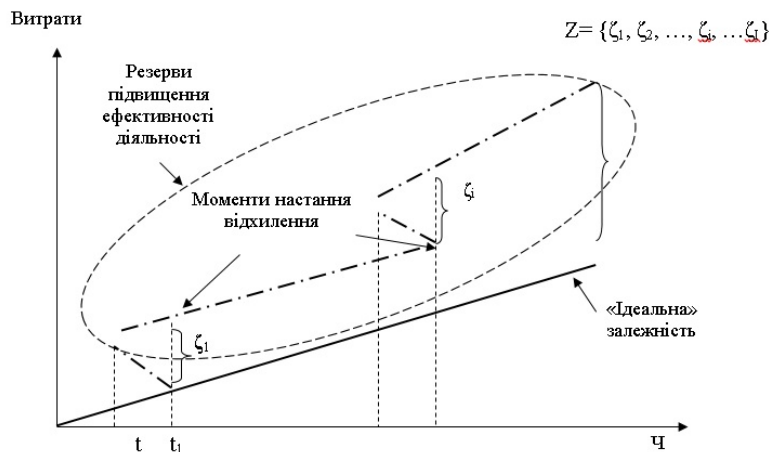

Рис. 1. Модель формування витрат на управління підприємством

При появі "відмови" (виходу із нормального функціонування) елемента бізнес-процесу (далі – БП) відбувається стрибок рівня витрат з відхиленням ζ_i , що означає перехід на інший рівень його реалізації з більш низькими значеннями параметричних характеристик. Очевидно, що така ситуація повинна призвести до виникнення синергичного ефекту, коли втрати надійності управління та рівня економічної ефективності на декількох етапах БП призводять в кінцевому резуль-

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

таті до повного вичерпання його переваг. Це супроводжується певними витратами трудових, матеріальних та фінансових ресурсів, розмір і структура яких можуть суттєво відрізнятися у залежності від виду прийнятого управлінського рішення. Так, при досить часто повторюваних заходах, спрямованих на усунення відхилень значень параметричних характеристик БП, зростають витрати на організаційні, виробничі, маркетингові, логістичні та інші заходи по забезпеченню його належного стану.

У той же час, у випадку непередбачуваної відмови, до витрат на відновлення параметрів БП додаються економічні втрати, обумовлені його зупинкою, виробленням неякісної продукції, невиконанням замовлення тощо. Вказані втрати, особливо коли виконання БП підпорядковано складним виробничо-економічним відносинам, спрямованим на отримання спільного інтегрованого кінцевого результату, можуть бути значними і суттєво перевищувати витрати на превентивні дії – профілактику БП [4].

За таких умов адекватною для визначення оптимального моменту превентивних дій щодо БП може бути модель, яка містить фактор невизначеності у явному вигляді. Вона може бути представлена наступним чином [4]:

$$f_s(W) = \{ R_s(W, d_s) + f_{s-1}[T_s(W, d_s)] \} \rightarrow \min, d_s \in D(W) \tag{1}$$

- де W – певний стан БП;
- d_s – рішення, що приймається на s -у часовому інтервалі управління БП;
- $D_s(W)$ – всі допустимі рішення на s -у часовому інтервалі, за умови що БП знаходиться в стані W ;
- $R_s(W, d_s)$ – всі витрати при виборі рішення d_s при стані БП W ;
- $T_s(W, d_s)$ – скорегований стан БП на часовому інтервалі $(s - 1)$.

Виходячи з означеного, сутність економічної постановки завдання по визначенню рівня оптимальності управління БП визначається наступними міркуваннями.

Нехай загальні витрати на управління БП, тривалістю S , складають Q_S . Особа, яка приймає відповідні рішення, починаючи з певного періоду, наприклад, на часовому інтервалі s ($s \leq S$), стає перед дилемою: продовжувати БП до появи відмови чи провести відповідні превентивні дії. У залежності від прийнятого рішення, структура витрат на управління БП може бути представлена за наступними варіантами (рис. 2).

Варіант I. Відновлення значень параметричних характеристик елементів БП після встановлення відмови.

Реалізація даного варіанту буде визначатися наступною залежністю:

$$q_{is(l)} = r_{is(l)} + k_{is(l)} + l_{is(l)} \tag{2}$$

- де $q_{is(l)}$ – сукупні витрати, віднесені до s -го часового інтервалу для i -го елемента БП;
- $r_{is(l)}$ – базові витрати на БП на s -у часовому інтервалі для i -го елемента БП;
- $k_{is(l)}$ – втрати, отримані у результаті відмови в i -у елементі БП на s -у часовому інтервалі;
- $l_{is(l)}$ – витрати на відновлення значень параметрів i -го елемента БП s -у часовому інтервалі.

За таких умов витрати на управління БП $Q_{S(l)}$ складатимуть (3):

$$Q_{S(l)} = \sum_{i=1}^I \sum_{s=1}^{S-n} q_{is(l)} \tag{3}$$

- де n – кількість часових інтервалів, на яких не були відзначені відмови БП;
- Q_{SI} – загальні витрати на управління БП.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

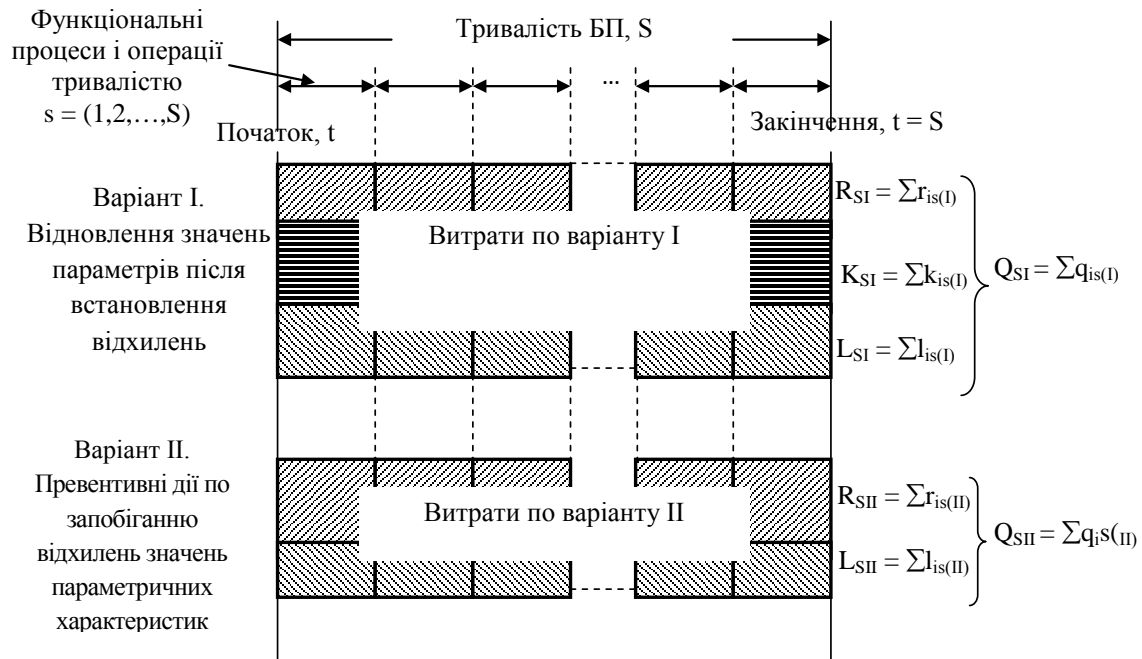

Рис. 2. Модель структури витрат на управління БП

Варіант II. Превентивні дії по попередженню відмов БП. Реалізація даного варіанту буде визначатися наступною залежністю:

$$q_{is(II)} = r_{is(II)} + l_{is(II)} \tag{4}$$

де $q_{is(II)}$ – мінімальні сукупні витрати на управління БП, віднесені до s -часового інтервалу для i -го елемента БП;

$r_{is(II)}$ – базові витрати на БП на s -у часовому інтервалі для i -ї елемента;

$l_{is(II)}$ – витрати на превентивні дії з попередження відмов БП s -у часовому інтервалі для i -ї функції.

За таких умов витрати на управління БП Q_{SII} складатимуть:

$$Q_{S(II)} = \sum_{i=1}^I \sum_{s=1}^{S-n} q_{is(II)} \tag{5}$$

В принципі, задачу "попереджувати – не попереджувати" слід розглядати для кожного із s -го часового інтервалу управління БП, за виключенням першого. Формування поля можливих рішень може бути визначено наступним чином.

Очевидно, що існує така стратегія управління БП, при якій досягається мінімум сукупних витрат, до складу яких входять:

базові витрати на управління БП ($C_{баз.}$);

витрати на усунення невідповідностей значень параметричних характеристик елементів БП ($C_{збит.}$);

витрати на оцінювання значень параметричних характеристик елементів БП ($C_{оцін.}$);

витрати на превентивні дії, профілактику появи невідповідностей значень параметричних характеристик елементів БП ($C_{прев.}$).

Логічна схема процедури пошуку оптимального варіанту управління БП наведена на рис. 3.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

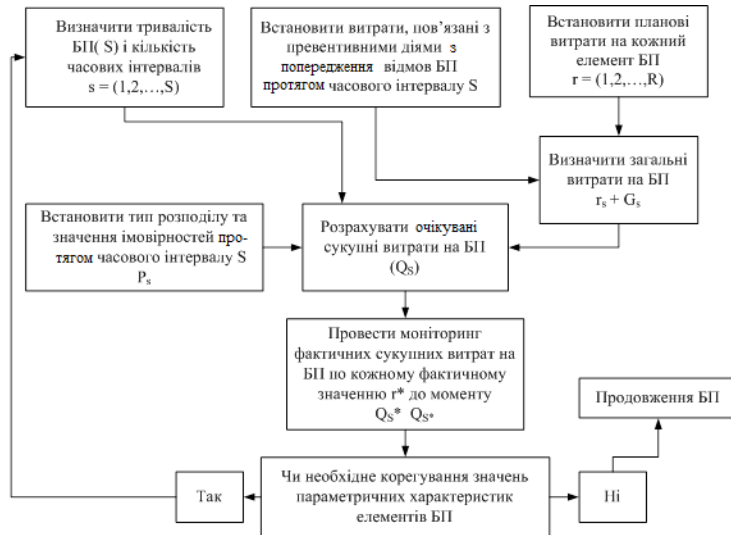

Рис. 3. Схема пошуку оптимального варіанту управління БП

За всієї привабливості стратегії превентивного усунення відмов БП, вона вимагає чіткого техніко-економічного обґрунтування з формуванням адекватної математично-економічної моделі. Основна складність у визначенні раціонального моменту початку превентивних дій полягає в тому, що він не піддається точній кількісній оцінці. В силу наявності ряду факторів випадкового характеру міра упорядкованості елементів БП є достатньо невизначеною величиною.

Очевидно, що при управлінні БП основні витрати йдуть на усунення невідповідностей значень параметричних характеристик БП. У свою чергу, збільшення витрат на превентивну роботу забезпечує новий рівень управління БП, але з часом слід очікувати зменшення частоти аналізу ситуацій. При зменшенні кількості відмов відбувається різке зменшення витрат на їх усунення. Таким чином, за умови незмінності базових витрат на управління БП, сукупні витрати мають знижуватися (рис. 4).

Оскільки кількість варіантів таких стратегій може бути невизначеною, принциповим є знаходження найбільш оптимального рішення, тобто такого, при якому сукупні витрати будуть мінімальними. За таких умов до уваги приймаються наступні положення, що виходять із відомих математичних методів дослідження операцій.

1. Процедура пошуку оптимальної стратегії формується як багатокроковий процес прийняття рішення, що реалізується у чітко визначеній послідовності.

2. У якості єдиної інформації щодо попередніх кроків, що використовується для вибору оптимальних значень змінних на кроці, що розглядається, застосовується змінна стану (фактичний рівень витрат на виконання БП).

3. Рішення, що приймається на даному кроці, має вплив на стан БП при наступному кроці.

4. Оптимальність поточного рішення оцінюють в термінах прогнозованих витрат для даного кроку та всіх наступних кроків.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

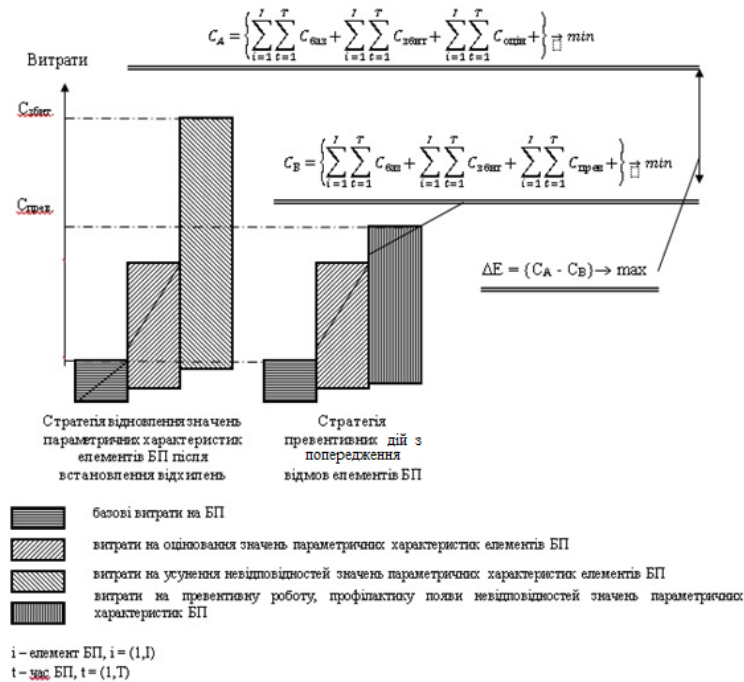

Рис. 4. Логіка формування стратегії зниження сукупних витрат на управління БП

Висновки. Таким чином, ефективність діяльності підприємства визначається спроможністю процесного управління утримувати в часових параметрах її функціонування збалансованого співвідношення попиту та пропозиції. Ефективність діяльності залежить від швидкості та гнучкості реагування підприємства на зміни ринкових умов, усвідомлення ним пріоритетності потреб споживача. Економічні відносини, що викликають матеріально-технологічні, організаційно-економічні та інші, визначені часовими та просторовими параметрами середовища, функціональні процеси, повинні спрямовуватися на забезпечення досягнення кінцевої мети діяльності промислового підприємства – "створення споживача". Це змінює зміст діяльності підприємства, орієнтуючи її на виявлення взаємозв'язків бізнес-процесів зі всіма елементами системи та формування на цьому підґрунті сучасних методів управління. Ефективність формування системи досягається лише за умови встановлення специфічної ринкової ніші, де підприємство у найбільшій мірі здатне пристосувати власні ресурси до динамічно змінюваних умов зовнішнього середовища, стимулювати продуктивне комплексне залучення внутрішніх і зовнішніх джерел до формування споживчої вартості – від вихідної сировини до готової продукції. Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні інформаційно-аналітичного забезпечення управління витратами підприємства, відмінність якого полягає у врахуванні сценарію стратегічної поведінки підприємства та орієнтуванні на стан управління його бізнес-процесами при відборі та визначенні цільових орієнтирів. Однак, потребують подальшого розвитку розробки, орієнтовані на оптимізацію управління бізнес-процесами за критерієм забезпечення відповідності інтересів учасників ланцюгів постачань з формуванням методичного забезпечення моніторингу таких процесів.

Література

1. Пушкар, М. С. Логістичні системи підприємства: облік, аналіз і аудит : монографія / М. С. Пушкар, А. Г. Богач, В. Г. Мельник. – Тернопіль : Економічна думка, 2007. – 187 с.
2. Шигун, М. М. Розвиток моделювання системи бухгалтерського обліку: теорія і методологія : монографія / М. М. Шигун. – Житомир : ЖДТУ, 2009. – 632 с.
3. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті : навч. посібн. / за ред. д.е.н., проф. Ф. Ф. Бутинця, к.е.н., доц. М. М. Шигун. – Житомир : ЖДТУ, 2004. – 352 с.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

4. Пилипенко, А. А. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємств та їх об'єднань : монографія / А. А. Пилипенко, І. П. Дзьобко, О. В. Писарчук; за заг. ред. д. е. н., доцента А. А. Пилипенка. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. – 344 с.
5. Елиферов, В. Г. Бизнес-процессы: Регламентация и управление: учебник / В. Г. Елиферов, В. В. Репин. – М. : ИНФРА-М, 2004. – 320 с.
6. Finkelstein, S. Enterprise Architecture for Integration: Rapid Delivery Methods and Technologies / S. Finkelstein. – Boston : Artech House, 2006. – 540 p.
7. Girard, J. P. Building Organizational Memories: Will You Know What You Knew? / J. P. Girard. – New York : IGI Global, 2009. – 350 p.
8. Розвиток теоретико-методологічних засад обліку, аналізу, контролю і аудиту : монографія / за ред. А. А. Пилипенко, Г. Ф. Азаренкова. – Харків : ФОРМ Александра К. М.; ІНЖЕК, 2012. – 640 с.
9. Шапорова, О. А. Парадигмы управленческой учетно-аналитической системы оценочных показателей : автореф. дис... д-ра. экон. наук : 08.00.12 / О. А. Шапорова ; Орловский государственный институт экономики и торговли. – Ростов-на-Д., 2010. – 49 с.
10. Радецька, О. О. Управління витратами підприємств у системі логістики : автореф. дис... канд. экон. наук : 08.06.01 / О. О. Радецька ; Хмельниц. нац. ун-т. – Х., 2005. – 18 с.

References

1. Pushkar, M. S., Bohach, A. H., & Melnyk, V. H. (2007). *Lohistychni systemy pidpriemstva: oblik, analiz i audyt : monohrafiia [Lohistychni systemy pidpriemstva: oblik, analiz i audyt : monohrafiia]*. Ternopil : Ekonomichna dumka [in Ukrainian].
2. Shyhun, M. M. (2009). *Rozvytok modeliuвання systemy bukhgalterskoho obliku: teoriia i metodolohiia : monohrafiia [Development of simulation system of accounting: theory and methodology : monography]*. Zhytomyr : ZhDTU [in Ukrainian].
3. Butyntsia, F. (Ed.). & Shyhun, M. M. (2004). *Modeli i metody pryiniattia rishen v analizi ta audyti : navch. posibn. [Models and methods of decision making in analysis and audit : textbook. part.]*. Zhytomyr : ZhDTU [in Ukrainian].
4. Pylypenko, A. A. (Ed.), Dzobko, I. P., & Pysarchuk, O. V. (2011). *Formuvannya oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia vytratamy pidpriemstv ta yikh obiednan : monohrafiia [formation of accounting and analytical support cost management of enterprises and their associations : a monograph]*. Kharkiv: Vyd. KhNEU [in Ukrainian].
5. Eliferov, V. G., & Repin, V. V. (2004). *Biznes-protsessy: Reglamentatsiya i upravlenie: uchebnik [Business processes: Regulation and management: a textbook]*. Moscow: INFRA-M [in Ukrainian].
6. Finkelstein, S. (2006). *Enterprise Architecture for Integration: Rapid Delivery Methods and Technologies*. Boston: Artech House.
7. Girard, J. P. (2009). *Building Organizational Memories: Will You Know What You Knew?*. New York : IGI Global
8. Pylypenko, A. A. (Ed.), & Azarenkova, H. F. (2012). *Rozvytok teoretyko-metodolohichnykh zasad obliku, analizu, kontroliu i audytu : monohrafiia [The development of theoretical and methodological foundations of accounting, analysis, control and audit : monograph]*. Kharkiv: FOP Aleksandrova K. M.; INZHEK [in Ukrainian].
9. Shaporova, O. A. (2010). *Paradigmy upravlencheskoy uchetho-analiticheskoy systemy otsenochnykh pokazateley [The paradigm of managerial accounting and analysis of system performance indicators]*. (Candidate of science dissertation thesis). Rostov-na-D [in Russian].
10. Radetska, O. O. (2005). *Upravlinnia vytratamy pidpriemstv u systemi lohistyky [Cost management of enterprises in the logistics system]*. (Candidate of science dissertation thesis). Kharkiv [in Ukrainian].

Надійшла 18.10.2015

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 330.4:338.4-047.44

Н. Л. Ющенко, к. е. н., доцент
І. П. Куслії, магістрант**МОДЕЛІ І ПРОГРАМНІ ПРОДУКТИ РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ПРОБЛЕМ БЕЗБИТКОВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ**

Анотація. У зв'язку з прискореним запровадженням суб'єктами господарювання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та рішень щодо створення інформаційних ресурсів і практичного застосування електронних технологій з метою підвищення їх конкурентних переваг, у статті розглядаються три основні моделі безбитковості: економічна, бухгалтерська, математична, та основна увага приділяється математичному моделюванню точки безбитковості при одно- й багатопродуктовому виробництві, а також систематизовані і проаналізовані функціональні можливості та обмеження поширених на ринку комп'ютерних програм для підтримки прийняття рішень при вирішенні задач безбитковості діяльності.

Ключові слова: аналіз взаємозв'язку «витрати-обсяг-прибуток», аналіз безбитковості, точка безбитковості, моделі, програмні продукти, управління.

Н. Л. Ющенко, к. э. н., доцент
И. П. Куслий, магистрант**МОДЕЛИ И ПРОГРАММНЫЕ ПРОДУКТЫ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ БЕЗУБЫТОЧНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ**

Аннотация. В связи с ускоренным внедрением субъектами хозяйствования современных информационно-коммуникационных технологий и решений относительно создания информационных ресурсов и практического применения электронных технологий в целях повышения собственных конкурентных преимуществ, в статье рассматриваются три основных модели безубыточности: экономическая, бухгалтерская, математическая, и основное внимание уделяется математическому моделированию точки безубыточности при однопродуктовом производстве и при наличии ассортимента, а также систематизированы и проанализированы функциональные возможности и ограничения распространенных на рынке компьютерных программ для поддержки принятия решений относительно безубыточности деятельности.

Ключевые слова: анализ взаимосвязи «затраты-объем-прибыль», анализ безубыточности, точка безубыточности, модели, программные продукты, управление.

N. L. Yushchenko, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Y. P. Kuslyi, Master's Degree Student**MODELS AND SOFTWARE SOLUTIONS FOR BREAK-EVEN ACTIVITY**

Abstract. In connection with the accelerated implementation of economic entities of modern information and communication technologies and solutions for the establishment of information resources and practical application of electronic technologies to improve their own competitive advantages, the article describes three main models of breakeven: economic, accounting, mathematical, and focuses on mathematical modeling break-even point with one-product manufacturing and in the presence of the range, as well as systematized and analyzed the functionality and limitations common in the software market to support decision-making with respect to the break-even operations.

Keywords: analysis of the relationship of «cost-volume-profit», the break-even analysis, break-even point, models, software, management.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Актуальність теми дослідження. Близько 40% підприємств в Україні одержували збиток впродовж останніх років. У 2014 р. серед великих підприємств, тобто з середньою кількістю працівників не менше 250 осіб і річним доходом не менше 50 млн. євро, таких було близько 50%, найменше – серед малих з середньою кількістю працівників не більше 50 осіб і річним доходом не більше 10 млн. євро – 33,5% (таблиця 1). Найвищий рівень рентабельності операційної діяльності мали підприємства сільського, лісового та рибного господарства, найбільш збитковими були ті, що здійснювали операції з нерухомим майном (таблиця 2). Сучасні умови ведення господарської діяльності в нашій державі посилюють актуальність досліджень проблем беззбиткової діяльності підприємства і отримання прибутку, оскільки саме прибуток підприємств є головною рушійною силою ринкової економіки як на макро-, так і на мікрорівнях та кінцевим результатом будь-якого бізнесу.

Постановка проблеми. У зв'язку з цим, важливим завданням сучасного менеджменту є розробка ефективних методів управління беззбитковою діяльністю, що сприяли б сталому підвищенню прибутковості суб'єктів господарювання, забезпеченню їх життєдіяльності та конкурентоспроможності в умовах динамічних змін, що відбуваються в сучасному світі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Бухгалтерський облік як складова функції інформування служить для забезпечення управління інформацією, необхідною для виконання інших функцій – планування, організації, мотивації та контролю. Організація обліку в поєднанні з технологічними можливостями, які надають сучасна обчислювальна техніка та засоби комунікації, змінює зміст та організацію праці облікового персоналу. Дослідженням питання беззбитковості діяльності займалися С. С. Аптекар [1], В. І. Данилишин [2], Н. Ю. Іванова [3], О. В. Кобзій [4], В. С. Лень [5], О. Орлов [6], П. Я. Попович [7], О. Скубій [8], А. Й. Щехорський [9], В. Щербінін, Г. Бірман, С. Шмідт, П. Віленський, В. Лівшиц, С. Смоляк, О. Савчук, В. Фальцман, Д. Бершов, В. Верба, О. Завгородніх, В. Хобта, А. Гойко, В. Ковальов, В. Галасюк, А. Вишневська. Питанням організації бухгалтерського обліку в умовах застосування обчислювальної техніки присвячені роботи українських вчених-економістів М. Т. Барановського, В. П. Завгороднього, С. В. Івахненко, Г. Г. Кірейцева, Ю. А. Кузьмінського, Ю. І. Осадчого, М. Г. Чумаченка, а також А. Т. Гершегоріна, Е. К. Гільде, П. О. Додонова, В. І. Ісакова, К. Е. Калласа, К. Н. Нарібаєва, Р. С. Рашитова, В. С. Рожнова, Д. В. Чистова та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Проте досі не розроблено науково обгрунтованої класифікації та порядку порівняння функціональних можливостей комп'ютерних програм ведення обліку та підтримки прийняття рішень щодо ефективного управління витратами і доходами.

Постановка завдання. Головною метою цієї роботи є систематизація і порівняльний аналіз доступних на ринку України програмних продуктів, що реалізують моделі аналізу беззбитковості, який є важливим елементом аналізу взаємозв'язку «витрати-обсяг-прибуток».

Виклад основного матеріалу. Аналіз беззбитковості – аналітичний підхід до вивчення взаємозв'язку між витратами і доходами при різних обсягах господарської діяльності, що відіграє важливу роль в обґрунтуванні управлінських рішень, які приймаються в бізнесі. Аналіз беззбитковості побудований на основі розподілу витрат на змінні та постійні, а також обчислення точки беззбитковості, що визначає критичний обсяг продажу (діяльності), за якого доходи суб'єкта господарювання дорівнюють його витратам (маржинальний дохід дорівнює загальним постійним витратам). Точка беззбитковості може бути виражена у натуральних, грошових одиницях або у відсотках до нормальної потужності [10, с. 178].

Аналіз беззбитковості призначений відповісти на найважливіші питання, що постають перед фінансистами підприємств на всіх етапах грошового обігу. Ключові елементи операційного аналізу: операційний важіль, поріг рентабельності та запас фінансової міцності підприємства, моделі яких детально описуються в [10, с. 187-198], [11, с. 95-100], [12, с. 111-121] та ін.

Основні моделі беззбитковості зведені у таблицю 3.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Таблиця 1

Частка збиткових підприємств в Україні, у % до загальної кількості підприємств

Період часу	З урахуванням фінансових результатів до оподаткування		З урахуванням чистого прибутку (збитку)	
	підприємства, що одержали прибуток	підприємства, що одержали збиток	підприємства, що одержали прибуток	підприємства, що одержали збиток
Січень-вересень 2015 р.*	60,2	39,8	59,7	40,3
2014 р., усього	66,3	33,7	65,5	34,5
по великих підприємствах	51,8	48,2	–	–
по середніх підприємствах	62,6	37,4	–	–
по малих підприємствах	66,5	33,5	–	–
у т.ч. по мікропідприємствах	66,9	33,1	–	–
2013 р.	65,9	34,1	65,0	35,0
2012 р.	64,5	35,5	63,0	37,0
2011 р.	65,1	34,9	63,5	36,5
2010 р.	59,0	41,0	57,3	42,7

*Великих та середніх підприємств без урахування тимчасово окупованої території Автономної республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції. За видом економічної діяльності «Сільське, лісове та рибне господарство» інформацію наведено без урахування рослинництва, тваринництва та змішаного сільського господарства, які відслідковуються тільки в річній звітності

Таблиці 1 і 2 складено авторами за даними [13]

Таблиця 2

Динаміка рентабельності операційної діяльності в Україні за видами економічної діяльності без урахування результатів діяльності банків та бюджетних установ

Вид економічної діяльності**	Рівень рентабельності (збитковості), %					
	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	січень-вересень 2015 р.
Сільське, лісове та рибне господарство	22,9	23,2	21,7	11,3	20,6	-0,1
Промисловість	3,5	4,7	3,4	3,0	1,6	3,4
Будівництво	-1,5	0,2	-0,1	0,0	5,8	-4,3
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	9,8	15,0	12,2	10,2	-12,8	1,5
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	5,6	6,1	5,4	3,5	-1,7	10,6
Тимчасове розміщення й організація харчування	-1,8	-0,1	-1,1	-2,8	-25,8	-19,0
Інформація та телекомунікації	7,4	7,6	10,5	11,8	-1,6	8,8
Фінансова та страхова діяльність	3,5	6,2	6,1	5,9	-15,2	-6,6
Операції з нерухомим майном	0,3	-3,6	2,8	3,1	-46,9	-33,8
Професійна, наукова та технічна діяльність	-6,6	0,5	0,3	-1,3	-29,1	9,7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	-3,3	-2,7	-2,9	-2,5	-13,6	-4,6
Освіта	4,9	7,4	8,2	8,4	5,5	23,3
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	4,0	2,6	2,7	3,1	-3,7	-1,4
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	-26,9	-24,4	-17,6	-8,0	-11,8	-27,3
Надання інших видів послуг	4,3	3,1	2,6	-0,9	-1,0	-5,3
Усього	4,0	5,9	5,0	3,9	-4,1	2,4

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

**Відповідно до Класифікації видів економічної діяльності ДК 009:2010, затв. Наказом Держспоживстандарту України від 11.10.2010 р. №457, яка гармонізована з Класифікацією видів економічної діяльності Європейського Союзу (NACE Rev. 2-2006)

Таблиця 3

Моделі беззбитковості		
Найменування	Зміст	Недоліки
Економічна [14]	Розкриває характер взаємозв'язку сукупного доходу з сукупними витратами й одержання фінансового результату залежно від зміни обсягу діяльності (рисунок 1а), діє в широкому діапазоні змін цих показників	Не може використовуватися для оперативного аналізу конкретних ситуацій через складність одержання інформації для побудови моделі. Особливо складним є застосування моделі у випадку багатонаменклатурного виробництва
Бухгалтерська (спрощена)	Сукупний дохід та сукупні витрати представлені в моделі лінійно (рисунок 1б) і точка беззбитковості – одна	Побудована на припущенні, що змінні витрати та ціна реалізації одиниці продукції є незмінними
Математична	Постійні витрати залишаються незмінними при змінах обсягів діяльності, а в розрахунку на одиницю продукції вони змінюються, що призводить до зміни собівартості виробленого продукту і, як наслідок, – прибутків (збитків). Оперативніший метод порівняно з графічним (формули (1)-(3), (5))	Використовуються ті ж припущення, що й у бухгалтерській моделі

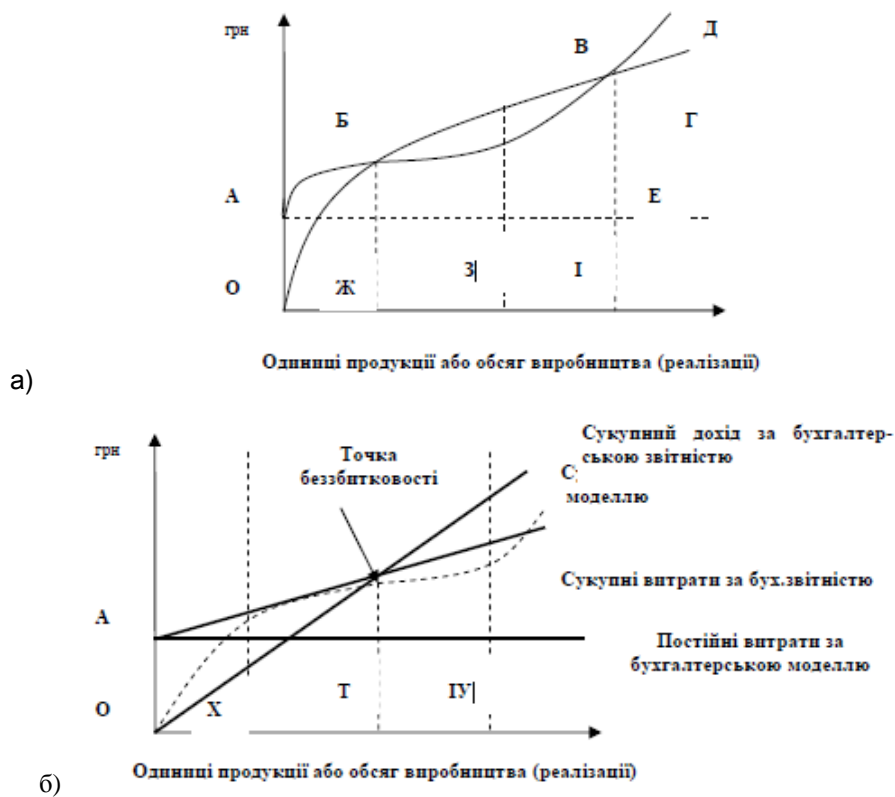

Рис. 1. Графіки беззбитковості за економічною (а) та бухгалтерською (б) моделями [12, с. 114-115]

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Зменшення обсягів діяльності до рівня, нижчого за рівень наявних потужностей, може спричинити отримання підприємством збитків, оскільки за умови досягнення критичного рівня досягається рівновага (беззбитковість). Подальше збільшення обсягів діяльності призведе до зростання прибутку, проте зростання не може бути безмежним. Навіть за умови відсутності обмежень потужності, попиту на продукцію (товар, роботи, послуги), зростання обсягів обмежуватиметься через нарощення витрат на одиницю продукту та зменшення відпускної ціни внаслідок задоволення потреб у ньому. На рисунку 1а лінія АЕ показує величину постійних витрат, АД – сукупні витрати, що збільшуються зі зростанням обсягів діяльності, але не пропорційні обсягу: спочатку (АБ) зростання майже пропорційне, що свідчить про пропорційність витрат, БВ – зростання зменшується, що свідчить про ефективніше використання потужностей підприємства; у точці Б крива сукупних витрат перетинається з кривою сукупних доходів (ОД), т. б. на ній закінчується збиткова зона господарювання і починається прибуткова. Відповідно, точка Б є першою точкою беззбитковості.

Відрізок БВ характеризує змінні витрати, що найбільше впливають на величину сукупних витрат. Перехід в неефективну точку показаний у точці В – другій точці беззбитковості; із тією різницею, що перша точка була переходом із зони збитків у зону прибутків, а друга точка, навпаки, – із зони прибутків у зону збитків.

Крива ОГ характеризує сукупні доходи або виручку від реалізації продукції, а відрізок ОБ – пропорційне зростання доходу зростанню обсягу діяльності. На ділянці БВ починається відносне зменшення доходу у зв'язку з необхідністю зниження відпускних цін і надання знижок на великі партії продукту. У цій зоні досягається максимум доходу, після чого останній відносно знижується.

З метою порівняння економічної та бухгалтерської моделей беззбитковості на рисунку 1б пунктиром нанесено сукупні витрати за економічною моделлю. Лінія сукупних витрат бухгалтерської моделі на відрізку від точки Х до точки У наближається до кривої витрат економічної моделі. З урахуванням цієї особливості для кожної моделі встановлюється прийнятний обсяг виробництва (реалізації), у межах якого виконуються відповідні розрахунки. Крива сукупних витрат економічної моделі ліворуч від точки Х і праворуч від точки У значно відхиляється від прямої сукупних витрат бухгалтерської моделі, відповідно, проведення аналітичних розрахунків поза межами прийнятної ділянки обсягів діяльності призводитиме до результатів, що істотно відхилитимуться від реальної ситуації, і наслідками використання яких можуть стати серйозні прорахунки.

Шляхом математичного моделювання точка беззбитковості при однопродуктовому (однономенклатурному) виробництві:

$$K = \frac{B_{\text{пост}}}{Ц - B_{\text{од}}^{\text{зм}}} = \frac{B_{\text{пост}}}{МД_{\text{од}}}, \quad (1)$$

де K – точка беззбитковості – обсяг виробництва (реалізації) у натуральному вимірі, при якому доходи покривають усі витрати;

$B_{\text{пост}}$ – сума постійних витрат, гр. од.;

$Ц$ – ціна одиниці продукції (товару, роботи, послуги), гр. од.;

$B_{\text{од}}^{\text{зм}}$ – змінні витрати на одиницю продукції, гр. од.;

$МД_{\text{од}}$ – маржинальний дохід на одиницю продукції, гр. од.

Маржинальний дохід (валова маржа) визначається як сума прибутку та постійних витрат, або як різниця виручки та змінних витрат. Використання методу маржинального оцінювання результатів може здійснюватися у разі прийняття рішень щодо обмежувальних чинників (в однономенклатурному та багатнономенклатурному виробництві), ухваленні рішень про закупівлю чи власне

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

виробництво, про ціну реалізації товару, скорочення або розширення сегменту та ін. випадках [15].

$$T_B = B^{зм} + B_{ноcm} = \frac{B_{ноcm}}{k_{MD}}, \quad (2)$$

тут T_B – точка беззбитковості у грошових одиницях;

$B^{зм}$ – змінні витрати, гр. од.;

k_{MD} – коефіцієнт маржинального доходу – відношення маржинального доходу та чистого продажу підприємства.

Діяльність більшості підприємств характеризується багатонаменклатурним випуском продукції. Розрахунок критичного обсягу (T_B) у вартісному вимірі в такому разі здійснюється за формулою (3), фінансовий результат (Π) – за формулою (4) [16].

$$T_B = \sum_{i=1}^n K_i \cdot (C_i - B_{од_i}^{зм}) - B_{ноcm}, \quad (3)$$

де K_i – обсяг реалізації товарів (продукції), натуральні од. вимір., $i = \overline{1; n}$;

C_i – ціна реалізації i -го виду товарів (продукції), гр. од.;

$B_{од_i}^{зм}$ – витрати змінні на одиницю i -го виду товарів (продукції), гр. од.;

n – кількість найменувань товару (продукту).

$$\Pi = (V \cdot \overline{k_{MD}}) - B_{ноcm} \Rightarrow \Pi = V \cdot \left(\sum_{i=1}^n \frac{C_i - B_{од_i}^{зм}}{C_i} \cdot d_i \right) - B_{ноcm}, \quad (4)$$

де V – виручка (дохід) від реалізації товарів (продукції), гр. од.;

$\overline{k_{MD}}$ – середній коефіцієнт маржинального доходу;

d_i – частка i -го виду товару (продукту) у загальному обсязі виробництва (реалізації), коеф.

В умовах випуску і продажу декількох видів продукції рівень беззбитковості залежатиме від комбінації продажу [10, с. 195-198]. Виходячи з того, що у точці беззбитковості маржинальний дохід підприємства має дорівнювати його постійним витратам, пошук оптимальної комбінації продажу полягає у тому, щоб загальна сума маржинального доходу від продажу різних продуктів стала рівною постійним витратам [17, с. 218-227].

У багатопродуктовому виробництві єдину точку беззбитковості у натуральному вимірі визначити неможливо з огляду на те, що кожний продукт має свій маржинальний дохід (виходячи зі своєї ціни й собівартості), а отже і власний критичний обсяг. Застосування формули (1), що набуває вигляду (5), можливе лише у випадку, коли постійні витрати простежуються до кожного виду продукції або іншого сегменту, стосовно якого визначається точка беззбитковості, і маржинальний дохід i -го продукту покриває тільки свої (прямі) постійні витрати ($B_{ноcm}^{прямі}$).

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

$$K_i = \frac{B_{\text{пост}}^{\text{прямі}}}{MD_{\text{од}_i}}, \quad (5)$$

де K_i , $MD_{\text{од}_i}$ – відповідно, критичний обсяг (натур. од.) та маржинальний дохід на одиницю i -го продукту (гр. од.).

Решта постійних витрат, т. б. спільні постійні витрати, які не можуть бути простежені (віднесені) до певного продукту залишаються без покриття. Відповідно, реалізація такої кількості продукції принесе підприємству збиток, який дорівнює сумі спільних (нерозподілених) постійних витрат.

Наявність спільних (нерозподілених) постійних витрат вимагає їх врахування при аналізі точки беззбитковості, особливо з огляду на те, що їх частка у загальній сумі, як правило, значно більша ніж прямих. Одним із варіантів вирішення цієї проблеми може бути розподіл спільних постійних витрат між видами продукції i , відповідно, визначення точки беззбитковості за формулою:

$$K_i = \frac{B_{\text{пост}}^{\text{прямі}} + B_{\text{пост}}^{\text{спільні розподілені}}}{MD_{\text{од}_i}}.$$

У більшості випадків за базу розподілу спільних постійних витрат обирають обсяг реалізації продукції, мотивуючи цей вибір тим, що продукція яка користується більшим попитом повинна покривати більшу частину витрат. Більш-менш вірогідне обґрунтування можна підібрати також для іншої бази, проте будь-який розподіл завжди спотворює реальну картину співвідношення витрат.

Визначення точки беззбитковості у багатопродуктових виробництвах можливе також на основі структури продажу за вартістю коли структура продажу виражається у відсотках від загального доходу. Якщо цю структуру використати для визначення точки беззбитковості у кількісному вимірі, результати відрізнятимуться від попередніх у зв'язку з тим, що структура за доходом не співпадає зі структурою за фізичним обсягом. Для того, щоб узгодити результати розрахунків канадські автори пропонують структуру на основі доходу визначати через структуру на основі одиниць, зважену за ціною продукції [18, с. 363-364].

На практиці важливим є порядок з моментним визначенням точки беззбитковості її встановлювати на період дії проекту – визначати так звану динамічну точку беззбитковості [1].

Можливості застосування моделей розв'язування проблем беззбиткової діяльності у практиці тактичного і стратегічного управління суб'єктів господарювання з метою підвищення їх конкурентних переваг в умовах прискореного запровадження нових сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та рішень щодо створення інформаційних ресурсів, дії електронних технологій, розширюють програмні продукти, частина з яких у хронологічному порядку їх появи на ринку систематизована у табл. 4.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Таблиця 4
Зведена інформація про поширені на ринку програмні продукти для підтримки прийняття рішень при вирішенні задач беззбитковості

Найменування програмного продукту, рік створення, розробник, орієнтовна ціна	Можливості	Обмеження	Посилання на першоджерело, з якого взято компетентну думку щодо програмного продукту	Засоби програмного продукту для аналізу беззбитковості діяльності
Блок «Business Plan PL Analyzer» Professional category від PL Soft (2005 р.); орієнтовна ціна 27900 руб.	Створення бізнес-планів, ТЕО і т.д.	Складність сприйняття. Потрібна додаткова підготовка спеціалістів	http://soft.infan.ru/get/2374/business-plan-pl-professional-category/?SE	Аналіз точки беззбитковості і планування діяльності підприємства для досягнення беззбитковості
Project Expert від «Експерт Системс» (2005 р.); орієнтовна ціна 31118 грн.	Повністю незалежний програмний комплекс. Найсучасніша програма для розробки бізнес-планів і аналізу інвестиційних проектів розроблена інземними програмістами	Дорога ліцензія на програму; потрібно навчання працівників для ефективної роботи з програмою	http://www.expert-systems.com/financial	Аналіз беззбитковості графічним методом. Визначення точки беззбитковості в натуральних одиницях
Prime Expert (2006 р.); орієнтовна ціна 50 \$	Здійснює сценарний і статистичний аналіз та аналіз формування собівартості продукції, прогнозує і аналізує витрати	Некоректна робота з ОС Windows 7	http://www.expert-systems.com/	Стратегічне планування обсягів виробництва на основі аналізу формування собівартості
«ТЭО-Инвест» (2005 р.) Розробник - Інститут проблем управління РАН; орієнтовна ціна 38000 руб.	Формування прогнозної фінансової звітності, показників ефективності інвестиції	Користувач повинен володіти аналітичними методами і навичками роботи з MS Excel, необхідно додатково формувати підсумкові звіти і документи за результатами аналізу	http://www.cfin.ru/software/invest/teo.shtml	Стратегічне планування і фінансове моделювання майбутніх обсягів виробництва
«Альт-Инвест» (2008 р.) http://www.alt-invest.ru/software Ціна у зв'язку з умовами ліцензування оприлюднюється лише за запитом	Формування прогнозної фінансової звітності, показників ефективності інвестиції. Гнучкість та зручність для аналітика	Формувати підсумкові звіти і документи за результатами аналізу	http://anetchka-project.narod.ru/prikladnoe_programmnoe_obespechenie.htm	Стратегічне планування і фінансове моделювання майбутніх обсягів виробництва
Фінансовий аналіз: ПРОФ (2007 р., ТОВ «Константа»); орієнтовна ціна від 5000 руб.	Поглиблений аналіз точки беззбитковості	Некоректно працює на ОС Windows 7	http://www.finanalysis.ru	Багато профільний аналіз точки беззбитковості діяльності
«Агро Екополіт» (модуль «ВЕР» (Break-Even Point)), 2008 р., розробник - Кондратюк Д. М., програма поширюється безкоштовно	Дозволяє здійснити розрахунок точок беззбитковості як за кількістю продукту, так і за витратами, розрахувати величину операційного вагеля, запасу гнучкості	Програма працює лише на ОС Windows XP	http://www.t-aek.com/index/bep_break_even_	Аналіз точки беззбитковості діяльності, розрахунок планових обсягів виробництва і продажів

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Продовження таблиці 4

1	2	3	4	5
Financial Management System 0.3.0 від ТОВ «Системи Автоматизації Управління» (2009 р.); орієнтовна ціна 7500 руб., існує безкоштовна функціональна версія	Об'єднує в одне ціле види господарської діяльності, договори фірми, касу, будь-які елементи структури компанії	Некоректно працює на ОС Windows 7	http://www.finanalis.ru/	Багатофакторний аналіз точки беззбитковості діяльності
«Парус-Підприємство-8» модуль «Управління логістикою» від корпорації «Парус» (2009 р.); орієнтовна ціна від 1500 грн.	Поєднано потужні можливості з автоматизації бухгалтерського, податкового та складського обліку, завдань логістики й управління реалізацією товарів і послуг	Рекомендована для застосування тільки на великих підприємствах	http://www.parus.com.ua/	Визначення точки беззбиткової діяльності, планування обсягів продажів для досягнення беззбиткової діяльності
Фінансовий аналіз AFD-Expert Додаток «Розрахунок точки беззбитковості» (2009 р.); орієнтовна ціна 1190 руб.	Відсутні зайві функції. Додаток до програми працює лише за одним профілем - здійснює пошук точки беззбитковості	-	http://afd-expert.ru/2012/12/1073/	Аналіз беззбитковості діяльності
1С: Підприємство Конфігурація «1С: Управління Торговлею 8» (2010 р.); розробник - компанія «1С», орієнтовна ціна 1080-7200 грн., існує безкоштовна демоверсія	Дозволяє вирішити такі завдання як планування продажів, планування закупівель, автоматизація управління відносинами з клієнтами, управління продажами і складськими запасами	Програма є комплексною, через що ліцензія на неї коштує достатньо дорого, а демоверсія не є функціональною і не дозволяє провести повноцінний розрахунок	http://w8.1c.ru/trade/	Планування обсягів продажів для досягнення беззбиткової діяльності
Open Plan (2010 р.) Розробник - Welcom Software, США http://www.welcom.com Орієнтовна ціна від 20 \$	Мережеве планування. Розрахунок пікового навантаження на виробництво. Аналіз ризиків та імовірності успіху	Складний інтерфейс орієнтований на досвідчених користувачів	http://www.rpm1.ru/infosystem/repl_plan.php	Стратегічне планування обсягів діяльності на основі аналізу формування собівартості

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Висновки. Підвищенню рівня ефективності економічного управління, вирішенню питань щодо обсягів діяльності, що забезпечуватимуть відшкодування всіх витрат; кількості продукції, яку слід реалізувати, щоб одержати бажаний прибуток; визначення впливу на фінансовий результат зниження ціни продукції та збільшення обсягу продажу; на скільки потрібно збільшити обсяг продажу, щоб зберегти існуючий рівень прибутку у разі зростання витрат, та ряд ін. в сучасних умовах сприятиме створення такої системи підтримки управлінських рішень, яка дозволила б оснастити менеджерів простим, наочним, але досить точним інструментарієм, необхідним для вирішення широкого кола задач управління. Економіко-математичне моделювання виступає універсальним засобом дослідження виробничих та фінансово-господарських процесів і явищ. Широке використання математичних методів є важливим напрямком удосконалення управління фінансовими результатами, яке сприяє значному підвищенню економічної ефективності діяльності підприємств та їхніх підрозділів, а сучасні комп'ютерні програми дають можливість перебрати необмежену кількість комбінацій продаж для множини продуктів, що має практичну цінність для суб'єктів господарювання в умовах глибокої соціально-економічної кризи в Україні.

Література

1. Аптекар, С. С. Моделювання динамічної точки беззбитковості / С. С. Аптекар, Ю. В. Нефьодова // Прометей. Зб. наук. пр. з економіки. – Донецьк : ДЕГ, 2008. – Вип. 3 (27). – С. 139-145.
2. Данилишин, В. І. Організаційно-економічні механізми забезпечення беззбиткової діяльності підприємства : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / В. І. Данилишин. – Львів, 2005. – 20 с.
3. Іванова, Н. Ю. Аналіз беззбитковості виробництва : Теорія та практика : навч. посіб. / Іванова Н. Ю. – К. : Лібра, 2002. – 72 с.
4. Кобзій, О. В. Планування беззбиткової діяльності підприємства в умовах кризи / О. В. Кобзій // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – № 5. – Т. 2. – С. 188-191.
5. Лень, В. С. Облік і аудит. Вступ до фаху : навч. посіб. / В. С. Лень, В. А. Нехай ; за ред. В. С. Лєня. – К. : Каравела, 2014. – 272 с.
6. Орлов, О. А. Планирование деятельности промышленного предприятия : учебн. / Орлов О. А. – 2-е изд., перераб. и дополн. – К. : Скарбы, 2006. – 416 с.
7. Попович, П. Я. Операційний аналіз беззбитковості та маржинальний дохідна одиницю продукції / П. Я. Попович // Економічний аналіз. – 2008. – № 3 (19). – С. 216-220.
8. Скубій, О. Л. Організація і методи внутрішньофірмового планування беззбитковості діяльності підприємства (на прикладі підприємств, що спеціалізуються на виробництві товарів народного споживання) : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.06.01 / О. Л. Скубій. – Тернопіль, 2000. – 19 с.
9. Щехорський, А. Й. Моделі планових беззбиткових обсягів виробництва. Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу / А. Й. Щехорський // Міжнародний збірник наукових праць. Серія «Бухгалтерський облік, контроль і аналіз». – Житомир : ЖДТУ. – 2006. – Вип. 3 (6). – С. 186-199.
10. Голов, С. Ф. Управлінський облік : підруч. / Голов С. Ф. – К. : Лібра, 2003. – 704 с.
11. Ляховець, О. О. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті : навч. посіб. для сам. вивч. дисц. / Ляховець О. О., Юрін Є. Г., Нетудихата К. Л. ; за ред. О. О. Ляховець. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 304 с.
12. Моделі та методи прийняття рішень в аналізі й аудиті (модульний варіант) : навч. посіб. / З. М. Мочаліна, А. Л. Шутенко, І. А. Ачкасов, А. О. Грищенко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х. : ХНАМГ, 2012. – 405 с.
13. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
14. Чумаченко, М. Г. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті : конспект лекцій / Чумаченко М. Г. – К. : КНЕУ, 1999. – 74 с.
15. Череп, А. В. Моделі та методи прийняття рішень в аналізі та аудиті : навч.-метод. посіб. для сам. вивчен. / Череп А. В., Шмиголь Н. М., Бутник О. М. – К. : Кондор, 2011. – С. 104-126.
16. Гаркуша, Н.М. Моделі і методи прийняття рішень в аналізі та аудиті : навч. посіб. / Гаркуша Н.М., Цуканова О.В., Горошанська О.О. – К. : Знання, 2011. – 591 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pidruchniki.com/1175020440733/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/metodi_analizu_vigid_vitrat#275
17. Доброєський, О. В. Особливості аналізу беззбитковості у багатопродуктових виробництвах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/4679/1/218-227.pdf>
18. Управлінський облік / Дон Р. Хенсен, Меріен М. Моувен, Небіл С. Еліас, Девід У. Сенков ; [пер. з англ. 5-го канад. видання]. – К. : Міленіум, 2002. – 974 с.

References

1. Aptekar, S. S., & Nefodova, Yu. V. (2008). *Modeliuvannya dynamichnoi tochky bezzbytkovosti [Modeling of dynamic break-even point]*. *Prometei. Zb. nauk. pr. z ekonomiky. – Prometheus. Collection of scientific papers*, 3 (27), 139-145. Donetsk : DEHI. [in Ukrainian].
2. Danylyshyn, V. I. (2005). *Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizmy zabezpechennia bezzbytkovoi diialnosti pidpriemstva [Organizational and economic mechanisms for ensuring break-even activity of the enterprise]*. (Candidate of science dissertation thesis). Lviv [in Ukrainian].

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

3. Ivanova, N. Yu. (2002). *Analiz bezzbytkovosti vyrobnytstva : Teoriia ta praktyka : navch. posib. [Break-even analysis of production : Theory and practice : textbook.]*. Kyiv: Libra [in Ukrainian].
4. Kobzii, O. V. (2010). Planuvannia bezzbytkovoi diialnosti pidpriemstva v umovakh kryzy [Planning of break-even activity of the enterprise in crisis conditions]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu – Bulletin of the Khmelnytsky national University*, 5, Vol. 2, 188-191 [in Ukrainian].
5. Len, V. S. (Ed.), & Nekhai, V. A. (2014). *Oblik i audyt. Vstup do fakhu : navch. posib. [Accounting and auditing. Introduction to the profession: tutorial]*. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].
6. Orlov, O. A. (2006). *Planirovanie deyatelnosti promyshlenogo predpriyatiya: uchebn. [The planning level of the enterprise : training.]*. Kyiv: Skarby [in Ukrainian].
7. Popovych, P. Ya. Operatsiyni analiz bezzbytkovosti ta marzhynalni dokhidna odynytsiu produktsii [Planning of the industrial enterprise activity : training.]. *Ekonomichnyi analiz - Economic analysis*, 3 (19), 216-220. [in Ukrainian].
8. Skubii, O. L. (2000). *Orhanizatsiia i metody vnutrishnofirmovoho planuvannia bezzbytkovosti diialnosti pidpriemstva (na prykladi pidpriemstv, shcho spetsializuiutsia na vyrobnytstvi tovariv narodnoho spozhyvannia) [Organization and methods of intrafirm planning break-even activity of the enterprise (on the example of enterprises, specializing in the production of consumer goods)]*. (Candidate of science dissertation thesis). Ternopil [in Ukrainian].
9. Shchekhorskyi, A. Y. (2006). Modeli planovykh bezzbytkovykh obsiahiv vyrobnytstva. Problemy teorii ta metodolohii bukhgalterskoho obliku, kontroliu i analizu [Model of the planned break-even production volume. Problems of theory and methodology of accounting, control and analysis]. *Mizhnarodnyi zbirnyk naukovykh prats. Seriya «Bukhgalterskyi oblik, kontrol i analiz»*. – *International collection of scientific works. A series of "Accounting, control and analysis"*, 3 (6), 186-199. Zhytomyr : ZhDTU. [in Ukrainian].
10. Holov, S.F. (2003). *Upravlinskyi oblik : pidruch. [Management accounting : textbook.]*. Kyiv: Libra [in Ukrainian].
11. Liakhovets, O. O. (Ed.), Yurin, Ye. H., & Netudykhata, K. L. (2013). *Modeli i metody pryiniattia rishen v analizi ta audyti [Models and methods of decision making in analysis and audit]*. Mykolaiv: Ilion [in Ukrainian].
12. Mochalina, Z. M., Shutenko, A. L., Achkasov, I. A., Hrishchenko, A. O. (2012). Modeli ta metody pryiniattia rishen v analizi y audyti (modulnyi variant): [Models and methods of decision making in analysis and audit (modular option): tutorial]. Kharkiv national Academy of municipal economy. Kh.: KhNAMH [in Ukrainian].
13. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [The state statistics service of Ukraine]. (n.d.) www.ukrstat.gov.ua Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
14. Chumachenko, M. H. (1999). *Modeli i metody pryiniattia rishen v analizi ta audyti : konspekt leksii [Models and methods of decision making in analysis and audit : the abstract of lectures]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
15. Cherep, A. V., Shmyhol N. M., & Butnyk, O. M. (2011). *Modeli ta metody pryiniattia rishen v analizi ta audyti : navch.-metod. posib. dlia sam. vyvchen. [Models and methods of decision making in analysis and audit : textbook]*. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].
16. Harkusha, N.M., Tsukanova O.V., & Horoshanska O.O. (2011). *Modeli i metody pryiniattia rishen v analizi ta audyti : navch. posib. [Models and methods of decision making in analysis and audit : textbook.]*. Retrieved from: http://pidruchniki.com/1175020440733/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/metodi_analizu_vigid_vitrat#275 Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
17. Dobrovyskyi, O. V. (n.d.). *Osoblyvosti analizu bezzbytkovosti u bahatoproduktovykh vyrobnytstvakh [Features of break-even analysis in multi-product industries]*. Retrieved from: <http://ir.kneu.edu.ua:8080/bitstream/2010/4679/1/218-227.pdf> [in Ukrainian].
18. Don Hansen, Maryanne Mowen (1996). *Management Accounting*. South-Western College Pub.

Надійшла 29.09.2015

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 519.876.2:65.012.32

О. М. Міх, аспірант

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ

Анотація. В статті визначено процес моделювання здійснення змін на підприємстві, визначено основні етапи та алгоритм впровадження змін, обґрунтовано необхідність та готовність підприємства до змін.

Ключові слова: моделювання, експертні методи, система управління змінами, алгоритм процесу здійснення змін.

О. М. Мех, аспірант

МОДЕЛИРОВАНИЕ ПРОЦЕССА РЕАЛИЗАЦИИ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ ИЗМЕНЕНИЯМИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ

Аннотация. В статье определено процесс моделирования осуществления изменений на предприятии, определены основные этапы и алгоритм внедрения изменений, обоснована необходимость и готовность предприятия к изменениям.

Ключевые слова: моделирование, экспертные методы, система управления изменениями, алгоритм процесса осуществления изменений.

О. М. Mikh, Postgraduate Student

SIMULATION OF IMPLEMENTING CHANGE MANAGEMENT SYSTEM IN ENTERPRISES

Abstract. In the article the process of modeling the change in the enterprise, the main stages of implementation and algorithm change, the necessity and readiness of the company to change are defined.

Keywords: modeling, expert methods, system change management, process algorithm change.

Актуальність теми дослідження. В умовах сучасних ринкових відносин виникає об'єктивна потреба у підвищенні якості та конкурентоспроможності продукції як одного з визначних факторів успіху виробника на ринку. Жорстка боротьба за споживачів як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку потребує створення і виробництва конкурентоспроможних товарів. У зв'язку з цим проблема моделювання системи управління змінами та ефективних шляхів його побудови є актуальною і потребує більш детального дослідження.

Постановка проблеми. Незважаючи на достатньо глибоко досліджену проблему управління змінами, залишається відкритим питання щодо відсутності у науковців єдиного підходу до процесу моделювання, визначення алгоритму готовності підприємства до змін.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку теоретичних та методичних аспектів процесу управління змінами внесли такі відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, як: І. Адизес, М. Аїстова, І. Акімова, О. Амоша, А. Арменакіс, Н. Беляєва, О. Виноградова, Д. Воронков, О. Гарафонова, О. Гайдей, В. Геєць, Л. Грейнер, О. Гусєва, Дж. Дак, Р. Дафт, С. Довбня, І. Ігнат'єва, Дж. Келлі, Дж. Коттер, Т. Лепейко, І. Маркіна, А. Наливайко, І. Отенко, В. Пономаренко, Дж. Пфєффер, О. Пушкар, В. Трен'єв, Р. Холл, С. Філонович, К. Фрайлінгер, В. Шапіро, А. Шегда, З. Шершньова, Г. Широкова.

Постановка завдання. Проте, віддаючи належне теоретичній та практичній цінності попередніх наукових здобутків, слід відзначити необхідність проведення узагальненого методологічного системного дослідження науково-прикладних проблем готовності підприємства до змін, а також оцінки масштабів змін на промислових підприємствах.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Виклад основного матеріалу. Моделювання дозволяє створити оптимальну систему управління організацією. Оптимальна система управління відповідає етапу розвитку організації, логіці функціонування бізнесу, особливостям внутрішнього і зовнішнього середовища, сприяє реалізації стратегічних цілей і найбільш повно орієнтована на максимізацію вартості організації.

Моделювання оптимальної для організації системи управління зачіпає такі аспекти [складено на основі 2, 4, 6, 9]:

- моделювання організаційно-функціональної структури у відповідності з цілями, стратегією і логікою функціонування організації;
- моделювання та впровадження механізмів управління за цілями, завданнями;
- моделювання системи підтримки прийняття рішень, процедур планування і контролю;
- розробка і впровадження єдиних стандартів і регламентів управління;
- моделювання інформаційної структури організації, підвищення керованості офіційних і неформальних потоків інформації.

Щоб оцінити готовність підприємства до змін пропонуємо скористатися моделлю характеристик для оцінки готовності підприємства до змін та перешкод, які можуть їм завадити. За умови невиконання встановлених припущень, обґрунтовуються зміни, що здатні забезпечити набір значених характеристик. Отже, власне алгоритм оцінки готовності підприємства до змін складається з наступних етапів (рис. 1).

Наступним етапом щодо формування цілісної системи управління змінами на підприємстві є оцінка доцільності проведення змін. Методична основа побудови системи показників ефективності стратегій змін повинна базуватися на жорстко формалізованих методах економіко-математичного та статистичного аналізу. Проте, враховуючи, що система показників повинна характеризувати діяльність підприємства і брати до уваги людський фактор, методичний інструментарій її формування повинен включати і альтернативні методи отримання та аналізу інформації, а саме: інтерв'ю, спостереження, опитування, експертні оцінки. Іншими словами, побудова системи показників оцінки змін на підприємстві вимагає комплексного використання і кількісних (в рамках аналізу ідентифікованих як формальні), і якісних (неформальних) методів.

Система показників розробленої стратегії ефективності змін на підприємствах легкої промисловості повинна враховувати фактори і умови, що забезпечують їх реалізацію, з одного боку, і показники підприємств – з іншого боку.

Заключним етапом вдосконалення системи управління змінами на підприємстві є формування стратегії змін та оцінка її ефективності. Для оцінки ефективності стратегічного планування на підприємстві необхідно скласти систему показників, які задовольняють наступні вимоги [11]:

- надають можливість визначення ймовірності можливих станів системи (підприємства) на базі вимірювання ефекту від впровадження змін;
- дозволяють встановити планові (нормативні) значення показників, що сприяють досягненню цілей стратегії змін;
- забезпечать контроль досягнення планових значень, виявлення причин і джерел відхилень факту від плану, визначення ступеня впливу відхилень на кінцеві результати реалізації стратегії змін;
- координація бізнес-процесів на основі виявлених в процесі діагностики взаємозв'язків між їх параметрами;
- мотивація і стимулювання персоналу підприємства, виходячи з досягнутих значень показників діяльності.

Підхід до формування системи показників оцінки необхідності впровадження змін на підприємстві потребує дотримання певних концептуальних постулатів, а саме [складено на основі 6-7, 9, 11]:

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

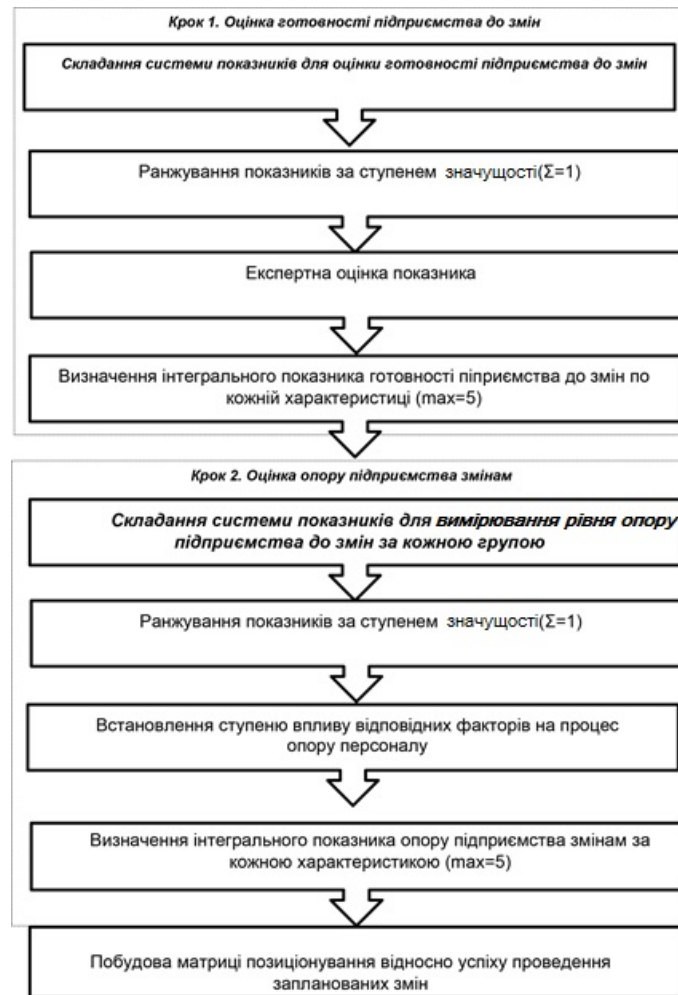

Рис 1. Алгоритм оцінки готовності підприємства до змін*
 Джерело: авторська розробка.

1. **Цілеспрямованість.** Даний принцип полягає в неоднозначному підході до вимірювання. З одного боку, показники відбираються з конкретною метою – представити найбільш повну та об’єктивну характеристику розглянутої системи. З іншого боку, досягнення основної стратегічної мети самої системи здійснюється шляхом її фрагментації, поділу на більш вузькі цілі, які виражаються в планових значеннях показників. На етапі стратегічного планування мета вищого порядку задається конкретною системою показників, яка формується таким чином, що досягнення запланованих значень індикаторів рівнозначно досягненню мети вищого порядку. При цьому можливе «якісне» формулювання мети, однак робити висновок про її досягненні можна тільки при отриманні та дослідженні кількісних параметрів оцінки.

2. **Інформативність.** Так як більшість показників нерівноцінні за кількісними та якісними характеристиками інформації про стан системи підприємства, необхідно забезпечити узгодженість і несуперечність індикаторів в оцінці ефективності стратегій змін.

3. **Адекватність і своєчасність.** Це ключова вимога до системи оцінки стратегій змін, що полягає в дотриманні відповідності системи показників та методики її побудови. Необхідно забезпечити відповідність між періодичністю, з якою проводиться аналіз значень показників, і ступенем їх важливості. Інтенсивність впливу проявляють і такі умови, як складність отримання ін-

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

формації, час, що витрачається на її пошук, систематизацію та обробку, а також вартість самих досліджень.

4. Порівнянність. З метою отримання об'єктивної інформації про стан підприємства показники, які входять в систему, повинні бути порівнянними. Для цього необхідно виконання наступних умов:

- ✓ єдність складу порівнюваних показників і єдність методики їх розрахунку;
- ✓ тимчасова єдність моментів часу, для яких розраховуються показники;
- ✓ уніфікація факторів, що детермінують величину порівнюваних показників (цінових, якісних і структурних).

Модель формування стратегії змін за характером запропонованих змін відноситься до організаційного типу керуючого впливу. Проте кожна зі складових карти характеристик підприємства є вагомою і вимагає обліку та аналізу. Необхідно оцінити рівень координації між підрозділами; доступ до технічних та управлінських компетенцій; рівень залучення співробітників у вирішення стратегічних завдань. Ці параметри досліджуваного підприємства розкриваються, в тому числі, і в факторах ефективності реляційних процесів. У кожну з груп припущень по карті характеристик мають бути включені показники за відповідними функціональними сферами.

Оцінка готовності підприємства до змін проводиться за наступними напрямками: організаційні характеристики, корпоративний контекст, оцінка важелів впливу, стратегічні завдання, стейкхолдери.

Організаційні характеристики підприємства забезпечують опис стратегії подальшого розвитку, а також його пристосованість до сучасних умов ринку. В даному блоці оцінюється структура управління підприємства, участь персоналу в управлінні, напрямок діяльності, товарна номенклатура тощо.

Корпоративна культура і корпоративне управління є вирішальними факторами, що визначають ефективність будь-якої сучасної організації. Стан корпоративної культури визначається певним набором спільних духовних цінностей, які поділяються усіма співробітниками і знаходять свою опору в історії, традиціях і відповідних їм поведінкових установах.

Більшість дослідників вважають, що співробітники погоджуються змінити своє ставлення до роботи, тільки якщо розуміють і приймають мету перетворень. Весь корпоративний контекст, наприклад, система мотивації і винагород, повинен відповідати новим поведінковим моделям, на які керівництво орієнтує співробітників, так як контекст організації – це продукт досвіду всіх її співробітників і осмислення ними минулого.

Щоб приймати обґрунтовані рішення, здійснювати управлінську діяльність, оптимізуючи її результативність та ефективність, необхідно здійснювати оцінку важелів впливу. Практична цінність використання даного блоку полягає в тому, щоб на підставі вимірювання та оцінки можливостей бізнесу виявляти резерви фактичної результативності та ефективності для вдосконалення діяльності та її оптимізації.

Стейкхолдери – це всі групи людей (або інших організацій), чий внесок (робота, капітал, ресурси, купівельна спроможність, поширення інформації про компанії і т. п.) є основою успіху організації. Введення в систему показників даної групи дозволяє менеджерам не тільки знати репутаційні індекси своєї компанії і адекватно оцінювати її позицію серед конкурентів, а й розуміти, чому змінюється ставлення до неї в суспільстві, а також, зробивши необхідні дії, оцінювати, наскільки отримані результати відповідають очікуванням, чи ефективно використовується вже накопичений репутаційний капітал.

Висновок. Реалізація змін є складним комплексом процесів і процедур, орієнтованих на впровадження загальної системи управління всім підприємством. В силу цього, раціональним є проведення оцінки готовності підприємств до стратегічних змін з побудовою профілю готовності підприємства до змін. Останнє дозволить наочно порівняти внесок кожної складової, досліджувати і згодом реалізувати перспективи змін.

Література

1. Андреева, Т. Е. Организационные изменения: сравнительный анализ основных концепций / Т. Е. Андреева. // Вестник Санкт-Петербургского университета. Серия 8. Менеджмент. – 2004. – Вып. 2 (№ 16). – С. 33–50.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

2. Беляєва, Н. Є. Управління організаційними змінами підприємства : дис... канд. екон. наук : 08.00.04 / Н. Є. Беляєва. – Харків: 2009, - 264 с.
3. Воронков, Д. К. Методологічні засади управління стратегічними змінами в діяльності підприємства : дис. ... д-ра екон. наук : 08.00.04 / Воронков Денис Костянтинович ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. - Луганськ, 2011. - 539 арк.
4. Воронков, Д. К. Управління змінами на підприємстві: теорія та прикладні аспекти : монографія / Д. К. Воронков ; Східноукр. нац. ун-т ім. Володимира Даля. - Х. : ІНЖЕК, 2010. - 359 с.
5. Воронкова, А. Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия: диагностика и организация : монография / А. Э. Воронкова. – Луганск : СЧУ им. В. Даля, 2004. – 314 с.
6. Гайдей, О. О. Формування механізму управління змінами на підприємствах легкої промисловості : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04 / Гайдей Олександр Олександрович ; Київ. нац. ун-т технологій та дизайну. - К., 2013. - 215 с.
7. Гарафонова, О. І. Створення потенціалу змін в системі управління промисловим підприємством / О. І. Гарафонова // Вісник КІБІТ. – Вип. №1 (23). – 2014. – С.40-44.
8. Гарафонова, О. І. Концепція TQM — підґрунтя організаційних змін на вітчизняних підприємствах / О. І. Гарафонова // Стратегія економічного розвитку України: зб. наук. праць / М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київський нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана", Український Союз промисловців і підприємців, Ін-т світової екон. і міжнар. відносин НАНУ; [голов. ред. А. П. Наливайко]. — К.: КНЕУ, 2007. — Вип. 20–21. — С. 166 - 173.
9. Гарафонова, О. І. Легка промисловість України: структура, зміни та напрями розвитку / О. І. Гарафонова // Чернігівський науковий часопис ЧДІЕУ. Сер. 1. Економіка і управління : ел. зб. наук. праць. – 2014. – № 1(5). – С. 13-21.
10. Гарафонова, О. І. Менеджмент якості – запорука забезпечення конкурентоспроможності сучасного підприємства / О. І. Гарафонова // Теоретичні та прикладні питання економіки: зб. наук. пр. – К. : Київ. ун-т, 2008. - Вип. 15. - С. 247-252.
11. Гарафонова, О. І. Напрями забезпечення конкурентоспроможності продукції як основа для формування системи управління змінами на підприємстві / О. І. Гарафонова // Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки. – 2013. - № 5, Том 2. – С. 56-60.

References

1. Andreeva, T. E. (2004). Organizatsionnye izmeneniya: sravnitelnyy analiz osnovnykh kontseptsiy [Organizational change: a comparative analysis of the basic concepts]. *Vestnik Sankt-Peterburgskogo universiteta. Seriya 8. Menedzhment - Herald of St. Petersburg University. Series 8. Management*, 2 (16), 33–50. [in Russian].
2. Beliaeva, N. Ye. (2009). *Upravlinnia orhanizatsiynymy zminamy pidpriemstva [The organizational change management enterprise]*. Kharkiv [in Ukrainian].
3. Voronkov, D. K. (2011). *Metodolohichni zasady upravlinnia stratehichnymy zminamy v diialnosti pidpriemstva [Methodological bases of strategic change in the enterprise]*. Luhansk [in Ukrainian].
4. Voronkov, D. K. (2010). *Upravlinnia zminamy na pidpriemstvi: teoriia ta prykladni aspekty: monohrafiia [Change management in the enterprise: theory and applied aspects : monograph]*. Kharkiv: INZhEK [in Ukrainian].
5. Voronkova, A. E. (2004). *Stratehicheskoe upravlenye konkurentosposobnym potentsialom predpriyatiya: diahnozyka y orhanyzatsiia : monohrafiia [Strategic management competitive potential of the enterprise: diagnosis and organization : monograph]*. Luhansk: SNU ym. V. Dalia., – 314 s.
6. Haidei, O. O. (2013). *Formuvannia mekhanizmu upravlinnia zminamy na pidpriemstvakh lehkoï promyslovosti [The formation mechanism of change management at the enterprises of light industry]*. Kyiv [in Ukrainian].
7. Harafoнова, O. I. (2014). *Stvorennia potentsialu zmin v systemi upravlinnia promyslovym pidpriemstvom [Capacity building changes in the management system of industrial enterprise]*. *Visnyk KIBIT – Herald of Kiev Institute of business and technology*, 1 (23), 40-44 [in Ukrainian].
8. Harafoнова, O. I., Nalyvaiko, A. P. (Ed). (2007). *Kontseptsii TQM — pidgruntia orhanizatsiinykh zmin na vitchyznanykh pidpriemstvakh [The concept of TQM is the basis of organizational changes on domestic enterprises]*. *Stratehiia ekonomichnoho rozvytku Ukrainy: zb. nauk. Prats - The strategy of economic development of Ukraine: Coll. Sciences. Works*, 20–21, 166 - 173. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
9. Harafoнова, O. I. (2014). *Lehka promyslovisht Ukrainy: struktura, zminy ta napriamy rozvytku [Light industry of Ukraine: structure, changes and areas of development]*. *Chernihivskiyi naukovyi chasopys ChDIEU. Ser. 1. Ekonomika i upravlinnia : el. zb. nauk. Prats - Chernihiv scientific journal of CSIEM. Ser. 1. Economics and management: electronic collection of scientific papers*, 1(5), 13-21 [in Ukrainian].
10. Harafoнова, O. I. (2008). *Menedzhment yakosti – zaporuka zabezpechennia konkurentospromozhnosti suchasnoho pidpriemstva [Quality management – the key to competitiveness of a modern enterprise]*. *Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky: zb. nauk. pr. – Theoretical and applied issues of the economy: Collection of scientific papers*, 15, 247-252. Kyiv [in Ukrainian].
11. Harafoнова, O. I. (2013). *Napriamy zabezpechennia konkurentospromozhnosti produktsii yak osnova dla formuvannia systemy upravlinnia zminamy na pidpriemstvi [Directions of ensuring competitiveness of products as the basis for establishing a system of change management at the enterprise]*. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Ekonomichni nauky - Bulletin of the Khmelnytsky national University. Series: Economic science*, 5, Vol.2, 56-60 [in Ukrainian].

Надійшла 13.10.2015

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 65.012.32

О. М. Єрмакова, аспірант

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ: СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Анотація. У статті проаналізовано теоретичні аспекти сучасних підходів науковців до поняття стратегії та стратегічного управління підприємством. Розглянуто концепції стратегічного управління. Проаналізовано особливості стратегічного управління сучасним підприємством в ринкових умовах господарювання.

Ключові слова: стратегія, стратегічне управління, концепція стратегічного управління, підприємство.

О. Н. Єрмакова, аспірант

СТРАТЕГИЧЕСКОЕ УПРАВЛЕНИЕ ПРЕДПРИЯТИЕМ: СУЩНОСТЬ И ОСОБЕННОСТИ

Аннотация. В статье проанализированы теоретические аспекты современных подходов ученых к понятию стратегии и стратегического управления предприятием. Рассмотрены концепции стратегического управления. Проанализированы особенности стратегического управления современным предприятием в рыночных условиях хозяйствования.

Ключевые слова: стратегия, стратегическое управление, концепция стратегического управления, предприятие.

O. M. Ermakova, Postgraduate Student

STRATEGIC MANAGEMENT OF THE ENTERPRISE: THE ESSENCE AND FEATURES

Abstract. The article analyzes the theoretical aspects of modern approaches of scientists to the notion of strategy and strategic management of the enterprise. The concept of strategic management is considered. The features of strategic management of a modern enterprise under market conditions are analyzed.

Keywords: strategy, strategic management, strategic management concept, the company.

Актуальність теми дослідження. Цілісна чітко структурована система управління підприємством, що об'єднує всі господарські процеси в єдиний налагоджений керований механізм, здатна запобігти проникненню кризових явищ у функціонування й розвиток суб'єктів господарювання і не допустити розповсюдження їхніх негативних наслідків. Формування такої системи управління, що має вирішувати стратегічні завдання, повинно здійснюватися за певними принципами, що забезпечують задовільний рівень управлінського впливу на фінансово-господарські відносини, процеси, окремі операції та дозволяють вчасно досягти цілей розвитку.

Ринкова трансформація України до світового економічного простору обумовлює необхідність опанування принципово нових для вітчизняних підприємств "правил" взаємодії із зовнішнім середовищем, що потребує, перш за все, застосування сучасних підходів, принципів, ефективних методів, інструментів в стратегічному управлінні підприємством для забезпечення його успішного функціонування в конкурентному ринковому середовищі.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичною основою наукових досліджень проблематики стратегічного управління підприємствами стали роботи вітчизняних авторів О. С. Виханського [2], О. І. Гарафонової [3], М. П. Денисенко [4], І. А. Ігнат'євої [5], Я. М. Кашуби [6], І. М. Писаревського [7], Л. С. Селіверстової [11] та інших. Значний внесок у стратегічний менеджмент зробили І. Ансофф [1], Г. Мінцберг [7], М. Портер [9].

Постановка завдання. В даний час, стратегічне управління є найважливішим чинником успішного виживання підприємства в ринкових умовах господарювання, що ускладнюються, проте,

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

постійно можна спостерігати в діях підприємства відсутність стратегічності – направленості на майбутнє, що, як правило, призводить до поразки в конкурентній боротьбі. Відсутність стратегічного управління виявляється насамперед у наступних двох формах.

По-перше, підприємства планують свою діяльність виходячи з того, що оточення або взагалі не буде мінятися, або ж у ньому не буде відбуватися якісних змін. Спроби скласти довгострокові плани, у яких пропонується, що і коли робити в досить тривалій перспективі, або ж спроби знайти у вихідний період рішення на багато років уперед – усе це ознаки нестратегічного управління. Бачення довгострокової перспективи – дуже важлива складового стратегічного управління, однак це ні в якій мірі не означає екстраполяції існуючої практики й існуючого стану оточення на багато років уперед.

Стратегічне управління на будь-якому етапі розвитку підприємства фіксує, що підприємство повинно робити в сьогоденні, щоб досягти поставлених цілей у майбутньому, виходячи при цьому з того, що оточення буде змінюватися та умови життя організації будуть змінюватися також. При стратегічному управлінні здійснюється погляд з майбутнього в сьогодення, визначаються і здійснюються дії підприємства в даний час, що забезпечують їй визначене майбутнє, а не виробляється план або опис того, що підприємство повинно буде робити в майбутньому. На противагу, при нестратегічному управлінні складається план конкретних дій як у сьогоденні, так і в майбутньому, що апріорі базується на тому, що чітко відомо кінцевий стан і що оточення фактично не буде змінюватися.

По-друге, при нестратегічному управлінні вироблення програми дій починається з аналізу внутрішніх можливостей і ресурсів підприємства. При такому підході дуже часто виявляється, що підприємство не в змозі досягти своїх цілей, тому що їхнє досягнення принципово залежить від можливостей, бажань і потреб клієнтів, а також від поведження конкурентів. Все, що може підприємство визначити на основі аналізу своїх внутрішніх можливостей – це яку кількість продукту або послуг воно може виробити і які витрати при цьому може понести. А от яку кількість буде куплено і за якою ціною, визначить ринок. Тому, починати планувати діяльність підприємства з аналізу внутрішніх ресурсів і можливостей раціонально використовувати ці ресурси означає йти врозріз із принципами стратегічного управління підприємством.

Метою дослідження є вивчення теоретичних аспектів сутності та аналізу особливостей стратегічного управління сучасним підприємством.

Виклад основного матеріалу. В Україні питанням теорії та практики стратегічного управління приділяється недостатньо уваги. Підприємці головним чином зацікавлені в отриманні прибутку і в своїй діяльності приділяють значну частину уваги лише оперативному управлінню. Можливо це пов'язано з незнанням сутності поняття «стратегічне управління» та його важливості.

Стратегічне управління сьогодні розглядається як комплекс не тільки стратегічних управлінських рішень, що визначають довгостроковий розвиток підприємства, але і конкретних дій, які забезпечують швидке реагування підприємства на зміни зовнішнього середовища, які можуть викликати необхідність стратегічного маневру, перегляду цілей та вибору нового напрямку розвитку.

За М. Портером, стратегія – це створення унікальної й вигідної позиції, що передбачає певний набір видів діяльності. Якби була тільки одна ідеальна позиція, не було б ніякої потреби в стратегії [9, с.27].

Г. Мінцберг виділяє 5 визначень стратегії:

- стратегія як план – система послідовних дій;
- стратегія як позиція – визначення положення підприємства в зовнішньому середовищі і щодо своїх головних конкурентів;
- стратегія як «спритний прийом»;
- стратегія як принцип поведінки;
- стратегія як перспектива [7, с.17].

І. Ансофф розглядає стратегію як набір правил для прийняття рішень, якими підприємство керується у своїй діяльності. Існує чотири різні групи:

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

- правила, що використовуються при оцінюванні результатів діяльності підприємства в сьогоденні та у перспективі;
- правила, за якими складаються відносини підприємства з його зовнішнім середовищем, що визначають: які види продукції й технології воно буде розробляти; куди та кому збувати свої вироби; яким чином домагатися переваги над конкурентами;
- правила, за якими встановлюються відносини й процедури всередині підприємства – організаційні концепції;
- правила, за якими підприємство веде свою повсякденну діяльність, називають основними оперативними прийомами [1, с.41].

Таким чином, можна відмітити, що сутність стратегії проявляється в наступному:

- стратегія визначає основні напрями розвитку підприємства і шляхи досягнення його цілей;
- стратегія виступає способом встановлення взаємодії підприємства з зовнішнім середовищем;
- стратегія формується на основі узагальненої, неповної та недостатньо точної інформації;
- стратегія постійно уточнюється в процесі діяльності, чому має сприяти добре налагоджена система моніторингу;
- стратегія є основою для розробки стратегічних планів, проектів і програм, які системно відображають напрями та інструменти розвитку підприємства;
- стратегія є основою для формування та проведення змін в організаційній структурі підприємства.

Отже, стратегія підприємства – це комплекс принципів його діяльності та відносин із зовнішнім середовищем, перспективних цілей і відповідних рішень по вибору інструментів досягнення цілей [14, с. 10].

Стратегічне управління полягає у встановленні та підтримці рівноважних взаємовідносин та взаємодій в системі «середовище – організація» [13, с. 20].

Стратегічне управління виконує велику кількість завдань, які стосуються стратегічного аналізу, реалізації, розробки та контролю за виконанням стратегій підприємств. Щоб скласти наукове уявлення щодо сутності стратегічного управління, доцільно звернутися до змісту первинної концепції стратегічного управління.

Розробник цієї концепції І. Ансофф пов'язує її з двома протилежними типовими стилями поведінки підприємства: прирістним і підприємницьким [1].

Прирістний стиль спрямований на мінімізацію відхилень від традиційної поведінки як усередині підприємства, так і за її межами, а підприємницький стиль прагне безупинної зміни досягнутого стану підприємства.

У праці Писаревського І. М. та Тищенко О. М. стратегічне управління подається як реалізація концепції, в якій поєднуються цільовий та інтегральний підходи до діяльності підприємства, що дає можливість встановлювати цілі розвитку, порівнювати їх з наявними можливостями (потенціалом) підприємств та приводити їх у відповідність шляхом розробки та реалізації системи стратегій («стратегічного набору») [7, с.74].

3. Шершньова пропонує такий контент стратегічного управління: це реалізація концепції, в якій поєднується цільовий, системний, ситуаційний та інтегральний підходи до діяльності підприємства, що дає змогу встановлювати цілі розвитку, порівнювати їх з наявним потенціалом та приводити їх у відповідність з останнім, розробляючи та реалізуючи стратегічний набір.

Отже, стратегічне управління є поєднанням концепцій інтегрального, ситуаційного, системного та цільового підходів до діяльності та розвитку підприємств різного типу, що дозволяє:

- порівнювати цілі розвитку підприємства, що відображають їх орієнтацію в адаптації до змін та/або активного впливу на зовнішнє середовище з потенціалом, який є в наявності і якого можна досягти у стратегічній перспективі;

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

- використовувати процес формулювання та балансування системи стратегій відповідно до внутрішніх та зовнішніх можливостей розвитку підприємства в досягненні цілей;
- організувати і стимулювати діяльність підприємств на досягнення цілей на основі забезпечення виконання розроблених стратегій шляхом застосування обраних систем стратегічного планування;
- вдосконалювати системи управління підприємствами різного типу з використанням стратегічних настанов для забезпечення необхідного стратегічного рівня, що відповідає вимогам середовища.

Основна мета сучасного стратегічного управління – створення такої системи управління діяльністю підприємства, яка давала б можливість на підставі аналізу зовнішнього і внутрішнього стратегічного потенціалу формулювати місію і стратегічні цілі підприємства, розробляти, обґрунтовувати і реалізовувати корпоративну і функціональні стратегії таким чином, щоб забезпечувати ефективне досягнення високих економічних та соціальних результатів.

При цьому результативність стратегічного управління забезпечується дотриманням процесу його здійснення, який включає декілька взаємопов'язаних етапів, зокрема:

- розроблення місії підприємства;
- визначення цілей підприємства;
- оцінка й аналіз зовнішнього середовища;
- визначення сильних та слабких сторін;
- аналіз стратегічних можливостей та альтернатив;
- вибір стратегії;
- реалізація стратегії;
- оцінка стратегії.

Отже, проведений аналіз дозволяє узагальнити такі особливості стратегічного управління:

1. Стратегічне управління здійснюється в контексті місії підприємства, і його фундаментальна задача полягає в тому, щоб забезпечити взаємозв'язок місії з основними цілями підприємства в умовах змінного економічного середовища.
2. Стратегічне управління – це управління сукупністю якісних характеристик підприємства, що стосуються його теперішньої та майбутньої позиції в конкурентному середовищі, потенціалу необхідного для виживання та розвитку підприємства.
3. Система стратегічного управління – це певна філософія або ідеологія бізнесу і менеджменту, що ґрунтується на поєднанні інтуїції та мистецтва, високого професіоналізму і творчості менеджерів, залученні всіх працівників до реалізації стратегії.
4. Стратегічне управління передбачає взаємодію з зовнішнім середовищем.

Висновки. Застосування стратегічного управління на підприємствах дозволяє охарактеризувати економічні, організаційні, технічні можливості виробництва та їх максимальне використання, своєчасно координувати роботу з розробки бізнес-планів розвитку підприємства. Загалом, стратегічне управління підвищує ефективність роботи підприємств у сучасних умовах.

Література

1. Ансофф, И. Стратегическое управление: сокр. пер. с англ. / И. Ансофф; под ред. Л. И. Евенко. – М.: Экономика, 1989. – 519 с.
2. Виханский, О. С. Стратегическое управление: учебник / О. С. Виханский. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: Гардарики, 1998. — 296 с. — 13 с.
3. Гарафонова, О. І. Конкурентна стратегія: сутність та особливості формування на підприємствах легкої промисловості / О. І. Гарафонова // Соціально-економічний розвиток регіонів в контексті міжнародної інтеграції. – 2015 - №18 (7) С. 16-20
4. Денисенко, М. П. Інвестиційно-інноваційна діяльність: теорія, практика, досвід: монографія / М. П. Денисенко, Л. І. Михайлова, І. М. Грищенко. - Суми: ВТД Університетська книга, 2008. – С.452-467
5. Ігнат'єва, І. А. Стратегічний менеджмент : підручник / І. А. Ігнат'єва. – Київ : Каравела, 2008. – 480 с.
6. Кашуба, Я. М. Вибір методів та підходів стратегічного управління розвитком підприємництва/ Я. М. Кашуба // Економіка та держава. – 2011. - №9. – С.16.
7. Минцберг, Г. Школи стратегий / Г. Минцберг, Б. Альстрэнд, Дж. Лэмпел. - СПб: Издательство Питер , 2000. - С.16-20.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

8. Стратегічний менеджмент: підручник / І. М. Писаревський, О. М. Тищенко, М. М. Покоłodна, Н. Б. Петрова; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 289 с.
9. Портер, М. Е. Конкуренція / М. Е. Портер. – М. : Вільямс, 2001. – 495 с.
10. Пузирьова, В. П. Матриця ключових стратегій в управлінні фінансовим потенціалом промислових підприємств / В. П. Пузирьова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. - № 6. - С. 152.
11. Селіверстова, Л. С. Шляхи формування ефективної стратегії корпорації / Л. С. Селіверстова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 7. – С. 133–136.
12. Семенов, Г. А. Стратегія розвитку підприємства в сучасних умовах на прикладі КП «НВК «Іскра» (м. Запоріжжя) // Г. А. Семенов, Ю. М. Богдан // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. - 2009. - № 2. – С. 187
13. Томпсон, А. А. Стратегический менеджмент : Искусство разработки и реализации стратегии : учебник для вузов : пер. с англ. / А. А. Томпсон, А. Д. Стрикленд ; пер. под ред. Л. Г. Зайцева, М. И. Соколовой. - М. : ЮНИТИ, 1998. - 576 с.
14. Мізюк, Б. М. Основи стратегічного управління: підручник / Б. М. Мізюк. – Львів: Магнолія, 2009. – 544 с.
15. Шершньова, З. Є. Стратегічне управління : підручник / З. Є. Шершньова. – [2-е вид., перероб. і доп.]. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.

References

1. Ansoff, H. Igor (1988). *The New Corporate Strategy*.
2. Vikhanskiy, O. S. (1998). *Strategicheskoe upravlenie: uchebnik [Strategic management: textbook]*. Moscow: Gardarika [in Russian].
3. Harafoņova, O. I. (2015). Konkurentna stratehiia: sutnist ta osoblyvosti formuvannia na pidpriemstvakh lehkoj promyslovosti [Competitive strategy: essence and features of formation at the enterprises of light industry]. *Sotsialno-ekonomichnyi rozvytok rehioniv v konteksti mizhnarodnoi inteħratsii - Socio-economic development of regions in the context of international integration*, 18 (7), 16-20 [in Ukrainian].
4. Denysenko, M. P., Mykhailova, L. I., & Hryshchenko, I. M. (2008). *Investytsiino-innovatsiina diialnist: teoriia, praktyka, dosvid: monohrafiia [Investment and innovation: theory, practice, experience: monograph]*. Sumy: VTD Universytetska knyha [in Ukrainian].
5. Ihnatieva, I. A. (2008). *Stratehichnyi menedzhment : pidruchnyk [Strategic management : textbook]*. Kyiv : Karavela [in Ukrainian].
6. Kashuba, Ya. M., & Kashuba, Ya. M. (2011). Vybir metodiv ta pidkhodiv stratehichnoho upravlinnia rozvytkom pidpriemnytstva [The choice of methods and approaches of strategic management of enterprise development]. *Ekonomika ta derzhava - The economy and the state*, 9, 16. [in Ukrainian].
7. Mintsberg, G., Alstrend, B., & Lempel, Dzh. (2000). *Shkoly strategiy [School strategies]*. SPb: Izdatelstvo Piter [in Ukrainian].
8. Pysarevskiy, I. M., Tyshchenko, O. M., Pokolodna, M. M., & Petrova, N. B. (2009). *Stratehichnyi menedzhment: pidruchnyk [Strategic management: textbook]*. Kharkiv: KhNAMH [in Ukrainian].
9. Porter, M. E. (2001). *Konkurenciya [Competition]*. Moscow : Vilyams [in Russian].
10. Puzyrova, V. P. (2010). Matrytsia kliuchovykh stratehii v upravlinni finansovym potentsialom promyslovykh pidpriemstv [Matrix of key strategies in the management of financial potential of industrial enterprises]. *Aktualni problemy ekonomiky - Actual problems of Economics*, 6, 152 [in Ukrainian].
11. Seliverstova, L. S. (2008). Shliakhy formuvannia efektyvnoi stratehii korporatsii [Ways of formation of effective strategy of the Corporation]. *Aktualni problemy ekonomiky - Actual problems of Economics*, 7, 133–136 [in Ukrainian].
12. Semenov, H. A., & Bohdan, Yu. M. (2009). Stratehiia rozvytku pidpriemstva v suchasnykh umovakh na prykladi KP «NVK «Iskra» (m. Zaporizhzhia) [strategy of enterprise development in modern conditions on the example of the KP "NPK "Iskra" (Zaporozhye)]. *Derzhava ta rehiony. Seriya: Ekonomika ta pidpriemnytstvo - The state and the regions. Series: Economics and entrepreneurship*, 2, 187 [in Ukrainian].
13. Thompson, A., & Strickland, A. (1998). *Strategic management : concepts and cases*
14. Miziuk, B. M. (2009). *Osnovy stratehichnoho upravlinnia: pidruchnyk [Foundations of strategic management: the textbook]*. Lviv: Mahnoliia [in Ukrainian].
15. Shershņova, Z. Ye. (2004). *Stratehichne upravlinnia : pidruchnyk [Strategic management : textbook]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

Надійшла 01.09.2015

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336.278

О. В. Абакуменко, д. е. н., професор,
М. О. Омеляненко, аспірант**МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ БОРГОВОЇ СТІЙКОСТІ КРАЇНИ:
МІЖНАРОДНИЙ ТА ВІТЧИЗНЯНИЙ ДОСВІД**

Анотація. У статті розглянуто та проаналізовано основні міжнародні та вітчизняні методичні підходи до визначення боргової стійкості країни, індикатори та їх порогові значення для забезпечення боргової безпеки та стабільності погашення боргових зобов'язань. Виявлено особливості розрахунку стану показників боргової стійкості в країнах з різним рівнем економічного розвитку.

Ключові слова: боргова стійкість, боргові індикатори, валовий борг, граничні (порогові) значення, державний борг, методичні підходи.

О. В. Абакуменко, д. э. н., професор,
М. А. Омеляненко, аспірант**МЕТОДИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К ОЦЕНКЕ ДОЛГОВОЙ УСТОЙЧИВОСТИ СТРАНЫ:
МЕЖДУНАРОДНЫЙ И ОТЕЧЕСТВЕННЫЙ ОПЫТ**

Аннотация. В статье рассмотрены и проанализированы основные международные и отечественные методические подходы к определению долговой устойчивости страны, индикаторы и их пороговые значения для обеспечения долговой безопасности и стабильности погашения долговых обязательств. Выявлены особенности расчета состояния показателей долговой устойчивости в странах с различным уровнем экономического развития.

Ключевые слова: долговая устойчивость, долговые индикаторы, валовой долг, предельные (пороговые) значение, государственный долг, методические подходы.

О. V. Abakumenko, Doctor of Economic Sciences, Professor,
М. O. Omelianenko, Postgraduate Student**METHODOLOGICAL APPROACHES TO ASSESSING DEBT SUSTAINABILITY OF THE
COUNTRY: INTERNATIONAL AND DOMESTIC EXPERIENCE**

Abstract. The article discusses and analyzes the major international and national methodological approaches for determining the country's debt sustainability indicators and their thresholds for debt security and stability repayment of debt. The features of calculating the state debt sustainability indicators in countries with different levels of economic development were identified.

Keywords: debt sustainability, debt indicators, the gross debt limit (threshold) value, the public debt, methodological approaches.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Проблема зростання рівня глобальної заборгованості та деформації її геополітичної структури зараз знаходиться в центрі уваги науковців та практиків. Остання глобальна фінансово-економічна криза, трансформуючись в деяких розвинених країнах у боргову, проілюструвала відсутність адекватних та універсальних підходів до оцінки безпечного рівня заборгованості та її меж. Кожна країна повинна мати свою національну методику ідентифікації рівня боргової безпеки, з урахуванням специфіки свого розвитку, проте, спираючись на методики та моделі забезпечення боргової стійкості інших розвинених країн. Питання оптимального рівня державного боргу для економіки України в сучасних умовах відіграє центральну роль та практично впливає на всі сектори економіки.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми виявлення та забезпечення безпечно-го рівня боргової стійкості країни за рахунок використання різного роду індикаторів розглядали у своїх наукових працях такі вчені: В. Андрущенко, О. Барановський, Е. Боллз, Т. Вахненко, Г. Кучер, В. Лагутін, В. Нордхауз, П. Самуельсон, В. Сухоруков, Б. Хейфец та інші.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні методик, індикаторів та порогових значень показників боргової стійкості як в національній, так і в зарубіжних економічних системах; їх аналізі з можливістю імплементації досвіду для завчасного виявлення та нівелювання загроз борговій безпеці України.

Виклад основного матеріалу. Боргова стійкість та платоспроможність за своєю суттю є динамічними поняттями. Країна, яку сьогодні можна охарактеризувати як неплатоспроможну, в недалекій перспективі може стати платоспроможною. Наприклад, експортер сировинної продукції, ціни на яку сьогодні низькі, може покращити стан своєї боргової стійкості в разі зміни цінової політики в напрямку зростання ціни на довгострокову перспективу. Досить важко дійсно правильно оцінити платоспроможність економіки країни та стан її боргової стійкості, однак з цією метою у світовій практиці використовують ряд критеріїв. Серед таких показників найбільшою популярністю користуються наступні: відношення зовнішнього та державного боргу до ВВП, зовнішнього боргу до експорту, суми з обслуговування боргу до ВВП та державних доходів, державного боргу до державних доходів та інші. Ринкова оцінка вартості боргу дає змогу ідентифікувати можливість погашення боргових зобов'язань вчасно та в повному обсязі. Кожен з вище перерахованих критеріїв має свої переваги та недоліки. Так, при взятті за основу показника відношення зовнішнього боргу до ВВП, його значення може ввести в оману у випадку переоцінки валюти чи невірною значення реальної амортизації. Якщо брати до уваги відношення боргу до експорту (важливий показник, оскільки економісти вважають, що країна для обслуговування зовнішнього боргу має спиратися на валютні надходження, а експорт є їх головним джерелом), слід враховувати структурні характеристики показників.

На практиці здатність оцінити платоспроможність країни порівнюється з мистецтвом, адже необхідно вміти враховувати широкий спектр економічних показників, факторів, прогнозів майбутніх політичних подій та потрясінь в країні. Для повної оцінки боргової стійкості варто проаналізувати середньостатистичні дані за минулі роки, такі як: темпи зростання чи приросту ВВП, торгівлі та рахунку поточних операцій платіжного балансу, бюджетних дефіцитів, приватних іноземних інвестицій тощо [9].

Аналіз боргової стійкості (DSA – Debt Sustainability Analysis) є однією з головних методик, що використовується для допомоги країнам з низьким рівнем доходу та розроблена спільно Світовим Банком (СБ) та Міжнародним Валютним Фондом (МВФ). За рахунок рамок боргової стійкості (DSF - Debt Sustainability Framework), розроблених у 2005 році, можливо розраховувати потребу країн у фінансуванні з поточною та перспективною можливістю погашення боргу. А кредитори таким чином мають можливість адаптувати свої умови кредитування в очікуванні майбутніх ризиків.

Розглянемо структурні складові даного аналізу:

- аналіз прогнозованого рівня заборгованості країни на найближчі 20 років та рівня її вразливості до зовнішніх шоків і політики;
- оцінка ризику зовнішньої боргової кризи на основі індикативних порогів боргового навантаження, які залежать від якості політики та інститутів країни;
- рекомендації для розробки стратегії запозичення (і кредитування), що обмежить ризик боргової кризи.

При розгляді різних підходів, як світових, так і вітчизняних, приходимо до висновку, що переважна більшість зосереджує увагу на визначенні рівня боргової стійкості, фокусуючи увагу на рівні боргу, не враховуючи його складових компонентів. Особливої уваги заслуговують дослідження Хейнера Фласбека та Уго Паніцци [5].

У світовій практиці при аналізі боргової стійкості більшість методичних рекомендацій до 1996 року використовували такі стандартні індикатори визначення боргової стійкості, як: співвідношення боргу до ВВП (ВНП); загальної заборгованості до обсягу виручки та боргу до експорту, а

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

також суми обслуговування боргу до експорту. Варто звернути увагу на наступні слабкі сторони вище перерахованих показників:

- використання показників є проблематичним в разі перевищення темпів зростання імпорту над темпами зростання експорту;
- не можна поєднувати всі види заборгованості, оскільки кожен різновид має певний ступінь ризику та власні особливості, відмінні від іншого;
- у разі якщо зовнішній борг номінований в іноземній валюті, валютна різниця потребуватиме погашення із сальдо поточного рахунку платіжного балансу країни.

При розгляді загального правила забезпечення фіскальної стійкості (див. формула 1), як такої, що безпосередньо впливає на стан боргової стійкості економіки, автори виділяють наступні проблеми [5]:

- немає чіткого визначення стійкості або необхідних умов для забезпечення стану довготривалої стійкості;
- необхідна велика кількість припущень щодо темпів зростання, процентних ставок, державних витрат та доходів;
- всі змінні правила найчастіше ендогенні та корелюють між собою.

Загальне правило забезпечення фіскальної стійкості має наступний вигляд:

$$\Delta d = (r - g) * d - ps \quad (\text{формула 1}),$$

де d – відношення боргу до ВВП;

r – фіксована реальна відсоткова ставка;

g – довгостроковий темп зростання реального ВВП;

ps – відношення первинного профіциту до ВВП.

Також Хейнер Фласбек та Уго Паніцци наголошують на тому, що індикатор фіскальної стійкості не враховує особливості країн, що розвиваються, пов'язані з їх обмеженими можливостями для підвищення податкового тягаря, мінливістю доходів, високим рівнем доларизації заборгованості, а також економіки таких країн підлягають значному впливу зовнішніх шоків, що підвищує волатильність зростання ВВП.

Можливе покращення стану боргової стійкості за рахунок:

- використання аналітики щодо реальної девальвації;
- розгляду можливості зростання зовнішньої боргової стійкості через підвищення стану конкурентоспроможності експорту та заробляння на FOREX, а також зменшення частки державного боргу в іноземній валюті;
- проведення ретельного аналізу причин виникнення та зміни розмірів заборгованості за термінами погашення, валютою, типом кредиторів та позичальників.

Автори пропонують класифікацію зовнішнього боргу за 12-ма рівнями ризику, що дозволить більш якісно розрахувати комбінований рівень ризику [5].

Стандартні показники визначення рівня боргової стійкості використовувалися, як уже наголошувалося, до 1996 року, до моменту введення нової методики для бідних країн зі значними обсягами заборгованості – HIPS (heavily indebted poor countries). Після покращення даної методики у 1999 році широкого світового розповсюдження набули такі індикатори боргової стійкості, як: відношення теперішньої вартості боргу до експорту та/або до доходів бюджету, а також до обсягу обслуговування боргу до експорту.

Тривалий період часу на міжнародному рівні значення індикаторів боргової стійкості не були погоджені, однак фахівці Світового банку використовують при класифікації країн наступні обмеження:

- критичний рівень заборгованості країни визнається, якщо $PV \text{ боргу} / \text{ВНП} > 80\%$ або $PV / \text{експорту} > 220\%$;
- країни з помірним рівнем заборгованості повинні входити в наступні рамки: $48\% < PV / \text{ВНП} < 80\%$ або $132\% < PV / \text{експорту} < 220\%$.

Метою встановлення для даних індикаторів порогових значень є необхідність оцінки прийнятності тієї чи іншої країни до категорії бідних країн із значними обсягами заборгованості для по-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

легшення її боргового тягаря. В таблиці 1 наведені порогові значення 1996 року та 1999 року, які різняться між собою. Можемо констатувати, що вимоги переглянуті та зменшені, тож перевищення вже зменшених порогових значень є підставою для полегшення боргового тягаря країни [7].

Таблиця 1

HIPS індикатори та їх порогові значення

Показники для HIPS	Порогові значення 1996 року	Порогові значення 1999 року
Теперішня вартість боргу / експорт	200 – 250 %	150 %
Теперішня вартість боргу / бюджетні доходи	280 %	250 %
Обслуговування боргу / експорт	15 – 30%	< 15 % - 20 % на момент завершення

Методика HIPS передбачає:

- врахування лише державного та гарантованого державою боргу;
- теперішня вартість боргу розраховується з використанням шестимісячної середньої ставки CIRR (Commercial Interest Reference Rates) для офіційно підтримуваних експортних кредитів, як ставки дисконтування, а також з конвертацією валюти боргу у долари США за обмінними курсами на кінець відповідного періоду;
- експорт визначається як середнє значення за останні три роки, в той час, як доходи бюджету являються річним показником, та потребують конвертації в долар США відповідно до обмінного курсу на кінець розрахункового періоду.

Аналіз боргової стійкості HIPS включає аналіз чутливості задля оцінки вразливості довгострокової стійкості боргу до таких ризиків, як: укладення контрактів на нові борги на менш пільгових умовах, зменшення експорту та зростання ВВП, форс-мажорних обставин та можливості розширення масштабів допомоги. Стрес-тести, включені в HIPS-аналіз, призначені, як правило, для відображення ризиків по країнах.

Відносно недавно Бреттон-Вудські інститути переглянули проблему оцінки довгострокової стійкості боргу, показники та порогові значення індикаторів для країн з низьким рівнем доходу і розробили новий довгостроковий механізм забезпечення безпечного рівня боргової стійкості – DSF (Debt Sustainability Framework).

Методологія DSF розрахунку показників заборгованості відрізняється від методики розрахунку HIPS аналізу наступними особливостями:

- методика DSF фокусується на загальній сумі заборгованості: охоплення боргу включає державний та гарантований державою зовнішній борг, приватний негарантований і короткостроковий зовнішній борг, в той час, як HIPS-аналіз бере до уваги лише державний та гарантований державою борг;
- теперішня вартість боргу обчислюється з використанням єдиної ставки дисконтування, в даний час встановленої на рівні 5%, що наближає ставку CIRR до долара США. Ця єдина ставка дисконтування може регулюватися, якщо є значні зміни в обмінному курсі національної валюти до долара США;
- знаменники співвідношень індикаторів базуються на річних прогнозах, а не на середньостатистичних даних;
- аналіз ризику настання в майбутньому боргової кризи країни, що дозволяє користувачеві запускати базові та альтернативні сценарії розвитку подій, а також можливостей уникнення такого стану [2].

Відповідно до розрахунків, які застосовуються Бреттон-Вудським інститутом, порогові значення індикаторів боргової стійкості відрізняються для країн з різним рівнем економічного розвитку (табл. 2) [8]. Так, для прикладу, сигналом погіршення боргової стійкості економіки країни є перевищення наступного рівня порогового значення показника відношення чистої теперішньої вартості боргу до ВВП: для сильної економічної системи використовується межа на рівні 50%,

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

для економіки нижчого рівня розвитку достатнє подолання 40-ка відсоткового бар'єру, а слабка економіка зазнає високого ризику боргової кризи за перевищення 30-ти відсоткового бар'єру.

Таблиця 2

Порогові значення боргових індикаторів

Борговий індикатор %	Сильна економіка	Середня економіка	Слабка економіка
Чиста теперішня вартість боргу/ВВП	50	40	30
Чиста теперішня вартість боргу/Експорт	200	150	100
Обслуговування боргу/Експорт	25	20	15
Чиста теперішня вартість боргу/Виручка (доходи)	300	250	200
Обслуговування боргу/Виручка (доходи)	35	30	25

Одним з поширених критеріїв боргової стійкості регіональної інтеграції є співвідношення боргу до ВВП. Показник у значній мірі базується на даних Європейського Союзу та відповідно до їх методики має стелю номінальної заборгованості до ВВП на рівні 60%. Інші регіональні організації, такі як Андське співтовариство, Західноафриканські валютні зони, встановили обмеження для співвідношення між загальним (зовнішнім та внутрішнім) боргом до ВВП в діапазоні від 60% до 70% [7].

На сьогоднішній день більшістю країн не встановлено боргових індикаторів та порогів їх обмежень для забезпечення боргової стійкості. Тому доцільним є визначення національних порогових обмежень, які можуть бути такими ж, як ті, що використовуються на міжнародному рівні або нижчими – з урахуванням національних пріоритетів.

За рівнями боргового тягаря порогові значення боргових індикаторів для країн також поділено на 3 групи: окремо визначено порогові значення боргових показників для країн з високим, помірним та малим рівнем заборгованості (табл. 3) [8].

Таблиця 3

Порогові значення показників боргової стійкості DSF для країн з низьким рівнем доходів

Індикатор	Високий рівень заборгованості	Помірний рівень заборгованості	Менший рівень заборгованості
Загальна сума боргу/валовий національний продукт	>50%	30 – 50 %	<30%
Загальна сума боргу/обсяг експорту товарів і послуг	>275%	165 – 275 %	<165%
Загальна сума з обслуговування боргу/обсяг експорту товарів і послуг	>30%	18 – 30 %	<18%
Відсоткові платежі/обсяг експорту товарів і послуг	>20%	12 – 20 %	<12%
Чиста теперішня вартість боргу/валовий національний продукт	>80%	48 – 80 %	<48%
Чиста теперішня вартість боргу/обсяг експорту товарів і послуг	>220%	132 – 220 %	<132%

Країни Європейського Союзу розробили власну методику, так званий удосконалений аналіз боргової стійкості – “Enhanced DSA”. В рамках методики визначено набір об'єктивних критеріїв для встановлення ступеня вразливості країни до ризиків боргової стійкості. Тож країни ЄС вимагають вдосконаленого аналізу боргової стійкості, а якщо виконуються нижче перераховані умови, підлягають додатковим індивідуальним тестам на чутливість. Мається на увазі виконання однієї чи кількох наступних умов:

- країна має значення зведеного показника короткострокового ризику фінансового стресу SO (складовий індикатора, побудованого з використанням 14-ти фіскальних змінних та 14-ти макрофінансових змінних) вище критичного порогу та/або значення фінансового субіндекса SO вище порогового;
- поточний та/або прогнозний обсяг валового державного боргу знаходиться на рівні чи вище 90% ВВП;

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

- поточний та/або прогнозний темп приросту валового боргу до ВВП знаходиться на рівні 5 в.п. чи вище;
- валові потреби для задоволення фінансування країни – на рівні чи вище 15% ВВП;
- країна на етапі застосування програми макроекономічного коригування, спостереження чи посиленого нагляду за станом макроекономічних показників розвитку економіки [6].

Аналіз боргової стійкості DSA використовує наступні інструменти:

- детерміновані та стохастичні прогнози державного боргу;
- аналіз чутливості навколо базових прогнозів державного боргу (на основі процентних ставок, рівня зростання ВВП, інфляції, обмінного курсу, платіжного балансу);
- аналіз ризиків, пов'язаних зі структурою фінансування державного боргу та з умовними зобов'язаннями уряду;
- прогнозний точний аналіз.

Вдосконалений DSA впроваджує стандарти DSA з наступними складовими:

- індивідуальні тести на чутливість навколо базових прогнозів державного боргу;
- докладний опис аналізу боргової стійкості.

Значне зростання державного боргу в країнах з розвинутою економікою (advanced economies – AEs) активізувало питання забезпечення стійкості бюджетно-податкової політики та безпечно-го рівня державного боргу. Недавнє погіршення перспектив боргового навантаження в розвинених країнах відображає ряд факторів, в тому числі погіршення сальдо бюджету під час кризи, а в деяких випадках – втручання уряду в банківську сферу. До кризи не завжди приділялася необхідна увага стійкості державного боргу в країнах з ринковою економікою, особливо в розвинених.

Відповідне охоплення державного боргу має вирішальне значення для адекватної оцінки ризиків, пов'язаних із стійкістю державного боргу. При оцінці необхідно враховувати три важливих питання:

- покриття державного сектору;
- тиск витрат в довгостроковому періоді;
- валовий борг в порівнянні з чистим боргом.

Охоплення державного боргу в DSA повинно бути якомога ширшим, але слід приймати до уваги і наявність податково-бюджетних коригувань та змін. Втручання держави у фінансовий сектор повинно ретельно відображатися на фінансових рахунках та на стані державного боргу безпосередньо або через використання стрес-тестів.

Департаментом МВФ розроблену карту, за допомогою якої можна визначити ризики зміни стану боргової стійкості. Виділені ризики класифіковані на високі, помірні та низькі. Для профільних боргових ризиків оцінка ступеня їх впливу на боргову стійкість залежить від порівняння значення реальних показників із нормативними (табл. 4 і табл. 5) [10].

Таблиця 4

Визначення рівнів ризику втрати боргової стійкості за індикаторами боргової стійкості з ринковою економікою

Індикатор боргової стійкості	Низький рівень ризику	Помірний рівень ризику	Високий рівень ризику
Індекс облігацій EMBI (базові пункти)	< 200	200- 600	більше 600
Зовнішні вимоги погашення заборгованості (% до ВВП) = поточний рахунок платіжного балансу + амортизація валового короткострокового зовнішнього боргу	менше 5%	5 – 15 %	більше 15 %
Державний борг в іноземній валюті (частка від валового боргу), %	менше 20%	20 – 60 %	більше 60 %
Річна зміна короткострокового державного боргу як % від загального державного боргу	менше 0,5%	0.5 – 1 %	більше 1,0 %
Державний борг, що утримується нерезидентами (% від загального боргу)	менше 15%	15 – 45 %	більше 45 %

Для забезпечення вчасного попередження про ризики, що виникають, необхідно аналізувати стан боргової безпеки економіки. Країна вважається такою, що має високий рівень ризику стосовно

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

вно конкретного показника, якщо її значення вище 75% даного індикатора. Країни вважаються з низьким рівнем ризику, коли аналізовані дані нижче 25% від орієнтиру для країн з ринковою економікою та 50% - для країн з розвинутою ринковою економікою.

Таблиця 5

Визначення рівнів ризику втрати боргової стійкості за індикаторами боргової стійкості в країнах з розвинутою ринковою економікою

Індикатор боргової стійкості	Низький рівень ризику	Помірний рівень ризику	Високий рівень ризику
Спреди облігацій (базові пункти)	< 400	400 – 600	більше 600
Зовнішні вимоги погашення заборгованості (% до ВВП) = поточний рахунок платіжного балансу + амортизація валового короткострокового зовнішнього боргу на певну дату	менше 17 %	17 – 25	більше 25 %
Річна зміна короткострокового державного боргу як % від загального державного боргу	менше 1 %	1 – 1,5	більше 1,5
Державний борг, що утримується нерезидентами (% від загального боргу)	менше 30 %	30 – 45	більше 45

Цілком нормальним явищем для сучасних економічних систем є наявність різних значень рівнів індикаторів боргової стійкості, що пояснюється різним рівнем економічного розвитку країн та факторів, що на них впливають. Однак, позитивні результати розрахунку показників боргової безпеки не свідчать про відсутність боргових проблем у позичальника. Відповідно до Наказу «Про затвердження Методики розрахунку показників економічної безпеки» розглянемо індикатори та їх порогові значення, які використовуються в Україні на даний період часу за законодавством (табл. 6) [1].

На практиці найчастіше використовують такий показник боргової стійкості, як відношення державного боргу до ВВП, що показує рівень боргового навантаження на національну економіку та умовно визначає можливість розрахуватися за борговими зобов'язаннями виходячи з потенціалу економіки. Хоча даний індикатор недостатньо точно відображає боргову стійкість, приваблює простота його розрахунку і саме з його допомогою міжнародні фінансові та інші організації роблять висновки про здатність тієї чи іншої країни в повній мірі та вчасно виконувати взяті на себе боргові зобов'язання. Через однаковий рівень боргу щодо ВВП можна по-різному характеризувати ступінь боргової стійкості. Тому показник відношення державного боргу (внутрішнього чи зовнішнього) до ВВП варто аналізувати в динаміці.

Таблиця 6

Індикатори стану боргової безпеки України та їх порогові значення

№ з/п	Індикатор, одиниця виміру	Порогове значення
1.	Відношення загального обсягу державного боргу до ВВП, %	не більше 55
2.	Відношення загального обсягу зовнішнього боргу до ВВП, %	не більше 25
3.	Рівень зовнішньої заборгованості на одну особу, дол. США	не більше 200
4.	Відношення державного зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг, %	не більше 70
5.	Відношення відсоткових платежів з обслуговування зовнішнього боргу до річного експорту товарів і послуг, %	не більше 12
6.	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування зовнішнього боргу до доходу державного бюджету, %	не більше 20
7.	Відношення обсягу внутрішнього боргу до ВВП, %	не більше 30
8.	Відношення обсягу сукупних платежів з обслуговування внутрішнього боргу до доходів державного бюджету, %	не більше 25
9.	Відношення заборгованості уряду за державними цінними паперами до ВВП, %	не більше 30

Досі немає однозначної думки щодо граничного значення даного індикатора боргової стійкості. В той час як Методика розрахунку рівня економічної безпеки пропонує 55% [1], Бюджетний кодекс – 60% [2], то в Меморандумі про співробітництво з МВФ ставиться завдання зниження

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

рівня державного боргу до 35% ВВП. Така різниця з даними показника у країнах Європейського Союзу (50-60%) зумовлена високим рівнем залежності від зовнішнього ринку капіталів, світового експорту, недостатнім ступенем розвитку ринку державних цінних паперів на внутрішньому ринку України, включенням в розрахунок показника вужчого кола зобов'язань, що в результаті завищує його значення [3].

Висновки. Отже, єдиного універсального підходу до визначення показників боргової стійкості не існує, відсутні й єдино визнані світовими економістами та вченими індикатори боргової стійкості та методики визначення. Кожна економічна система в силу своїх специфічних особливостей та реакції на вплив екзогенних та ендемогенних факторів має різні порогові значення індикаторів, перевищення яких свідчить про порушення стану боргової стійкості країни, що призводить до зростання ризику настання боргової кризи. Тому Україна потребує розроблення якісно нового та ефективного методичного підходу для забезпечення боргової стійкості, вчасного погашення зобов'язань та миттєвої реакції на погіршення показників чи нівелювання негативних наслідків, а ще краще – їх недопущення, попередження.

Література

1. Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ від 02.03.2007 № 60 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: http://www.uazakon.com/documents/date_6s/pg_gewqwi/index.ht.
2. Бюджетний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50-51. – С. 572.
3. Калитчук, В. Державний борг: управління ризиками і інші нотатки. 60% від ВВП України [Електронний ресурс] / В. Калитчук. – Режим доступу: <https://sites.google.com/site/debtrm/golovna/43>.
4. Beckerman, P. External Debt Sustainability Following Reduction Operations [Електронний ресурс] / P. Beckerman. – Режим доступу: http://vi.unctad.org/debt/debt/m1/documents/Beckerman_PDebtSustainability.pdf.
5. Flassbeck, H. Debt Sustainability and Debt Composition [Електронний ресурс] / H. Flassbeck, U. Panizza. – Режим доступу: http://www.un.org/esa/ffd/wpcontent/uploads/2008/04/20080408_FlassbeckPanizzaPresentation.ppt.
6. Giuseppe, C. Assessing public debt sustainability in EU member states: a guide [Електронний ресурс] / C. Giuseppe, K. Berti. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2014/pdf/ocp200_en.pdf.
7. Heavily indebted poor countries capacity building programme. Debt sustainability indicators [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.development-finance.org/pt/component/docman/doc_download/83-debt-sustainability-indicators-2009-02.html.
8. Kappagoda, N. Debt sustainability framework for low income countries [Електронний ресурс] / N. Kappagoda. – Режим доступу: http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2007/03/20070306_nihal-kappagoda.ppt.
9. Roubini, N. Debt Sustainability: How to Assess Whether a Country is Insolvent [Електронний ресурс] / N. Roubini. – Режим доступу: <http://people.stern.nyu.edu/nroubini/papers/debtsustainability.pdf>.
10. Tiwari, S. Staff guidance note for public debt sustainability analysis in market-access countries [Електронний ресурс] / Siddharth Tiwari. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2013/050913.pdf>.

References

1. Supreme Rada of Ukraine (2007). *Pro zatverdzhennia Metodyky rozrakhunku rivnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: nakaz vid 02.03.2007 # 60 [On approval of the Methodology for calculating the level of economic security of Ukraine: the order dated 02.03.2007 No. 60]*. Retrieved from: http://www.uazakon.com/documents/date_6s/pg_gewqwi/index.ht. [in Ukrainian].
2. Biudzhetni kodeks Ukrainy [The budget code of Ukraine]. (2010). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy - Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine, 50-51, 572*. [in Ukrainian].
3. Kalytchuk, V. (n.d.). *Derzhavnyi borh: upravlinnia ryzykamy i inshi notatky. 60% vid VVP Ukrainy [Public debt: the risk management and other notes. 60% of Ukraine's GDP]*. Retrieved from: <https://sites.google.com/site/debtrm/golovna/43>. [in Ukrainian].
4. Beckerman, P. (2006). «External Debt Sustainability Following Reduction Operations». Retrieved from: http://vi.unctad.org/debt/debt/m1/documents/Beckerman_PDebtSustainability.pdf
5. Flassbeck, H., & Panizza, U. (2008). «Debt Sustainability and Debt Composition». Retrieved from: http://www.un.org/esa/ffd/wpcontent/uploads/2008/04/20080408_FlassbeckPanizzaPresentation.ppt.
6. Giuseppe, C., & Berti, K. (2014). «Assessing public debt sustainability in EU member states: a guide». Retrieved from: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/occasional_paper/2014/pdf/ocp200_en.pdf.
7. Heavily indebted poor countries capacity building programme (2009). «Debt sustainability indicators» Retrieved from: http://www.development-finance.org/pt/component/docman/doc_download/83-debt-sustainability-indicators-2009-02.html
8. Kappagoda, N. (2007). «Debt sustainability framework for low income countries». Retrieved from: http://www.un.org/esa/ffd/wp-content/uploads/2007/03/20070306_nihal-kappagoda.ppt
9. Roubini, N. (2001). «Debt Sustainability: How to Assess Whether a Country is Insolvent». Retrieved from: <http://people.stern.nyu.edu/nroubini/papers/debtsustainability.pdf>
10. Siddharth, Tiwari S. (2013). «Staff guidance note for public debt sustainability analysis in market-access countries», Retrieved from: <http://www.imf.org/external/np/pp/eng/2013/050913.pdf>

Надійшла 30.09.2015

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 336.74:631.162

О. Я. Бардин, молодший науковий співробітник**МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ ПІДПРИЄМСТВ**

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти управління грошовими потоками на підприємствах. Встановлено, що дефіцит грошових коштів суттєво обмежує можливості операційної та інвестиційної діяльності підприємства. Визначено найбільш структурований методичний підхід до ефективного управління грошовими потоками підприємств, зокрема аналіз грошових потоків у періоді, що передував звітному, планування руху грошових потоків, контроль за їх рухом, облік та звітність підсумкових даних, які відображають досягнутий результат у звітному періоді.

Ключові слова: управління грошовими потоками, дефіцит грошових коштів, етапи процесу реалізації управління грошовими потоками на підприємстві.

О. Я. Бардин, младший научный сотрудник**МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ ДЕНЕЖНЫМИ ПОТОКАМИ ПРЕДПРИЯТИЙ**

Аннотация. В статье рассмотрены теоретические аспекты управления денежными потоками на предприятиях. Установлено, что дефицит денежных средств существенно ограничивает возможности операционной и инвестиционной деятельности предприятия. Определен наиболее структурированный методический подход к эффективному управлению денежными потоками предприятий, в частности анализ денежных потоков в период, предшествовавший отчетному, планирование движения денежных потоков, контроль за их движением, учет и отчетность итоговых данных, которые отражают достигнутый результат в отчетном периоде.

Ключевые слова: управление денежными потоками, дефицит денежных средств, этапы процесса реализации управления денежными потоками на предприятии.

О. Ya. Bardyn, Junior Researcher**METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF THE COMPANIES MONEY MANAGEMENT**

Abstract. The theoretical aspects of money flow management in enterprises are considered in the article. It was established that the shortage of funds significantly limits the operating and investment activity of enterprise. The most structured methodical approach to effective cash flow management of enterprise, including analysis of cash flows in the period preceding the reporting, cash flow planning, monitoring their movement, accounting and reporting totals that reflect the achieved results during the reporting period are defined.

Keywords: money flow management, lack of funds, methodological principles of cash management.

Актуальність теми дослідження. В сучасних умовах існує потреба чіткого розуміння фінансового стану підприємств, шляхом удосконалення методів управління його грошовими потоками з метою їх ефективного використання.

Постановка проблеми. Для забезпечення фінансової стійкості підприємство повинно володіти гнучкою структурою капіталу, уміти організувати його рух таким чином, щоб забезпечити постійне перевищення доходів над витратами з метою збереження платоспроможності і створення умов для нормального функціонування. Модель управління грошовими потоками для кожного підприємства є індивідуальною, оскільки має враховувати особливості його фінансово-господарської діяльності та специфічні умови зовнішнього і внутрішнього середовища її реалі-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

зації. Однак така індивідуальність досягається шляхом використання сукупності загальних підходів та методів управління грошовими потоками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, пов'язані з теорією управління грошовими потоками підприємств, широко висвітлені в зарубіжній економічній літературі такими авторами як: Коласс Б. [6], Сміт А. [9] та у працях вітчизняних вчених: Бланка І. А. [1], Бочарова В. В. [2], Ковальова В. В. [4], Поддєрьогіна А. М. [8], Сороківської М. В. [10]. Високо оцінюючи напрацювання зазначених вчених, слід констатувати, що в теоретичному та методологічному плані проблематика ефективного управління залишається до кінця нерозкритою та потребує подальшого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження та узагальнення теоретичного базису сукупності загальних підходів і методів управління грошовими потоками на підприємствах.

Виклад основного матеріалу. Однією з важливих проблем підприємств у ринковій економіці є дефіцит грошових коштів, що суттєво обмежує можливості їх поточної та інвестиційної діяльності. Як говорив Джон Девісон Рокфеллер [3, С. 326]: «Вчора – це оплачений чек, завтра – це боргове зобов'язання, сьогодні – це живі гроші, то скористайтесь ж ними!».

Серед причин дефіциту виділяють низьку ефективність залучення та використання грошових коштів, обмеженість фінансових інструментів, технологій і механізмів, що застосовуються при цьому. Одним із напрямів його подолання є формування ефективної системи управління грошовими потоками, яка б забезпечувала досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства.

Бланк І. О. визначає управління грошовими потоками як систему принципів і методів розробки і реалізації управлінських рішень, пов'язаних з формуванням, розподілом і використанням грошових коштів підприємства й організацією їх обороту [1, С. 226].

В свою чергу Поддєрьогін А. М. зазначає, що підтримання належного рівня платоспроможності та ліквідності суб'єкта господарювання досягається шляхом відповідної організації руху грошових потоків у часі та просторі, тобто управлінням його грошовими потоками [8, С. 73]. Автор визначає базові положення щодо організації управління грошовими потоками:

1. Грошові потоки є невід'ємною складовою фінансового та операційного циклів, що вимагає узгодження фінансових рішень у сфері управління грошовими потоками із іншими напрямками управління фінансами суб'єкта господарювання.

2. Управління грошовими потоками потребує відповідного інформаційного наповнення системи прийняття управлінських фінансових рішень.

3. Управління грошовими потоками передбачає однозначність трактування прийнятих фінансових рішень, чіткість їх доведення до виконавців та забезпечення адекватного зворотного зв'язку – моніторингу, перегляду та коригування фінансових рішень.

Сороківська М. В. [10, С. 77] виділяє основні принципи, на яких базується управління грошовими потоками, зокрема: інформаційної достовірності, збалансованості, комплексності, ефективності, ліквідності, своєчасності, оперативності та маневрування. Основною метою управління при цьому є забезпечення фінансової рівноваги підприємства в процесі його розвитку шляхом синхронізації грошових потоків, узгодження вхідних та вихідних грошових потоків за обсягами та в часі, що дозволяє уникнути дефіциту готівки; вивільнення частини грошових коштів і використання її для отримання додаткового доходу; прискорення процесу надходження грошей; скорочення часу між моментом сплати дебіторами своїх боргових зобов'язань і моментом надходження грошових коштів на поточний рахунок підприємства, що забезпечується використанням таких інструментів регулювання грошових потоків, як банківське накопичення, система сейфів, телеграфні та чеково-депозитні перекази, електронні чеки; контролю за витратами грошових коштів, застосування стратегії виплат, яка полягає в їх максимально можливому уповільненні в часі, що призведе до отримання максимального обсягу вільних грошових коштів; капіталізації тимчасово вільних залишків грошових коштів, вибір та здійснення операцій щодо їх інвестування з врахуванням можливих термінів дохідності та ризику, притаманних окремим інвестиційним альтернативам.

Адам Сміт писав: «Ощадливість, а не працюovitість є безпосередньою причиною зростання капіталу. Щоправда, працюovitість створює те, що накопичують заощадження. Але хоч би що

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

створювала працюватиме, капітал уже ніколи не міг би зростати, якби ощадливість не заощаджувала й не накопичувала» [9, С. 127].

Досліджений теоретичний базис методологічних підходів різних авторів узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

Методологічні підходи до управління грошовими потоками на підприємстві

Бланк І. О.	Поддєрьогін А. М.	Коваленко Л. О.	Кузнєцова І. Д.
1	2	3	4
<i>Етапи процесу реалізації управління грошовими потоками</i>			
<p>1. Повний та достовірний облік грошових потоків підприємства і формування необхідної звітності:</p> <ul style="list-style-type: none"> - координація функцій і задач служби бухгалтерського обліку; - координація функцій і задач служби фінансового менеджменту. 	<p>1. Планування та прогнозування грошових потоків:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення прогнозного значення абсолютної величини сукупного вхідного та вихідного грошового потоку і його часткових складових; - планування ліквідності підприємства, зокрема визначення початкового і кінцевого резерву ліквідності та джерел його забезпечення; - складання платіжного календаря, у тому числі календаря податкових платежів; - калькулювання потреби підприємства в капіталі, порівняння та узгодження з плановими показниками руху грошових коштів від господарської діяльності; - формування прогнозного Звіту про рух грошових коштів підприємства. 	<p>1. Аналіз грошових потоків у періоді, що передував звітному:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виявлення обсягів вхідного потоку (надходження грошових коштів); - вихідного потоку (витрати грошових коштів); - загального обороту грошей. 	<p>1. Аналіз грошових потоків на підприємстві:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення джерел інформації; - проведення вертикального та горизонтального аналізів; - виявлення факторів, які впливають на сукупний грошовий потік підприємства.
<p>2. Аналіз грошових потоків підприємства в попередньому періоді:</p> <ul style="list-style-type: none"> - виявлення рівня достатності формування коштів, ефективності їхнього використання; - виявлення збалансованості позитивного і негативного грошових потоків підприємства за обсягом і в часі. 	<p>2. Імплементация бюджету грошових потоків:</p> <ul style="list-style-type: none"> - встановлення масштабу цін на продукцію, товари, послуги підприємства; - визначення політики грошових розрахунків підприємства із покупцями та постачальниками; - залучення необхідного додаткового капіталу у розпорядження підприємства в рамках фінансової діяльності; - реалізація інших заходів, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів із внутрішніх та зовнішніх джерел. 	<p>2. Планування та оптимізація:</p> <ul style="list-style-type: none"> - визначення обсягів грошових потоків за видами діяльності, часовими інтервалами та напрямками використання; - розробка плану надходжень і видатків грошових засобів підприємства в розрізі окремих складових його господарської діяльності. <p>Оптимізація здійснюється на основі структурування сукупності грошових потоків і передбачає реалізацію таких цілей:</p> <ul style="list-style-type: none"> - аналіз особливостей формування грошових потоків на підприємстві; - обґрунтування управлінських фінансових рішень; - моніторинг виконання рішень; - коригування рішень; - оцінка ефективності 	<p>2. Аналіз грошових потоків по сферах діяльності з метою визначення чистого грошового потоку:</p> <ul style="list-style-type: none"> - по основній, інвестиційній та фінансовій діяльності (притоки-відтоки); - виявлення причин, що сприяють зниженню величини грошового потоку по видам діяльності.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА*Продовження таблиці 1*

1	2	3	4
		управління грошовими потоками.	
3. Оптимізація грошових потоків: - виявлення і реалізація резервів; - забезпечення більш повної збалансованості позитивних і негативних грошових потоків у часі і за обсягами; - забезпечення більш тісного взаємозв'язку грошових потоків по видах господарської діяльності підприємства; - підвищення суми і якості чистого грошового потоку, генерованого господарською діяльністю підприємства.	3. Фінансовий контролінг: - своєчасне виявлення відхилень величини та строків формування вхідних і вихідних грошових потоків від індикаторних величин; - локалізація виявлених відхилень та проведення аналізу причин їх формування; - своєчасне інформування фінансового менеджера про виявлене відхилення; - обґрунтування та подання варіантів врахування відхилень під час прийняття подальших управлінських рішень.	3. Контроль за рухом грошових коштів: - своєчасне виявлення відхилень величини та термінів формування вхідних і вихідних грошових потоків від індикаторних величин; - своєчасне інформування про виявлене відхилення; - обґрунтування та подання варіантів врахування відхилень під час прийняття подальших управлінських рішень.	3. Оптимізація грошових потоків: - синхронізація збалансованості грошових потоків; - визначення грошових потоків прямим та непрямим методами; - розрахунок ліквідного грошового потоку.
4. Планування грошових потоків підприємства в розрізі їхніх видів.	4. Коригування планових величин: - перегляд цільових (прогнозних та планових) показників формування грошових потоків підприємства; - відстрочення формування вихідних грошових потоків (продлонгація заборгованості, реструктуризація боргів); - інкасація відстрочених вхідних грошових потоків (рефінансування боргових вимог до третіх осіб).	4. Облік і звітність. Визначення, реєстрація та класифікація інформації про грошові надходження та витрати для отримання підсумкових даних, які відображають досягнений результат і подаються у звітності.	4. Планування і прогнозування грошових потоків: - застосування матричного методу для виявлення і поводження зменшуваних грошових потоків; - складання платіжного календаря.
5. Контроль грошових потоків підприємства.			5. Розрахунки показників, що характеризують грошові потоки підприємства.

Джерело: складено автором на основі [1, 5, 7, 8]

Відповідно до таблиці 1 методологічний підхід Коваленка Л. О. до управління грошовими потоками підприємства вважаємо найбільш структурованим, адже аналіз грошових потоків у періоді, що передував звітному дозволить визначити ефективність використання грошових засобів з позиції його ліквідності і здатності вчасно розраховуватись за своїми зобов'язаннями. Завдяки плануванню руху грошових потоків досягається узгодження величини очікуваних грошових потоків з потребами фінансового забезпечення окремих господарських операцій підприємства. Основними цілями оптимізації грошових потоків являється забезпечення збалансованості їх обся-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

гів та синхронізації формування в часі, а також росту чистого грошового потоку підприємства. Контроль за рухом грошових коштів спрямовує процес управління за встановленими ідеальними моделями, коригуючи поведінку підконтрольного об'єкту і передбачає побудову систем контролю за грошовими активами, моніторинг виконання планових показників фінансово-господарської діяльності підприємства та дотримання встановлених значень, а облік і звітність складають інформаційну базу для аналізу грошових потоків за звітний період.

Висновки. Активні форми управління грошовими потоками дозволяють підприємству отримувати додатковий прибуток генеруючи безпосередньо його грошовими активами. Незважаючи на відмінності наведених методик реалізації процесу управління грошовими потоками, вони не виключають одна одну, а є одночасно етапами управління в цілому, причому кожен з них є вихідним для іншого. Здійснення в зазначеній послідовності етапи процесу реалізації ефективної системи управління грошовими потоками, дозволить підтримувати фінансову стійкість підприємства в процесі виробничо-господарської діяльності та розробляти подальшу стратегію і тактику.

Література

1. Бланк, И. А. Управление денежными потоками : учеб. пособие. / И. А. Бланк. – К. : Ника-Центр, 2007. – 752 с.
2. Бочаров, В. В. Финансовый менеджмент / В. В. Бочаров. - СПб. : Питер, 2007. – 192 с.
3. Ільїн, В. В. Фінансова цивілізація / В. В. Ільїн. – К. : Книга, 2007. – 528 с.
4. Ковалев, В. В. Финансовый анализ: Управление капиталом. Выбор инвестиций. Анализ отчетности / В. В. Ковалев. - 2-е изд., перераб. и доп. - М.: Финансы и статистика, 2000. – 512 с.
5. Коваленко, Л. О. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. / Л. О. Коваленко, Л. М. Ремньова. – К.: Знання, 2005. – 485 с.
6. Коласс, Б. Управление финансовой деятельностью предприятия. Проблемы, концепции и методы : учебное пособие / Б. Коласс. : пер. с фр., под ред. проф. Я. В. Соколова. – М. : Финансы, ЮНИТИ, 1997. – 436 с.
7. Кузнецова, И. Д. Управление денежными потоками предприятия : учебное пособие / И. Д. Кузнецова, под. ред. А. Н. Ильченко. – Иваново : Иван. гос. хим.-технол. ун-т., 2008. – 193 с.
8. Поддєрьогін, А. М. Фінансовий менеджмент : підручник / А. М. Поддєрьогін. – К.: КНЕУ, 2008. – 536 с.
9. Смит, А. Исследование о природе и причинах богатства народов / А Смит, пер. с англ. А. И. Самсонова. – М. : Соцэкгиз, 1962. – 684 с.
10. Сороківська, М. В. Фінансовий менеджмент (математичний інструментарій) : навч. посібник / М. В. Сороківська, О. І. Юсипович. – Львів : Новий Світ-2000, 2011. – 284 с.

References

1. Blank, I. A. (2007). *Upravlenie denezhnymi potokami : ucheb. posobie. [Cash flow management: textbook. manual]*. Kyiv: Nika-Tsentr [in Russian].
2. Bocharov, V. V. (2007). *Finansovyy menedzhment [The financial management]*. SPb.: Piter [in Russian].
3. Ilin, V. V. (2007). *Finansova tsyvilizatsiia [Financial civilization]*. Kyiv: Knyha [in Ukrainian].
4. Kovalev, V. V. (2000). *Finansovyy analiz: Upravlenie kapitalom. Vybory investitsiy. Analiz otchetnosti [Financial analysis: money management. The choice of investments. Reporting]*. Moscow: Finansy i statistika [in Russian].
5. Kovalenko, L. O., & Remnova, L. M. (2005). *Finansovyi menedzhment: navch. posib. [Financial management : textbook]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].
6. Kolass, B. (1997). *Upravlenie finansovoy deyatel'nostyu predpriyatiya. Problemy, kontseptsii i metody : uchebnoe posobie [The financial management of the enterprise. Problems, concepts and techniques : study guide]*. Moscow: Finansy, YUNITI [in Russian].
7. Kuznetsova, I. D., & Ilchenko, A. N. (Ed.). (2008). *Upravlenie denezhnymi potokami predpriyatiya: uchebnoe posobie [Management of cash flows of the enterprise: a training manual]*. Ivanovo. [in Russian].
8. Podderyohin, A. M. (2008). *Finansovyi menedzhment: pidruchnyk [Financial management: textbook]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].
9. Smit, A. (1962). *Issledovanie o prirode i prichinakh bogatstva narodov [An investigation of the nature and causes of the wealth of nations]*. Moscow: Sotsekgiz [in Russian].
10. Sorokivska, M. V., & Yusyovych, O. I. (2011). *Finansovyi menedzhment (matematychnyi instrumentarii): navch. posibnyk [Financial management (mathematical tools)]*. Lviv : Novyi Svit-2000 [in Ukrainian].

Надійшла 05.10.2015

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 351.84:364.05:338.43

Л. О. Лазутіна, молодший науковий співробітник

**УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ**

Анотація. Проведено аналіз стану соціальної сфери сільських територій, її фінансове забезпечення, визначено основні складові фінансового забезпечення та напрямки його поліпшення в період процесу проведення фінансової децентралізації. Надано пропозиції щодо покращення фінансування розвитку соціальної сфери та оптимізації існуючих коштів бюджетів сільських територій.

Ключові слова: бюджет, бюджетне фінансування, соціальна сфера, фінансова децентралізація, фінансове забезпечення, об'єднані громади, сільські території.

Л. А. Лазутіна, младший научный сотрудник

**СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ РАЗВИТИЯ СОЦИАЛЬНОЙ
СФЕРЫ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ**

Аннотация. Проведен анализ состояния социальной сферы сельских территорий, ее финансовое обеспечение, определены основные составляющие финансового обеспечения и направления его улучшения в период процесса проведения финансовой децентрализации. Даны предложения по улучшению финансирования развития социальной сферы и оптимизации существующих средств бюджетов сельских территорий.

Ключевые слова: бюджет, бюджетное финансирование, социальная сфера, финансовая децентрализация, финансовое обеспечение, объединенные общины, сельские территории.

L. O. Lazutina, Junior Researcher

IMPROVING OF FINANCIAL SUPPORT OF RURAL SOCIAL SPHERE

Abstract. The analysis of social services in rural areas, its financial support, the main components of the financial support and direction to improve it during the process of fiscal decentralization is made. The ways to improve the financing of social development and optimization of existing budgets of rural areas are suggested.

Keywords: budget, government funding, social services, taxes, fiscal decentralization, financial support, united community, rural areas.

Актуальність дослідження. Проведення адміністративної реформи з метою поліпшення фінансування розвитку сільських територій поки що не приносить очікуваних результатів. Попри велику кількість заходів, що реалізуються на державному рівні для забезпечення стабілізації соціально-економічного стану сільських територій України, ситуація у цій сфері складна. Як відмічено в урядовій Концепції Розвитку сільських територій схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 вересня 2015 р. № 995-р [1], основними причинами погіршення соціально-економічного та екологічного стану сільських територій є: відсутність цілісної послідовної державної політики, спрямованої на комплексний розвиток сільських територій, внаслідок підходу до сільських територій як виключно просторової бази сільськогосподарського виробництва, недостатність обсягів державної фінансової підтримки; обмеженість можливостей сільського населення для підвищення рівня своїх доходів; не розповсюдженість підприємницької ініціативи та кооперації. Має місце низька ефективність органів місцевого самоврядування через обмеженість ресурсів місцевих бюджетів, майже відсутнє кредитування, внутрішні та зовнішні інвестиції в розвиток сільських територій. Таким чином, зростає соціальна напруженість, загострюються

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

соціальні і трудові проблеми, занепадає інфраструктура, посилюється демографічна криза українського села. Окремо виділяється блок проблем, пов'язаних з недосконалістю податкової і бюджетної системи.

Постановка проблеми. Стан фінансового забезпечення місцевих бюджетів, які на даний час є основним джерелом розвитку соціальної сфери села, досить нестабільний. Зокрема, за даними бюджетного моніторингу, що проводився Інститутом бюджету та соціально-економічних досліджень у 2014 році, частка місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету сягає 20%, а у видатках – 43%. Темпи зростання видатків за ряд років не мають позитивної динаміки, зокрема у 2014 році таке зростання видатків (без урахування міжбюджетних трансфертів) склало 102%, тоді як у 2012 році було 124% [2]. Тому підходи до проблеми фінансового забезпечення розвитку сільських територій в сучасних умовах залишаються недостатньо дослідженими, потребують адекватного наукового супроводження та оцінки ефективності з метою спрямування реформ на стабільний розвиток.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням методології даного процесу присвячені праці О. Г. Булавки [3], М. Й. Маліка [3], Ю. О. Лупенко [3], О. Д. Радченко [4], Л. Д. Тулуша [5] та ін. Однак, нові завдання адміністративних реформ, що проводяться в Україні, висувають і нові вимоги методологічного забезпечення, а оскільки нинішній стан системи фінансування – незадовільний, проблема особливо актуальна. Науковцями і практиками підкреслюється, що перш за все, проблема розвитку сільських територій лежить у площині фінансового забезпечення. Ряд учених, зокрема Т. В. Мацибора [6], Є. І. Якуба, І. В. Прокопа, О. М. Бородіна та ін. наголошують на необхідності комплексного вирішення питань протягом усього періоду реформ, але поки що їх наукові розробки залишаються незатребуваними. Тому вдосконалення методологічних основ оцінки і оптимізації фінансового забезпечення є актуальною проблемою.

Метою дослідження є систематизація існуючих підходів та визначення системи заходів щодо поліпшення механізму фінансового забезпечення, який би задовольнив розвиток соціальної сфери сільських територій.

Основні результати дослідження. Фінансове забезпечення розвитку сільських територій є одним з індикаторів якості життя на селі. Скільки необхідно ресурсів, джерела їх формування та розподілу, повноваження місцевих бюджетів – усі ці складові формують рівень життя сільських жителів.

Стан соціальної сфери сільських територій в Україні нині перебуває в критичному стані. Зокрема, демографічна ситуація дуже складна і має чітку тенденцію до погіршення. Як свідчить статистика, на початок 2015 чисельність сільського населення України склала 13,26 млн. чол., а це свідчить, що протягом 2010-2014 рр. воно зменшилось на 8,2%. Щорічне зменшення сільського населення за ці роки в середньому склало 236,4 тис. чол. При цьому структура сільського населення наступна: 18,9% - діти у віці до 18 років і 22,8% – населення у віці 60 років і старше. Водночас майже в 2,5 тис. сільських населених пунктах питома вага населення у віці 60 років і старше становила понад 50%. Зменшується населення сіл, скорочується сільська поселенська мережа. У 2014 р. в порівнянні з 2000 р. середня кількість жителів на один населений пункт зменшилася з 560 до 496 осіб (на 12,9%), а в розрахунку на одну сільську раду – на 14,4%. За цей період з карти України зникло 342 села, тобто в середньому за рік 24 села [7].

Серед сільського населення 3,6 млн. чол. становили працюючі, причому 54,8% з числа зайнятих працювали за межами свого населеного пункту, з них переважна більшість (67,1%) – у містах і селищах міського типу. Основним видом зайнятості на селі залишається сільськогосподарська діяльність. За даними статистики, узагальненої вченими ННЦ «ІАЕ» [3; 7; 9], у сільській місцевості в 2014 р було зайнято 5,3 млн. чол. (на 32,5 тис. менше порівняно з 2013 р), в т.ч. неформально зайнятих – 2,3 млн. При цьому, середньорічна кількість зайнятих у сільському господарстві країни становить близько 3,7 млн. працівників, у тому числі в особистих підсобних господарствах – 3,1 млн. У сільгосп підприємствах на одного працівника припадало в 1990р. – 12,2 га, а в 2010 р – 35,6 га, в 2014 р – 42,8 га угідь. Всього по сільському господарству на працівника в середньому припадало 10,7 га угідь, по областях цей показник коливається від 2,5 до 22,3 га.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Економічні та соціальні процеси, що відбувалися в країні протягом 2006-2014 рр., привели до поглиблення проблем соціально-економічного розвитку в сільській місцевості, зокрема, в мережі установ соціальної інфраструктури села. Зменшилось загальне забезпечення сільських населених пунктів об'єктами соціальної сфери. Так, у порівнянні з попереднім соціальним обстеженням 2005 року, на 11,7% скоротилася кількість діючих шкіл. Зменшилася також кількість лікувальних закладів, розташованих у сільській місцевості – станом на 1 січня 2014 р діяла 221 лікарня (у 2005 році – 740), 13,5 тис. фельдшерсько-акушерських пунктів (у 2005 році – 14,7 тис.). Аналогічна ситуація склалася з наявністю об'єктів культурного призначення. Кількість сільських населених пунктів, на території яких знаходилися бібліотеки, клуби та будинки культури, в порівнянні з даними за станом на 1 листопада 2005 року зменшилася відповідно на 2,8% і 1,3% [10].

В Україні рівень бюджетної забезпеченості на виконання власних повноважень на 1 жителя є найнижчим серед європейських країн і досягає 28 євро [3], тоді як, наприклад, у Польщі – 305 Євро, у Словаччині, Угорщині та Латвії – в межах 200 євро. Тому закономірно, що проблема фінансового забезпечення розвитку сільських територій України стає пріоритетною в державній політиці та потребує пошуку нових ефективних форм і методів.

Економічна сутність системи фінансового забезпечення розвитку територій досить досліджена проблема. Законодавчі та нормативні акти визначають його як сукупність конкретних фінансових форм, бюджетних методів, важелів та інструментів, за допомогою яких забезпечується процес акумулювання достатніх фінансових ресурсів на локальному рівні, їх раціональне та ефективне використання з метою виконання органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень, реалізації основних заходів регіональної бюджетної політики [1].

Як зауважує М. В. Гончаренко [8], в дослідженнях фінансового забезпечення територій в науковій літературі зустрічаються такі поняття, як «механізм фінансового забезпечення», «політика фінансового забезпечення», «система фінансового забезпечення» тощо. При цьому найбільш поширеними об'єктами наукової дискусії є форми та джерела фінансування. Фінансове забезпечення реалізується через систему фінансування, яка може здійснюватися у трьох формах: самофінансування, кредитування і безповоротне фінансування з бюджету.

На обсяги фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування впливає безліч факторів, серед яких: розподіл повноважень між органами державної влади та місцевим самоврядуванням; розподіл доходних джерел державного та місцевих бюджетів відповідно до владних повноважень і функцій; організація міжбюджетних відносин та порядок надання трансфертів місцевим бюджетам з державного; фінансовий стан країни і реальні можливості органів місцевого самоврядування у сфері використання запозичених коштів (кредитів) і залучених (місцевих позик); конкретні зусилля органів місцевого самоврядування, спрямовані на забезпечення соціально-економічного розвитку територій, населених пунктів, пошук альтернативних джерел доходів [10].

На нашу думку, враховуючи визначення О. Л. Щербакової [11], фінансове забезпечення розвитку сільських територій слід розуміти як сукупність заходів, спрямованих на мобілізацію наявних, виявлення та залучення потенційних фінансових ресурсів держави, місцевої влади, суб'єктів господарювання, місцевої громади, а також ресурсів зовнішніх інвесторів і формування шляхом їх об'єднання фінансової основи для здійснення економічних процесів на відповідній території, реалізації запланованих соціальних програм, проектів, підтримки стабільного функціонування інфраструктури та вдосконалення місцевого життєвого середовища. Таким чином, досліджувана категорія набагато ширше термінів фінансового забезпечення місцевого самоврядування та місцевих органів влади, які мають більш вузьке значення.

В умовах зміни інституційних складових адміністративного управління, особлива роль відводиться проблемі пошуку джерел фінансових ресурсів. Нині розвиток сільських територій фінансується з державного та місцевого бюджетів. Фінансове забезпечення однієї з типових сільрад Глибоцького р-ну Чернівецької області наведено в табл. 1.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Таблиця 1

**Фінансове забезпечення сільської ради Глибоцького району
Чернівецької області за 2011-2015 рр., тис. грн.**

Показники	2011	2012	2013	2014	2015*	2015 % 2011
Доходів, всього:	1591,0	1638,2	2025,5	2508,4	2152,8	135,31
дотації	651,9	763,4	837,1	1087,1	-	-
субвенції	-	-	-	171,4	916,6	-
Власні доходи	563,5	535,1	571,3	627,7	1163,0	206,4
доходи спец. фонду	375,6	339,7	617,1	622,2	73,2	19,5
Витрати, всього:	1591,0	1638,2	2025,5	2508,4	2152,8	135,3
витрати сільської ради	423,1	660,3	684,8	586,8	951,66	224,9
дитячі заклади	534,2	613,3	701,1	880,9	900,64	168,6
заклади культури	159,1	202,3	247,2	256,6	285,5	179,4
спорт	5,0	4,7	5,0	5,0	5,0	100,0
капітальні видатки	410,9	42,6	329,7	556,0	10,0	2,4
благоустрій територій	58,7	115	57,7	223,1	-	-

* планові показники

Джерело: Складено на підставі звітності сільської ради

Як видно з таблиці 1, власні доходи в сільраді склали 35% в 2011 році, 25% в 2014 р і 54% в плані на 2015 рік. Саме для посилення фінансової спроможності місцевих громад здійснюється адміністративна реформа децентралізації [1]. Більшість великих, середніх і малих населених пунктів у свою дохідну частину бюджету отримали додаткові ресурси, зокрема уряд вирішив повністю залишати в місцевих бюджетах надходження від сплати державного мита, надання адміністративних послуг, податку на майно і всі місцеві збори, а також 80% екологічного податку (до-сі було 35%) і додатковий 5% акцизний збір.

При цьому передбачається, що переваги отримують об'єднані громади, бюджети яких прирівняють до бюджетів міст обласного значення та районів. Вони отримуватимуть 60% податку на доходи фізосіб (ПДФО) та ін. доходи. За офіційними повідомленнями уряду, а також за звітами багатьох обласних адміністрацій, станом на червень 2015 року, децентралізація влади призвела до зростання доходів місцевих бюджетів на 37% [12].

Аналіз формування доходної частини бюджету досліджуваної сільської ради свідчить про значну зміну показників за останні 5 років. Рівень державного фінансування катастрофічно скорочується. У 2015 році заплановано, що власні доходи складуть 54%, а це на 20% більше, ніж у 2009 р. Але й цього фінансування недостатньо, щоб покрити витрати сільської ради, а це свідчить про те, що залежність сільського бюджету від державного ще дуже значна (46% відсотків – це дотації та субвенції з районного та державного бюджетів), але ситуація значно краща ніж у попередньому році, коли власні доходи становили всього 25% від загального доходу.

У 2015 році для утримання дошкільних навчальних закладів, будинків культури і бібліотек села введені субвенції з районного бюджету. Медицина і освіта фінансуються субвенціями з державного бюджету, що дещо обмежує розпорядження цими коштами на місцях, а капітальні видатки взагалі не передбачені. При цьому, витрати безпосередньо на потреби сільської ради в загальних витратах склали 26% в 2011 р, 44% в плані на 2015 р хоча такий же показник був у 2012 р.

За нашими дослідженням бюджету сільської ради Глибоцького району Чернівецької області, рівень доходів в 2015 році зріс в 1,3 рази проти 2009 року, але наповнення бюджету за рахунок власних доходів і доходів спеціальних фондів (без офіційних дотацій і субвенцій) збільшилося в 1,08 рази, власні доходи зросли майже в 2 рази. Це свідчить про те, що сільська рада може здійснювати тільки основні функції, її доходи покривають лише соціально захищені статті видатків, а на розвиток сільських територій коштів катастрофічно не вистачає.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Співвідношення власних доходів до витрат збільшилося в 6 разів, частка власних доходів у загальних зростає. Тобто сільська рада в умовах скорочення бюджетного фінансування перейшла практично на самофінансування і в 2015 році на 54% залежить від власних доходів.

Поліпшення методології та практики фінансового забезпечення передбачає необхідність методичного обґрунтування усіх наявних джерел. Зокрема, значно поліпшити ситуацію з дохідною частиною сільського бюджету вже зараз може дозволений 5% збір від реалізації підакцизних товарів (за наявності точок реалізації). Для цього всередині сільського району між усіма його населеними пунктами необхідний оптимальний перерозподіл коштів, які збираються за рахунок цього акцизу в селах, що знаходяться в привілейованому становищі, мають на своїй території автозаправні станції, магазини, готелі як джерела суттєвих доходів місцевого бюджету.

Однак фінансова децентралізація в 2015 року не зменшила дефіцитності сільських бюджетів. Сільські ради кардинально різняться між собою джерелами і обсягами ресурсів, тому застосування централізованих правил розподілу, закріплення за радами рівня статей доходів не вирівнює їх умов життєдіяльності. Доцільно визначати розмір сільських бюджетів виходячи із забезпечення кожної громади соціальними стандартами по різних послугах, після чого вже регулювати фінансування трансфертів.

За дослідженнями науковців ННЦ «ІАЕ» [3], успішність сільської громади в умовах реформування місцевого самоврядування буде визначатися ресурсами та їх використанням. Необхідно закріплення за громадою всієї території та надання права нею розпоряджатися. Майже кожна громада має достатній земельний ресурс для організації господарства. Перспективним бачиться створення комунальних підприємств місцевих рад з диверсифікаційною діяльністю. В сільрадах потребує удосконалення облік населення, зайнятості, виробництва домогосподарств, діяльності на своїх територіях підприємств та організацій, які повинні бути підзвітні радам.

Об'єднання сіл у громади з більш економічно ефективними територіями розширить повноваження виконавчих органів об'єднаної територіальної громади. Їхні бюджети будуть прирівняні до бюджетів міст обласного значення та районів, крім зазначених податків, вони отримають ще й 60% ПДФО та інші доходи. Об'єднання громад дозволить також оптимізувати витрати і на утримання апарату управління, але при цьому фінансування медицини та освіти, яке зараз здійснюється централізовано, перейде на їх рівень.

В умовах проведення децентралізації та об'єднання районних сільських рад в одну громаду, можна припустити, що витрати бюджету громади скоротяться на 80%, насамперед за рахунок економії на утримання нинішніх сільських рад, який по дослідженому нами Глибоцькому району в 2014 році налічує 420 чол., а після об'єднання очікується достатнім для обслуговування приблизно 85 чол. У той же час, доходи збережуться на тому ж рівні.

Висновки. Надалі, основними напрямками поліпшення фінансування розвитку сільських територій мають стати: вплив органів влади на ставки основних податків, а також на надання пільг при їх сплаті; вдосконалення справляння податку на майно (розмір надходжень від його справляння буде стабільним); надання повноважень місцевим органам влади на вихід на національний фінансовий ринок для залучення додаткових фінансових ресурсів (інвестицій, кредитів); для розвитку територій всі податки повинні платитися за місцем реальної господарської діяльності; розробка програм розвитку територій сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості; залучення громадськості до складання видаткової частини бюджету.

Джерела формування місцевих бюджетів сільських територій в умовах децентралізації залежать від якості проведених реформ, від умілого розпорядження сільськими радами наявними адміністративними, технічними та людськими ресурсами.

Література

1. Лупенко, Ю. О. Інтеграція та самоорганізація аграрного бізнесу в умовах децентралізації влади / Ю. О. Лупенко, М. Ф. Кропивко, М. Й. Малік. - К. : ННЦ ІАЕ, 2015. – 444 с.
2. Радченко, О. Д. Формування державної політики бюджетної підтримки сільських територій / О. Д. Радченко // Вісник Львівської комерційної академії. – 2012. – №3. – С. 164-168.
3. Тулуш, Л. Д. Дохідна база сільських бюджетів в умовах фіскальної децентралізації в Україні / Л. Д. Тулуш // Економіка АПК. – 2015. - №3 – С.39-50.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

4. Мацибора, Т. В. Людський капітал як фактор інвестиційної привабливості / Т. В. Мацибора // Вісник Сумського національного аграрного університету. Фінанси і кредит. - 2013. - № 1. - С. 96-100.
5. Гончаренко, М. В. Финансовое обеспечение развития территорий: теоретический аспект [Електронний ресурс] / М. В. Гончаренко. - Режим доступу: www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/.../05.pdf
6. Розвиток сільських територій України : посібник для голів сільських і селищних рад / за ред. Ю. О. Лупенка, М. І. Пугачова, О. Г. Булавки. – К. : ННЦ ІАЕ, 2012. - 130 с.
7. Аналіз фінансових наслідків адміністративно-територіальної реформи [Електронний ресурс] // Проект SuFTAR Системне управління фінансування адміністративно-територіальної реформи. Портал FISCO-ID – Режим доступу : <http://fisco-id.com/download.php?m=an&l=ua&id=69>
8. Щербаківа, О. Л. Фінансове забезпечення соціально-економічного розвитку монофункціонального міста : автореф. дис... канд. держ. упр. : спец. 25.00.04 / О. Л. Щербаківа. – Запоріжжя, 2012. - 20 с.
9. Офіційний сайт Верховної ради України [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/>.

References

1. Lupenko, Yu. O., Kropyvko, M. F., & Malik, M. Y. (2015). *Intehratsiia ta samoorganizatsiia ahrarnoho biznesu v umovakh detsentralizatsii vlady [Integration and self-organization of agrarian business in the conditions of power decentralization]*. Kyiv: NNTs IAE [in Ukrainian].
2. Radchenko, O. D. (2012). Formuvannia derzhavnoi polityky biudzhethnoi pidtrymky silskykh terytorii [The formation of public policy budgetary support to rural areas]. *Visnyk Lvivskoi komertsiiinoi akademii - Bulletin of Lviv commercial Academy*, 3, 164-168 [in Ukrainian].
3. Tulush, L. D. (2015). Dokhidna baza silskykh biudzhetyv v umovakh fiskalnoi detsentralizatsii v Ukraini [The revenue base of rural governments in terms of fiscal decentralization in Ukraine]. *Ekonomika APK - Economics Of Agro Industrial Complex*, 3, 39-50 [in Ukrainian].
4. Matsyhora, T. V. (2013). Liudskiy kapital yak faktor investytsiinoi pryvabylosti [Human capital as a factor of investment attractiveness]. *Visnyk Sumskoho natsionalnoho ahrarnoho universytetu. Finansy i kredyt - Bulletin of Sumy national agrarian University. Finance and credit*, 1, 96-100 [in Ukrainian].
5. Goncharenko, M. V. (n.d.). *Finansovoe obespechenie razvitiya territoriy: teoreticheskiy aspekt [Financial support for the development of territories: the theoretical aspect]*. Retrieved from: www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/.../05.pdf [in Ukrainian].
6. Lupenka, Yu. O., Puhachova, M. I., & Bulavky, O. H. (2012). *Rozvytok silskykh terytorii Ukrainy : posibnyk dlia holiv silskykh i selyshchnykh rad [The development of rural areas of Ukraine : a Handbook for chairmen of village and settlement councils]*. Kyiv: NNTs IAE [in Ukrainian].
7. Analiz finansovykh naslidkiv administratyvno-terytorialnoi reformy [Analysis of the financial impact of the administrative-territorial reform]. *Proekt SuFTAR Systemne upravlinnia finansuvannia administratyvno-terytorialnoi reformy. Portal FISCO-ID – The project SuFTAR System management financing of the administrative-territorial reform. Portal FISCO ID*. Retrieved from: <http://fisco-id.com/download.php?m=an&l=ua&id=69> [in Ukrainian].
8. Shcherbakova, O. L. (2012). *Finansove zabezpechennia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku monofunktsionalnoho mista [Financial support for socio-economic development of monofunctional city]*. (Candidate of thesis dissertation thesis). Zaporizhzhia [in Ukrainian].
9. Ofitsiinyi sait Verkhovnoi rady Ukrainy [The official website of the Supreme Rada of Ukraine]. (n.d.). *zakon4.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/>. [in Ukrainian].

Надійшла 14.10.2015

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

УДК 674:630*6

А. В. Кунденко, к. е. н., доцент,
О. В. Михайловська, к. е. н., доцент,
Я. Ю. Гавриленко, студент

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ВИКОРИСТАННЯ
ВІДХОДІВ ДЕРЕВИНИ В УКРАЇНІ**

Анотація. У даній статті зосереджується увага на проблемі низького рівня комплексного використання деревини. Визначено, що велика частка деревинної сировини переходить у відходи, які майже не використовуються, при цьому вони можуть слугувати цінним матеріалом у різних галузях промисловості. Наведено класифікацію відходів деревини та структурний баланс відходів у лісозаготівельному виробництві. Розглянуто світовий досвід використання відходів деревини та сформовано організаційно-економічний механізм їх використання.

Ключові слова: лісозаготівельна промисловість, лісоматеріали, відходи деревини, сировина, виробництво, організаційно-економічний механізм.

А. В. Кунденко, к. э. н., доцент
Е. В. Михайловская, к. э. н., доцент
Я. Ю. Гавриленко, студент

**ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЙ МЕХАНИЗМ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ОТХОДОВ
ДРЕВСИНЫ В УКРАИНЕ**

Аннотация. В данной статье сосредотачивается внимание на проблеме низкого уровня комплексного использования древесины. Определено, что большая часть древесного сырья переходит в отходы, которые почти не используются, при этом они могут служить ценным материалом в различных отраслях промышленности. Приведена классификация отходов древесины и структурный баланс отходов в лесозаготовительном производстве. Рассмотрен мировой опыт использования отходов древесины и сформирован организационно-экономический механизм их использования.

Ключевые слова: лесозаготовительная промышленность, лесоматериалы, отходы древесины, сырье, производство, организационно-экономический механизм.

Kundenko, A. V., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Mykhailovska, O. V., Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Ya. Yu. Havrylenko, Student

**ORGANIZATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM OF USE OF THE WOOD WASTE IN
UKRAINE**

Abstract. This article is focused on the problem of low-level complex use of wood. It is determined in the article that a large proportion of a wood material goes to waste, which is almost not used, and it can be a valuable material in various industries. The classification of waste wood and the structural balance of waste in timber production are proposed. The world experience of using a wood waste is considered. Current organizational and economic mechanism of use of wood waste is identified.

Keywords: forest industry, lumber, wood waste, raw materials, production, organizational and economic mechanism.

Актуальність теми дослідження. Однією з особливостей розвитку сучасного світу є підвищена увага світової спільноти до проблем раціональності і ефективності використання енергоресурсів, впровадження технологій енергозбереження та пошуку відновлюваних джерел енергії.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Необхідність розробки та впровадження програм енергозбереження в Україні обумовлює актуальність теми дослідження.

Постановка проблеми. Зростаючі темпи споживання викопних джерел енергії і обмеженість їх запасів вимагають активного впровадження альтернативної енергетики.

На сьогоднішній день, у контексті сталого розвитку, в Україні гостро постають питання раціонального використання ресурсів лісу як джерела сировинної бази для деревообробної промисловості та як сировини для опалення, вироблення енергії.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблеми використання відходів деревини розглянуті в наукових працях таких вчених: Г. Г. Гелетухи, А. В. Горшеніної, В. Е. Лотоша, С. А. Генсірука, О. А. Голуба, А. М. Дейнеки, А. П. Петрова, С. В. Почінкова, М. В. Римара, І. М. Синякевича та ін.

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Швидкі зміни у зовнішньому середовищі вимагають приділення належної уваги дослідженню теперішньої ситуації у сфері лісокористування, комплексної класифікації відходів деревини, можливих напрямків їх використання. Подальшого дослідження вимагає питання формування організаційно-економічного механізму використання відходів деревини в Україні в сучасних умовах.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних та еколого-економічних аспектів раціонального використання відходів деревини в Україні та формування організаційно-економічного механізму їх використання.

Виклад основного матеріалу. Загальна площа земель лісового фонду України становить 10,8 млн. га, з яких вкрито лісовою рослинністю 9,5 млн. га, що складає 15,7% території України. Ліси розташовані дуже нерівномірно. Вони сконцентровані переважно в Поліссі та в Українських Карпатах [3].

Найбільшого розвитку лісозаготівельна промисловість досягла в Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Чернігівській, Волинській, Рівненській, Житомирській областях.

Основними лісозаготівельниками в Україні є підприємства-держлісгоспи, інші підприємства різних відомств та організації, яким надані у користування землі лісового фонду, а також підрядні колективи, котрі проводять лісозаготівлі за договорами [7].

У нашій державі лісопромисловий комплекс характеризується малоефективним рівнем використання деревної сировини, так як відсутнє широкомасштабне застосування сучасних мало- і безвідходних технологій, що призводить не тільки до безповоротних втрат високотехнологічного і екологічно чистого природного матеріалу, але і сприяє погіршенню стану навколишнього середовища. Щорічно на підприємствах лісопромислового комплексу утворюється велика кількість відходів переробки деревини, що вимагає їх негайної утилізації [11].

На сучасному етапі розвитку суспільства поведження з відходами, наряду з іншими екологічними проблемами, посідає одне з чільних місць у системі екологічної безпеки і забезпечення сталого розвитку країни [9]. Їх вирішення пов'язано з необхідністю узгодження комплексу екологічних, економічних і соціальних завдань і вимагає постійних системних зусиль з боку органів управління, науковців та громадськості.

За визначенням, наведеним у Законі України «Про відходи» [5], відходами є будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі людської діяльності і не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення.

Серед основних видів відходів, які утворюються на деревообробних підприємствах, можна виокремити виробничо-технологічні: кускові, обапіл, рейки, обрізки, відструги та вирізки, стружка, відсіви тріски технологічної, залишки кори, тирсу та інші [9].

Законом передбачено два альтернативних напрями поведження з відходами: утилізація (використання відходів як вторинних матеріальних чи енергетичних ресурсів) та видалення (в основному шляхом захоронення та знищення або знешкодження) [9].

Первинні лісові відходи, які є частиною лісосічних відходів (порубкових решток), для задоволення енергетичних потреб України нині практично не використовуються. Хмиз та дерева малого діаметра вибираються під час перших доглядів за лісом і, відповідно до нинішньої лісогосподарської практики, залишаються для перегнивання, тоді як компоненти крони, гілки та інша біо-

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

маса, що з'являються після проведення рубок головного користування, спалюються. Така практика є недоцільною в сучасних умовах з економічної точки зору, з урахуванням зростання попиту на лісову біомасу як в Україні, так і в більшості європейських країн [6].

Серед факторів, що впливають на втрати деревини та використання відходів, варто виділити: загальноекономічні (ціна на лісові ресурси, природний і якісний склад сировини, умови транспортування) та внутрішньовиробничі (технологія виробництва, умови зберігання деревини тощо) [13].

У деревообробній промисловості відходи і втрати деревної сировини та матеріалів утворюються на всіх стадіях виробничого процесу. Відходи лісозаготівельних робіт складають 21% від усєї маси деревини і близько 14% запасу лісосічного фонду (рис. 1).

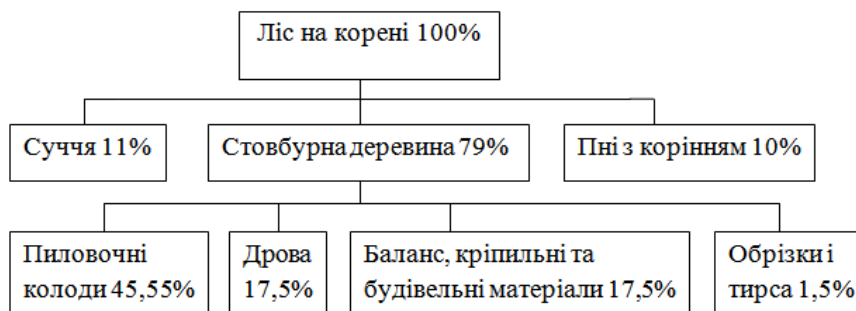

Рис. 1. Структурний баланс відходів у лісозаготівельному виробництві [15]

Варто зазначити, що частка відходів розподіляється таким чином [8]:

- відходи крон - їх вихід залежить від породи деревини і коливається від 6% (береза) до 14% (сосна) та 18% (ялина) щодо об'єму стовбурної деревини;
- пні та коріння, що залишаються після проведення лісозаготівельних робіт на лісосіці. Пні складають 3% від об'єму стовбура, коріння - 18% деревини від наземної частини стовбура та крони;
- хмиз;
- відходи верхівок і суччя: у соснових, кедрових і листяних лісах: 11-14%; у ялинових: 14-17%; у березових, осикових та інших м'яколистяних лісах: 8-10%; у дубових - 10-20% від загального об'єму гілок.
- відходи у формі козирків та відщепів при торцюванні і переробці на сортименти у вигляді відкоріньків.

Розглянемо напрями використання деревних відходів.

Відходи деревини доцільно використовувати для отримання енергії, оскільки тепла віддача палива, яке отримано з деревної біомаси, цілком відповідає традиційному паливу (наприклад, одну тону вугілля можна замінити 4,2 куб. м. таких відходів). Одним із способів утилізації деревної біомаси є пряме спалювання з метою отримання енергії. Значні переваги деревного палива полягають в його екологічній чистоті: деревина не містить сірку, хлор та інші шкідливі для атмосфери елементи. З іншого боку, невикористана деревна біомаса створює небезпеку для природного середовища, адже розкладаючись, призводить до викиду в повітря метану, забруднення річок і загибелі флори та фауни. Поліпшити енергетичні показники деревної біомаси дозволяє використання технології брикетування. Так, кубічний метр тирси або стружки вологістю 15% при згорянні виділяє 500-600 тис. ккал, в той час як такий же обсяг паливних брикетів при згорянні дає від 4 до 5 млн. ккал [13].

Згідно ст. 9 Закону України «Про альтернативні види палива» [4], економічний механізм стимулювання у сфері альтернативних видів палива включає такі організаційно-економічні заходи: створення системи державних стандартів у сфері альтернативних видів палива; застосування економічних важелів і стимулів для підприємств, установ, організацій і громадян, діяльність яких

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

пов'язана з розробками і впровадженням маловідходних ресурсозберігаючих та екологічно безпечних технологій у процесі використання нетрадиційних та поновлюваних джерел енергії; надання юридичним і фізичним особам субсидій, дотацій, податкових, кредитних та інших пільг для стимулювання розробок і впровадження нових технологій, обладнання, матеріалів у процесі виробництва альтернативних видів палива, стимулювання інвестиційної діяльності і запровадження новітніх технологій у цій сфері шляхом створення пільгового режиму іноземним інвесторам, створення спеціального інформаційного фонду з метою накопичення, систематизації та поширення інформації про наявність в Україні нетрадиційних джерел та видів енергетичної сировини.

Біопаливо являє собою альтернативне джерело енергозабезпечення. Як відомо, основними його видами є етанол і біодизель.

Провідними виробниками етанолу у світі є США і Бразилія. На них припадає по 45% світового виробництва. Решта 10% виробляється Венесуелою, Колумбією, Аргентиною, Таїландом, Індією, Японією, Канадою.

В США та країнах Європи влада стимулює виробництво біопалива за допомогою різноманітних бюджетних заходів, насамперед податкового характеру. Відповідні податкові пільги діють, зокрема, у Німеччині, Франції, Бельгії, Нідерландах.

Податкова підтримка «нової енергетики» в країнах ЄС проявляється в податкових пільгах на придбання і монтаж відповідного обладнання, у звільненні біопалива від податків та акцизів, а також субсидуванні цін і тарифів на зелену «енергію». В окремих країнах використання біопалива надає право на державні субсидії (Бельгія, Франція, Швеція, Італія), знижки по ПДВ (Австрія, Нідерланди), знижки по інших податках (Австрія, Бельгія, Франція, Нідерланди, Швеція, Греція, Італія).

На думку експертів Комісії ЄС, доля біопалива сьогодні цілком залежить від податкових виключень. Україні варто звернутись до європейського досвіду стимулювання використання біопалива, скориставшись вже напрацьованими і апробованими схемами [10].

На даний час в Україні великі кускові відходи використовують для виробництва дрібної продукції, тарної дощечки, штапетника, покрівельної плитки, штукатурної і покрівельної драні, іграшок, предметів домашнього вжитку, найпростіших меблів (шафок, вішалок, підставок, полицок, ящиків тощо).

Дрібні за розміром кускові відходи на підприємствах можуть бути перероблені на технологічну тріску, яка використовується як сировина у виробництві ДВП і ДСП, у целюлозному та хімічному виробництвах, у виробництві біопалива тощо.

Хвоя і листя слугують цінною сировиною для виробництва ефірних масел, хвойно-вітамінного борошна, яке вживається як добавка до кормів тварин і риб, хвойних лікувальних екстрактів, хлорофіло-каротинової пасти, що застосовується як лікувальний засіб і сировина для виготовлення косметичної продукції [15].

Іншим напрямком переробки кускових відходів лісопиляння є їх розкрій на заготівлі невеликого перерізу з подальшим використанням для тари або для склеювання.

Основна маса тирси використовується як паливо, а також у целюлозно-паперовій, гідролізній, хутряній промисловості, у виробництві деревного борошна, промисловості будівельних матеріалів і в сільському господарстві. У складі сировини для гідролізної промисловості частка тирси може досягати 70%. У хутряній промисловості для чищення шкурок використовують тирсу берези або твердолистяних порід. У виробництві будівельних і плитних матеріалів з в'язкими речовинами теж використовуються тирса (тирсобетон, деревобетон, гіпсотирсові блоки, арболіт). У сільському господарстві тирсу використовують як підстилку для великої рогатої худоби і добавки до добрива. Перспективним є використання тирси в якості сировини для виробництва сульфатної целюлози [11].

Краща сировина для одержання целюлози (яка потім використовується у виробництві паперу та картону) – кускові відходи лісопиляння, які утворюються з периферійної частини стовбурної деревини.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Деревні відходи використовуються і у виробництві тарного картону – ефективного замітника ділової деревини. Відомо, що 1 тонна тарного картону замінює 10 кубічних метрів пиломатеріалів або 15 кубічних метрів пиловочника, необхідних для виробництва ящиків.

Деревостружкові плити виготовляються гарячим пресуванням подрібнених деревних частинок, змішаних з речовиною. З цих плит роблять меблі, панелі, будівельні конструкції, корпуси приладів, тару (крім харчової), контейнери, стелажі. Велика частина плит – близько двох третин – використовується у виробництві меблів. Для додавання декоративних властивостей плити облицюють шпоною, паперово-шаруватими пластиками, обробляють лакофарбовими матеріалами. Причому обробний матеріал, зокрема декоративний папір, може відтворити текстуру деревини будь-яких цінних порід.

З відходів лісопиляння, деревообробки, лісозаготівель і низькоякісної деревини, подрібнених до заданих розмірів на спеціальному обладнанні, виробляють дерево-волокнисті плити. Застосовуються вони в якості конструкційного, облицювального або ізоляційного матеріалу, в меблевій промисловості.

Деревні плити можна робити з будь-яких видів відходів – з сучків, гілок, зламаних вершинок, малорозмірної деревини, які в целюлозно-паперовій промисловості менш ефективні через знижений вміст целюлози.

Цінні продукти одержують піддаючи деревину гідролізу, заснованому на розщепленні складних цукрів на прості при взаємодії їх з водою в присутності каталізаторів.

При біохімічній переробці з відходів деревини виробляють етиловий (винний) спирт і білкові речовини, при хімічній переробці – фурфурол, що використовується в якості розчинника або сировини для синтетичних смол, плівкоутворювальних матеріалів, медичних препаратів.

Також деревні відходи можуть з успіхом використовуватись у виробництві тарних комплектів, щитового паркету, килимово-рейкових і рейкових щитів, товарів народного споживання, будівельних матеріалів з подрібнених деревних відходів, тирси і стружок, в суміші з цементом або вапном [15].

За кордоном деревні відходи широко застосовуються у різних напрямках виробництва (табл. 1) [12, 14].

Таблиця 1

Особливості використання відходів деревини у різних країнах

Країна	Особливості
США	- Виробництво органічних добрив; - енергохімічне використання; - виробництво деревоволокнистих і деревостружкових плит, тарного картону; - широке впровадження корувальних верстатів і щепорізних машин, що забезпечує виробництво чистої тріски (без кори) більш високої якості, збільшує її вихід і знижує собівартість.
Канада	- Основна кількість відходів використовується у виробництві целюлози, причому одну чверть з них складає тирса, завдяки впровадженню методу безперервного варіння целюлози.
Фінляндія	- Більше 85% відходів споживається в целюлозно-паперовій промисловості; - варильна тріска і, частково, тирса використовуються в якості сировини на целюлозних підприємствах. Тирса є основною сировиною для заводів з виробництва деревостружкових і деревоволокнистих плит.
Швеція	- Серед відходів переважає деревна тріска – близько 60%, яка являє собою основу для виробництва ДВП і ДСП.
Норвегія	- Найбільша частка спрямовується на виробництво плит і целюлози.

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

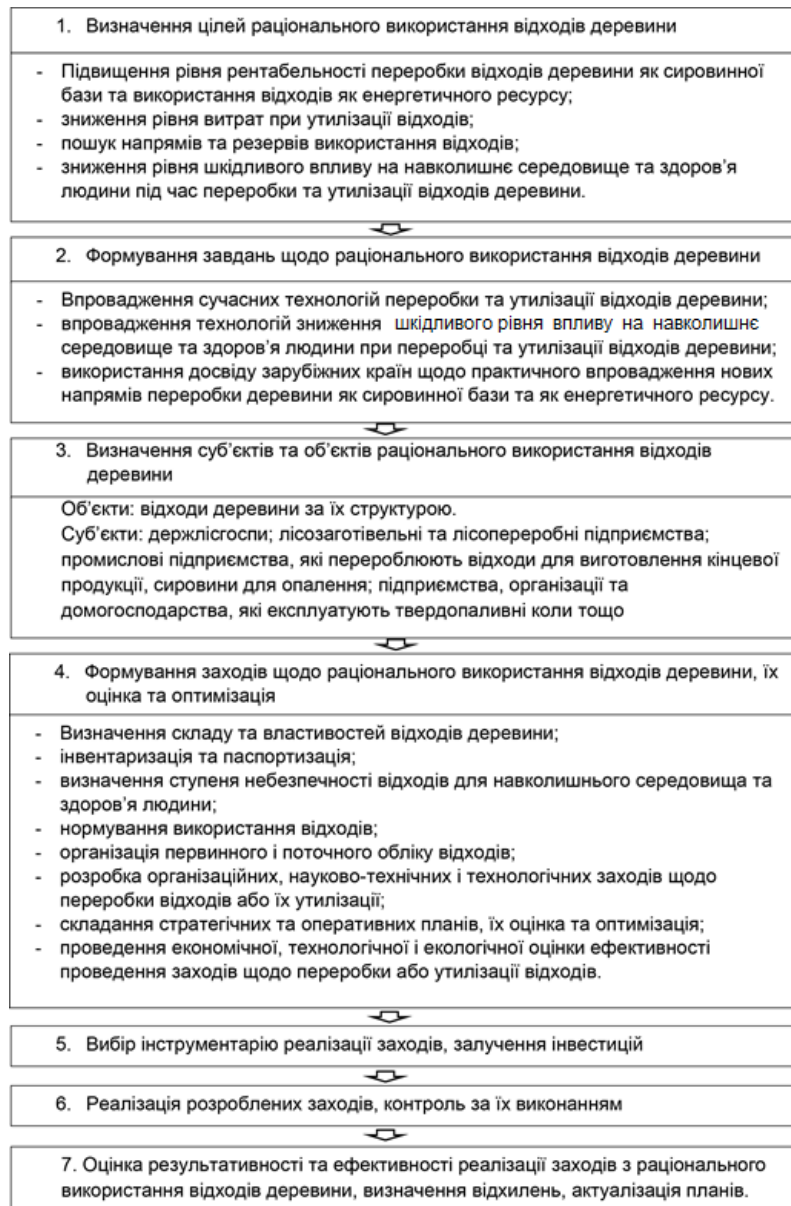

Рис. 2. Організаційно-економічний механізм управління використанням відходів деревини [1, 2]

Доцільно виділити ряд інноваційних напрямів використання відходів деревини, котрі отримали розвиток за кордоном сьогодні:

- отримання енергії кондиційної якості із забруднених промислових відходів деревини (наприклад, відпрацьованих дерев'яних шпал);
- отримання різних видів рідкого палива. Близько 90% світового виробництва біодизельного палива припадає на країни ЄС. Сьогодні існують методи, що дозволяють з відходів деревини отримати рідке паливо, хімічні речовини, починаючи від скипидару і закінчуючи найскладнішими високомолекулярними сполуками. З вище переліченого найбільший інтерес становлять кускові відходи лісопиляння. Щорічно на їх частку припадає близько 22%, крім того, 12% відходів складає тирса [11].

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

У рамках даного дослідження представимо поетапно структуру організаційно-економічного механізму управління раціональним використанням відходів деревини (рис. 2).

Даний механізм запропоновано для використання суб'єктами господарювання. Цілі запропонованого механізму орієнтовані на підвищення рівня рентабельності процесів переробки та утилізації відходів деревини, а також зниження рівня шкідливого впливу на навколишнє середовище та здоров'я людини. Серед основних завдань можна виділити пошук і впровадження нових технологій, реінжиніринг процесів переробки та утилізації відходів деревини, зниження рівня впливу на зовнішнє середовище та здоров'я людини. В якості суб'єктів даного механізму визначено підприємства, організації та домогосподарства, які займаються переробкою відходів деревини для виготовлення кінцевої продукції, їх використання як енергетичного ресурсу.

Наведені на рис. 2 заходи слід відобразити в довгострокових та оперативних планах з подальшою оптимізацією, що дозволить провести попередню оцінку їх реалізованості та ефективності. Після залучення інвестиційних ресурсів та прийняття управлінських рішень щодо вибору інструментів організації, контролю та управління виникає можливість реалізації сформованих планів. На основі оцінки показників виконання планів слід визначати відхилення фактичних показників від планових, оцінку їх виконання. Це дозволить провести актуалізацію планів та сформувати подальші цілі організації процесів переробки відходів деревини.

Висновки. У ході дослідження визначено, що в наш час актуальним як у світі, так і в Україні є питання обмеженості та швидкого скорочення ресурсів лісу, а також додаткових можливостей використання відходів деревини та їх утилізації. Раціональним, економічно та екологічно доцільним шляхом вирішення вищезазначених питань є комплексне використання відходів деревини, що утворюються на всіх стадіях виробничого процесу.

При цьому важливим фактором є врахування накопиченого досвіду промислово розвинутих країн щодо напрямків використання відходів деревини, зокрема виготовлення біопалива. Доцільним буде запровадити запозичену за кордоном бюджетну підтримку, податкові, адміністративні та інші заходи, спрямовані на створення сприятливих ринкових умов розвитку.

Переробка деревних відходів дозволить забезпечити населення недорогими та якісними енергоносіями, створить додаткові ресурси для виробництва товарів народного споживання, матеріалів будівельного призначення.

Запропонований організаційно-економічний механізм використання відходів деревини дозволить поетапно організувати процеси переробки відходів деревини як сировини для виготовлення промислової продукції, сировини для опалення, а також знизити рівень шкідливого впливу цих процесів на навколишнє середовище та здоров'я людини.

Література

1. Види деревних відходів та їх використання [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://bio.ukrbio.com/ua/articles/2315/>.
2. Вовк, Ю. Організаційно-економічний механізм управління раціональним використанням ресурсів [Електронний ресурс] / Ю. Вовк // Соціально-економічні проблеми і держава. - 2011. - Вип. 1 (4). - Режим доступу : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vuyrvr.pdf>.
3. Гелетуха, Г. Г. Оцінка енергетичного потенціалу біомаси в Україні. - Ч. 1. Відходи сільського господарства та деревинна біомаса / Г. Г. Гелетуха, Т. А. Железна, М. М. Жовмір [та ін.] // Промислова теплотехніка. - 2010. - Т. 32. - № 5. - С. 58-65.
4. Про альтернативні види палива: Закон України №1391-XIV, від 14.01.2000 р. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1391-17>.
5. Про відходи : Закон України № 187/98-ВР, від 05.03.1998 р. [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80>.
6. Енергетичний потенціал біомаси в Україні / П. І. Лакида, Г. Г. Гелетуха, Р. Д. Васишин [та ін.]; відповід. наук. ред. д. с-г. н, проф. П.І. Лакида; Навчально- науковий інститут лісового і садово-паркового господарства НУБіП України. - К.: Видавничий центр НУБіП України, - 2011. - 28 с.
7. Лісопромисловий комплекс. Регіональна економіка. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://bio.ukrbio.com/ua/articles/2315/http://studbook.com.ua/book_regionalna-ekonomka-teksti-lekcij-onlajn-chastina-2_693/15_6.2.5.-lisopromislovij-kompleks.
8. Максимів, В. М. Аналіз, особливості, проблеми та досвід використання додаткових ресурсів сировини – відходів та вживаної деревини. НЛТУ України [Елетронний ресурс] / В. М. Максимів, С. В. Гайда. - Режим доступу: http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Lisove-gospodarstvo-l-p-dpromyslovist/2007_33/33_63-72.pdf

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

9. Поводження з відходами на деревообробному підприємстві [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://derevoobrobnyk.com/povodzheniya-z-vidhodami-na-derevoobrobnomu-pidpriyemstvi/>.
10. Прутська, О. О. Державне регулювання розвитку ринку біопалива в Україні / О. О. Прутська // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. - №1 (5). – С. 179-182.
11. Пуцентейло, П. Р. Еколого-економічні аспекти використання відходів деревини / П. Р. Пуцентейло, М. Б. Свинтух // Інноваційна економіка. – 2013. – №2. – С. 135-139.
12. Рудаков, Ю. А. Особенности развития лесной промышленности в Финляндии / Ю. А. Рудаков // Наука и бизнес: пути развития. - 2013. - №2. – С. 47-50.
13. Свинтух, М. Б. Використання відходів деревини для отримання енергії / М. Б. Свинтух // Економічні проблеми сталого розвитку : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті проф. Балацького О. Ф. / За заг. ред. О.В. Прокопенко. - Суми : СумДУ, 2013. - Т. 1. – С. 241-243.
14. Свинтух, М. Б. Світовий досвід використання відходів деревини [Електронний ресурс] / М. Б. Свинтух // Сталий розвиток економіки. – 2014. - №1. – С. 109-115. – Режим доступу: <http://library.tneu.edu.ua/>
15. Стецюк, Н. Деякі аспекти аналізу втрат сировини та використання відходів у деревообробній промисловості [Електронний ресурс] / Н. Стецюк // Соціально-економічні проблеми і держава. - 2012.- Вип. 2 (7). - С. 81-88. - Режим доступу: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12snyudp.pdf>.

References

1. Vydy derevnykh vidkhodiv ta yikh vykorystannia [Types of wood waste and their use]. (n.d.). *bio.ukrbio.com* Retrieved from: <http://bio.ukrbio.com/ua/articles/2315/>. [in Ukrainian].
2. Vovk, Yu. (2011). Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm upravlinnia ratsionalnym vykorystanniam resursiv [Organizational-economic mechanism of rational use of resources]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava - Socio-economic problems and the state, 1 (4)*. Retrieved from: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2011/11vyvrvr.pdf>. [in Ukrainian].
3. Heletukha, H. H., Zhelezna, T. A., & Zhovmir, M. M. (2010). Otsinka enerhetychnoho potentsialu biomasy v Ukraini. - Ch. 1. Vidkhody silskoho hospodarstva ta derevynna biomasa [Assessment of energy potential of biomass in Ukraine. - Part 1. Agricultural residues, woody biomass]. *Promyslova teplotekhnika - Industrial heat engineering, Vol. 32, 5*, 58-65. [in Ukrainian].
4. Pro alternatyvni vydy palyva: Zakon Ukrainy #1391-XIV, vid 14.01.2000 r. [About alternative fuels: Law of Ukraine #1391-XIV from 14.01.2000]. (2000). *zakon0.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1391-17>. [in Ukrainian].
5. Pro vidkhody : Zakon Ukrainy # 187/98-VR, vid 05.03.1998 r. [On waste: Law of Ukraine #187/98-VR of 05.03.1998]. (1998). *zakon3.rada.gov.ua* Retrieved from: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80>. [in Ukrainian].
6. Lakyda, P. I., (Ed.). Heletukha, H. H., & Vasylyshyn, R. D. (2011). *Enerhetychnyi potentsial biomasy v Ukraini [The energy potential of biomass in Ukraine]*. Kyiv: Vydavnychiy tsentr NUBiP Ukrainy [in Ukrainian].
7. Lisopromyslovyyi kompleks. Rehionalna ekonomika. [Timber industry complex. Regional economy.]. (n.d.). *bio.ukrbio.com/ua* Retrieved from: http://bio.ukrbio.com/ua/articles/2315/http://studbook.com.ua/book_regionalna-ekonomka-teksti-lekcij-onlajn-chastina-2_693/15_6.2.5.-lisopromyslovij-kompleks. [in Ukrainian].
8. Maksymiv, V. M., & Haida, S. V. (2007). *Analiz, osoblyvosti, problemy ta dosvid vykorystannia dodatkovykh resursiv syrovyny – vidkhodiv ta vzhivanoj derevyny. NLTU Ukrainy [Analysis, features, problems and experience in the use of additional resources of raw materials – waste and used wood. NLTU Ukraine]*. Retrieved from: http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/Lisove-gospodarstvo-l-p-dpromyslovist/2007_33/33_63-72.pdf [in Ukrainian].
9. Povodzhenia z vidkhodamy na derevoobrobnomu pidpriyemstvi [Waste management of the woodworking enterprise]. (n.d.). *erevoobrobnyk.com* Retrieved from: <http://derevoobrobnyk.com/povodzheniya-z-vidhodami-na-derevoobrobnomu-pidpriyemstvi/>. [in Ukrainian].
10. Prutska, O. O. (2010). Derzhavne rehuliuвання розвитку rynku biopalyva v Ukraini [State regulation of development of the biofuels market in Ukraine]. *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu - Bulletin of Zaporizhzhya national University, 1 (5)*, 179-182. [in Ukrainian].
11. Putsenteilo, P. R., & Svyntukh, M. B (2013). Ekolohe-ekonomichni aspekty vykorystannia vidkhodiv derevyny [Ecological and economic aspects of using waste wood]. *Innovatsiina ekonomika - Innovation economy, 2*, 135-139. [in Ukrainian].
12. Rudakov, Yu. A. (2013). Osobennosti razvitiya lesnoy promyshlennosti v Finlyandii [Features of development of forest industry in Finland]. *Nauka i biznes: puti razvitiya - Science and business: ways of development, 2*, 47-50. [in Russian].
13. Svyntukh, M. B., & Prokopenko, O.V. (2013). Vykorystannia vidkhodiv derevyny dlia otrymannia enerhii [The use of waste wood for energy]. *Proceedings from: Mizhnarodnoi nauково-praktychnoi konferentsii, prysviachenoi pamiati prof. Balatskoho O. F. Ekonomichni problemy staloho rozvytku. - International scientific-practical conference dedicated to memory of Professor Balatskiy E. F. Economic problems of sustainable development. (Vol. 1. p.p. 241-243)*. Sumy : SumDU [in Ukrainian].
14. Svyntukh, M. B. (2014). Svitovyi dosvid vykorystannia vidkhodiv derevyny [The international experience of wood waste use]. *Stalyi rozvytok ekonomiky - Sustainable economic development, 1*, 109-115. Retrieved from: <http://library.tneu.edu.ua/> [in Ukrainian].
15. Stetsiuk, N. (2012). Deiaki aspekty analizu vtrat syrovyny ta vykorystannia vidkhodiv u derevoobrobniy promyslovosti [Some aspects of the analysis of losses of raw materials and waste usage in woodworking industry]. *Sotsialno-ekonomichni problemy i derzhava - Socio-economic problems and the state, 2 (7)*, 81-88. Retrieved from: <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12snyudp.pdf>. [in Ukrainian].

Надійшла 25.09.2015

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

УДК 368

В. В. Виговська, к. е. н., доцент**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ СТРАХОВОГО РИНКУ**

Анотація. В даній статті проведено критичний аналіз наукових поглядів щодо трактування сутності страхового ринку та визначення його місця у фінансовій системі країни з позиції системного, політекономічного, відтворювального й інституціонального підходів. Сформовані підходи до розкриття досліджуваного явища стали науковою платформою для побудови авторської позиції. Охарактеризовано ієрархічний взаємозв'язок понять «економіка», «фінанси», «страхування». Проаналізовано еволюцію теорій страхування.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, фінансова система, страховики, страхувальники, страховий фонд.

В. В. Выговская, к. э. н., доцент**ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СУТИ СТРАХОВОГО РИНКА**

Аннотация. В данной статье проведен критический анализ научных взглядов относительно трактовки сущности страхового рынка и определения его места в финансовой системе страны с позиции системного, политэкономического, воспроизводственного, а также институционального подходов. Сформированные подходы к раскрытию исследуемого явления стали научной платформой для построения авторской позиции. Охарактеризовано иерархическую взаимосвязь понятий «экономика», «финансы», «страхование». Проанализировано эволюцию теорий страхования.

Ключевые слова: страхование, страховой рынок, финансовая система, страховщики, страхователи, страховой фонд.

V. V. Vyhovska, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor**INSURANCE MARKET: THEORETICAL ASPECTS**

Abstract. This article provides a critical analysis of scientific views regarding the interpretation of the essence of the insurance market and determines its place in the country's financial system from the perspective of the system, political economy, reproductive and institutional approaches. Formed approaches to disclosure of the phenomenon under investigation have become the scientific platform for the construction of the author's position. Hierarchical relationship of the concepts of "Economy", "Finance", "insurance" is characterized. We analyzed the evolution of the insurance theories.

Keywords: an insurance, an insurance market, a financial system, an insurers, a policyholders, an insurance fund.

Постановка проблеми. Страховий ринок є важливою складовою сучасної економіки, в якій відіграє низку ключових функцій. Від рівня його розвитку залежить здатність економічної системи до розподілу і трансформації ризиків, оскільки в рамках фінансового середовища регулюється процес вилучення системного ризику з сектора реальної економіки у фінансовий. Відтак, питання дослідження сутності страхового ринку, його ролі у висхідному поступу економіки країни залишаються актуальними та потребують подальших наукових розвідок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливі положення щодо сутності страхового ринку та його ролі у фінансовій системі країни містяться в наукових працях українських вчених, таких як В. Д.Базилевич, Н. М. Внукова, О. О. Гаманкова, О. А.Гвозденко, О. О. Журавка, О. В.Козьменко, С. С.Осадець, В. Й Плиса, Н. В. Ткаченко, В. М.Фурман та інших. Підкреслюючи вагомість сформованих в економічній науці теоретичних поглядів щодо трактування сутності

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

«страхового ринку», слід зазначити, що дане питання залишається актуальним і потребує подальшого вивчення.

Метою статті є узагальнення й поглиблення наукових підходів до визначення сутності страхового ринку та його ролі в економіці країни.

Виклад основного матеріалу. Страхування є одним з ефективних інструментів гарантування якісних змін в економіці України, її активної інтеграції та взаємодії зі світовим економічним простором, підвищення конкурентоспроможності та іміджу країни, врахування викликів нової економіки та принципів формування соціально відповідальної держави.

На рис. 1 представлена субординація різних економічних категорій і понять, на основі якої можна простежити, з одного боку, опосередкований ієрархічний взаємозв'язок понять «економіка», «фінанси», «страхування», а з іншого боку, взаємозв'язок категорії «страхування» і поняття «страховий ринок», яке є похідним від зазначеної категорії. Економічна сутність, функції та роль страхування реалізуються в системі страхових відносин, організаційно-фінансова специфіка яких реалізуються через політику в галузі страхування на основі науково обґрунтованої концепції та практичної реалізації наукових знань про страхування. Страхування являє собою багатопланову економічну категорію, що має фінансову, організаційну, управлінську, правову та інституційну сутність.

Прийнято вважати, що страхування як бізнес було започатковано в XVII столітті в лондонській кав'ярні Едварда Ллойда. За часів розвитку судноплавства та міжнародної торгівлі купці шукали нові ринки збуту, в процесі чого терпіли чималі збитки через крах та зникнення кораблів або внаслідок атак піратів. Вирішення виявлених проблем відбулося шляхом створення фондів особливого призначення для допомоги особам, що отримали фінансові збитки. Таким чином, з'явилася спільнота зацікавлених осіб з відшкодування матеріальної шкоди на основі солідарної відповідальності, тобто можливості розподілення збитків між учасниками такого об'єднання.

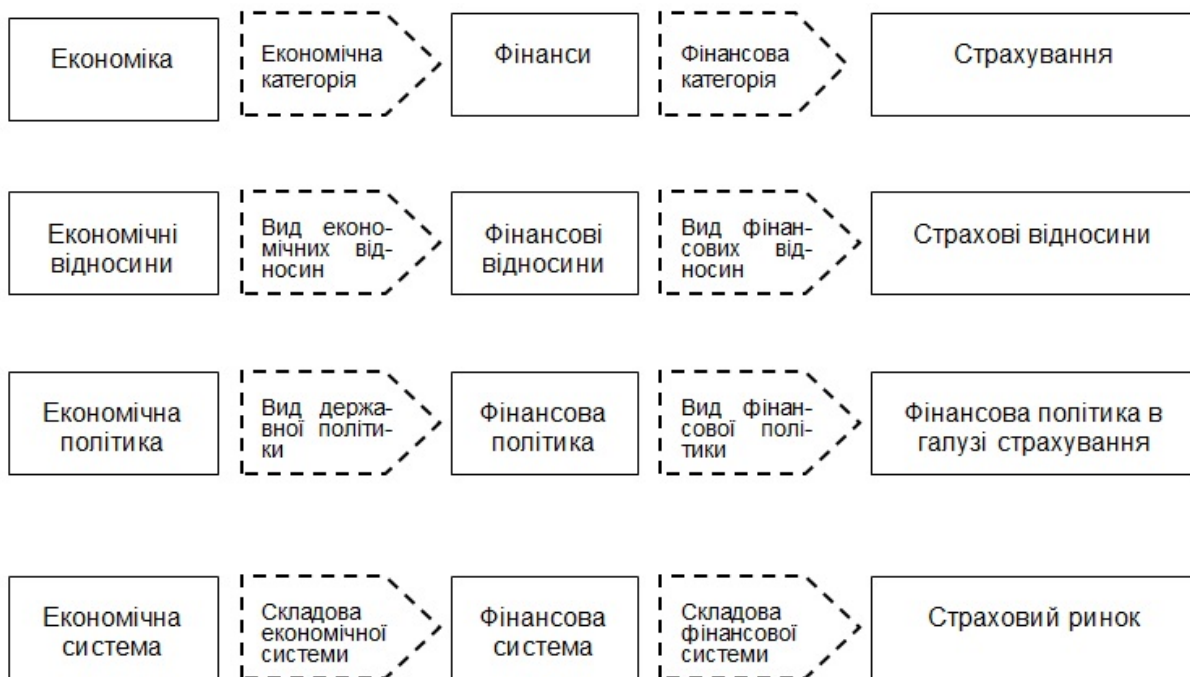

Рис. 1. Графічне представлення субординації поняття «страховий ринок»

Джерело: побудовано автором

Як фінансова категорія, страхування – це сукупність грошових відносин з приводу перерозподілу національного доходу і частини національного багатства для задоволення економічних інтересів суспільства і його громадян щодо компенсації збитків від пошкодження або втрати

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

майна. Як організаційна категорія, страхування являє собою регламентовану нормами права діяльність суб'єктів господарювання та інших учасників відносин у сфері господарювання з приводу компенсації завданих збитків особам, які постраждали внаслідок настання страхових випадків за рахунок заздалегідь акумульованих коштів. Як управлінська категорія, страхування відображає прямі і зворотні зв'язки між керуючою підсистемою (суб'єкти страхування) і керованою підсистемою (страхові фонди) при виконанні функцій управління (планування, організація та контроль) з метою підвищення результативності та ефективності страхових відносин. Як інституційна категорія, страхування являє собою сукупність базових і додаткових (комплементарних) інститутів, що еволюціонують у часі, при цьому, зберігають свою сутність, але змінюють форми прояву.

Сьогодні в науковому товаристві спостерігається достатньо велика кількість різнопланових методологічних підходів до визначення поняття «страховий ринок» та щодо його місця у фінансовій системі країни в цілому. Теоретичний аналіз визначень страхового ринку вказує на те, що існуючі суттєві розбіжності в інтерпретації даного поняття пояснюються тим, що його зміст розкривається через виокремлення однієї або декількох характерних рис, які на думку того чи іншого автора є змістовоутворюючими. Саме за цими основоположними рисами можна узагальнено систематизувати точки зору різних науковців щодо трактування поняття «страховий ринок» в окремі концептуальні підходи.

Виходячи із вищезазначеного, вважаємо за необхідне дати оцінку існуючим теоретичним підходам до визначення сутності поняття «страховий ринок» (табл.1) та сформулювати концептуальні засади трактування його змісту.

Узагальнюючи позиції учасників дискусії щодо визначення змісту страхового ринку, виокремимо чотири принципових підходи до трактування сутності страхового ринку та його сучасного змістового наповнення: відтворювальний, системний, політекономічний та інституціональний.

Насамперед пропонуємо розглянути відтворювальний підхід, який розкриває зміст страхового ринку через економічні відносини, що складаються між суб'єктами страхового ринку з приводу розподілу і перерозподілу грошових коштів, акумульованих у страхові фонди, які призначені для страхового захисту матеріальних і нематеріальних цінностей страхувальників страховиками.

Сформовані страхові фонди мають дихотомічний характер, оскільки з одного боку вони мають чітку цільову спрямованість (відшкодування збитків страхувальникам та застрахованим), а з іншого боку страховики використовують зібрані страхові премії для інвестиційної діяльності.

Страхові відносини, що виникають між страхувальником і страховиком, є економічними за своєю суттю, оскільки вони пов'язані із формуванням грошових фондів (страхових фондів) і перерозподілом їх у разі настання страхових подій. Економічні відносини, засновані на інтересах головних суб'єктів страхового ринку страхувальника і страховика, можна розглядати в розрізі страхових відносин з приводу сплати внесків до страхового фонду і страхових відносин щодо виплат страхового відшкодування.

З огляду на висловлене, зазначимо, що страховий ринок дозволяє забезпечити безпечність кругообігу суспільного капіталу. Відтворення обумовлене накопиченням еventуальних ризиків і загроз, які призводять до зниження стійкості в економічних відносинах та звуження відтворювального процесу, що проявляється через структурно-функціональні кризи. А відтак, в умовах розширеного відтворення рівень розвитку страхового ринку є одним з головних індикаторів соціально-економічної стабілізації суспільства. Іншими словами, зростання економічного і технічного потенціалу країни, збільшення суспільного багатства відбуваються за одночасного зростання економічних, техногенних і соціальних ризиків, а отже обумовлюють об'єктивну необхідність створення системи страхових відносин, що гарантує компенсацію фінансових і матеріальних збитків.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Таблиця 1

Основні дефініції "страховий ринок"*

Автор 1	Визначення 2
Політекономічний підхід (розглядає страховий ринок як сукупність економічних відносин з приводу купівлі-продажу страхової послуги (страхового захисту))	
О. А. Гвозденко [7]	Страховий ринок представляє собою сукупність економічних відносин по купівлі-продажу страхової послуги, яка відображається у захисті майнових інтересів фізичних і юридичних осіб при настанні страхових випадків за рахунок грошових коштів (внесків, премій) страхувальників. Обов'язковою умовою існування страхового ринку є наявність попиту на страхові послуги і страховиків, які здатні задовольнити ці потреби.
С. В. Мочерний [8]	Страховий ринок – це сукупність організаційно-економічних і відносин економічної власності з приводу купівлі-продажу страхових послуг між страховиками, страхувальниками та посередниками.
С. С. Осадець [14]	Страховий ринок – це сфера економічних відносин, у процесі яких формуються попит і пропозиція на страхові послуги та здійснюється акт їх купівлі-продажу. Невірно відносити до страхового ринку усі форми надання страхового захисту, бо не для всіх притаманна купівля-продаж. Так, відносини купівлі-продажу не виникають при відшкодуванні збитків із централізованих фондів або із фондів самострахування.
В. В. Шахов [20]	Страховий ринок – це особлива соціально-економічна структура, певна сфера грошових відносин, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формуються пропозиція і попит на неї. У широкому значенні страховий ринок представляє собою усю сукупність економічних відносин з приводу купівлі-продажу страхового продукту.
Д. А. Навроцький [12]	Страховий ринок є складовою фінансового ринку, що представляє особливе соціально-економічне середовище, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист, формується попит і пропозиція на нього, а сукупність всіх його суб'єктів функціонує в системі економічних, фінансових, договірних, інформаційно-консультаційних та інших відносин, що обумовлені необхідністю страхової послуги і виникають між ними на всіх етапах її надання.
В. М. Фурман [18]	Страховий ринок – це система стійких економічних відносин між покупцями (споживачами, вигодонабувачами), посередниками і продавцями, а також страховиками і регуляторними органами, пов'язаних із формуванням попиту, пропозиції та ціни на прямий страховий захист і перестраховання, які матеріалізуються у страхових, перестраховальних і супутніх послугах у певній країні, групі країн чи міжнародному масштабі, що піддається регулюванню.
Я. Шумелда [21]	Страховий ринок – економічні відносини в межах певної території, в процесі котрих формуються попит, пропозиція і ціна на страхові продукти, укладаються договори страхування та виконуються зобов'язання згідно з ними.
Системний підхід (розглядає страховий ринок як складову фінансового ринку)	
В. Д. Базилевич [3]	Страховий ринок – це частина фінансового ринку, де об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формується попит і пропозиція на нього.
О. О. Журавка [9]	Страховий ринок є складовою фінансового ринку і визначається двома чинниками: по-перше – існує об'єктивна необхідність у страховому захисті, що зумовлює утворення ринку страхових послуг; по-друге – грошова форма організації фондів забезпечення страхового захисту пов'язує цей ринок з фінансовим.
О. О. Гаманкова [6]	Страховий ринок є складовою як фінансового ринку (ринку грошей і ринку капіталів – оскільки на цих ринках страхові компанії розміщують свої капітали, використовуючи певні фінансові інструменти), так і ринку фінансових послуг, оскільки страхові компанії як фінансові посередники залучають кошти страхувальників, продаючи страхові послуги.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА*Продовження табл.1*

1	2
І. Ю. Юргенс[21]	Страховий ринок – це ринковий компонент національної системи страхування країни.
Н. М. Внукова[5]	Страховий ринок – це складна багатофакторна динамічна система, що становить діалектичну єдність двох систем – внутрішньої системи (страхові продукти, система організації продажу страхових полісів і формування попиту, гнучка система тарифів, власна інфраструктура страховика) і зовнішнього оточення (система взаємодіючих сил, що оточують внутрішню систему ринку і впливають на неї).
Відтворювальний підхід (розглядає страховий ринок як сукупність економічних відносин з приводу формування та використання страхового фонду)	
Ю. В. Євченко, О. М. Залетов[10]	Визначають страховий ринок як сукупність фінансово-економічних відносин, завдяки яким перерозподіляється частина національного доходу та сукупного суспільного продукту шляхом особливого методу утворення страхового фонду грошових ресурсів.
Н. А. Феоктістова[17]	Страховий ринок визначається як сукупність економічних відносин, які виникають при формуванні і використанні коштів страхового фонду за допомогою реалізації механізму купівлі-продажу страхової послуги за участю страхових організацій, покупців страхових послуг, інших юридичних і фізичних осіб.
В. Й. Плиса[13]	Страховий ринок – форма організації грошових відносин з формування та розподілу страхового фонду для забезпечення страхового захисту суспільства.
Інституціональний підхід (розглядає страховий ринок як сукупність різних інститутів)	
А. А. Циганов[19]	Страховий ринок є сукупністю різних інститутів і відповідних їм механізмів, діючих в цілях зниження транзакційних витрат, обмежуючих і структуруючих поведінку економічних агентів з приводу створення, купівлі-продажу і споживання страхових послуг. При цьому під економічними агентами розуміються страхувальники, страховики і представники інфраструктури страхового ринку.
О. В. Козьменко[11]	Страховий ринок – сукупність інститутів і механізмів по створенню, купівлі-продажу і споживанню страхових послуг

*Систематизовано автором

Разом із цим, сформовані страхові фонди можуть бути використані для інвестиційної діяльності, і таким чином бути джерелом фінансування розширеного відтворення.

Особливість відтворювального підходу полягає в тому, що вказується на джерело формування грошових фондів та напрямки їх розподілу. А отже доцільно звернути увагу на розкриття напрямів використання сформованих страхових фондів. Узагальнюючи сказане, можна констатувати, що логічно було б зосередити увагу й на напрямках використання сформованих страхових фондів.

Наступний підхід теоретичного обґрунтування суті страхового ринку, який позиціонується в економічній літературі як поліекономічний, здійснює узагальнення страхового ринку через відносини, які виникають між ринковими суб'єктами у процесі купівлі-продажу об'єктів ринку за умови вільного кон'юнктурного ціноутворення обміну товарами. Суб'єкти страхового ринку представлені страхувальниками, страховиками та посередниками. Необхідно зазначити, що страхові посередники все ще відіграють другорядну роль на вітчизняному страховому ринку. Проте зростаюча роль класичного страхування, а також прагнення України впровадити світові стандарти роботи можуть в перспективі посилити їх роль та зумовити появу, поряд зі страховими агентами, брокерами, нових видів посередників. До комплементарних суб'єктів страхового ринку можна віднести перестраховиків, котрі поряд з головними суб'єктами страхового ринку вступають у відносини, пов'язані з організацією перерозподілу грошових коштів в процесі страхування, співстрахування, перестраховування. Характерною рисою співстрахування та перестраховування є розподіл відповідальності серед страхових організацій.

Страховий інтерес, пов'язаний із задоволенням майнового інтересу в процесі страхування, це свідомо потреба власника майна в захисті майнового інтересу методом трансферу ризику – його передачею – страховику, тобто за допомогою страхування, яке утримує три елементи стра-

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

хового захисту – матеріальний, юридичний, психологічний. [1, с.56]. Інтерес страховика полягає в отриманні можливості перестраховування на більш вигідних умовах порівняно з обумовленими у страховому договорі, хоча існують обмеження в часі при реалізації інтересу.

Взаємодія головних суб'єктів страхового ринку може здійснюватися напряду або за допомогою посередників, які більш гнучко реагують на зміни попиту та пропозиції на страховому ринку, а також оперативно просувають страхові послуги. Таким чином, страхові посередники сприяють взаємодії страхувальників і страховиків у розробці умов укладення договору, а також виконують ряд організаційних функцій зі збору інформації на страховому ринку, надають послуги при виплаті страхових премій та отриманні страхового відшкодування, консультують клієнтів щодо страхових сум і страхового відшкодування при настанні страхового випадку.

Наведені вище функції страхових агентів і страхових брокерів вказують на організаційно-економічний характер їх діяльності у сфері розподілу і перерозподілу страхових фондів. Отже, економічні відносини, в які вступають комплементарні суб'єкти страхування, за своїм змістом є організаційно-економічними, оскільки пов'язані з організаційно-управлінськими аспектами перерозподілу грошових коштів.

Вищесказане дозволяє зробити висновок про створення складної системи економічних відносин, носіями яких є головні суб'єкти страхового ринку, і організаційно-економічних відносин, носіями яких виступають комплементарні суб'єкти страхового ринку.

Розвиток економічних і організаційно-економічних відносин обумовлює розвиток загальних і специфічних функцій страхового ринку, пов'язаних із суспільною необхідністю страхування через особисте страхування, майнове страхування, страхування відповідальності, страхування економічних ризиків тощо.

Розвиток страхового ринку як сукупності економічних і організаційно-економічних відносин залежить від поглиблення суспільного поділу праці, розвитку фінансового ринку, появи на ринку все більшої кількості страхових суб'єктів і появи нових видів страхових послуг.

Досліджуючи економічну сутність страхового ринку необхідно виокремити використання системного підходу.

Системний підхід до розкриття змісту страхового ринку диктує необхідність його розгляду з позиції складу учасників страхового ринку та характеру їх взаємодії, порядку організації та функціонування ринку, принципів та особливостей його регулювання.

Страховий ринок з позиції системного підходу розглядають як сукупність взаємопов'язаних елементів, що утворюють систему, яка одночасно є підсистемою іншої системи, а саме складовою частиною фінансового ринку. Елементами страхового ринку виступають страховики, страхувальники, перестраховики, посередники, взаємодія між якими представлена системою прямих і непрямих взаємозв'язків і взаємозалежностей.

Страховий ринок пов'язаний із сегментами фінансового ринку, оскільки сприяє розподілу збитків і відшкодуванню втрат у всіх сегментах фінансового ринку. Це відбувається тому, що страхові внески акумулюються в страхові фонди, які створюються з метою перерозподілу грошових коштів при страхуванні ризиків та відшкодуванні збитків при настанні страхового випадку.

Вивчення взаємозв'язків складових страхового ринку дозволяє розглядати його як економічну систему, що створює умови для організації купівлі-продажу страхових послуг, де здійснюється перерозподіл страхових внесків, забезпечується підпорядкування цих умов правовим та інституційним нормам.

В свою чергу, прихильники інституційного підходу визначають страховий ринок через сукупність різних інститутів.

Нагадаємо, що сучасний інституціоналізм передбачає розгляд економічних проблем у взаємозв'язку з проблемами соціальними, політичними, етичними і правовими. Головним поняттям інституційної теорії є поняття "інститут". Інститути – це форми і межі діяльності людей, прийняті в суспільстві традиції, звичаї, норми поведінки.

Сформовані підходи до розкриття досліджуваного явища досить повно розкривають сутність страхового ринку, структуру та елементи, що входять до його складу, закономірності розвитку та взаємозв'язку з іншими ринками і світовим страховим ринком, а також з позиції регулювання

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

страхового ринку за допомогою інституційних інструментів. Поділяючи слушну думку вітчизняних і зарубіжних науковців щодо природи страхового ринку, вважаємо за необхідне зазначити, що у вищевикладених трактуваннях відсутній акцент на взаємодії економічних інтересів учасників страхового ринку як найважливішої передумови розширення сфери страхових відносин в країні та забезпечення стійкого функціонування ринкових інститутів.

З точки зору автора, страховий ринок являє собою економічні відносини з приводу захисту економічних інтересів держави, корпоративного сектора, домогосподарств та забезпечення стійкого функціонування ринкових інститутів за допомогою механізму перерозподілу ризиків через мобілізацію фінансових ресурсів у страхові фонди на основі сплати страхових премій та здійснення руху грошових потоків в економіці.

На думку автора, запропоноване визначення охоплює всі сторони економічного змісту категорії «страховий ринок». По-перше, розкриває специфіку страхового ринку, яка полягає у формуванні та використанні коштів страхового фонду. По-друге, у процесі функціонування страхового ринку між його суб'єктами виникають певні економічні відносини щодо захисту економічних інтересів та забезпечення стійкого функціонування ринкових інститутів через механізм перерозподілу ризиків. По-третє, суб'єктами є не тільки продавці і покупці, а й інші юридичні та фізичні особи – учасники страхового ринку (держави, корпоративний сектор, домогосподарства тощо). При цьому, позиція автора щодо визначення суті страхового ринку не суперечить відомим трактуванням, акумулює в собі їх основні характеристики, описує форму і зміст поняття.

Висновки. Проведене дослідження існуючих теоретичних підходів до трактування сутності страхового ринку дає можливість зробити висновок, що страховий ринок являє собою складну багатофакторну динамічну систему взаємозв'язків щодо захисту економічних інтересів держави, корпоративного сектору, домогосподарств та забезпечення стійкого функціонування ринкових інститутів. Страховий ринок взаємодіє з іншими ланками фінансової системи та забезпечує відтворювальний процес від різного роду небезпек. А отже, висхідний розвиток економіки країни багато в чому залежить від ефективності функціонування страхового ринку, від ступеню його задіяності у відтворювальному процесі в якості дієвого важеля нейтралізації негативного впливу ендогенних та екзогенних факторів.

Література

1. Александрова, М. М. Економічний та страховий інтерес та їх вплив на страхові відносини [Електронний ресурс] / М. М. Александрова. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/2675/1/8.pdf>
2. Аржевітін, С. М. Чому і як слід реформувати систему гарантування вкладів / С. М. Аржевітін // Вісник НБУ. – 2010. – № 11. – С. 3-7.
3. Базилевич, В. Д. Страхова справа : навчальний посібник / В. Д. Базилевич, К. Базилевич. - Вид. 3-тє, перер. і доп. - К.: Знання, 2003. - 250с.
4. Балук, Н. Р. Визначення впливу комунікаційних засобів на поведінку споживачів страхових послуг Західного регіону / Н. Р. Балук. // Регіональна економіка. - 2011. - № 2. - С. 151-156.
5. Внукова, Н. М. Страхування: теорія та практика : навч.- метод. посіб. / Н. М. Внукова, В. І. Успенко, Л. В. Временко. – Х. : Бурун Книга, 2004. –376 с.
6. Гаманкова, О. О. Ринок страхових послуг України: теорія, методологія, практика: монографія / О. О. Гаманкова. – К. : КНЕУ, 2009. – 283 с.
7. Гвозденко, А. А. Страхование : учеб. / А. А. Гвозденко– М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 464 с.
8. Економічний енциклопедичний словник: у 2 т. Т. 2 / [за ред. С.В.Мочерного.]. – Львів: Світ, 2006. – 568 с.
9. Журавка, О. С. Науково-методичні засади стратегічного розвитку страхового ринку України : дис... на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : спец. 08. 00. 08 / О. С. Журавка ; Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми : [Б. В.], 2010. - 205 с..
10. Залетов, О. М. Страхування: навчальний посібник / О. М. Залетов. - К.: Між. Агенція "BeeZone", 2003. - 304с
11. Козьменко, О. В. Нові вектори розвитку страхового ринку України : монографія / О. В. Козьменко, С. М. Козьменко, Т. А. Васильєва ; керівник авт. проекту д. е. н., проф.. О. В. Козьменко. - Суми : Університетська книга, 2012. - 316 с.
12. Навроцький, Д. А. Формування страхового ринку України : автореф. дис... канд. екон. наук: 08.04.01 / Навроцький Денис Анатолійович ; НАН України, Ін-т екон. прогнозування. - К., 2005. - 18 с.
13. Плиса, В. Й. Страхування : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / В. Й. Плиса. - К. : Каравела, 2005. - 391 с.
14. Стойко, О. Я. Фінанси: навч. посіб. / О. Я. Стойко, Д. І. Дема; за ред. О.Я. Стойка. – К.: Алерта, 2014. – 432 с.
15. Страхування : підручник / [керівник авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець, д-р эк. наук, проф.]. – 2-ге вид., доп. і переробл. – К. : КНЕУ, 2002. – 599 с.
16. Ткаченко, Н. В. Інвестиційна діяльність страхових компаній : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / Н. В. Ткаченко; НАН України. Ін-т екон. прогнозування. — К., 2004. — 20 с.

ФІНАНСИ. БАНКІВСЬКА СПРАВА

17. Офіційний сайт Національної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/742.html>.

18. Феоктистова, Н. А. Формирование системы методов диагностики региональных страховых рынков: дисс. канд. экон. наук / Н. А. Феоктистова.; Хабаровская государственная академия экономики и права. – 2005. – 190 с.

19. Фурман, В. М. Страховий ринок в Україні: проблеми становлення та стратегія розвитку: автореф. дис. д-ра экон. наук: 08.04.01 / В. М. Фурман; Держ. установа "Ін-т економіки та прогнозування НАН України". – К., 2006. – 36 с.

20. Цыганов, А. А. Основы организации страхования в Интернете / А. А. Цыганов, А. В. Быстров. — М. : Анкил, 2005. — С.16-17.

21. Шахов, В. В. Страхование / В. В. Шахов. – М. : Анкил, 2002. – 248 с.

22. Шумелда, Я. Страхування: навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей / Я. Шумелда. - Видання друге, перероблене і доповнене. – Тернопіль: Джура, 2006. – 296 с.

23. Юргенс, И. Системный подход к определению понятия «национальная система страхования» / И. Юргенс // Страховое дело. - 2000. - № 8.

References

1. Aleksandrova, M. M. (n.d.). *Ekonomichniy ta strakhoviy interes ta yikh vplyv na strakhovi vidnosyny [Economic and insurable interest and its impact on the insurance relationship]*. Retrieved from: <http://eztuir.ztu.edu.ua/2675/1/8.pdf> [in Ukrainian].

2. Arzhevitin, S. M. (2010). Chomu i yak slid reformuvaty systemu harantuvannya vkladiv [Why and how to reform the Deposit guarantee system]. *Visnyk NBU - Herald national Bank*, 11, 3-7. [in Ukrainian].

3. Bazylevych, V. D., & Bazylevych, K. (2003). *Strakhova sprava : navchalnyi posibnyk [Insurance : tutorial]*. Kyiv: Znannia [in Ukrainian].

4. Baluk, N. R. (2011). Vyznachennia vplyvu komunikatsiinykh zasobiv na povedinku spozhyvachiv strakhovykh posluh Zakhidnoho rehionu [Determine the impact of communications media on the behavior of consumers of insurance services Western region]. *Rehionalna ekonomika - Regional economy*, 2, 151-156 [in Ukrainian].

5. Vnukova, N. M., Uspalenko, V. I., & Vremenko, L. V. (2004). *Strakhuvannia: teoriia ta praktyka : navch.- metod. posib. [Insurance: theory and practice : textbook]*. Kharkiv: Burun Knyha [in Ukrainian].

6. Hamankova, O. O. (2009). *Rynok strakhovykh posluh Ukrainy: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia [The insurance market of Ukraine: theory, methodology, practice: monograph]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

7. Hvozdenko, A. A. (2006). *Strakhovanye : ucheb. [Insurance : textbook.]*. Moscow: TK Velby [in Russian].

8. Mochernoho, S.V. (2006). *Ekonomichniy entsyklopedychnyi slovnyk: u 2 t. T. 2 / [Economic encyclopedic dictionary: in 2 Vol. Vol 2]*. Lviv: Svit [in Ukrainian].

9. Zhuravka, O. S. (2010). *Naukovo-metodychni zasady stratehichnoho rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy [Scientific-methodical bases of strategic development of the insurance market of Ukraine]*. (Candidate of science dissertation thesis). Sumy. [in Ukrainian].

10. Zaliyev, O. M. (2003). *Strakhuvannia: navchalnyi posibnyk [Insurance: tutorial]*. Kyiv: Mizh. Ahentsiia "BeeZone [in Ukrainian].

11. Kozmenko, O. V., Kozmenko, S. M., & Vasyliieva, T. A. (2012). *Novi vektory rozvytku strakhovoho rynku Ukrainy: monohrafiia [New vectors of development of the insurance market of Ukraine : monograph]*. Sumy: Universytetska knyha [in Ukrainian].

12. Navrotskyi, D. A. (2005). *Formuvannia strakhovoho rynku Ukrainy [The formation of the insurance market of Ukraine]*. (Candidate of science dissertation thesis). Kyiv [in Ukrainian].

13. Plysa, V. Y. (2005). *Strakhuvannia : navch. posib. dlia stud. vyshch. navch. zakl. [Insurance: textbook. for students of higher educational establishments]*. Kyiv: Karavela [in Ukrainian].

14. Stoiko, O. Ya. (Ed.). & Dema, D. I. (2014). *Finansy: navch. Posib. [Finance: textbook.]*. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].

15. Osadets, S. S. (Ed.). (2002). *Strakhuvannia : pidruchnyk [Insurance : the textbook]*. Kyiv: KNEU [in Ukrainian].

16. Tkachenko, N. V. (2004). *Investytsiina diialnist strakhovykh kompanii [Investment activity of insurance companies]*. (Candidate of science dissertation thesis). Kyiv [in Ukrainian].

17. Ofitsiyniy sait Natsionalnoi komisii z rehuliuвання rynkiv finansovykh posluh Ukrainy [Official website of the National Commission for regulation of financial services markets of Ukraine]. (n.d.). www.dfp.gov.ua Retrieved from: <http://www.dfp.gov.ua/742.html>. Kyiv [in Ukrainian].

18. Feoktistova, N. A. (2005). *Formirovanie sistema metodov diagnostiki regional'nykh strakhovykh rynkov [Forming the system of methods of diagnostics of the regional insurance markets]*. [in Russian].

19. Furman, V. M. (2006). *Strakhoviy rinok v Ukraini: problemi stanovlennya ta strategiya rozvytku [The insurance market in Ukraine: problems of formation and development strategy]*. (Candidate of science dissertation thesis). Kyiv [in Ukrainian].

20. Tsyganov, A. A., & Byistrov, A. V. (2005). *Osnovy organizatsii strakhovaniya v Internete [Fundamentals of insurance organization on the Internet]*. Moscow: Ankil [in Russian].

21. Shakhov, V. V. (2002). *Strakhovanie [Insurance]*. Moscow: Ankil [in Russian].

22. Shumelda, Ya. (2006). *Strakhuvannia: navchalnyi posibnyk dlia studentiv ekonomichnykh spetsialnostei [Insurance: textbook for students of economic specialties]*. Vydannia druhe, pereroblene i dopovnene. – Ternopil: Dzhura, – 296 с.

23. Yurgens, I. (2000). *Sistemnyy podkhod k opredeleniyu ponyatiya «natsional'naya sistema strakhovaniya» [A systematic approach to the definition of "national insurance scheme"]*. *Strakhovoe delo – Insurance*, 8 [in Russian].

Надійшла 13.10.2015

МАРКЕТИНГ

УДК 65.012.34:338.46

В. Б. Дудко, к. т. н., доцент,
О. Л. Давиденко, старший викладач**ЛОГІСТИЧНІ ПИТАННЯ В СЕРВІСНОМУ ОБСЛУГОВУВАННІ**

Анотація. У статті розглянуті логістичні дослідження процесів сервісного обслуговування.

Ключові слова: логістика, логістична операція, послуга, сервіс, сервісне обслуговування, потоки.

В. Б. Дудко, к. т. н., доцент,
О. Л. Давиденко, старший преподаватель**ЛОГИСТИЧЕСКИЕ ВОПРОСЫ В СЕРВИСНОМ ОБСЛУЖИВАНИИ**

Аннотация. В статье рассмотрены логистические исследования процессов сервисного обслуживания.

Ключевые слова: логистика, логистическая операция, услуга, сервис, сервисное обслуживание, потоки.

V. B. Dudko, Candidate of Technical Sciences, Associate Professor,
O. L. Davydenko, Senior Lecturer**LOGISTIC ISSUES IN SERVICING**

Abstract. The article considers logistics researches processes of service maintenance.

Keywords: logistics, logistical operation, maintenance, service, service maintenance, after-sales service, flows.

Актуальність теми дослідження. Сучасний розвиток продуктивних сил потребує умілого поєднання теоретичних економічних знань та їх практичного застосування всіма учасниками економічної взаємодії.

Значна кількість економічних процесів змінюється в часі, тобто є динамічними. Крім того, має місце циклічність при їх здійсненні суб'єктами економічної діяльності. Циклічність породжує дослідження логістичних напрямків в різних сферах економіки, однією з яких є сервісне обслуговування.

Постановка проблеми. Застосування логістичного підходу до процесів в сервісному обслуговуванні виявило деякі протиріччя у визначенні терміну «логістична операція як послуга» та у розумінні поняття «потік».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичним і практичним проблемам логістики в сервісному обслуговуванні приділено увагу в багатьох наукових працях. Наприклад, Крикавський Є. В. визначає логістику обслуговування споживача як комплекс дій, що охоплюють і поєднують сфери логістичної діяльності для постачання товарів таким чином, щоб одночасно і задовольнити споживача, і досягти мети в діяльності підприємства. Обслуговування споживача досягається за рахунок застосування всіх форм логістичної активності, зокрема, транспортування, складування, пакування; управління запасами та інформування [2, с. 27].

Професор Анікін Б. А. визначає сервісне обслуговування як сукупність функцій та видів діяльності всіх підсистем підприємства, які забезпечують зв'язок «підприємство – споживач» в аспекті кожного матеріального та фінансового потоків за наступними показниками: номенклатура, якість, кількість, ціна, місце та час виготовлення продукції, що постачається, у відповідності до вимог ринку [3, с. 331].

МАРКЕТИНГ

Заборська Н. К. визначає предмет логістичного сервісу як певний комплекс відповідних послуг [4, с. 157].

Височин І. В. в своїй публікації розкриває природно-історичний характер виокремлення сервісної логістики від інших видів та її становлення; піднімає значну кількість питань для виявлення можливості використання функціонально-логістичного підходу до якості методологічної основи дослідження потоків споживачів [1].

Жук О. О. в статті «Наукові основи логістичного управління» акцентує увагу на підвищенні ефективності логістики у сфері послуг за рахунок удосконалення всієї системи логістичного менеджменту на підприємстві. Це удосконалення здійснюється за рахунок застосування логістичного інструментарію, в складі якого різні засоби, методи, моделі, методики логістичного управління в межах відповідних логістичних концепцій та методологій, що можуть застосовуватись як до окремих функціональних підрозділів, так і до всього підприємства в цілому [5].

Виділення недосліджених частин загальної проблеми. Логістика як наука базується на основних складових: трьох положеннях; чотирьох принципах та шести правилах. Розуміння цих складових дозволяє сформувати в уяві управління потокове поле з циклічністю процесів і знайти ефективні рішення для їх застосування в практичній логістичній діяльності.

Логістичний світогляд формується на таких основних поняттях, як потік та логістична операція. Логістика застосовується в різних сферах економіки, відкриваючи для науковців нові горизонти для застосування її основних положень, принципів та правил в конкретних видах діяльності. Це безпосередньо стосується і сервісного обслуговування.

Постановка завдання. Дослідження поточкових процесів сервісного обслуговування та виявлення можливостей застосування логістичних термінів, понять, положень, принципів та правил в цих процесах.

Виклад основного матеріалу. Застосування логістики в практичній діяльності людини є закономірним процесом її теоретичного розвитку. Логістика як наука описує циклічні процеси, які є невід'ємною частиною сучасних технологій від масового до дрібносерійного виробництва. Економічна ефективність при застосуванні таких технологій досягається за рахунок зменшення витрат енергетичних і матеріальних ресурсів на одиницю продукції.

Сервісне обслуговування (сервіс) за своїми масштабами та циклічністю при здійсненні діяльності може відноситись як до масового, так і до індивідуального способу діяльності. Підприємства сервісного обслуговування, як правило, не мають в своїх структурах підрозділів, які займаються виробництвом продукції, за виключенням випадків, коли необхідно виготовити дефіцитні, або зняті з виробництва запчастини до техніки, яка обслуговується (ремонтується) або випадків, коли сервісна робота потребує специфічних деталей та комплектуючих. Сервісна робота – це дії учасників даного процесу для задоволення потреб споживачів. Підприємства, де відповідна сервісна робота виконується з певною періодичністю, і дохід від якої в загальному сукупному доході підприємства становить більше, ніж 50 %, вважаються логістичними сервісними підприємствами (ЛСП).

Клієнтами ЛСП можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. Автор Нехай В. В. в своїй журнальній публікації «Значення сервісу у виконанні логістичних операцій» відмічає, що об'єктом логістичного сервісу є споживачі матеріальних потоків на різних етапах руху від виробника до кінцевого споживача [7]. Такої ж думки дотримується і Пономарьова В. Ю.: «Сервіс невід'ємно пов'язаний з розподілом і є комплексом послуг, що надаються в процесі замовлення, купівлі, постачання і подальшого обслуговування продукції. Сервіс може бути реалізований лише в сферах розподілу та обігу; відповідно, об'єктами логістичного сервісу виступають конкретні споживачі матеріального потоку» [8].

Існує думка, що споживачами сервісу можна вважати всіх учасників руху, не тільки матеріального, а й інформаційного та фінансового потоків. Ці потоки складаються з елементів, які мають своїх власників (потенційних споживачів сервісу). Елементи кожного потоку визначаються в залежності від задач, що стоять перед суб'єктами управління і організації руху потоків. Зрозуміло, що елементи матеріального, фінансового та інформаційного потоків мають різну якість, тому потребують специфічних логістичних операцій над ними.

МАРКЕТИНГ

Постає питання щодо визначення, що в сервісному обслуговуванні є потоком, скільки їх існує; як визначається логістична операція та послуга і що слід вважати сервісом.

Більшість авторів публікацій щодо проблем логістики виокремлюють чотири види потоків: матеріальний, фінансовий, інформаційний та потік послуг [1, 3, 5, 6].

Але, наприклад, автор Жук О. О. в своїй статті вказує на існування також кадрового та енергетичного потоків, а Височин В. В. визначає також потоки платежів, споживачів, товарів, сервісу.

Потік – це сукупність елементів, що сприймається як єдине ціле, існує як процес на певному відрізку часу; вимірюється в абсолютних одиницях і має такі характеристики як напрямок, обсяг, інтенсивність та ціна елемента потоку.

Потоком може бути тільки той об'єкт, який має перелічені характеристики. Але, якщо з потоками товарів, споживачів, кадрів все зрозуміло, і вони вважаються різновидом матеріального потоку, то з визначенням потоку послуг (сервісний потік) вкрай складно через відсутність у послуги, яка є його елементом, основної ознаки – накопичення. Послуга невід'ємна від того, хто її створив, є виконавець – існує послуга. Ми не можемо взяти послугу з собою, тобто перемістити її в просторі і в часі. Можна припустити, що потік послуг (напрямки обслуговування) існує тоді, коли виконуються логістичні сервісні дії на полігоні обслуговування (рис. 1).

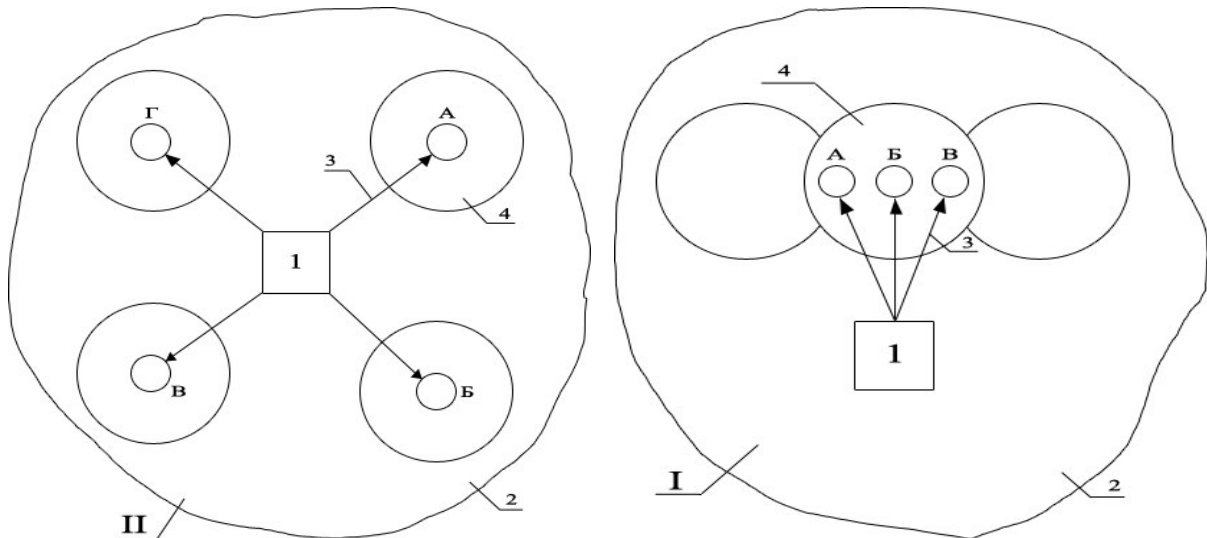

Рис. 1. Схеми полігону обслуговування

А, Б, В, Г – потоки сервісного обслуговування; 1 – ЛСП; 2 – полігон обслуговування; 3 – напрямки обслуговування; 4 – зони полігону обслуговування; I – схема полігону обслуговування направленої дії; II – схема полігону обслуговування радіальної дії.

Напрямки обслуговування залежать від багатьох факторів, основними з яких є:

1. Попит на відповідний сервіс.
2. Наявність і якість інфраструктури полігону обслуговування.
3. Конкуренція за видами сервісу.
4. Стратегія ЛСП.
5. Специфіка відповідного виду сервісу.
6. Платоспроможність клієнтів.

Полігон обслуговування – територія, де виникають точки сервісного обслуговування для конкретного ЛСП. Полігон складається з зон, які включають в собі певну кількість точок сервісного обслуговування.

МАРКЕТИНГ

Послуга і логістична операція дуже схожі між собою за своїм основним змістом – задоволення бажань споживача за допомогою дії. Така дія в логістиці визначається як логістична операція, а в інших економічних дисциплінах – як послуга.

В своїх публікаціях Заборська Н. К. вказує на наявність у послуги, як у продукта праці, споживчої вартості, що визначає її товарний характер. Така риса споріднює послугу з матеріальним товаром. Робота з надання послуг – це сервіс, що невід’ємно пов’язаний з розподілом. Логістичний сервіс може бути реалізований тільки у сфері розподілу [4, с. 157].

Міжнародний стандарт ISO 8402:1994 визначає послугу як підсумок безпосередньої взаємодії постачальника і споживача для задоволення потреб споживача, а сервіс – як процес надання послуги, для здійснення якої необхідна діяльність постачальника. В загальному розумінні послуга – це деяка дія, що приносить користь споживачу. Робота з надання послуг називається сервісом [8].

Логістика визначає логістичну операцію як дію, що направлена на потік, або його елементи, не змінюючи їх якість. Послуга – це дія, що направлена на клієнта (власника елемента потоку чи самого потоку), вона є для нього безкоштовною [9].

На думку авторів статті, такий підхід до трактування логістичних термінів повинен задовольнити як практиків, так і теоретиків логістики. Залишивши поняття «послуга», їй надається певний зміст – бути дією, яка працює на імідж ЛСП, збільшуючи тим самим кількість клієнтів.

В несприятливих умовах, коли доходи ЛСП зменшуються, варто зробити послуги мінімальними, зосередивши увагу на якості та своєчасності виконання сервісних логістичних та технологічних операцій, що в першу чергу хвилює клієнта, а не ставлення до нього персоналу фірми.

Як згадувалось вище, ЛСП здатне виконувати деякі технологічні операції. Основною відмінністю технологічних операцій від логістичних є те, що технологічні операції змінюють якість елемента потоку (в даному випадку елемент потоку стає предметом праці). Подібний підхід в своїх працях застосовує автор Пономарьова, визначаючи послугу, в загальному розумінні, як деяку дію, що приносить користь споживачу [8].

Логістичний сервіс, як вид діяльності, обов’язково ґрунтується на циклічності. Циклічність дає змогу ЛСП застосовувати до потоків наступні логістичні положення:

- системний підхід;
- чотири логістичні принципи (оптимізації, інтеграції, синхронізації, односпрямованості);
- застосування спеціального обладнання для виконання логістичних операцій;
- застосування правил логістики (потіку, кількості, місця, часу, якості, витрат).

Застосування вищеперерахованих положень та правил надає можливість ЛСП контролювати енергетичний аспект логістичної системи [10].

Потреба в здійсненні сервісних логістичних та технологічних операцій на полігоні обслуговування для конкретного ЛСП виникає з наступних основних причин:

1. Наявність визначеного виробником часового ресурсу роботи приладів, механізмів та ін., тобто виробів, які знаходяться в користуванні (ВЗК).
2. Планові та профілактичні заходи по обслуговуванню ВЗК та їх ремонту.
3. Постійна потреба в логістичних операціях у виробничих процесах та при розподілі товарів.
4. Незадовільна робота інфраструктури зон полігону обслуговування, що проявляється в перепадах напруги в електромережах; аварійне збільшення тиску в водо- та газогонах; невчасний та неякісний ремонт доріг і т.ін., що призводить до передчасного ремонту ВЗК.

Сервісні логістичні і технологічні операції можуть виконуватись як на місці виникнення проблеми, так і на площах ЛСП.

Робота ЛСП повинна бути налагоджена у відповідності до положень логістики:

1. Положення щодо застосування до ЛСП системного підходу.

ЛСП розглядається як система, що має вхід та вихід (матеріальні, фінансові та інформаційні потоки). Вхідні і вихідні матеріальні потоки – сировина, матеріали, комплектуючі, запасні частини, паливно-мастильні матеріали, енергоносії; інформаційні і фінансові потоки – потоки, які формують банківсько-кредитні установи, споживачі, постачальники та установи інфраструктури ЛСП

МАРКЕТИНГ

(фондові та валютні біржі, центри зайнятості, природоохоронні організації, податкова система, АТП та ін.)

Необхідно відмітити, що сама система підприємства, яке виконує сервісні логістичні та технологічні операції, може бути як економічною, так і логістично-економічною. Це залежить від наявності циклічності в її роботі.

Можна погодитись з автором Пономарьовою Ю. В. щодо існування поняття «сервісні потоки», якщо такими вважати вихідні потоки ЛСП, сприймаючи їх як напрямки прикладання зусиль ЛСП на полігоні обслуговування.

2. Застосування до ЛСП чотирьох принципів:

2.1. Принцип оптимальності. Цей принцип корегує розмір запасів вхідних потоків ЛСП у його підсистемах. Зрозуміло, що запаси повинні забезпечувати безперебійну роботу підприємства, але одночасно їх розмір не повинен призводити до додаткових витрат на їх закупівлю, доставку та зберігання на площах підприємства. Для зменшення витрат в цьому напрямку ЛСП доцільно укладати прямі угоди на постачання елементів вхідного МП з виробниками або з торговими компаніями, що спеціалізуються на такій діяльності.

2.2. Принцип синхронізації. Принцип обумовлює узгодження в часі потоків на вході та виході ЛСП та узгоджує рух елементів кожного потоку між собою. Наприклад, вимога споживача здійснити транспортування вантажу в певний інтервал часу повинна узгоджуватись в часі з поверненням задіяного транспортного засобу в систему ЛСП з попереднього замовлення; вимога споживача щодо встановлення певного приладу у визначений ним термін повинна базуватись на можливості та здатності ЛСП, при відсутності такого приладу на складі, доставити його туди завчасно.

Цей принцип доповнює принцип оптимальності.

На практиці однією з найбільш показових ознак якості обслуговування клієнта є показник досконалого обслуговування OTIF (on-time, in-full, error-free), що означає «у відповідний час, комплексно, без помилок» [2, с. 27].

2.3. Принцип інтеграції. Даний принцип визначає економічну вигоду від об'єднання потоків для одночасного управління ними. Прикладом може бути об'єднання елементів двох вхідних матеріальних потоків різних постачальників в один транспортний засіб для постачання на склад ЛСП за умови, що вантажопідйомність цього засобу та вид вантажу дозволяє це зробити. Це сприятиме зменшенню собівартості перевезень одиниці вантажу, якщо завантаження здійснюється до повної вантажопідйомності або вантажомісткості транспорту.

Для ЛСП принцип інтеграції актуальний в двох підсистемах:

- постачання (якщо підприємство самостійно займається доставкою елементів матеріального потоку на свій склад);
- збуту, коли ЛСП виконує сервісні логістичні операції в одній зоні полігону обслуговування.

2.4. Принцип односпрямованості.

ЛСП повинно так організувати свою діяльність, щоб маршрути виїзду у точки обслуговування планувались та здійснювались з урахуванням поетапного обслуговування споживачів без зміни напрямку руху на маршрутах на протилежний (рис. 2).

Застосування даного принципу на практиці дозволяє зменшити кількість холостих пробігів, зменшити загальну кількість кілометрів, що проходить транспорт при обслуговуванні точок А, Б, В, Г, а відповідно, заощадити матеріальні ресурси ЛСП.

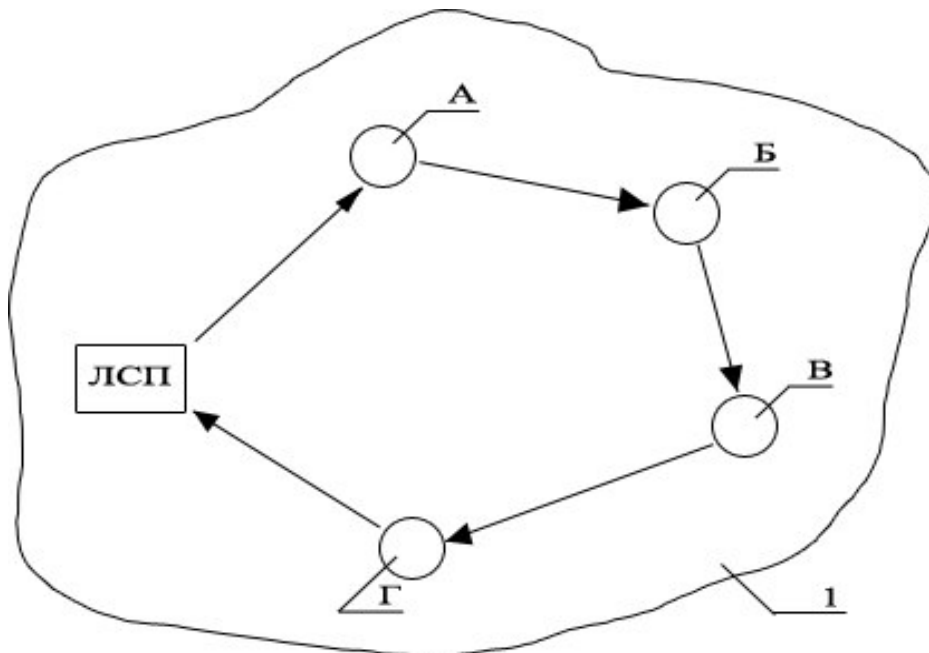
3. Положення щодо застосування спеціального логістичного обладнання при виконанні логістичних операцій.

Як правило, ЛСП мають у використанні універсальне обладнання для виконання логістичних і технологічних операцій, але існують види сервісного обслуговування, які потребують спеціального логістичного обладнання. Це може бути пов'язане з ремонтом і обслуговуванням різних моделей автомобілів.

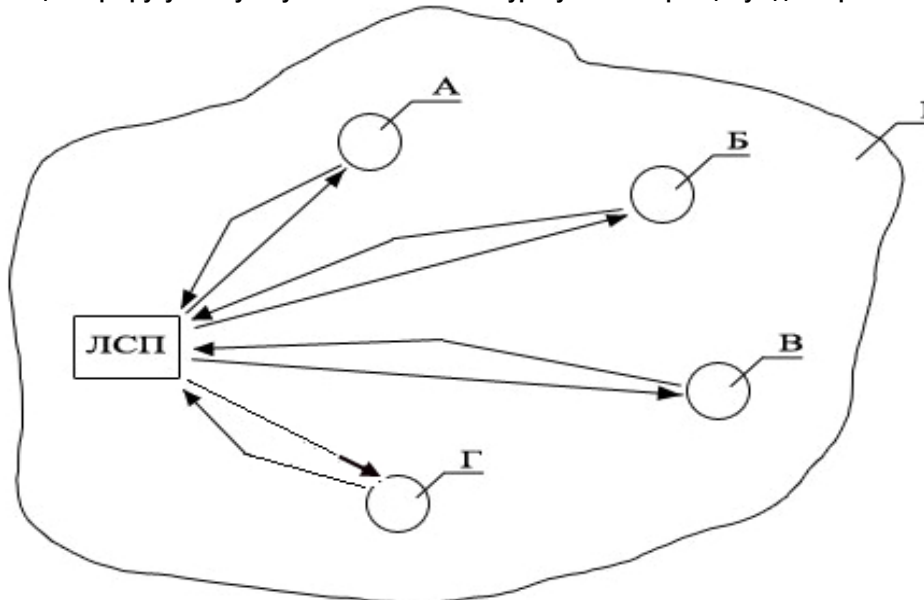
Ефективність цього положення забезпечується тим, що спеціальне логістичне обладнання дозволяє скорочувати час ремонту-обслуговування і в деяких випадках економити енергетичні

МАРКЕТИНГ

ресурси. Прикладом також може бути використання для переміщення вантажу вагою 0,2 т по території ЛСП автотранспорту «А», розрахованого на роботу з вагою до 0,5 т, а не універсального автотранспорту «Б», що розрахований для вантажу до 2,0 т. Переміщуючи вантаж вагою 0,2 т, автотранспорт «Б» буде витратити додаткову кількість пального через свої конструктивні особливості – більшу вагу, так як має противаги для запобігання перевертання.

а) організація маршруту обслуговування споживачів з урахуванням принципу односпрямованості

б) організація маршруту обслуговування споживачів без урахування принципу односпрямованості

Рис. 2. Схеми організації маршрутів обслуговування споживачів

МАРКЕТИНГ

1 – зона полігону обслуговування; А, Б, В, Г, Д – точки сервісного обслуговування; ЛСП – логістичне сервісне підприємство.

Дотримуючись цього положення, були розроблені й інші спеціальні логістичні механізми, наприклад, лісовози, обладнані гідроманіпулятором, для завантаження і розвантаження колод та пиломатеріалів. Такі машини оптимальні для невеликих вирубок, де відсутні стаціонарні засоби для вантажних робіт і доставка їх до місць виконання логістичних операцій є більш витратною.

Для забезпечення ефективності в роботі ЛСП необхідно дотримуватись наступних правил логістики:

1. Правило потоку. Сконцентровує увагу керівного складу ЛСП на тому виді потоку (потоків) що знаходиться в даний час в управлінні, тобто, в першу чергу синхронізується виконання тих логістичних операцій, які обслуговують пріоритетні потоки. Пріоритетними вважаються потоки, що приносять стабільний дохід в систему і підвищують конкурентоздатність підприємства.

2. Правило якості потоку. Всі елементи вхідних і вихідних потоків ЛСП повинні відповідати вимогам стандартів та умовам укладених контрактів. Організація перманентного контролю за якістю елементів потоку впливає на швидкість та ефективність виконання логістичних операцій, що в свою чергу впливає на імідж підприємства.

3. Правило місця і часу. Виконання логістичних операцій у запланований час та у чітко визначеному за контрактом місці є одним з найбільш важливих показників в роботі ЛСП. Клієнт, скориставшись означеним видом сервісу, не отримає негативних емоцій, що сприятиме розвитку та процвітанню бізнесу даного ЛСП.

4. Правило витрат. Є основним ключем до ефективності в роботі ЛСП. Планування всіх логістичних операцій (а також відповідних сервісних технологічних операцій) повинно здійснюватись так, щоб мінімізувати витрати на їх виконання, скориставшись для цього теоретичними викладками науки логістики та досвідом управлінського персоналу.

Висновки. Сервісне обслуговування – одна з важливих складових функціонування сучасного суспільства, в якому сервісне обслуговування поєднує ефективні методи роботи (виконання сервісних логістичних і технологічних операцій) і ввічливе ставлення до клієнтів (надання послуг).

Запорукою успіху в діяльності ЛСП є застосування логістики, яка допомагає в організації і управлінні матеріальними потоками за рахунок ефективного виконання сервісних робіт.

Література

1. Височин, І. В. Методологічні основи сервісно-логістичного управління товарооборотом підприємств роздрібною торгівлі / І. В. Височин // *Економіка і держава*. – 2012. – № 9. – С. 19-22.
2. Крикавський, Є. В. Логістика: компендіум і практикум : навч. посіб. / Є. В. Крикавський, Н. І. Чухрай, Н. В. Чорнописька. – К. : Кондор, 2006. – 340 с.
3. Аникин, Б. А. Логістика : учебник / Б. А. Аникин [и др.] ; под ред. Б. А. Аникина. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 352 с.
4. Заборська, Н. К. Основи логістики : навч. посіб. / Н. К. Заборська, Л. Е. Жуковська. – Одеса : ОНАЗ ім. О. С. Попова, 2011. – 216 с.
5. Жук, О. О. Наукові основи логістичного управління підприємством / О. О. Жук // *Економіка і фінанси. Право. Проблемні питання, коментарії та поради*. – 2013. – № 9. – С. 4-5.
6. Миротина, Л. Б. Основи логістики : учеб. пособ. / Л. Б. Миротина, В. И. Сергеева. – М. : ИНФРА-М, 2000. – 200 с.
7. Нехай, В. В. Значення сервісу у виконанні логістичних операцій / В. В. Нехай // *Ученые записки Таврического национального университета имени В. И. Вернадского. Сер. Экономика и управление*. Том 24.(63). – 2011. – № 3. – С. 50-56.
8. Пономарьова, В. Логістика : навчальний посібник / В. Пономарьова. - Вид. 2-ге., перероб. та доп. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 328 с.
9. Дудко, В. Б. Взаємозв'язок конкурентноспроможності логістичної системи і процесів активації елементів МП / В. Б. Дудко, Н. О. Костевич // *Стратегія розвитку України*. – 2006. – № 2-4. – С. 295-298.
10. Дудко, В. Б. Енергетичний аспект логістичної системи як критерій управління мікрологістичним матеріальним потоком / В. Б. Дудко, О. М. Шевченко // *Актуальні проблеми економіки*. – 2007. – № 9. – С. 66-71.

References

1. Vysochyn, I. V. (2012). Metodolohichni osnovy servisno-lohistrychnoho upravlinnia tovarooborotom pidpriemstv rozdrubnoi torhivli [Methodological basis of service and logistics management of turnover commodities of retail enterprises]. *Ekonomika i derzhava – Economy and a state*, 9, 19-22 [in Ukrainian].
2. Krykavskiy, Ye. V., Chukhray, N. I., & Chornopyska, N. V. (2006). *Lohistyka: kompendium i praktykum : navch. posib. [Logistics: a compendium and a workshop: tutorial]*. Kyiv: Kondor [in Ukrainian].

МАРКЕТИНГ

3. Anykyn, B. A. (Ed.). (2000). *Lohystyka : uchebnyk [Logistics: a textbook]*. Moscow: YNFRA-M [in Russian].
4. Zaborska, N. K., Zaborska, N. K., & Zhukovska, L. E. (2011). *Osnovy lohistyky: navch. posib. [Fundamentals of Logistics: tutorial]*. Odesa: Odessa National Academy Of Telecommunications Named After O. S. Popova [in Ukrainian].
5. Zhuk, O. O. (2013). Naukovi osnovy lohistychnoho upravlinnia pidpriemstvom [Scientific basis of the logistics business management]. *Ekonomika i finansy. Pravo. Problemni pytannia, komentarii ta porady - Economy and Finance. Law. Outstanding questions, comments and suggestions*, 9, 4-5 [in Ukrainian].
6. Mirotina, L. B., & Sergeeva, V. I. (2000). *Osnovy logistiki : ucheb. posob. [Fundamentals of Logistics: tutorial]*. Moscow: INFRA-M [in Ukrainian].
7. Nekhai, V. V. (2011). Znachennia servisu u vykonanni lohistychnykh operatsii [The sense of service in the logistical operations]. *Uchenye zapiski Tavricheskogo natsional'nogo universiteta imeni V. I. Vernadskogo. Ser. Ekonomika i upravlenie. Tom - Scientific notes of Taurida National University named after Vladimir Vernadsky Ser. Economics and Management. Tom, 24. (63), 3, 50-56. M* [in Ukrainian].
8. Ponomarova, V. (2005). *Lohistyka: navchalnyi posibnyk [Logistics: Tutorial]*. Kyiv: Centre of educational literature [in Ukrainian].
9. Dudko, V. B., & Kostevych, N. O. (2006). *Vzaimozv'язok konkurentnospromozhnosti lohistychnoi systemy i protsesiv aktyvatsii elementiv MP [Cooperation competitiveness of the logistics system and process of activation of MP elements]. Stratehiiia rozvytku Ukrainy - The development strategy of Ukraine, 2-4, 295-298* [in Ukrainian].
10. Dudko, V. B., & Shevchenko, O. M. (2007). Enerhetychnyi aspekt lohistychnoi systemy yak kryterii upravlinnia mikrolohistychnym materialnym potokom [The energy aspect of the logistic system as a criterion for the management of micrologistical material flow]. *Aktualni problemy ekonomiky - Actual economic problems*, 9, 66-71 [in Ukrainian].

Надійшла 19.09.2015

МАРКЕТИНГ

УДК 338.48

Г. Г. Савіна, д. е. н., професор
В. О. Баличова, викладач
А. П. Лазарева, викладач
Ю. О. Калугін, здобувач

ПРОМИСЛОВИЙ ТУРИЗМ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ

Анотація. В статті уточнено поняття «промисловий туризм» з урахуванням іміджевого аспекту. Наведено основні вигоди іміджевого характеру, які отримує промислове підприємство як туристичний об'єкт та територія його розташування. Доведено зв'язок покращення іміджу з економічними вигодами підприємства.

Ключові слова: імідж, промисловий туризм, корпоративний клімат, економічні вигоди.

Г. Г. Савина, д. э. н., профессор
В. А. Балычова, преподаватель
А. П. Лазарева, преподаватель
Ю. А. Калугин, соискатель

ПРОМЫШЛЕННЫЙ ТУРИЗМ КАК ИНСТРУМЕНТ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЗИТИВНОГО ИМИДЖА

Аннотация. В статье уточнено понятие «промышленный туризм» с учетом имиджевого аспекта. Приведены основные выгоды имиджевого характера, которые получает промышленное предприятие как туристический объект и территория его расположения. Доказана связь улучшения имиджа с экономическими выгодами предприятия.

Ключевые слова: имидж, промышленный туризм, корпоративный климат, экономические выгоды.

Н. Н. Savina, Doctor of Economic Sciences., Professor
V. O. Balychova, Lecturer
A. P. Lazareva, Lecturer
Yu. O. Kaluhin, Degree Seeker

INDUSTRIAL TOURISM AS A TOOL FOR THE FORMATION OF POSITIVE IMAGE

Abstract. The term "industrial tourism" with the image aspect is clarified in the article. The basic benefits of image character are represented, which the industrial enterprise receives as a tourist attraction area and its location. It is proven that the communication improve the image of the economic benefits of the enterprise.

Keywords: image, industrial tourism, corporate climate and economic benefits.

Актуальність теми дослідження. В Україні туристична галузь зазнала необхідності розвитку новітніх напрямів відпочинку, оскільки інтерес до традиційних видів туризму дещо зменшується. Ще одним віянням епохи є те, що інтерес до традиційних видів туризму, таких як культурний, історичний, пізнавальний поступово знижується, тоді як превалюючого значення почали набувати екологічний, сільський, науковий, конгресний, освітній, діловий, що об'єднані спільним поняттям «альтернативний туризм». До цієї когорти можна також включити промисловий туризм, розвиток якого є актуальним для нашої країни. В Україні промисловий туризм може допомогти підприємствам поліпшити власний імідж і створити додаткові переваги перед конкурентами.

Постановка проблеми. Становлення сучасного туристичного ринку в Україні вимагає наукового підходу до розв'язання проблем туризму і в тому числі до виявлення та розвитку всіх по-

МАРКЕТИНГ

тенційно привабливих видів туризму. Останнє можливо за рахунок того, що Україна володіє значним ресурсним потенціалом для розвитку туристичної сфери, раціональне використання якого може забезпечити не тільки повне задоволення пізнавально-оздоровчо-спортивних потреб вітчизняних і іноземних туристів, а й відіграти значну економічну роль для держави та підприємств не тільки туристичної сфери, а також підприємств промислового сектору, як об'єктів альтернативного туризму. Підвищення інтересу до промислового туризму пов'язано із формуванням позитивного іміджу як самих підприємств, так і територій, на яких вони розташовані. Це потребує додаткових досліджень у напрямку одночасного розвитку туристичної та виробничої господарської діяльності з урахуванням вигід від цієї взаємодії, як ключового фактору успіху.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Можливості розвитку туризму на промислових територіях і соціально-економічні аспекти управління промисловим туризмом у регіональному аспекті досліджували О. Є. Афанасьєв [1] та В. Ф. Данильчук [3], необхідність охорони та заповідання антропогенних ландшафтів, оцінка їх як пам'яток промислової культури подано у працях Г. І. Денисика, В. Л. Казакової, Ю. Г. Тютюнника [4], перспективні можливості розвитку промислового туризму в Україні визначено В. С. Пацюком [7], особливості розвитку промислового туризму у східному регіоні України розглянуто О. Ю. Чередниченко [8]. Однак в науковій літературі ще є недостатньо висвітленими питання формування позитивного іміджу промислових підприємств та територій за рахунок впровадження та розвитку на них туристичної діяльності.

Виклад основного матеріалу. З винайденням та впровадженням технологій людство протягом всієї історії свого розвитку освоювало природне середовище, видобуваючи з нього все необхідне для свого виживання та існування. Прискорений розвиток технологій створював передумови для переходу від однієї форми природокористування до іншої, від одного етапу розвитку людства – до іншого. Такий прискорений розвиток технологічних інновацій визначається як науково-технічний прогрес, визнаний основною рушійною силою сучасності. Різноманітність виробничих процесів і технологій, які змінювали один одного з часом, стали основою привабливості та ознайомлення з ними, наслідками їх застосування. А сучасні виробничі процеси приваблюють навпаки, не можливістю зазирнути у минуле, а можливістю побачити майбутнє. Тобто промисловий туризм можна розглядати як складову культурно-пізнавального туризму, сформованого під дією привабливості технологій природокористування в їхньому історичному розвитку.

Ознайомлення з результатами виробничої діяльності складало мотивацію до здійснення екскурсій та турів на провідні виробництва з часів розвитку індустріальної доби і відомо нам з початку ХХ ст. у провідних розвинених країнах (Німеччина, Велика Британія, Нідерланди). Згодом цей вид туризму охопив практично всі індустріальні країни, а з другої половини ХХ ст. вчені почали ставити питання про визнання виробничо-технологічних здобутків людства – спадщиною та її збереження як пам'ятки індустріальної доби. Водночас, в туризмознавстві не вирішеним залишається питання дефініції окремих видів туризму, зокрема «промислового туризму».

Щоб визначити поняття «промисловий туризм» необхідно розглянути різні погляди вчених на дану дефініцію. Так, Т. А. Казакова вживає термін «промисловий туризм», звертаючи увагу на те, що сутнісною компонентою його є відвідування підприємств, що працюють, та розглядає його як різновид техногенного туризму [4]. В. С. Пацюк поняття «індустріальний туризм» трактує таким чином: вид активного туризму, зосереджений у промислових регіонах, метою якого є споглядання індустріальних ландшафтів, ознайомлення з витворами індустріальної архітектури, відвідування працюючих виробничих підприємств для задоволення пізнавальних, професійних, ділових інтересів [7]. О. Ю. Чередниченко категорію «індустріальний туризм» розуміє як дослідження територій, будинків та інженерних споруджень виробничого (не цивільного) чи спеціального призначення, а також будь-яких залишених (занедбаних) споруджень із метою одержання психологічного й естетичного задоволення або задоволення дослідницького інтересу, захоплення у вигляді фотографування [8].

В той же час, промисловий туризм – це ефективна безкоштовна реклама вітчизняних підприємств і дієвий метод отримання додаткового прибутку за рахунок збільшення попиту з боку туристів.

МАРКЕТИНГ

Світовий досвід засвідчує, що відвідування туристами діючих промислових об'єктів підвищує і споживчий інтерес з боку туристів до основної продукції через формування у їхній свідомості позитивного іміджу про підприємство та його продукцію. У США зусиллями туроператорів розроблена програма «Made in USA», до якої потрапили 54 об'єкти, переважно автомобілебудівні заводи. За 2004 р. програма дозволила заробити 16 млн дол. Власники автомобільних заводів виборють право бути залученими до цієї програми, бо в умовах гострої конкуренції на ринку автомобільної продукції США особистий досвід відвідування того чи іншого підприємства відіграє важливу роль у рішенні клієнта щодо придбання [5, с. 92-93]. До того ж облаштування сувенірних магазинів на об'єктах промислового туризму – достатньо прибуткова справа. Слід зазначити, що оборот в магазинах, які продають продукцію підприємства в тих місцях, де завершується екскурсія по ньому, на 40 % вищий, ніж в інших точках з аналогічним товаром.

Імідж – це синтетичний образ, який складається у свідомості людей, щодо конкретної особи, організації або соціального об'єкта, містить в собі значний обсяг емоційно забарвленої інформації про об'єкт сприйняття і спонукає до певної соціальної поведінки. Формування іміджу та посилення моментів впізнаності для об'єктів промислового туризму і територій їх розміщення сприяє залученню до нього уваги, дає можливість лобювати свої інтереси, покращувати інвестиційний клімат, отримувати додаткові ресурси для економічного розвитку.

Промисловий туризм – це також демонстрація прозорості і чесності управління, впевненості в своїх перспективах перед конкурентами. Перетворюючи виробництво в об'єкт туристичної діяльності, фірма дає поштовх до поліпшення корпоративного клімату. Персонал прагне підтримувати чистоту в цехах, одягати чисту робочу форму, мати презентабельний вигляд. Збільшується оборот сувенірної продукції в місцях, де закінчується екскурсія.

Таким чином, промисловий туризм – це вид туризму, метою якого є відвідування діючих (або таких, що колись діяли) промислових підприємств або об'єктів із метою задоволення пізнавальних, професійних, ділових та інших інтересів, який дозволяє формувати позитивний імідж підприємств та територій їхнього розташування.

Також важливий момент полягає в тому, що коли підприємство стає туристичним об'єктом, то керівництво фірми значно покращує відносини в трудовому колективі. В першу чергу увагу звертають на чистоту в цехах, презентабельний вигляд технологічного обладнання та багато іншого. У самих працівників різко змінюється мотивація через те, що на них дивляться і їх оцінюють сторонні люди.

Міський бюджет значно виграє від стимулювання продажів різних міських товарів та послуг.

Висновки. Розвиток туристичної діяльності на промислових підприємствах надає їм додаткових вигід. Основні з них для виробників полягають в ефективному просуванні своєї продукції, поліпшенні іміджу компанії і галузі у цілому. Для туристів – це можливість побачити виробничі потужності та отримати нові знання та враження. А для територій розташування об'єктів промислового туризму створюється можливість збільшити надходження до бюджету за рахунок зростання туристичних потоків, залучення інвестицій та створення нових робочих місць. Отже, промисловий туризм – це іміджева платформа для партнерства влади та бізнесу з метою залучення інвестицій і потоків туристів.

Література

1. Афанасьєв О. Є. Промисловий туризм на Дніпропетровщині: напрями, перспективи та досвід використання / О. Є. Афанасьєв // Минуле, сучасне та майбутнє туризму Дніпропетровщини : матеріали обласної відкритої туристсько-краєзнавчої конференції. - Дніпропетровськ : ДДЮЦІМС, 2006. - С. 88-90.
2. Визгалов Д. В. Промышленный туризм может эффективно работать на благо городов и территорий [Електронний ресурс] / Д. В. Визгалов. - Режим доступу:
3. http://www.ng.ru/ideas/2009-04-24/5_promtourism.html. - Назва з екрана.
4. Данильчук В. Ф. Социально-экономические аспекты управления промышленным туризмом в Донецкой области / В. Ф. Данильчук // Вісник ДІТБ. - 2010. - № 14. - С. 52-63.
5. Казаков В. Л. Техногенный туризм у системі природокористування / В. Л. Казаков, Т. А. Казакова, О. Й. Завальнюк // Екологія і раціональне природокористування : зб. наук. пр. Сумського держ. пед. ун-ту. - Суми: Вид-во Сумського держ. пед. ун-ту, 2006. - 244 с.
6. Кулеш В. Г. Перспективи розвитку промислового туризму в світі та Україні / В. Г. Кулеш // Вісник ДІТБ. - 2010. - № 14. - С. 90-95.

МАРКЕТИНГ

7. Манюк В. В. Проблема збереження геологічних пам'яток природи Дніпропетровщини та їх використання для краєзнавства та потреб туризму / В. В. Манюк // Туристично-краєзнавчі дослідження. - Вип. 2. - К. : ЧП Карма-літа, 1999. - 656 с.
8. Пацюк В. С. Індустріальний туризм і перспективи його розвитку в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu/geograf/2008_15/industrylnuu%20tyuzm.pdf. - Назва з екрана.
9. Чередниченко О. Ю. Можливості та перспективи розвитку індустріального (промислового) туризму у східному регіоні України [Електронний ресурс] / Чередниченко О. Ю. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Natural/Vetp/2009_28/09cousmp.pdf. - Назва з екрана.

References

1. Afanasiev, O. Ye. (2006). Promyslovyi turizm na Dnipropetrovshchyni: napriamy, perspektyvy ta dosvid vykorystannia [Industrial Tourism in Dnipropetrovsk: trends, perspectives and experience of use]. *Proceedings from: Regional open tourist and local history conference: Mynule, suchasne ta maibutnie turizmu Dnipropetrovshchyny - Past, present and future of tourism in Dnipropetrovsk (88-90)*. Dnipropetrovsk: DDluTsMS [in Ukrainian].
2. Vizgalov, D. V. (2009). *Promyshlennyi turizm mozhete effektivno robotati na blago gorodov i territoriy [Industrial tourism can effectively work for the benefit of cities and territories]*. Retrieved from: http://www.ng.ru/ideas/2009-04-24/5_promtourism.html. [in Russian].
3. Danilchuk, V. F. (2010). Sotsialno-ekonomicheskie aspekty upravleniya promyshlennym turizmom v Donetskoy oblasti [Socio-economic aspects of the industry of tourism management in the Donetsk region]. *Visnik DITB - Herald of Donetsk Institute of Tourism Business*, 14, 52-63 [in Russian].
5. Kazakov, V. L., Kazakova, T. A., & Zavalniuk O. Y. (2006). Tekhnohennyi turizm u systemi pryrodokorystuvannia [Man-made environmental management system in tourism]. *Ekolohiia i ratsionalne pryrodokorystuvannia: zb. nauk. pr. Sumskoho derzh. ped. un-tu. - Ecology and environmental management : collection of scientific papers of Sumy State Pedagogical University Sumy: Publishing house of Sumy state pedagogical University* [in Ukrainian].
6. Kulies, h V. H. (2010). Perspektyvy rozvytku promyslovoho turizmu v sviti ta Ukraini [Prospects of development of industrial tourism in the world and Ukraine]. *Visnyk DITB - Visnik DITB - Herald of Donetsk Institute of Tourism Business*, 14, 90-95 [in Ukrainian].
7. Maniuk, V. V. (1999). Problema zberezhenia heolohichnykh pamiatok pryrody Dnipropetrovshchyny ta yikh vykorystannia dlia kraieznavstva ta potreb turizmu [The problem of preservation of geological monuments of the region and their use for local history and tourism]. *Turystychno-kraieznavchi doslidzhennia - Tourism and local lore investigations*, 2. Kyiv: ChP Karma-lita [in Ukrainian].
8. Patsiuk, V. S. (n.d.). *Industrialnyi turizm i perspektyvy yoho rozvytku v Ukraini [Industrial tourism and its development prospects in Ukraine]*. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nzvdpu/geograf/2008_15/industrylnuu%20tyuzm.pdf [in Ukrainian].
9. Cherednychenko, O. Yu. (2009). *Mozhlyvosti ta perspektyvy rozvytku industrialnogo (promyslovoho) turizmu u skhidnomu rehioni Ukrainy [Opportunities and prospects of development of industrial (industrial) tourism in the Eastern region of Ukraine]*. Retrieved from: http://www.nbu.gov.ua/portal/Natural/Vetp/2009_28/09cousmp.pdf. [in Ukrainian].

Надійшла 25.09.2015

РЕФЕРАТИ

ABSTRACTS

УДК 338.24.021.8(592.3)

Савченко, В. Ф. Сінгапурські уроки економічного зростання / В. Ф. Савченко, М. Г. Долгополов // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 5-13.

Анотація. Проведено дослідження економічних і політичних реформ у Сінгапурі. Проаналізовано основні реформи, які були зроблені сінгапурським урядом на чолі з Лі Куан Ю. Зроблено висновок щодо доцільності втілення сінгапурських реформ в Україні, надані пропозиції з їх адаптації згідно умов нашої країни та менталітету її населення. Іл.: 2. Бібліогр.: 10 назв.

Ключові слова: «економічне диво», «азійський тигр», інституційні реформи, лібералізація, фінансова стабілізація, ринкова економіка, економічний розвиток, дерегуляція.

УДК 339.9(477+510)

Євдоченко, О. О. Сучасні особливості та стратегічні пріоритети двостороннього співробітництва України з Китаєм / О. О. Євдоченко // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 14-19.

Анотація. В статті на основі аналізу показників торговельно-економічного розвитку та узагальнення еволюції та особливостей сучасного етапу двосторонніх відносин України з Китаєм обґрунтовано стратегічні пріоритети двостороннього співробітництва. Іл.: 1. Табл.: 1. Бібліогр.: 7 назв.

Ключові слова: двосторонні відносини, стратегічні пріоритети, Україна-Китай.

УДК 351:332.871(476+474)

Мекшун, Л. М. Особливості реформування житлово-комунального господарства у Білорусі та країнах Балтії / Л. М. Мекшун // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 20-25.

Анотація. Розглянуто основні напрями реформування житлово-комунального господарства у Білорусі і країнах Балтії. Показано, що ефективне господарювання можливе тільки за умови здійснення ринкових перетворень в господарстві, залучення іноземних інвестицій, оптимізації структури управління, підвищення рівня відповідальності власників житла за стан будинків і прибудинкових територій. Запропоновано використання зарубіжного досвіду реформ для позитивних змін у житлово-комунальному господарстві України. Бібліогр.: 11 назв.

Ключові слова: досвід реформ, житлово-комунальне господарство Білорусі і країн Балтії, ринкові перетворення в господарстві.

УДК 332.1:[338.45+330.341.1](477)

Гонта, О. І. Інноваційний та промисловий аспекти міжрегіональної конвергенції в Україні / О. І. Гонта // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 26-31.

Анотація. Стаття присвячена дослідженню інноваційного та промислового аспектів міжрегіональної конвергенції в Україні. Проаналізовано динаміку промислового та інноваційного розвитку на національному рівні та рівні регіонів-лідерів. Досліджено взаємозв'язок між рівнем промислового та інноваційного розвитку в розрізі регіонів-лідерів. Здійснена оцінка міжрегіональної диференціації в рівні промислового та інноваційного розвитку в Україні. Іл.: 3 Табл.: 1. Бібліогр.: 7 назв.

Ключові слова: міжрегіональна конвергенція,

УДК 338.24.021.8(592.3)

Savchenko, V. F. Singapore lessons of economic growth / V. F. Savchenko, M. H. Dolhopolov // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 5-13.

Abstract. The economic and political reforms in Singapore are investigated. The basic reforms made by the Singapore government headed by Lee Kuan Yew was concluded regarding the advisability of implementation of Singaporean reforms in Ukraine, suggestions concerning the adaptation of them according to the terms of our country and the mentality of its people are offered. Figs: 2. Refs: 10 titles.

Keywords: "economic miracle", "Asian tiger", institutional reforms, liberalization, financial stabilization, market economy, economic development, deregulation.

УДК 339.9(477+510)

Yevdochenko, O. O. The modern peculiarities and strategic priorities of bilateral collaboration between Ukraine and China / O. O. Yevdochenko // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P.14-19.

Abstract. Strategic priorities of bilateral cooperation between Ukraine and China are grounded on the analysis of trade and economic development indicators and generalization of evolution and peculiarities of current stage of bilateral cooperation. Figs: 1. Tabl: 1. Refs: 7 titles.

Keywords: bilateral cooperation, the strategic priorities, Ukraine-China.

УДК 351:332.871(476+474)

Mekshun, L. M. The peculiar features of reforming the housing services in Belarus and the Baltic states / L. M. Mekshun // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 20-25.

Abstract. The main features of reforming the housing services in Belarus and the Baltic States are considered. It is shown that the effective management is possible only under condition of the market changes in the economy, attracting foreign investment, optimizing the management structure, improving the level of responsibility of property owners for state houses and houses of adjoining areas. It is suggested to use the foreign experience to reform the positive changes in the housing and communal services of Ukraine. Refs: 11 titles.

Keywords: the experience of reforms, housing and communal services of Belarus and the Baltic countries, the market changes in the economy.

УДК 332.1:[338.45+330.341.1](477)

Honta, O. I. Innovation and production aspects of interregional convergence in Ukraine / O. I. Honta // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 26-31.

Abstract. The article examines innovation and production aspects of interregional convergence in Ukraine. We analyze dynamics of production and innovation development on the national level and on the level of leading regions. We research correlation between the level of production and innovation development within leading regions. We evaluate interregional convergence in the level of production and innovation development in Ukraine. Figs: 3. Tabl: 1. Refs: 7 titles.

Keywords: interregional convergence, production and

обсяг промислового та інноваційного ринку, структурна орієнтованість економіки, регіони-лідери, індустріальний та постіндустріальний рівень розвитку.

УДК 334.722:332.122

Мельник, А. Ф. Регіональна інфраструктура підприємництва: пріоритети та перспективи розвитку / А. Ф. Мельник, Р. А. Кучер // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 32-38.

Анотація. Встановлено, що неефективність регіональної інфраструктури підприємництва є вагомою перешкодою використання конкурентних переваг вітчизняного підприємництва на сучасному етапі розвитку України в умовах євроінтеграції, коли взаємне відкриття ринків, імплементація технічних аспектів забезпечення якості товарів і послуг потребує сучасних форм інфраструктурної підтримки. Виявлено ключові проблеми на шляху формування ефективної інфраструктури підприємництва в Україні з урахуванням потреб регіонального бізнесу. Ключовими з них є: відсутність стратегічного програмування та координації дій окремих складових на всіх рівнях інфраструктури підприємства, відсутність законодавчого визначення поняття «інфраструктура підприємництва» та неефективність її фінансової підтримки. Запропоновані заходи щодо розвитку підприємницької інфраструктури, спрямовані на створення розгалуженої і скоординованої мережі об'єктів національного та регіонального рівнів. Обґрунтовано необхідність розвитку нових напрямів інфраструктури підприємства, які сприятимуть економічній безпеці ведення підприємницької діяльності, посиленню міжнародного та міжрегіонального співробітництва, захисту інтересів українського бізнесу у країнах ЄС. Доведено, що їх функціонування має засновуватися на балансі інтересів вітчизняного бізнесу і підприємництва Європейського Союзу, а отже, базуватися на підвищенні культури підприємницької діяльності в Україні. Табл.: 1. Бібліогр.: 9 назв.

Ключові слова: підприємництво, регіональна інфраструктура підприємства, євроінтеграція, конкурентоспроможність.

УДК 330.342.146

Савін, С. Ю. Збалансування економічних процесів в умовах глобальної соціалізації / С. Ю. Савін // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 39-42.

Анотація. В статті розглянуто проблеми соціалізації управління економічними процесами, узгодження інтересів бізнесу і суспільства, гуманізації трудових відносин та гармонізації соціально-економічних інституцій. Визначено прояви та причини дисфункцій соціально-економічних інституцій. Розглянуто закордонну практику напрацювань в сфері соціалізації бізнес-середовища. Бібліогр.: 10 назв.

Ключові слова: соціалізація, самоорганізація, економічні процеси, бізнес-середовище, дисфункції соціально-економічних інституцій.

УДК 001.891.57:664.1(477)

Бутко, М. П. Методика оцінки ефективності розвитку цукрової промисловості України в контексті євроінтеграції / М. П. Бутко, Ю. В. Онищук // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 43-50.

Анотація. Досліджено методичні аспекти оцінки

innovation market size, structural orientation of economy, leading regions, industrial and postindustrial level of development.

UDK 334.722:332.122

Melnyk, A. F. Regional business infrastructure: priorities and prospects of development / A. F. Melnyk, R. A. Kucher // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 32-38.

Abstract. The ineffectiveness of regional business infrastructure is a significant obstacle to the use of competitive advantages of domestic business at the present stage of development of Ukraine in terms of European integration is determined, when the mutual opening of markets, implementation of the technical aspects of quality of goods and services require modern forms of infrastructure support. The key issues for formation of an effective business infrastructure in Ukraine with the needs of regional businesses are discovered. The key ones are: lack of strategic programming and coordination of activity of individual components at all levels of business infrastructure, undetermined legal concept of "enterprise infrastructure" and the inefficiency of its financial support. The measures for the development of business infrastructure aimed at creating an extensive network of facilities and coordinated national and regional levels are proposed. The necessity of developing the new areas of business infrastructure that will promote the economic security of doing business, strengthening international and regional cooperation, protection of Ukrainian business in the EU are substantiated. It is proved that their functioning should be based on the balance of domestic business interests and business of the European Union, and therefore based on increasing the culture of business in Ukraine. Tabl: 1. Refs: 9 titles.

Keywords: business, regional business infrastructure, European integration, competitiveness.

UDK 330.342.146

Savin, S. Yu. The balancing of economic processes in conditions of global socialization / S. Yu. Savin // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 39-42.

Abstract. The problems of socialization of economic management, coordination of interests of business and society, humanization of labor relations and harmonization of social and economic institutions are considered in the article. The manifestations and causes dysfunction of social and economic institutions are determined. The foreign practice developments in the field of business environment socialization and experience of self and socialization practices in the business community are considered. Refs: 10 titles.

Keywords: socialization, self-organization, economic processes, business environment, social and economic dysfunction institutions.

UDK 001.891.57:664.1(477)

Butko, M. P. Method of evaluating the effectiveness of sugar industry of Ukraine in the context of European integration / M. P. Butko, Yu. V. Onyshchuk // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 43-50.

Abstract. Methodological aspects of evaluating the

ефективності розвитку цукрової промисловості. Запропоновано розуміти ефективний розвиток цукрової промисловості як довготривалий процес прогресивних внутрішніх трансформацій, що проявляється у поліпшенні сировинно-технологічних, економічних та соціально-екологічних аспектів без погіршення рівня їх гармонізації. Доведено, що ефективним розвитком з точки зору окремого підприємства є зміни у сфері виробництва цукру, котрі поліпшують його здатність отримувати максимальний прибуток, тобто відповідати поточним вимогам ринку та споживача, з точки зору галузі – здатність найбільш повного задоволення потреб країни в цукрі на основі раціонального використання всіх видів національних ресурсів, що гарантує її внутрішню економічну безпеку та зовнішню конкурентоспроможність.

Обґрунтовано доцільність використання методичного підходу, котрий органічно поєднує узагальнюючий показник з частковими критеріями відповідно до визначених першочергових аспектів розвитку. Лл.: 1. Бібліогр.: 11 назв.

Ключові слова: ефективність, розвиток, ефективність виробництва, ефективність розвитку, цукрова промисловість, методика.

УДК 65.012.34:334.716

Гарафонов, О. І. Особливості потокового управління в логістичних системах промислових підприємств / О. І. Гарафонов // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 51-55.

Анотація. У статті розглянуто особливості потокового управління в логістичних системах в контексті розвитку матеріальних потоків, які не можуть існувати без фінансових та інформаційних, що саме і визначає особливості потокового управління та його розвиток під впливом інтегрування логістики, менеджменту, маркетингу. Лл.: 1. Бібліогр.: 9 назв.

Ключові слова: логістична система, потокове управління, матеріальні потоки, фінансові потоки, інформаційні потоки.

УДК 658.15:65.012.34:334.716

Савіна, Г. Г. Особливості бюджетування в логістичних системах промислових підприємств / Г. Г. Савіна, О. С. Бондаренко // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 56-60.

Анотація. Обґрунтовано особливості реалізації бюджетування в мікрологістичних системах, визначено характерні риси та переваги логістично-орієнтованої системи бюджетування, доведено доцільність її використання на промислових підприємствах в умовах логістизації економіки. Табл.: 1. Бібліогр.: 4 назв.

Ключові слова: бюджетування, фінансові потоки, логістична система, промислове підприємство.

УДК 65.011.7

Волот, О. І. Банкрутство підприємства: сутність, ймовірність та методи визначення / О. І. Волот, І. М. Бабич, О. О. Ткаченко // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 61-67.

Анотація. Досліджено та уточнено зміст поняття "банкрутство", приведена класифікація видів та характеристика моделей банкрутства, визначені основні причини його виникнення. Наведені сучасні інформаційні системи, які може використовувати підприємство для аналізу банкрутства. Лл.: 1. Табл.: 4. Бібліогр.: 15 назв.

Ключові слова: банкрутство, модель банкрутства,

effectiveness of the sugar industry are investigated. It is proposed to understand the effective development of the sugar industry as a long-term process of progressive internal transformation, which manifests itself in improving the raw technological, economic, social and environmental aspects without reducing the level of harmonization. It is proved that effective development in relation to individual enterprise is changes in the production of sugar, which improve its ability to maximize profits, that meet current market requirements and consumer, in relation to area – the ability to meet the needs of the country in sugar-based on the rational use of all kinds of national resources that guarantee internal security and external economic competitiveness.

The expediency of using methodical approach, which combines synthesis rate with partial criteria according to define priority aspects of development is grounded. Figs.: 1. Refs: 11 titles.

Keywords: efficiency, development, production efficiency, the effectiveness of development, the sugar industry, technique.

UDK 65.012.34:334.716

Harafonova, O. I. Features of streaming management in logistics systems of industrial enterprises / O. I. Harafonova // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 51-55.

Abstract. In the article the features of streaming management in logistics systems in the context of material flows are considered, which cannot exist without financial and information that define the features and streaming management and its development influenced the integration of logistics, man-agement, marketing. Figs: 1. Refs: 9 titles.

Keywords: logistic system, streaming management, financial flows, financial flows, information flows.

UDK 658.15:65.012.34:334.716

Savina, H. H. Features of budgeting in logistics systems of industrial enterprises / H. H. Savina, O. S. Bondarenko // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 56-60.

Abstract. The features of implementation the budgeting in micrologistic systems is proved, the specific features and advantages of logistics-oriented budgeting system are identified, the advisable of using it in the conditions of logistization in the economy at the industrial enterprises is proven. Tabl: 1. Refs: 4 titles.

Keywords: budgeting, budgeting, financial flows, logistics system, industrial enterprise.

UDK 65.011.7

Volot, O. I. Bankruptcy of the enterprise: essence, probability and methods of detection / O. I. Volot, I. M. Babych, O. O. Tkachenko // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 61-67.

Abstract. The paper investigates and clarifies the meaning of "bankruptcy", shows the classification of models and characterization of bankruptcy, the basic reason for its occurrence. The paper includes examples of advanced information systems that can be used to analyze the company bankruptcy. Figs: 1. Tabl: 4. Refs: 15 titles.

Keywords: bankruptcy, model of bankruptcy, information

інформаційна система для аналізу банкрутства.

УДК 657.471

Клімов, А. В. Удосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення управління витратами підприємства / А. В. Клімов // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 68-75.

Анотація. Розглянуто провідну роль витрат в оцінюванні ефективності розвитку підприємств. Зазначено, що витрати впливають не тільки на собівартість продукції та її ціну, а й на обсяг одержаного прибутку. Актуалізується проблема контролю зростання витрат та отримання неупередженої інформації щодо діяльності підприємства. Зазначена необхідність формування дієвої системи обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємства. Діяльність підприємства розглянута з позиції процесного підходу (підприємство є сукупністю взаємопов'язаних потокових процесів). Представлена модель обліку витрат на управління підприємством як сукупністю бізнес-процесів. Визначено, що інтенсивність витрат, навіть при раціонально організованому управлінні, не залишається постійною і зростає з ускладненням таких процесів. Надана економічна постановка завдання щодо визначення рівня оптимальності управління бізнес-процесами підприємства через визначення загальних витрат на управління такими процесами. Розглянута та наочно представлена структура витрат на управління бізнес-процесами підприємства. Представлена схема пошуку оптимального варіанту управління бізнес-процесами. Визначено, що основні витрати йдуть на усунення невідповідностей значень параметричних характеристик бізнес-процесів. Наведено логіку формування стратегії зниження сукупних витрат на управління бізнес-процесами підприємства. Наукова новизна дослідження полягає в удосконаленні інформаційно-аналітичного забезпечення управління витратами підприємства, відмінність якого полягає у врахуванні сценарію стратегічної поведінки підприємства та орієнтуванні на стан управління параметрами його бізнес-процесів при відборі та визначенні цільових орієнтирів. Іл.: 4. Бібліогр.: 10 назв.

Ключові слова: витрати, бізнес-процеси, інформаційно-аналітичне забезпечення, підприємство.

УДК 330.4:338.4-047.44

Ющенко, Н. Л. Моделі і програмні продукти розв'язування проблем беззбитковості діяльності / Н. Л. Ющенко, І. П. Куслій // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 76-86.

Анотація. У зв'язку з прискореним запровадженням суб'єктами господарювання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та рішень щодо створення інформаційних ресурсів і практичного застосування електронних технологій з метою підвищення їх конкурентних переваг, у статті розглядаються три основні моделі беззбитковості: економічна, бухгалтерська, математична, та основна увага приділяється математичному моделюванню точки беззбитковості при одно- й багатопродуктовому виробництві, а також систематизовані і проаналізовані функціональні можливості та обмеження поширених на ринку комп'ютерних програм для підтримки прийняття рішень при вирішенні задач беззбитковості діяльності. Іл.: 1. Табл.: 4. Бібліогр.: 18 назв.

Ключові слова: аналіз взаємозв'язку «витрати-

system for analyzing bankruptcy of the enterprise.

UDK 657.471

Klimov, A. V. Improvement of information and analytical support of enterprise cost management / A. V. Klimov // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 68-75.

Abstract. The leading role in assessing the cost effectiveness of enterprises has been considered. It's been indicated that costs affect not only the cost of production and its price but the amount of profit. The control issue of diseconomy and receipts of unbiased information on the enterprise. The need to form an effective system of accounting and analytical software management costs has been indicated. The enterprise activities has been considered from the process approach perspective (enterprise is a set of related flow processes). The model of cost accounting for business management as a set of business processes has been presented. It's been determined that the intensity of the costs, even if management is rationally organized, remains constant and increases with the complexity of such processes. This economic problem definition to determine the optimal management of business processes by determining the total cost of managing such processes has been presented. Discussed and clearly shows the cost structure of business process management company has been discussed and visualized. The search pattern of the optimal variant of business process management has been presented. It's been determined that basic expenses are required for reconciling the discrepancies in values of parametric characteristics of business processes. Shows the logic of forming strategy to reduce the overall cost of business process management company has been introduced. The scientific novelty of research is to improve the information and analytical support of cost management company and its difference is in the consideration of strategic behavior scenario the company and the state orienteering control parameters of its business processes in the process of selecting and defining targets. Figs: 4. Refs: 10 titles.

Keywords: costs, business processes, information and analytical support, enterprise.

UDK 330.4:338.4-047.44

Yushchenko, N. L. Models and software solutions for break-even activity / N. L. Yushchenko, I. P. Kusliy // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 76-86.

Abstract. In connection with the accelerated implementation of economic entities of modern information and communication technologies and solutions for the establishment of information resources and practical application of electronic technologies to improve their own competitive advantages, the article describes three main models of breakeven: economic, accounting, mathematical, and focuses on mathematical modeling break-even point with one-product manufacturing and in the presence of the range, as well as systematized and analyzed the functionality and limitations common in the software market to support decision-making with respect to the break-even operations. Figs: 1. Tabl: 4. Refs: 18 titles.

Keywords: analysis of the relationship of «cost-volume-

обсяг-прибутку», аналіз беззбитковості, точка беззбитковості, моделі, програмні продукти, управління.

УДК 519.876.2:65.012.32

Міх, О. М. Моделювання процесу реалізації системи управління змінами на підприємствах / О. М. Міх // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 87-91.

Анотація. В статті визначено процес моделювання здійснення змін на підприємстві, визначено основні етапи та алгоритм впровадження змін, обґрунтовано необхідність та готовність підприємства до змін. Іл.: 1. Бібліогр.: 11 назв.

Ключові слова: моделювання, експертні методи, система управління змінами, алгоритм процесу здійснення змін.

УДК 65.012.32

Єрмакова, О. М. Стратегічне управління підприємством: сутність та особливості / О. М. Єрмакова // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 92-96.

Анотація: У статті проаналізовано теоретичні аспекти сучасних підходів науковців до поняття стратегія та стратегічне управління підприємством. Розглянуто концепції стратегічного управління. Проаналізовано особливості стратегічного управління сучасним підприємством в ринкових умовах господарювання. Бібліогр.: 15 назв.

Ключові слова: стратегія, стратегічне управління, концепція стратегічного управління, підприємство.

УДК 336.278

Абакуменко, О. В. Методичні підходи до оцінки боргової стійкості країни: міжнародний та вітчизняний досвід / О. В. Абакуменко, М. О. Омеляненко // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 97-104.

Анотація. У статті розглянуто та проаналізовано основні міжнародні та вітчизняні методичні підходи до визначення боргової стійкості країни, індикатори та їх порогові значення для забезпечення боргової безпеки та стабільності погашення боргових зобов'язань. Виявлено особливості розрахунку стану показників боргової стійкості в країнах з різним рівнем економічного розвитку. Табл.: 6. Бібліогр.: 10 назв.

Ключові слова: боргова стійкість, боргові індикатори, валовий борг, граничні (порогові) значення, державний борг, методичні підходи.

УДК 336.74:631.162

Бардин, О. Я. Методологічні засади управління грошовими потоками підприємств / О. Я. Бардин // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 105-109.

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти управління грошовими потоками на підприємствах. Встановлено, що дефіцит грошових коштів суттєво обмежує можливості операційної та інвестиційної діяльності підприємства. Визначено найбільш структурований методичний підхід до ефективного управління грошовими потоками підприємств, зокрема аналіз грошових потоків у періоді, що передував звітному, планування руху грошових потоків, контроль за їх рухом, облік та звітність підсумкових даних, які відображають досягнутий результат у звітному періоді. Табл.: 1. Бібліогр.: 10 назв.

Ключові слова: управління грошовими потоками, дефіцит грошових коштів, етапи процесу реалізації

profit», the break-even analysis, break-even point, models, software, management.

UDK 519.876.2:65.012.32

Mikh, O. M. Simulation of implementing change management system in enterprises / O. M. Mikh // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 87-91.

Abstract. In the article the process of modeling the change in the enterprise, the main stages of implementation and algorithm change, the necessity and readiness of the company to change are defined. Figs: 1. Refs: 11 titles.

Keywords: modeling, expert methods, system change management, process algorithm change.

UDK 65.012.32

Ermakova, O.M. Strategic management of the enterprise: the essence and features / O.M. Ermakova // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 92-96.

Abstract. The article analyzes the theoretical aspects of modern approaches of scientists to the notion of strategy and strategic management of the enterprise. The concept of strategic management is considered. The features of strategic management of a modern enterprise under market conditions are analyzed. Refs: 15 titles.

Keywords: strategy, strategic management, strategic management concept, the company.

UDK 336.278

Abakumenko, O. V. Methodological approaches to assessing debt sustainability of the country: international and domestic experience / O. V. Abakumenko, M. O. Omelianenko // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 97-104.

Abstract. The article discusses and analyzes the major international and national methodological approaches for determining the country's debt sustainability indicators and their thresholds for debt security and stability repayment of debt. The features of calculating the state debt sustainability indicators in countries with different levels of economic development were identified. Tabl: 6. Refs: 10 titles.

Keywords: debt sustainability, debt indicators, the gross debt limit (threshold) value, the public debt, methodological approaches.

UDK 336.74:631.162

Bardyn, O. Ya. Methodological principles of the companies money management / O. Ya. Bardyn // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 105-109.

Abstract. The theoretical aspects of money flow management in enterprises are considered in the article. It was established that the shortage of funds significantly limits the operating and investment activity of enterprise. The most structured methodical approach to effective cash flow management of enterprise, including analysis of cash flows in the period preceding the reporting, cash flow planning, monitoring their movement, accounting and reporting totals that reflect the achieved results during the reporting period are defined. Tabl: 1. Refs: 10 titles.

Keywords: money flow management, lack of funds, methodological principles of cash management.

управління грошовими потоками на підприємстві.

УДК 351.84:364.05:338.43

Лазутіна, Л. О. Удосконалення фінансового забезпечення розвитку соціальної сфери сільських територій / Л. О. Лазутіна // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 110-115.

Анотація. Проведено аналіз стану соціальної сфери сільських територій, її фінансове забезпечення, визначено основні складові фінансового забезпечення та напрямки його поліпшення в період процесу проведення фінансової децентралізації. Надано пропозиції щодо покращення фінансування розвитку соціальної сфери та оптимізації існуючих коштів бюджетів сільських територій. Табл.: 1. Бібліогр.: 9 назв.

Ключові слова: бюджет, бюджетне фінансування, соціальна сфера, фінансова децентралізація, фінансове забезпечення, об'єднані громади, сільські території.

УДК 674:630*6

Кунденко, А. В. Організаційно-економічний механізм використання відходів деревини в Україні / А. В. Кунденко, О. В. Михайловська, Я. Ю. Гавриленко // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 116-123.

Анотація. У даній статті зосереджується увага на проблемі низького рівня комплексного використання деревини. Визначено, що велика частка деревинної сировини переходить у відходи, які майже не використовуються, при цьому вони можуть слугувати цінним матеріалом у різних галузях промисловості. Наведено класифікацію відходів деревини та структурний баланс відходів у лісозаготівельному виробництві. Розглянуто світовий досвід використання відходів деревини та сформовано організаційно-економічний механізм їх використання. Іл.: 2. Табл.: 1. Бібліогр.: 15 назв.

Ключові слова: лісозаготівельна промисловість, лісоматеріали, відходи деревини, сировина, виробництво, організаційно-економічний механізм.

УДК 368

Виговська, В. В. Теоретичні аспекти визначення сутності страхового ринку / В. В. Виговська // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 124-131.

Анотація. В даній статті проведено критичний аналіз наукових поглядів щодо трактування сутності страхового ринку та визначення його місця у фінансовій системі країни з позиції системного, політекономічного, відтворювального й інституціонального підходів. Сформовані підходи до розкриття досліджуваного явища стали науковою платформою для побудови авторської позиції. Охарактеризовано ієрархічний взаємозв'язок понять «економіка», «фінанси», «страхування». Проаналізовано еволюцію теорій страхування. Іл.: 1. Табл.: 1. Бібліогр.: 23 назв.

Ключові слова: страхування, страховий ринок, фінансова система, страховики, страховальники, страховий фонд.

УДК 65.012.34:338.46

Дудко, В. Б. Логістичні питання в сервісному обслуговуванні / В. Б. Дудко, О. Л. Давиденко // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 132-139.

Анотація. У статті розглянуті логістичні дослідження процесів сервісного обслуговування. Іл.: 2. Бібліогр.: 10 назв.

УДК 351.84:364.05:338.43

Lazutina, L. O. Improving financial support of rural social sphere / L. O. Lazutina // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 110-115.

Abstract. The analysis of social services in rural areas, its financial support, the main components of the financial support and direction to improve it during the process of fiscal decentralization is made. The ways to improve the financing of social development and optimization of existing budgets of rural areas are suggested. Tabl: 1. Refs: 9 titles.

Keywords: budget, government funding, social services, taxes, fiscal decentralization, financial support, united community, rural areas.

УДК 674:630*6

Kundenko, A. V. Organizational and economic mechanism of use of the wood waste in Ukraine / A. V. Kundenko, O. V. Mykhaylovska, Ya. Yu. Havrylenko // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 116-123.

Abstract. This article is focused on the problem of low-level complex use of wood. It is determined in the article that a large proportion of a wood material goes to waste, which is almost not used, and it can be a valuable material in various industries. The classification of waste wood and the structural balance of waste in timber production are proposed. The world experience of using a wood waste is considered. Current organizational and economic mechanism of use of wood waste is identified. Figs: 2. Tabl: 1. Refs: 15 titles.

Keywords: forest industry, lumber, wood waste, raw materials, production, organizational and economic mechanism.

УДК 368

Vygovska, V. V. Insurance market: theoretical aspects / V. V. Vygovska // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 124-131.

Abstract. This article provides a critical analysis of scientific views regarding the interpretation of the essence of the insurance market and determines its place in the country's financial system from the perspective of the system, political economy, reproductive and institutional approaches. Formed approaches to disclosure of the phenomenon under investigation have become the scientific platform for the construction of the author's position. Hierarchical relationship of the concepts of "Economy", "Finance", "insurance" is characterized. We analyzed the evolution of the insurance theories. Figs: 1. Tabl: 1. Refs: 23 titles.

Keywords: an insurance, an insurance market, a financial system, an insurers, a policyholders, an insurance fund.

УДК 65.012.34:338.46

Dudko, V. B. Logistic issues in servicing / V. B. Dudko, O. L. Davydenko // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 132-139.

Abstract. The article considers logistics researches processes of service maintenance. Figs: 2. Refs: 10 titles.

Ключові слова: логістика, логістична операція, послуга, сервіс, сервісне обслуговування, потоки.

УДК 338.48

Савіна Г. Г. Промисловий туризм як інструмент формування позитивного іміджу / Г. Г. Савіна, В. О. Баличова, А. П. Лазарева, Ю. О. Калугін // Науковий вісник Полісся. - 2015. - Вип. 4. - С. 140-143.

Анотація. В статті уточнено поняття «промисловий туризм» з урахуванням іміджевого аспекту. Наведено основні вигоди іміджевого характеру, які отримує промислове підприємство як туристичний об'єкт та територія його розташування. Доведено зв'язок покращення іміджу з економічними вигодами підприємства. Бібліогр.: 9 назв.

Ключові слова: імідж, промисловий туризм, корпоративний клімат, економічні вигоди.

Keywords: logistics, logistical operation, maintenance, service, service maintenance, after-sales service, flows.

UDK 338.48

Savina H. H. Industrial tourism as a tool for the formation of positive image / H. H. Savina, V. O. Balychova, A. P. Lazareva., Yu. O. Kaluhin // Scientific Bulletin Polissia. - 2015. - Vol. 4. - P. 140-143.

Abstract. The term "industrial tourism" with the image aspect is clarified in the article. The basic benefits of image character are represented, which the industrial enterprise receives as a tourist attraction area and its location. It is proven that the communication improve the image of the economic benefits of the enterprise. Refs: 9 titles.

Keywords: image, industrial tourism, corporate climate and economic benefits.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

- Абакуменко
Ольга Вікторівна** доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансової діяльності суб'єктів господарювання і державних установ Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-9977-633X>
- Бабич
Ірина Миколаївна** студент обліково-економічного факультету Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-3240-6780>
- Баличова
Вікторія Олександрівна** викладач ПВНЗ «Інститут ділового адміністрування»;
<http://orcid.org/0000-0002-2651-8372>
- Бардин
Оксана Ярославівна** молодший науковий співробітник відділу інвестицій Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»;
<http://orcid.org/0000-0002-5106-6021>
- Бондаренко
Олена Сергіївна** кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки, Київського національного університету технологій та дизайну;
<http://orcid.org/0000-0002-5990-2522>
- Бутко
Микола Петрович** доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри менеджменту інноваційної діяльності та державного управління Чернігівського національного технологічного університету;
- Виговська
Валентина Вікторівна** кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансової діяльності суб'єктів господарювання і державних установ Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0001-8632-9656>
- Волот
Олена Ігорівна** кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-5726-8070>
- Гавриленко
Яна Юріївна** магістрант кафедри менеджменту Чернігівського національного технологічного університету;
- Гарафонова
Ольга Іванівна** кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;
<http://orcid.org/0000-0002-4740-7057>
- Гонта
Олена Іванівна** доктор економічних наук, професор кафедри фінансів підприємств і установ Чернігівського національного технологічного університету;
- Давиденко
Ольга Леонідівна** старший викладач кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики Чернігівського національного технологічного університету;
- Долгополов
Михайло Григорович** студент фінансово-економічного факультету Чернігівського національного технологічного університету;
- Дудко
Володимир Борисович** кандидат технічних наук, доцент кафедри маркетингу, PR-технологій та логістики Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0002-5461-0002>
- Євдоченко
Олена Олександрівна** кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної торгівлі Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана;
<http://orcid.org/0000-0002-2021-4116>
- Єрмакова
Ольга Миколаївна** аспірант кафедри менеджменту сфери послуг Київського національного університету технологій та дизайну;

Калугін Юрій Олександрович	асистент ПВНЗ «Інститут ділового адміністрування»; http://orcid.org/0000-0002-0595-4546
Клімов Андрій Віталійович	кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця; http://orcid.org/0000-0002-4118-8754
Кунденко Аліна Володимирівна	кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту Чернігівського національного технологічного університету; http://orcid.org/0000-0003-0227-4059
Куслій Ірина Петрівна	магістрант Чернігівського національного технологічного університету; http://orcid.org/0000-0003-1947-6538
Кучер Роман-Даниїл Аскольдович	аспірант відділу безпеки реального сектору економіки Національний інститут стратегічних досліджень при Президентові України; http://orcid.org/0000-0003-0988-9697
Лазарева Анастасія Петрівна	викладач кафедри економіки та фінансово-економічної безпеки Маріупольського державного університету; http://orcid.org/0000-0003-0149-2994
Лазутіна Людмила Олександрівна	молодший науковий співробітник Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»; http://orcid.org/0000-0002-7976-8383
Мекшун Людмила Миколаївна	кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії Чернігівського національного технологічного університету; http://orcid.org/0000-0002-8384-5214
Мельник Алла Федорівна	доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту і публічного управління Тернопільського національного економічного університету; http://orcid.org/0000-0001-6033-7332
Михайловська Олена Василівна	кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту Чернігівського національного технологічного університету; http://orcid.org/0000-0002-7682-2292
Міх Оксана Михайлівна	аспірант кафедри менеджменту сфери послуг Київського національного університету технологій та дизайну;
Омеляненко Маргарита Олександрівна	аспірант кафедри фінансової діяльності суб'єктів господарювання і державних установ, Чернігівського національного технологічного університету; http://orcid.org/0000-0003-3638-3392
Онищук Юлія Вікторівна	асистент кафедри менеджменту та альтернативних джерел енергії Вінницького національного аграрного університету;
Савін Станіслав Юрійович	кандидат економічних наук, доцент кафедри менеджменту та маркетингу Херсонського національного технічного університету; http://orcid.org/0000-0002-0405-3244
Савіна Галина Григорівна	доктор економічних наук, проректор з наукової роботи Херсонського національного технічного університету; http://orcid.org/0000-0002-5587-6494
Савченко Володимир Федорович	доктор економічних наук, професор кафедри економічної теорії Чернігівського національного технологічного університету, заслужений економіст України; ResearcherID: H-3603-2014
Ткаченко	студент обліково-економічного факультету Чернігівського

- Олександр Олександрович** національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0001-5688-4843>
- Ющенко Надія Леонідівна** кандидат економічних наук, доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Чернігівського національного технологічного університету;
<http://orcid.org/0000-0001-5213-8341>

AUTHORS DATA

- Abakumenko
Olha Viktorivna** Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Financial Activity of Business Entities and State Institutions, Chernihiv National University of Technology;
<http://orcid.org/0000-0002-9977-633X>
- Babych
Iryna Mykolayivna** Student, Faculty of Accounting and Economics, Chernihiv National University of Technology;
<http://orcid.org/0000-0002-3240-6780>
- Balychova
Viktoriia Oleksandrivna** Lecturer, Institute of Business Administration (Kryvyi Rih, Ukraine);
<http://orcid.org/0000-0002-2651-8372>
- Bardyn
Oksana Yaroslavivna** Junior Research Associate, Department of Investment, National Center of Science "Institute of Agrarian Economy";
<http://orcid.org/0000-0002-5106-6021>
- Bondarenko
Olena Serhiivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Finance and Financial and Economic Security, Kyiv National University of Technology and Design;
<http://orcid.org/0000-0002-5990-2522>
- Butko
Mykola Petrovych** Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of Department of Innovation Management and Public Administration Chernihiv National University of Technology;
- Davydenko
Olha Leonidivna** Senior Lecturer, Department of Marketing, PR-Technologies and Logistics, Chernihiv National University of Technology;
- Dolhopolov
Mykhailo Hryhorovych** Student, Faculty of Finance and Economics, Chernihiv National University of Technology;
- Dudko
Volodymyr Borysovych** Candidate of Technical Sciences, Associate Professor of the Department of Marketing, PR-Technologies and Logistics, Chernihiv National University of Technology;
<http://orcid.org/0000-0002-5461-0002>
- Harafonova
Olha Ivanivna** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Management, Vadym Hetman Kyiv National Economic University (Kyiv, Ukraine);
<http://orcid.org/0000-0002-4740-7057>
- Havrylenko
Yana Yuriyivna** Master's Degree Student, Department of Management, Chernihiv National University of Technology;
- Honta
Olena Ivanivna** Doctor of Economic Sciences, Professor, Department of Financial Activity of Business Entities and State Institutions. Chernihiv National University of Technology;
- Kaluhin
Yurii Oleksandrovych** Assistant, Institute of Business Administration (Kryvyi Rih, Ukraine);
<http://orcid.org/0000-0002-0595-4546>
- Klimov
Andrii Vitaliiovych** Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Accounting, Semen Kuznets Kharkiv National Economic University;
<http://orcid.org/0000-0002-4118-8754>
- Kucher
Roman-Danyil Askoldovych** Postgraduate Student, Security Department of Real Sector of Economy, National Institute for Strategic Studies for Support of the President of

	Ukraine; http://orcid.org/0000-0003-0988-9697
Kundenko Alina Volodymyrivna	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, the Management Department, Chernihiv National University of Technology; http://orcid.org/0000-0003-0227-4059
Kuslii Iryna Petrivna	Master's Degree Student, Chernihiv National University of Technology; http://orcid.org/0000-0003-1947-6538
Lazareva Anastasiia Petrivna	Lecturer, Department of Economics and Financial and Economic Security, Mariupol State University; http://orcid.org/0000-0003-0149-2994
Lazutina Liudmyla Oleksandrivna	Junior Research Associate, National Center of Science "Institute of Agrarian Economy"; http://orcid.org/0000-0002-7976-8383
Mekshun Liudmyla Mykolaivna	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Economic Theory, Chernihiv National University of Technology; http://orcid.org/0000-0002-8384-5214
Melnyk Alla Fedorivna	Doctor of Economic Sciences, Department of Management and Public Administration, Ternopil National Economic University; http://orcid.org/0000-0001-6033-7332
Mikh Oksana Mykhailivna	Postgraduate Student, Department of Service Management, Kyiv National University of Technology and Design;
Mykhailovska Olena Vasylivna	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Management, Chernihiv National University of Technology; http://orcid.org/0000-0002-7682-2292
Omelianenko Marharyta Oleksandrivna	Postgraduate Student, Department of Financial Activity of Business Entities and State Institutions, Chernihiv National University of Technology; http://orcid.org/0000-0003-3638-3392
Onyshchuk Yuliia Viktorivna	Assistant, Department of Management of Alternative Sources of Energy, Vinnytsya National Agrarian University;
Savchenko Volodymyr Fedorovych	Doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of Economic Theory, Chernihiv National University of Technology, Honoured Economist of Ukraine (Chernihiv, Ukraine); ResearcherID: H-3603-2014
Savin Stanislav Yuriiiovych	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor at the Department of Management and Marketing, Kherson National Technical University (Kherson, Ukraine); http://orcid.org/0000-0002-0405-3244
Savina Halyna Hryhorivna	Doctor of Economic Sciences, Vice Rector for Research, Kherson National Technical University (Kherson, Ukraine); http://orcid.org/0000-0002-5587-6494
Tkachenko Oleksandr Oleksandrovych	Student, Faculty of Accounting and Economics, Chernihiv National University of Technology; http://orcid.org/0000-0001-5688-4843
Volot Olena Ihorivna	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Accounting, Taxation and Audit, Chernihiv National University of Technology; http://orcid.org/0000-0002-5726-8070
Vygovska Valentyna Viktorivna	Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Financial Activity of Business Entities and State Institutions, Chernihiv National University of Technology;

- Yermakova
Olha Mykolaivna** <http://orcid.org/0000-0001-8632-9656>
Postgraduate Student, Department of Service Management, Kyiv National University of Technology and Design;
- Yevdochenko
Olena Oleksandrivna** <http://orcid.org/0000-0002-2021-4116>
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of International Commerce, Vadym Hetman Kyiv National Economic University;
- Yushchenko
Nadiia Leonidivna** <http://orcid.org/0000-0001-5213-8341>
Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Department of Accounting, Taxation and Audit, Chernihiv National University of Technology;

ПРАВИЛА ОФОРМЛЕННЯ ТА ПОДАННЯ РУКОПISУ ДО ЖУРНАЛУ

1. Мова написання рукопису статті: українська, російська або англійська. У разі подання статті українською або російською мовою **обов'язкове надання перекладу статті англійською мовою** (відповідно до п. 2.9. Наказу "Про затвердження порядку формування переліку наукових фахових видань України" від 17.10.2012 р. № 1111) або подайте **анотацію структуровану** (1500-2000 знаків) англійською мовою на один абзац (Times New Roman, 14 пт., курсив). Анотація повинна містити стисле формулювання змісту статті, не повторювати назву статті. Загальна структура анотації повинна містити:

- актуальність теми дослідження (**Urgency of the research**);
- постановка проблеми (**Target setting**);
- аналіз останніх досліджень і публікацій (**Actual scientific researches and issues analysis**);
- виділення недосліджених частин загальної проблеми (**Uninvestigated parts of general matters defining**);
- постановка завдання (**The research objective**);
- викладення основного матеріалу (**стисло**) (**The statement of basic materials**);
- висновки відповідно до статті (**Conclusions**).

2. Рукопис статті подається до редакції у такій формі:

- файл на дискеті (3,5") або CD-диску;
- один примірник роздрукованої статті (дивіться п. 5 «Форма подання статті» цих вимог).

3. Рукопис статті, підписаний авторами, супроводжується:

- **зовнішньою рецензією** із зазначенням наукового ступеня рецензента, вченого звання, посади, місця роботи (без скорочень), завіреною печаткою;
- **англомовним перекладом статті** завіреним фахівцем з англійської мови (бюро перекладів або викладачами англійської мови);
- **відомостями про автора (авторів)** (завантажити шаблон ви можете на сайті «Наукового вісника Полісся» у розділі «Правила оформлення та подання рукопису»);

4. Рукопис статті не має містити заборонених до друку матеріалів, оскільки журнал є відкритим джерелом інформації. За зміст статті та інформаційне наповнення несе відповідальність автор (автори) статті та експерти.

5. Форма подання статті:

- обсяг рукопису – 12-24 тис. знаків (як виняток, не більше 40 тис. знаків), включаючи рисунки та таблиці;
- кількість співавторів – не більше трьох.
- стаття повинна бути підготовлена за допомогою редактора **Word for Windows®** (версії 97, 2000, XP, 2003, 2007) або сумісного редактора;

– рукопис повинен мати наскрізну нумерацію сторінок із вільним розміщенням нумерації в листі;

- **формат аркуша** – А4 (210×297), орієнтація сторінки – «книжна»; поля: **ліворуч** – 2,5 см; **праворуч** – 2,5 см; **зверху** – 2,5 см; **знизу** – 3 см; **переплетіння** – 0 см; **інтервал між рядками** – 1,5 пт.; інтервал між абзацами «до», «після» – 0 пт; відступи «праворуч», «ліворуч» – 0 пт; відступ першої строчки – 1,27 см;
- рисунки, фотографії, графіки слід **вставляти** в текст статті **як об'єкт**. Положення об'єкта – «в тексті»;
- рисунки, створені у вбудованому у WinWord редакторі рисунків, слід подавати як згруповані об'єкти.
- рисунки та таблиці не повинні розривати речення в абзаці, тобто вони мають бути розташовані після того абзацу, в якому на них робиться перше посилання в тексті.

6. Фізичні величини повинні подаватися в одиницях системи СІ.

Текст рукопису має бути побудований за загальноприйнятою схемою:

- **індекс УДК** у верхньому лівому кутку листа (Times New Roman, 14 пт.);
- **ініціали та прізвища авторів** у верхньому правому кутку листа (Times New Roman, 14 пт.). Порядок подання: **ім'я, по батькові, прізвище**;
- **науковий ступінь, вчене звання** (Times New Roman, 14 пт.);
- **порожній рядок** (Times New Roman, 14 пт.);
- **назва статті** – великими літерами, по центру, українською (або регіональною мовою), російською та англійською мовами (Times New Roman, 14 пт., **жирний**). Назва статті подається без використання вузькоспеціалізованих скорочень, крапка в кінці назви не ставиться;
- **порожній рядок** (Times New Roman, 14 пт.);
- **анотація** (500-600 знаків) українською (або регіональною мовою), російською та англійською мовами на один абзац (Times New Roman, 14 пт., курсив); анотація повинна містити стисле формулювання змісту статті, не повторювати назву статті;
- **порожній рядок** (Times New Roman, 14 пт.);
- **ключові слова** (3-10 слів) українською (або регіональною мовою), російською та англійською мовами (Times New Roman, 14 пт., курсив);
- **актуальність теми дослідження** (Times New Roman, 14 пт.);
- **постановка проблеми** (Times New Roman, 14 пт.);
- **аналіз останніх досліджень та публікацій** (Times New Roman, 14 пт.);
- **виділення недосліджених частин загальної проблеми** (Times New Roman, 14 пт.);
- **постановка завдання** (Times New Roman, 14 пт.);
- **виклад основного матеріалу** (можливий розподіл на підрозділи) (Times New Roman, 14 пт.);
- **висновки** відповідно до статті (Times New Roman, 14 пт.);
- **порожній рядок** (Times New Roman, 14 пт.);
- **література** (Times New Roman, 14 пт., **жирний**, по центру), обсяг до 10 джерел, детальна інформація щодо оформлення – п. 8;

- **надійшла** стаття до редакції у нижньому правому кутку листа (Times New Roman, 14 пт.) у форматі (ДД.ММ.РРРР);
7. Літературні джерела, що цитуються, повинні бути пронумеровані відповідно до порядку звертання до них у тексті. Посилання на джерело подається у квадратних дужках, наприклад: «... відомо з [4]. ...» або «... розглянуто у [4, С. 203] ...». Список літератури наводиться наприкінці статті відповідно до порядку звернення по тексту на мові оригіналу та згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання».
8. Список літератури англійською мовою повинен бути оформлений за міжнародним бібліографічним стандартом APA (<http://www.bibme.org/citation-guide/apa/>). Якщо наукова праця написана мовою, що використовує кириличний алфавіт, то її бібліографічний опис необхідно транслітерувати латинськими літерами. Після назви праці латинськими літерами зазначається переклад англійською мовою у дужках.
9. Автор (автори) може бути ознайомлений з коректурою статті. Зміна верстки автором, за виключенням виправлення помилок, не допускається. Виправлену та підписану коректуру слід повернути до редакції протягом двох днів після її отримання.
10. Рішення про можливість публікації статті приймає редколегія.
11. Робота, що не відповідає вищезазначеним вимогам, буде повернена секретарем редколегії.
12. Редакція залишає за собою право не приймати статті у форматі **Word 2007 document (*.docx, *.doc)** (ZIP-ed native XML document) або **Word 2007 Macro-enabled document (*.docm, *.doc)**.

Адреса редакції:	14033, м. Чернігів, вул. Стрілецька, 1, к. 103
Відповідальний за випуск:	Мороз Наталія Вікторівна
Телефон:	(04622) 5-69-81
E-mail:	nauk_visn@ukr.net

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТРУКТУРОВАНОЇ АНОТАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

UDC 349.3:355.292

M. V. Chichkan, Candidate of Legal Sciences, Associate Professor

SELECTED LEGAL ISSUES ON IMPLEMENTING OF PUBLIC POLICY IN THE SPHERE OF SOCIAL PROTECTION OF WAR VETERANS

Urgency of the research. In present-day conditions, the problems which are related to social protection of war veterans become especially topical and acute.

Target setting. Adequate funding of state guarantees for social protection of war veterans is absent and most of the legislation specific benefits and compensations for veterans either do not work or have lost their significance due to changing of social and economic relations.

Actual scientific researches and issues analysis. The issue of public policy in the sphere of social protection of war veterans became the subject of the scientific researches of N.B. Bolotina, S.M. Sinchuk, I.M. Syrota, B.I. Stashkiv, I.S. Yaroshenko and other native scientists.

Uninvestigated parts of general matters defining. Carrying out of the public policy on war veterans needs improvement of the social security legislation framework, ensuring the consideration and adoption of the draft laws aimed at the development of the retirement, housing and communal supply, transport and health services, prevention to amend the legislation which would contradict the Constitution of Ukraine and limit the rights of veterans.

The research objective. The purpose of this article is to study the legislative and regulatory framework for social protection of war veterans and to analyse the peculiarities of public policy on the subsistence of war veterans in the modern world.

The statement of basic materials. The Law of Ukraine "On the Status of War Veterans and Guarantees of Their Social Protection" defines the legal status of war veterans, ensures creating appropriate conditions for their subsistence and contributes to the formation of respect for them in the society. Ukraine has a formed system of government aimed at providing and implementing public policy in the sphere of social protection of war veterans. This is the Cabinet of Ministers of Ukraine, Ministry of Social Policy of Ukraine, the Advisory Council on improving of the social protection of war veterans and the State Service of Ukraine for war veterans and anti-terrorist operation participants in particular.

Conclusions. Public policy in the sphere of social protection of war veterans is a system of legal, social, economic and political measures and means which are put into effect directly or indirectly by public authorities and aim at creating appropriate conditions for life support and contributing to forming respect for veterans in the society.

Keywords: public policy, social protection, war veterans.

References

1. Syrota, I. M. (2011). Systema sotsialnoho zakhystu veteraniv Velykoi Vitchyznianoї viiny za zakonodavstvom Ukrainy [The system of social protection of Great Patriotic War veterans under the legislation of Ukraine]. *Aktualni problemy derzhavy i prava - Actual problems of state and law*, 57, 121-127 [in Ukrainian].
3. Pro status veteraniv viiny, harantii yikh sotsialnoho zakhystu: Zakon Ukrainy vid 22.10.1993 r. [On the status of war veterans, guarantees of their social protection: the Law of Ukraine of 10.22.1993]. (1993). *Vidomosti Verkhovnoi rady Ukrainy - Bulletin of The Supreme Rada of Ukraine*, 45 [in Ukrainian].
4. Pro Kabinet Ministriv Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 27.02.2014r [On the Cabinet of Ministers of Ukraine: The Law of Ukraine of 27.02.2014]. (2014). *Vidomosti Verkhovnoi rady Ukrainy - Bulletin of The Supreme Rada of Ukraine*, 13 [in Ukrainian].

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ

УДК 336.711

О. В. Кудіна, к.е.н., доцент

АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ В УКРАЇНІ

Анотація. Визначено необхідність дослідження банківського капіталу та проблем його регулювання у банківській системі України в контексті впровадження міжнародних стандартів банківської діяльності, що впливає на зміцнення банківської системи, підвищення її ролі у процесах економічних перетворень.

Ключові слова: капітал банку, банківська система, міжнародні стандарти.

О. В. Кудина, к.э.н., доцент

АНАЛИЗ ПРОБЛЕМ РЕГУЛИРОВАНИЯ БАНКОВСКОГО КАПИТАЛА В УКРАИНЕ

Аннотация. Определена необходимость исследования банковского капитала и проблем его регулирования в банковской системе Украины в контексте внедрения международных стандартов банковской деятельности, что влияет на укрепление банковской системы, повышения ее роли в процессах экономических отношениях.

Ключевые слова: капитал банка, банковская система, международные стандарты.

O. V. Kudina, candidate of economic sciences, associate professor

THE ANALYSIS OF BANK CAPITAL PROBLEM REGULATION IN UKRAINE

Abstract. In the article is determined necessity of bank capital research and problems of its regulation in the Ukraine bank system in the context of introduction of international bank activity standards that influence on strengthening bank system, increases its role in the economic relations processes.

Keywords: bank capital, bank system, international standards.

Актуальність теми дослідження. На сьогодні загальною проблемою для українських банків є підвищення ...

Постановка проблеми. Необхідність і значимість регулювання банківського капіталу визначається тим, що банки відіграють надзвичайно вагому роль.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У навчальній і науковій літературі розгляду понять «капітал банку» (або ж «банківський капітал») приділяється значна увага.

Постановка завдання. Метою статті є теоретичні аспекти дослідження капіталу та проблем його регулювання у банківській системі України в контексті впровадження міжнародних стандартів банківської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Основою формування ресурсної бази банків та необхідною умовою її забезпечення

Висновок. На даному етапі Україна формує власну модель ринкової економіки, враховуючи ту ситуацію ...

Література

1. Дзюблюк О. Активізація банківського кредитування малого та середнього бізнесу в системі заходів із подолання фінансово-економічної кризи / О. Дзюблюк // Світ фінансів. – 2010. – № 3. – С. 7–13.
2. Брейли Р. Принципы корпоративных финансов / Р. Брейли, С. Майерс. - 2-е русск. изд. (пер. с 7-го междунар. изд.) - М.: Олимп-Бизнес, 2008. - 1008 с.
3. Островерхова Г. В. Сутність та структура організаційного забезпечення інноваційної діяльності [Електронний ресурс] / Г. В. Островерхова // Цифровий репозиторій ХНУМГ ім. О.М. Бекетова. - Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua/29738/1/45.pdf>.
4. Інноваційна стратегія українських реформ / [Гальчинський А. С., Геєць В. М., Кінах А. К., Семиноженко В. П.]. – К. : Знання України, 2002. – 336 с.
- 5.

References

1. Dziubliuk, O. (2010). Aktyvizatsiia bankivskoho kredytuvannia maloho ta serednioho biznesu v systemi zakhodiv iz podolannia finansovo-ekonomichnoi kryzy [Activation of bank lending to small and medium enterprises in the system of measures to overcome financial crisis]. *Svit finansiv*, 3, 7-13.
2. Brealey, Richard A., & Myers, Stewart C. (2003). *Principles of corporate finance*. 7th ed. Boston, Mass.: McGraw-Hill/Irwin.
3. Ostroverkhova, H. V. (n.d.). *Sutnist ta struktura orhanizatsiinoho zabezpechennia innovatsiinoi diialnosti [The essence and structure of organizational support innovation activity]*. Retrieved from <http://eprints.kname.edu.ua/29738/1/45.pdf>
4. Halchynskiy, A. S., Heiets, V. M., Kinakh, A. K., & Semynozhenko, V. P. (2002). *Innovatsiina stratehiia ukrainskykh reform [Innovation Strategy of Ukrainian reforms]*. Kyiv: Znannia Ukrainy.

Надійшла 09.02.2013

Науковий вісник Полісся

Науковий економічний журнал

Випуск 4(4)

Научный вестник Полесья

Научный экономический журнал

Выпуск 4(4)

Друкується в авторській редакції з оригінал-макетів авторів.

Редколегія не завжди поділяє погляди авторів статей.

За достовірність викладених фактів та коректний переклад статей іншими мовами відповідальність несе автор.

Головний редактор	Л. І. Гонта
Відповідальний редактор	Л. О. Коваленко
Технічний редактор	Н. В. Мороз
Комп'ютерна верстка	Н. В. Мороз, С. В. Максимова
Дизайн обкладинки	І. М. Мекшун
Технічні редактори з питань комп'ютерного забезпечення	С. В. Злобін, І. М. Мекшун
Мовне редагування	С. В. Максимова, А. В. Ковбас
Друкар	Н. А. Тестова

Набір комп'ютерний. Підписано до друку 28.01.2016. Здано до друку 28.01.2016.
Формат 60x84/16. Папір офсетний №1. Друк цифровий.
Умов. друк. арк. 18.25. Обл.-вид.арк. 13.12.
Наклад 150 прим. Зам. № 1691.015.043.

Чернігівський національний технологічний університет
14027, м. Чернігів, вул. Шевченка, 95.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців,
виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ДК № 4802 від 01.12.2014 р.

Scientific bulletin of Polissia

Scientific journal on Economics

Issue 4(4)

Pressed in an author's edition from the authors' original layouts.

Editorial Board is not always agreed with the authors' views.
An author is responsible for the given facts' authenticity.

Chief Editor	O. I. Honta
Responsible Editor	L. O. Kovalenko
Technical editor	N. V. Moroz
Computer typing	N. V. Moroz, S. V. Maksymova
Cover design	I. M. Mekshun
Technical editor and Computer Support	S. V. Zlobin, I. M. Mekshun
Language editing	S. V. Maksymova, A. V. Kovbas
Printing	N. A. Testova

Computer typing. Signed to the press 28.01.2016. Sent to the press 28.01.2016.
Format 60x84/16. Offset paper № 1. Conventional pressed paper 13.12.
Edition 150 copies.

Chernihiv National University of Technology
14027, Chernihiv, Shevchenka Str., 95

State Registration Certificate of Printing Mass Medium
Series ДК № 4802 from 01.12.2014